

Z

SKUPŠČINA SR. SLOVENIJE
DOKUMENTACIJA

13/95

Sekretariat Skupštine SR
dokumentacija

SOCIJALISTIČKA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA

SAVEZNA SKUPŠTINA

STENOGRAFSKE BELEŠKE

GODINA 1964.

BEOGRAD

SVESKA 8

SAVEZNO VEĆE

16. SEDNICA OD 14. i 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

PRIVREDNO VEĆE

15. SEDNICA OD 14. SEPTEMBRA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE I PRIVREDNO VEĆE

9. ZAJEDNIČKA SEDNICA OD 14. i 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

ORGANIZACIONO-POLITIČKO VEĆE

9. SEDNICA OD 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

SAVEZNO VEĆE I ORGANIZACIONO-POLITIČKO VEĆE

7. ZAJEDNIČKA SEDNICA OD 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

16. sednica Saveznog veća od 14. i 15. septembra 1964. godine

Strana

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika — — — — —	3
2. Saopštenja — — — — —	3
3. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	4
4. Usvajanje da se skinu s dnevnog reda: Predlog zakona o ličnoj karti, Predlog zakona o Arhivu Jugoslavije, Predlog zakona o arhivskoj gradi — — — — —	4
5. Usvajanje da se održi zajednička sednica sa Privrednim većem u vezi sa prvom, a sa Orga- nizaciono-političkim većem u vezi sa drugom tač- kom dnevnog reda — — — — —	4

Dnevni red:

1. Predlog zakona o jugoslovenskom drža- vljanstvu — — — — —	4
2. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o Vojno-medicinskoj akademiji (usvojeno da se pretresa kasnije) — — — — —	4

3. Predlog zakona o izmeni Zakona o izmena- ma i dopunama Zakona o elektroprivrednim or- ganizacijama — — — — —	5
4. Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije — — — — —	5
5. Predlog zakona o izmeni Zakona o po- moći članovima porodice čiji su hranioči na oba- veznoj vojnoj službi — — — — —	5
6. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima — — — — —	6
7. Predlog zakona o povećanju penzija — — — — —	6
8. Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja — — — — —	8

15. sednica Privrednog veća od 14. septembra 1964. godine

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika — — — — —	14
2. Saopštenja — — — — —	14
3. Usvajanje dnevnog reda — — — — —	14
4. Usvajanje da se prva tačka pretresa na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem — — — — —	14

	Strana
Dnevni red:	
1. Predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama — — — — —	14
2. Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije — — — — —	16
9. zajednička sednica Saveznog veća i Privrednog veća od 14. i 15. septembra 1964. godine	
<i>Pre dnevnog reda:</i>	
1. Saopštenja — — — — —	18
2. Utvrđivanje druge tačke dnevnog reda — — — — —	18
Dnevni red:	
1. Aktuelni problemi u vezi sa promenama cena nekih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja — — — — —	18
2. Izbor komisije za redakciju konačnog teksta Rezolucije o smernicama za izradu sedmogodišnjeg plana 1964. godine do 1970. godine — — — — —	75
9. sednica Organizaciono-političkog veća od 15. septembra 1964. godine	
<i>Pre dnevnog reda:</i>	
1. Usvajanje zapisnika — — — — —	77
2. Saopštenja — — — — —	77

	Strana
3. Poslanička pitanja — — — — —	77
4. Usvajanje da se Predlog zakona o ličnoj karti ne stavi na dnevni red sednice — — — — —	80
5. Usvajanje da se prva tačka dnevnog reda pretresa na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem — — — — —	80
Dnevni red:	
1. Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu — — — — —	80
2. Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja — — — — —	81
7. zajednička sednica Saveznog veća i Organizaciono-političkog veća od 15. septembra 1964. godine	
<i>Pre dnevnog reda:</i>	
1. Saopštenja — — — — —	85
2. Izbor komisije za izradu zaključaka — — — — —	85
Dnevni red:	
1. Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja) — — — — —	85

SAVEZNO VEĆE

SADRŽAJ

16. SEDNICA

OD 14. I 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika,
2. Saopštenja,
3. Usvajanje dnevnog reda,
4. Usvajanje da se skine s dnevnog reda: Predlog zakona o ličnoj karti, Predlog zakona o Arhivu Jugoslavije, Predlog zakona o arhivskoj građi,
5. Usvajanje da se održi zajednička sednica sa Privrednim većem, u vezi sa prvom, a sa Organizaciono-političkim većem, u vezi sa drugom tačkom dnevnog reda.

Dnevni red:

1. Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu,
2. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o Vojno-medicinskoj akademiji (usvojeno da se pretrasa kasnije),
3. Predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama,
4. Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije,
5. Predlog zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodice čiji su hraniooci na obaveznoj vojnoj službi,
6. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima,
7. Predlog zakona o povećanju penzija,
8. Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja.

Govornici: Liljana Maneva, Milan Jovanović, Vinko Hafner, Savo Brković, Risto Džunov, Valentina Tomlje i Sergej Kraigher.

PRESEDAVAO

PRESEDNIK

MIJALKO TODOROVIĆ

Početak u 9 č i 5 min

Predsednik Mijalko Todorović:

Otvaram 16. sednicu Saveznog veća Savezne skupštine. Konstatujem da postoji kvorum i da Veće može punovažno da rešava.

Članovima Veća dostavljeni su zapisnici sa 15. sednice Saveznog veća, sa 10. zajedničke sednice Saveznog veća i Privrednog veća i sa 6. zajedničke sednice Saveznog veća i Organizaciono-političkog veća, koje su održane 9. i 10. jula 1964. godine.

Da li ima primedaba na ove zapisnike? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnici će biti overeni.

Molim da čujete saopštenja. Poslanici Kučar-Dabčević Savka i Milan Pantić obavestili su Veće da su sprečeni da prisustvuju ovoj sednici i mole da im se odobri odsustvo sa sednice. Da li se Veće slaže da se ovim poslanicima odobri odsustvo? (Slaže se).

Obaveštavam članove Veća da su, kao i obično, na današnju sednicu pozvani predstavnici Saveznog izvršnog veća i državne uprave, određeni za pojedine predloge zakona i odluka koji se nalaze na dnevnom redu današnje sednice.

Predlog dnevnog reda dostavljen je članovima Veća. Da li ima kakvih drugih predloga za dnevni red? (Nema). Pošto niko od članova Veća nema novih predloga za dopunu i izmenu predloženog dnevnog reda današnje sednice, obaveštavam Veće da mi je predsednik Odbora Saveznog veća za društvenu bezbednost i narodnu odbranu uputio pismo sledeće sadržine:

»Na zajedničkoj sednici Odbora Saveznog veća za društvenu bezbednost i narodnu odbranu i Odbora Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanje uprave, održanoj 10. septembra ove godine, razmatran je Predlog zakona o ličnoj karti. Kao što je poznato, grupa poslanika podnela je amandman u kome insistira da se iz Predloga zakona izostavi obaveza unošenja u ličnu kartu podataka o

roditeljima. Svoj predlog amandmana poslanici su potkrepili dopunskim objašnjenjima koja su dostavljena Većima. Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove prikupio je od većeg broja državnih i drugih organa mišljenje o podnetom amandmanu, što je takođe dostavljeno poslanicima.

Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove podneo je naknadni predlog da se materija o kojoj se govori u amandmanu reguliše zakonom o ličnim imenima i zakonom o matičnim knjigama, smatrajući da će se na taj način problem celovitije rešiti.

Posle detaljnije diskusije odbori su se saglasili da se Saveznom veću i Organizaciono-političkom veću predloži da privremeno odlože razmatranje Predloga zakona o ličnoj karti i da ga veća razmotre zajedno sa predlozima zakona o ličnim imenima i matičnim knjigama.

Uvažavajući ove razloge odbora, predlažem članovima Veća da Predlog zakona o ličnoj karti skinemo sa dnevnog reda današnje sednice.

Takođe, predlažem članovima Veća da Predlog zakona o Arhivu Jugoslavije i Predlog opšteg zakona o arhivskoj građi skinemo sa dnevnog reda današnje sednice, zbog toga što su ovi predlozi zakona, prilikom prethodnih razmatranja u skupštinskim telima pretrpeli izmene i što je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine dala sugestiju predlagaču, Saveznom sekretarijatu za prosvetu i kulturu, da predloži još i poseban zakon o Arhivskom savetu Jugoslavije.

S obzirom da je predlagač prihvatio ovu sugestiju i da novi zakon i ova dva druga predstavljaju jednu celinu i regulišu ovu materiju, smatram da bi bilo celishodnije da pretres ova triju zakona obavimo na jednoj od narednih sednica Veća.

Da li Veće usvaja predlog, kao i razloge da se ova tri zakonska predloga skinu sa dnevnog reda današnje sednice? (Svi se slažu)

Objavljujem da je, prema tome, utvrđen ovaj dnevni red:

1. Aktuelni problemi u vezi sa promenama cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja;

2. Ostvarenje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja);

3. Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu;

4. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o Vojno-medicinskoj akademiji;

5. Predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama;

6. Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije za kreditiranje Zajednice jugoslovenske elektroprivrede;

7. Predlog zakona o izmeni Zakona o pomoći članova porodice čiji su hraniooci na obaveznoj vojnoj službi;

8. Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima;

9. Predlog zakona o povećanju penzija;

10. Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja.

Čuli ste dnevni red koji je utvrđen. Da li ko od članova Veća želi da postavi kakvo usmeno pitanje Saveznom izvršnom veću, državnim, odnosno saveznim sekretarima? (Niko se ne javlja).

S obzirom da će i Privredno veće, koje takođe danas održava svoju sednicu, razmatrati aktuelne probleme u vezi s promenama cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja, to u sporazumu sa predsednikom Privrednog veća predlažem da se pretres ove tačke dnevnog reda obavi na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Privrednog veća, pošto se radi o materiji koja spada u ravnopravnu nadležnost oba veća.

Takođe, predlažem da drugu tačku dnevnog reda: Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja) pretresamo na zajedničkoj sednici sa Organizaciono-političkim većem, koja će se održati sutra, 15. septembra, u ovoj sali u 9 č 15 min.

Da li veće usvaja ove predloge o zajedničkim sednicama? (Usvaja).

Objavljujem da je Veće usvojilo ove predloge za održavanje zajedničkih sednica i obaveštavam članove Veća da će se zajednička sednica Saveznog veća i Privrednog veća održati posle pauze od 15 minuta.

(Sednica je prekinuta u 9 č 15 min).

Nastavak sednice 15. septembra 1964. godine u 12 č 40 min

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Drugarice i drugovi, nastavljamo sa radom.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu.

Predstavnik Komisije Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom je drug Slobodan Šakota, pomoćnik saveznog sekretara za unutrašnje poslove.

Predlog je pretresala Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i dostavila svoj izveštaj Veću.

Izveštaj je podeljen poslanicama.

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč u pretresu zakonskog predloga u načelu? (Niko se ne javlja).

Ko se javlja za reč u pretresu teksta zakonskog predloga? (Niko).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o Vojno-medicinskoj akademiji. Predstavnik Sa-

veznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Veljko Kovačević, pomoćnik državnog sekretara za narodnu odbranu, a poverenik Milan Jovanović, načelnik Pravne grupe u Kabinetu državnog sekretara za narodnu odbranu.

Predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i obavestila Veće da nema primedaba. Međutim, s obzirom na pitanja koja se regulišu predloženom dopunom člana 5. Zakona o Vojno-medicinskoj akademiji, saglasno odredbi člana 173. stav 3. Ustava SFRJ, Komisija smatra da bi pre usvajanja ovog zakona trebalo prethodno tražiti mišljenje Prosvetno-kulturnog veća Savezne skupštine o dopuni o kojoj je reč.

Molim izvestioca Komisije da obavesti Veće o mišljenju Komisije. Ima reč poslanik Liljana Maneva.

Liljana Maneva: Izborna jedinica Skopje II):

Pošto se ovde radi o pitanju prosvete i kulture, znači o pitanjima prosvetnog karaktera, a ne samo o Vojno-medicinskoj akademiji kao instituciji smatralo se za potrebno da se potraži i mišljenje Prosvetno-kulturnog veća.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Molim predstavnika predlagача da se izjasni o mišljenju koje je iznela poslanik Liljana Maneva u ime Zakonodavno-pravne komisije.

Ima reč drug Milan Jovanović.

Milan Jovanović, poverenik Saveznog izvršnog veća:

Mi smo se još na sednici Zakonodavno-pravne komisije saglasili sa predlogom Komisije da se zatraži mišljenje o ovom predlogu zakona od Prosvetno-kulturnog veća, pa, prema tome, nemamo ništa protiv ukoliko se, naravno, saglase sa tim i članovi Saveznog veća.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Da li se Veće slaže sa ovim izveštajem? (Svi se slažu).

Konstatujem da je Veće prihvatilo predlog da se ovaj zakonski predlog pretrese kasnije.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Vlado Juričić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za industriju, a poverenik je dr Živojin Popkosić, viši savetnik u istom Sekretarijatu.

Obaveštavam Veće da su poslanici Savo Brković i Spasoje Šarac podneli amandman na ovaj zakonski predlog koji je jutros podeljen članovima Veća.

Obaveštavam Veće da je i poslanik Privrednog veća Milija Mojašević podneo amandman

na Predlog ovog zakona. Tekst ovog amandmana je iste sadržine, kao i amandman koji su podneli poslanici Saveznog veća Savo Brković i Spasoje Šarac u Saveznom veću, a koji vam je podeljen.

Predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i dostavila svoj izveštaj Veću. Izveštaj je podeljen poslanicima.

Otvaram pretres. Molim predstavnika Saveznog izvršnog veća da se izjasni povodom podnetog amandmana.

Pošto sam obavešten da je predstavnik Saveznog izvršnog veća sada na sednici Privrednog veća, predlažem da razmotrimo narednu tačku dnevnog reda, a da Predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o elektroprivrednim organizacijama obavimo kada bude ovde predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Prelazimo na šestu tačku dnevnog reda: Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije za kreditiranje Zajednice jugoslovenske elektroprivrede.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Vladimir Cerić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za finansije, a poverenik je drug Boško Lazarević, državni savetnik u istom Sekretarijatu.

Predlog ove odluke pretresala je zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i obavestila Veće da nema primedaba.

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč u pretresu Predloga odluke u načelu? (Niko). Ko se javlja u pretresu teksta Predloga odluke? (Niko).

Stavljam Predlog odluke na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije za kreditiranje Jugoslovenske zajednice elektroprivrede.

Prelazimo na sedmu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmeni Zakona o pomoći članovima porodice čiji su hranioци na obaveznoj vojnoj službi.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Moma Marković, savezni sekretar za zdravstvo i socijalnu politiku, a poverenik drug Budimir Vesić, viši savetnik u istom Sekretarijatu.

Predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i obavestila Veće da nema primedaba.

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč u pretresu Predloga zakona u načelu? (Niko). Ko se javlja za reč u pretresu teksta Predloga zakona? (Niko).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog zakona o izmeni zakona o pomoći članovima porodice čiji su hraniooci na obaveznoj vojnoj službi.

Prelazimo na osmu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima. Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Moma Marković, savezni sekretar za zdravstvo i socijalnu politiku, a poverenik drug Budimir Vesić, viši savetnik u istom Sekretarijatu.

Predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i obavestila Veće da nema primedaba.

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč u pretresu Predloga zakona u načelu? (Niko). Ko se javlja za reč u pretresu teksta Predloga zakona? (Niko).

Stavljam zakonski predlog na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima.

Prelazimo na devetu tačku dnevnog reda: Predlog Zakona o povećanju penzija.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Risto Džunov, savezni sekretar za rad, a poverenik dr Nikola Dilber, viši savetnik u istom Sekretarijatu.

Obaveštavam članove Veća da su poslanici Silvo Hrast, Milan Vižintin, Valentina Tomlje, Pepca Perovšek i Ernest Rahten podneli amandman na ovaj zakonski predlog koji je jutros podeljen članovima Veća.

Predlog zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i obavestila Veće da nema primedaba.

Otvaram pretres. Molim predstavnika Saveznog izvršnog veća da se izjasni povodom podnetog amandmana. Ima reč Risto Džunov.

Risto Džunov, savezni sekretar za rad:

Drugarice i drugovi poslanici, u obrazloženju Predloga zakona dato je šta predstavlja predloženi zakon. U vezi s tim, ja bih hteo samo da pomenem da je njegova suština kompenzacionog karaktera, zbog povećanja cena pojedinim artiklima. Na bazi te računice, prosečno povećanje cena poljoprivrednim artiklima uglja i električnoj energiji iznosi oko 2.700 dinara, pa se povećanjem dodatka na decu i ovim povećanjem od 1.500 dinara rešava naknada penzionerima.

Ovaj zakonski predlog ne predstavlja rešenje potrebe pomeranja penzija na novi nivo, radi usklađivanja sa kretanjima na području cena i ličnih dohodaka u periodu još od januara 1962. godine do danas. U tom periodu samo je jedan-

put bila intervencija takvog karaktera kojom je povećan iznos penzija za 400 dinara. Takvo povećanje penzija, a ne onog iznosa penzija, treba da bude rešeno prevođenjem penzionera. Ti su predlozi sadržani u novom Predlogu zakona o penzijskom osiguranju.

U toku prošle i ove godine penzionerima su dati jednokratni dodaci, prošle godine za 6%, a ove godine za 8%, u odnosu na ukupne penzije. Isto tako, poznato vam je da se prilikom određivanja konkretnog iznosa tog jednokratnog dodatka prišlo diferencirano, s tim što se kategorijama penzionera koje imaju niske penzije povećanje vršilo u većem procentu. Inače, ukupno povećanje, zajedno sa ovim od 1.500 dinara, i povećanjem koje je sadržano u 8% jednokratnom dodatku, iznosi oko 17%.

Šta se predlaže u amandmanu? Predlaže se da minimalno povećanje bude 1.500 dinara, a da republičke skupštine socijalnog osiguranja mogu i povećati iznos. Ovakvo povećanje penzija je neprihvatljivo, jer menja karakter intervencije. U sadašnjim uslovima i zakonskim rešenjima, ovakav prilaz rešenju nije moguć. To je i ekonomski i politički neodrživo, jer se ne vodi računa o osnovu radi koga se ide na povećanje penzija, a to je kompenzacija za povećanje cena određenim artiklima.

Ukoliko ne možemo hitno doneti posebni zakon o prevođenju penzija po vanrednom, hitnom postupku, zakon je i inače pripremljen kao deo teksta novog zakona o penzijskom osiguranju, a da bismo ipak ostvarili deo cilja koji ima prevođenje, može se povećati iznos od onog koji je predložen u zakonu o povećanju penzija, tj. da bude veći od 1.500 dinara.

Prema izučavanjima koja su vršena u Saveznom zavodu za socijalno osiguranje, prilivom sredstava u fondove penzionog osiguranja ima mogućnosti da se ovako povećanje izvrši. Na osnovu proračuna proizilazi da bi se iz valorizacionih rezervi tekućeg priliva mogao isplatiti povećani iznos penzija od 2.500 dinara linerano svim penzionerima, jer drukčije nije zakonski ni moguće postupiti, s obzirom na linearno povećanje svim penzionerima bez razlike na teritorijalnu pripadnost i pripadnost zajednicama penzijskog osiguranja. Takode, na osnovu proračuna, proizilazi da bi se u deficitu našli samo fondovi penzijskog osiguranja u SR Crnoj Gori, gde bi se taj deficit nešto povećao, kao što je to i konstatovano u materijalu i u obrazloženju, dok bi se fondovima penzijskog osiguranja u ostalim republikama ovakvo linearno povećanje od 2.500 dinara moglo izvršiti. Ovo bi onda, u stvari, bilo samo ranije delimično regulisanje novih iznosa penzija, koje će uslediti prevodenjem penzija. Znači, to se pomera za 4 do 5 meseci ranije, ustanovljavanjem novih iznosa penzija.

U tako formiranoj novoj situaciji moraće da se vodi računa u rešenjima koja su predložena

Saveznoj skupštini u novom zakonu o penzijama.

Ovakvo linearno povećanje od 2.500 dinara ima prednost u odnosu na druga moguća rešenja. Jer, na primer, ako bi se zadržao iznos od 1.500 dinara i izvršila dopuna Odluke o jednokratnom dodatku, to znači, dalje povećanje od nekih 4%, pošto primanja koja se utvrđuju ovim zakonom postaju sastavni deo penzije koja se isplaćuje mesečno, a jednokratni ili vanredni dodatak predstavlja izvesnu naknadu koja se povremeno isplaćuje.

To znači, da se u tom slučaju položaj penzionera ne bi poboljšao, jer se taj iznos, ako se još za 4% izvrši dalje povećanje, ne bi uračunavao u osnov za penziju, tj. to ne bi bio stalni povećani iznos mesečnih penzija. U tom smislu, dajemo prednost prvom rešenju, kojim se predlaže da se umesto predloženih 1.500 dinara u tekst zakona unese 2.500 dinara.

U zaključku bi moglo da se kaže da treba što hitnije da se reši materijalni položaj penzionera, bilo u novom zakonu o penzijama, bilo u posebnom zakonu o prevođenju penzija.

Pošto se amandmanom zahteva promena u materijalnim odnosima, koji su predloženi u zakonu o povećanju penzija, bilo bi nužno, radi što realnijeg sagledavanja i kvantificiranja visine povećanja penzije, da se to pretrese na osnovu materijala koje bi dostavio Savezni zavod za socijalno osiguranje, a zatim bi se mogao izvršiti pretres u Skupštini, i to u Socijalno-zdravstvenom veću.

Radi toga, drugovi poslanici, molim da se donošenje odluke o visini povećanja penzija odloži za prvu narednu sednicu Saveznog veća, s obzirom da se suma povećava od 1.500 dinara na 2.500 dinara i da bi se detaljnije sagledali proračuni. Mi smo ove proračune dobili od Saveznog zavoda za socijalno osiguranje, po hitnom postupku i mislimo da treba da se to obavi i sagleda na miru, pa da se na narednoj sednici konačno utvrdi konkretan iznos sume.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Čuli ste izlaganje saveznog sekretara za rad Riste Džunova. Pitam predlagачe amandmana: da li ostaju pri svom amandmanu? Ima reč poslanik Valentina Tomlje.

Valentina Tomlje (Izborna jedinica Kranj I):

Drugarice i drugovi poslanici, u ime predlagачa amandmana drugova Silva Hrasta, Milana Vižintina, Pepce Perovšek i Ernesta Rahšana i u svoje ime primam pravno-tehničke razloge koje je naveo savezni sekretar za rad Risto Džunov i povlaćim predloženi amandman, a, u isto vreme, u smislu odredaba Privremenog poslovnika stavljam nov amandman koji glasi: Stav 2. člana 2. menja se i glasi: mesečni iznosi penzijskih primanja penzija ličnih, porodičnih i invalidskih zajedno sa stalnim dodacima i po-

većanjem od 400 dinara, prema posebnim propisima povećavaju se za 3.000 dinara.

Dozvolite mi da uz predloženi amandman podnesem i obrazloženje. Materijalni položaj penzionera, zbog kretanja troškova života, kao i zbog toga što nije vršeno adekvatno usklađivanje penzija sa tim kretanjima, krajnje je nepovoljan. Porast penzija znatno zaostaje za porastom troškova života. Od 1. oktobra 1962. godine do jula ove godine indeks troškova života, izvinite što iznosim podatke za SR Sloveniju, bio je 119, a, u isto vreme, indeks porasta prosečne lične penzije za isti period, kada se uzme u obzir i dodatak ove godine, prošle godine i povećanje od 400 dinara, bio je 115, prosečne invalidske penzije indeks 114, a indeks prosečne porodične penzije 110,5.

Nažalost, ne raspolazem podacima za celu zemlju, ali je potpuno jasno da su odnosi isti u svim krajevima, osobito u gradovima i industrijskim centrima. U relacije između porasta prosečne penzije i porasta troškova života treba imati u vidu i to da se u prosečnu penziju ubrajaju i novopriznate penzije, koje su veće, zbog većeg starta ličnog dohotka prilikom penzionisanja. Da penzije zaostaju za porastom troškova života i, u vezi s tim, za prosečnim standardom radnih ljudi, pokazuju i podaci intenzivnog povećavanja raskoraka između prosečne penzije i prosečnog ličnog dohotka zaposlenog u poslednjim godinama.

U 1962. godini prosečna penzija, opet imam podatke samo za jednu republiku, bila je 63,3% od prosečnog ličnog dohotka, a u 1963. godini samo 61,5%, dok u prvom polugodištu ove godine ovaj procenat pada već na 53,9%. Nekoliko opštinskih skupština razmatralo je položaj penzionera i konstatovalo da gro penzionera živi u najnepovoljnijim stambenim uslovima, da u vreme bolesti nema mogućnosti da poboljša ishranu itd. Nekoliko opština je iz sopstvenih sredstava davalo materijalnu pomoć penzionerima. Na primer, u opštini Ljubljana — Centar prosečna penzija je za 7.000 dinara manja od najnižeg ličnog dohotka u opštini. Pri tome, želim da navedem podatak da u istoj opštini 60% penzionera izdržava jednog ili dva člana porodice.

Ovim konstatacijama htela sam samo da upozorim na kritičan materijalni položaj penzionera.

Povećanje penzija od 1.500 dinara zadovoljava jedva kao kompenzacija za povećanje cena određenih proizvoda lične potrošnje, ali nikako nije u stanju da poboljša materijalni položaj penzionera, osobito kada se ima u vidu da su se lična primanja u ostalim domenima, kao što je bilo izneto juče i u ekspozeu, povećala od 2.000 do 2.500 dinara.

Iz svih ovih razloga koje sam navela, kao i zbog drugih razloga o kojima je u Skupštini

bilo govora prilikom razmatranja teza za izradu zakona o penzijskom osiguranju, kao i na osnovu onoga što je rečeno juče u Skupštini, u mnogim javnim diskusijama i na skupovima, štampi, a isto tako i u brojnim interpelacijama penzionera, predlažem da se iznos povećanja penzija povisi od 1.500 dinara na 3.000 dinara.

Već smo čuli da pomenuto povećanje nije problematično, a nije ni nemoguće jer sredstva fondova dugoročnog osiguranja omogućavaju pokriće povećanih izdataka. U tom pogledu trebalo bi dati inicijativu, dogovarati se, možda i ići na privremeno kreditiranje između pojedinih penzijskih i invalidskih fondova i pojedinih zajednica socijalnog osiguranja.

Posebno ističem ono o čemu je već govorio drug Risto Džunov, a to je potreba da se razmotri mogućnost da bar delimično uredimo penzijsko osiguranje. Naime, radi se o tome da bi trebalo sa januarom 1965. godine sprovesti prevođenje penzionera. Pošto svake godine imamo povećanje penzija, jedanput ove godine čak i dvaput, ističem da to ne stvara sigurne materijalne osnove penzionera i da prevođenje penzija treba uzeti u najhitniji postupak.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Drugarice i drugovi, sada se radi o drugom amandmanu i, ukoliko sam dobro razumeo Ristu Džunova, predloženi amandman se poklapa do izvesne mere sa onim što je on izneo, samo je sada razlika u visini. Ja sam razumeo Ristu Džunova da se može obezbediti povećanje od 2.500 dinara kao naknada penzionerima, s tim da to prethodno razmotre odgovarajući organi iz Saveznog zavoda za socijalno osiguranje i odgovarajući odbori Saveznog veća. Rista Džunov je predložio da se radi toga odloži donošenje odluke, odnosno odlučivanje o Predlogu zakona. U tom smislu, ja mislim da razmatranje novog amandmana, koji je podnela poslanik Valentina Tomlje ne dolazi u obzir, jer se čitava ova materija prenosi ponovo na razmatranje u Savezni zavod za socijalno osiguranje i na odgovarajuće skupštinske odbore.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća smatra da zakonski predlog treba da se vrati Saveznom zavodu za socijalno osiguranje i na ponovni pretres u odgovarajuće odbore Saveznog veća, a to znači da ovaj zakonski predlog treba da skinemo s dnevnog reda ove sednice, s preporukom svim nadležnim organima i Saveznom zavodu za socijalno osiguranje da vode računa i o predlogu koji je ovde iznela poslanik Valentina Tomlje i da se to, u isto vreme, sa stavom koga je izneo Rista Džunov, stavi na dnevni red naredne sednice Saveznog veća.

Da li se Veće slaže sa ovakvim zaključkom? (Svi se slažu).

Onda možemo smatrati da je pretres predloga zakona o povećanju penzija odložen za narednu sednicu Saveznog veća.

Prelazimo na desetu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o nabavci, držanju i nošenju oružja.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom predlogu je drug Vojin Lukić, savezni sekretar za unutrašnje poslove, a poverenik je drug Slobodan Šakota, pomoćnik saveznog sekretara u istom Sekretarijatu.

Zakonski predlog je pretresala Zakonodavno-pravna komisija. Izveštaj komisije je dostavljen poslanicima.

Ko se javlja za reč u pretresu Predloga zakona u načelu? (Niko). Ko se javlja za reč u pretresu teksta Predloga zakona? (Niko).

Prelazimo na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o nabavci, držanju i nošenju oružja.

Sada treba da se vratimo na petu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama, ukoliko je prisutan predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Molim Vinka Hafnera predstavnika Saveznog izvršnog veća da se izjasni o amandmanu.

Vinko Hafner, zamenik saveznog sekretara za industriju:

Molim Dom da me izvini zbog odlaganja ove tačke dnevnog reda, jer je u isto vreme o ovom zakonskom predlogu bila diskusija u Privrednom veću, pa sam tamo bio kao predstavnik Saveznog izvršnog veća.

U vezi sa amandmanom poslanika Save Brkovića i Spasoja Šarca, u ime Saveznog izvršnog veća dajem predlog poslanicima da svoj amandman povuku i ukoliko na njemu insistiraju, predlažem Veću da ga zasad ne usvoji.

Rok do koga bi trebalo da se subvencionira distribucija električne energije u SR Crnoj Gori i SR Makedoniji bio je pre godinu i po dana dogovoren sa tim republikama, kao prelazni rok koga bi trebalo poštovati. No, mi smatramo da problem postoji i da su ono što poslanici izlažu činjenice koje treba uzeti u obzir, ali, ipak, radi toga, u ovom momentu Zakon ne bi trebalo menjati, odnosno dopuniti u smislu njihovih predloga.

Stručne službe Saveznog izvršnog veća imale su suviše kratko vreme da bi o tako značajnom problemu mogle dati svoj predlog, odnosno ceo problem tako analizirati, kako bi Savezno izvršno veće moglo zauzeti o njemu definitivni stav.

Priprema se zakon o jugoslovenskoj elektroprivredi, koji može, ako bude prihvaćen u smislu stava pripremljene koncepcije, prilično izmeniti položaj elektroprivrede u SR Crnoj

Gori i time na drugi način rešiti i pitanje zbog čega poslanici daju svoj amandman.

No, mogu obećati da će taj zakon biti sigurno pre kraja godine podnet na usvajanje domovima Savezne skupštine, pa je i radi toga nepotrebno da se u ovom momentu raniji zakon i rok koga poslanici predlažu menjaju.

Inače, obećavam da, ako se taj zakon u tom roku ne predloži, da će Savezno izvršno veće domovima Savezne skupštine i po ovom pitanju dati svoj definitivni predlog.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Kakva je sudbina amandmana u Privrednom veću?

Vinko Hafner:

U Privrednom veću poslanik koji je bio predlagač amandmana povukao je svoj amandman na osnovu istog obrazloženja koje sam dao i ovde.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Čuli ste objašnjenje predstavnika Saveznog izvršnog veća kojim on nije prihvatio predloženi amandman.

Da li predlagači insistiraju na svom amandmanu? Ima reč poslanik Savo Brković.

Savo Brković (Izborna jedinica Titograd):

Drugarice i drugovi, s obzirom da se predstavnik Saveznog izvršnog veća, kako sam ga bar ja razumeo, jasno obavezao da, ukoliko se do 1. januara 1965. godine ne donese novi zakon o elektroprivredi kojim bi sigurno i ovo pitanje bilo regulisano, predloži propise kojim će se regulisati ovo pitanje, mi nemamo potrebu da insistiramo na amandmanu.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Znači, predlagači su povukli amandman, pa zato predlažem da pređemo na pretres Predloga zakona.

Ko se javlja za reč u pretresu Predloga zakona u načelu? (Niko). Ko se javlja za reč u pretresu teksta predloga zakona? (Niko).

Stavljam predlog na glasanje. Ko je za, molim da digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujem da je Veće usvojilo Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama.

Time je dnevni red sednice iscrpen. Zaključujem sednicu, a zajednička sednica sa Organizaciono-političkim većem održaće se u pola pet posle podne.

(Sednica je zaključena u 13 č 5 min)

PRILOZI

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU
ZAKONA O JUGOSLOVENSKOM DRŽAVLJANSTVU

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija
AS br. 137
12 IX 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 12. septembra 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu, koji je Saveznoj skupštini podnela Komisija za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona Komisija predlaže Saveznom veću da se u pogledu zakonodavno-pravne obrade u isti unesu sledeće izmene:

1) U članu 4. u tač. 3. umesto reči: »drugi je bez državljanstva« stavljaju se reči »drugi bez državljanstva a dete je rođeno u inostranstvu«.

2) U članu 5. stav 1. umesto reči: »Poreklom stiče jugoslovensko državljanstvo i dete rođeno u inostranstvu čiji je jedan roditelj jugoslovenski državljanin« stavljaju se reči: »Dete rođeno u inostranstvu čiji je jedan roditelj u trenutku njegovog rođenja jugoslovenski državljanin, stiče poreklom jugoslovensko državljanstvo«.

U stavu 2. ovog člana posle reči: »roditelj« dodaju se reči: »u trenutku njegovog rođenja«.

3) U članu 10. stav 2. u trećem redu posle reči: »njegovo dete« dodaju se reči: »mlađe od 18. godina«.

U stavu 3. istog člana u trećem redu posle reči: »njegovo dete« dodaju se reči: »mlađe od 18. godina«.

Stav 4. ovog člana menja se i glasi:

»Ako je dete starije od 14 godina, za sticanje državljanstva po st. 1, 2. ili 3. ovog člana potreban je i pristanak deteta«.

4) U članu 13. stav 1. tačka 3. menja se i glasi:

»da je izmirilo dužne doprinose, poreze i druge obaveze prema društveno-političkim zajednicama i radnim organizacijama u Jugoslaviji.«

U istom stavu u tački 6. umesto reči: »odnosno« stavlja se reč: »ili«.

U stavu 2. istog člana umesto reči: »određuje« stavlja se reč: »propisuje«.

5) U članu 15. umesto reči: »Maloletnom detetu« stavlja se reči: »Detetu do navršene 18. godine«.

6) U članu 16. stav 2. menja se i glasi:

»Pravo na odricanje od jugoslovenskog državljanstva ima i punoletni jugoslovenski državljanin koji je rođen u Jugoslaviji, stalno živi u inostranstvu a ima i strano državljanstvo, kao i lice iz stava 1. ovog člana posle navršene 25. godine života«.

U tački 1. ovog stava umesto reči: »odnosno« stavlja se reč »ili«.

U tački 3. ovog stava u drugom redu reči: »dažbine i regulisalo druge imovinsko-pravne« brišu se.

7) U članu 17. umesto reči: »Maloletnom detetu« stavlja se reči: »Detetu do navršene 18. godine«.

8) U članu 18. stav 2. u tački 4. u drugom redu umesto reči: »i odricanju« staviti reči: »o odricanju«.

9) U članu 19. u tački 2. u drugom redu umesto reči: »propisana prava« stavlja se reč: »propisane«.

10) U članu 21. stav 3 briše se.

11) Član 24. briše se.

12) Član 28. menja se i glasi:

»Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o državljanstvu Federativne Narodne

Republike Jugoslavije (»Službeni list FNRJ«, br. 54/64, 104/47, 88/48 i 105/48)«.

Sa prednjim izmenama saglasio se je predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Ljiljana Maneva.

Predsednik
Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Ljiljana Maneva s. r., Đorđije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r., dr Mibailo Ilić s. r., dr Dan Danković s. r.

AMANDMAN

NA PREDLOG ZAKONA O IZMENI ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ELEKTRO-PRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA SAVA BRKOVIČA I SPASOJA ŠARCA

PREDSJEDNIKU SAVEZNOG VIJEĆA SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Druže predsjedniče,

Na osnovu čl. 47. i 55. Odluke o privremenom poslovnom redu Saveznog vijeća Savezne skupštine, podnosimo slijedeće

AMADMAN

NA PREDLOG ZAKONA O IZMJENI ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ELEKTRO-PRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

I

Poslije čl. 1. dodati novi član 2. koji da glasi:

»U članu 17. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama (»Sl. list FNRJ«, br. 13/63) u stavu 1. i 2. brisati riječi: »i u 1964. godini« i dodati: »1964. i 1965. godini«.

II

Član 2. Predloga zakona o izmjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama postaje član 3.

OBRAZLOŽENJE

Članom 17. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama predviđeno je da preduzeća za distribuciju električne energije sa teritorije SR Makedonije i SR Crne Gore dobiju pokrivenost troškova distribucije za iznos koji je iznad nivoa u distributivnim preduzećima ostalih socijalističkih republika. Međutim, važnost ove zakonske odredbe ograničena je u odnosu se do kraja 1964. godine.

Prosječna prodajna cijena električne energije Preduzeća za distribuciju električne energije SRCG za 1963. godinu iznosi 14,55 Din/kWh. Ova cijena povećana je nakon stupanja na snagu Naredbe o izmjeni Naredbe o jedinstvenim tarifnim stavovima za isporuku električne energije distributivnim preduzećima (»Sl. list SFRJ«, br. 30/64) za 3,14 Din/kWh, tako da prosječna prodajna cijena kWh električne energije ovog distributivnog preduzeća sa ovim povećanjem iznosi 17,69 Din/kWh, dok prosječna prodajna cijena na jugoslovenskom nivou iznosi 16,32 Din/kWh.

Upoređenjem prosječnih prodajnih cijena električne energije u SR Crnoj Gori i SFRJ uočljiva je razlika od 1,37 Din/kWh za koji iznos su i pored do-

tacije koju distributivno preduzeće SR CG uživa u 1964. godini, veće cijene u SR Crnoj Gori od nivoa prosječno prodajnih cijena u SFRJ.

Ukoliko se ne usvoje amandmani na predlog Zakona, potrošači konzumnog područja SR Crne Gore bili bi u nepovoljnijem položaju u odnosu na potrošače ostalih SR jer bi morali snositi i sadašnji iznos dotacija koje dobija distributivno preduzeće za 1964. godinu, a što po jednom prodatom KWh iznosi 8,33 din. Rezimirajući navedeno dolazi se do činjenice da će prosječne prodajne cijene električne energije za distributivne potrošače na teritoriji SR Crne Gore, ukoliko se ne usvoje amandmani iznositi 1. I 1965. godine 26,02 Din/KWh. Ovo je utoliko paradoksalnije kada se zna da se u SR Crnoj Gori proizvodi najjeftinija električna energija čija je cijena na pragu elektrane u 1963. godini bila cca 1,75 Din KWh, odnosno na pragu prenosa cca 2,78 Din/KWh.

Dok u međurepubličkoj razmeni druge SR od SR Crne Gore dobijaju električnu energiju (prosječno 1963. god.) po cijeni od 3,11 Din/KWh, Preduzeće za distribuciju električne energije SR CG sa istih izvora tu energiju u 1964. godini kupuje po cijeni od 9,77 Din/KWh.

Na kraju, smatramo da ima osnova usvajanju amandmana i radi toga što elektroprivreda SR Crne Gore u sadašnjim uslovima poslovanja po postojećim propisima koji regulišu ovu privrednu granu, u međurepubličkoj razmeni vrši prelivanje većeg iznosa sredstava od iznosa dotacije distributivnom preduzeću SR Crne Gore.

Podnosioci amandmana:
Brković K. Savo s. r.
Šarac Spasoje s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU ZAKONA O IZMENI ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ELEKTROPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija
AS br. 150
12. IX 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine, na svojoj sednici od 12. septembra 1964. godine, razmatrala je Predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama.

Pošto je razmotrila ovaj zakonski predlog, Komisija predlaže Veću da se u njemu izvrši sledeća izmena:

U članu 2. reč: »danom« zamenjuje se rečima »u roku od osam dana od dana objavljivanja u »Službenom listu SFRJ«.

Sa ovom izmenom saglasio se i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Borislav Stančić.

Predsednik
Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Ljiljana Maneva s. r., Dordić Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Vojin Morača s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

A M A N D M A N

NA PREDLOG ZAKONA O POVEĆANJU PENZIJA SILVE HRASTA, MILANA VIŽINTINA, VALENTINE TOMLJE, PEPCE PEROVŠEK I ERNESTA RAHTENA

PREDSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Dostavljamo Vam amandman na Predlog zakona o povećanju penzija s molbom da bude predložen Saveznom veću na diskusiji.

A M A N D M A N

NA PREDLOG ZAKONA O POVEĆANJU PENZIJA

Član 2. trebalo bi da glasi:

(Prvi stav)

Mesečni iznos ukupnih penzijskih primanja (penzije ličnih, porodičnih i invalidskih, zajedno sa ostalim dodacima i povećanjima od 400 dinara prema posebnim propisima (povećavaju se za najmanje 1.500 dinara.

(Drugi stav nov)

Republičke skupštine socijalnog osiguranja socijalističkih republika mogu ovaj iznos da povećaju, imajući u obzir životne troškove u svojim republikama i mogućnosti fondova penzijskog i invalidskog osiguranja.

Predloženi drugi stav i treći stav člana 2. predloga zakona ostaju nepromenjeni.
Beograd, 11. septembra 1964.

Predlagači amandmana:

Hrast Silvo s. r., Vižintin Milan s. r., Tomlje Valentina s. r., Perovšek Pepca s. r., Rahten Ernest s. r.

O B R A Z L O Ž E N J E

Predlog zakona o povećanju penzija određuje jedinstveno povećanje penzija od 1. avgusta 1964. pa dalje i to za 1.500 dinara mesečno. Ovo povećanje se određuje zbog formiranja novih cena za neke proizvode lične potrošnje. Iznos je izračunat za ukupno povećanje izdataka zbog poskupljenja onih proizvoda, kojima je od jula pa dalje odredilo cenu Savezno izvršno veće. Međutim, ovaj iznos nije uzeo u obzir povećanje cena i drugih proizvoda, koje se pojavilo u vezi sa zvanično određenim višim cenama nekim proizvodima. Zbog toga je iznos od 1.500 dinara mesečno nedovoljan da pokrije povećanje životnih troškova porodice penzionera. Pri tom, valja napomenuti da je inače materijalni položaj penzionera vanredno težak i da se pogoršao poskupljenjima u toku poslednjih meseci. Osim toga, povećanje životnih troškova dosta je različito u pojedinim socijalističkim republikama. Obzirom na to, opravdan je amandman, na osnovu koga bi republičke skupštine socijalnog osiguranja mogle da povećaju jedinstven iznos i iznad 1.500 dinara mesečno, ukoliko bi utvrdilo da su životni troškovi veći.

Delimično prepuštanje u nadležnost republičkim skupštinama socijalnog osiguranja da uskladije nivo penzija s povećanim životnim troškovima je u celini u skladu s načelnim stavovima, usvojen još ranije, od strane Saveznog veća i Socijalno-zdravstvenog veća Savezne skupštine, prema kojima bi u budućem penzijskom sistemu trebalo penzije uskladijati s rastućim životnim troškovima i to putem odluka skupština republičkih zajednica socijalnog osiguranja. Takav stav je izražen i u poslednjem nacrtu zakona o penzijskom osiguranju. Pošto je predloženi nacrt zakona o povećanju penzija prelaznog karaktera, čiji je cilj da uskladi visinu penzija s povećanim životnim troškovima do usvajanja novog zakona o

penzijskom osiguranju, logično je i svrsishodno da se gore pomenuta načela o ovom pitanju bar delimično uzmu u obzir i u predloženom zakonu o povećanju penzija. Usvajanjem amandmana na predloženi zakon, odredilo bi se kao stvarni minimum 1.500 dinara, dok bi socijalističke republike dodavale i druge iznose povećanja u slučajevima ako bi utvrdile da su životni troškovi penzionera porasli više od pomenute jedinstvene svote. Pri tome bi, razume se, socijalističke republike morale da vode računa i o tome da li u fondovima penzijskog i invalidskog osiguranja postoje adekvatna pokrića.

Kraj ovakve slike povećanje samo za 1.500 dinara ne predstavlja rešenje, jer bi se penzioneri našli u još težem položaju, nego što su bili pre poskupljenja nekih proizvoda.

Usled sadašnjeg izrazito teškog materijalnog položaja penzionera neke opštinske skupštine u SR Sloveniji bile su prinuđene da same priznaju posebne dodatke, dodeljujući ih iz vlastitih sredstava onim penzionerima, koji imaju najniže penzije. Zato je razumljivo što neke opštinske skupštine usvajaju zahteve da treba položaj penzionera što pre adekvatno poboljšati. Opštinske skupštine su skoro svuda i ljudima, kojima daju potporu, priznale povećanje opštinskih potpora i to iznad 1.500 dinara.

Iznos penzije	Broj penzionera i procentualna struktura invalidske		lične		porodične	
— 13.000	14.420	52,0%	8.797	14,1%	18.312	54,7%
13.001 — 15.000	12.520	9,1%	2.989	4,8%	4.975	14,9%
15.001 — 20.000	5.335	19,2%	15.255	24,5%	7.822	23,4%
20.001 — 25.000	4.199	15,1%	19.926	31,9%	1.857	5,5%
25.001 — 30.000	592	2,1%	8.712	14,0%	298	0,9%
30.001 — 35.000	293	1,1%	3.868	6,2%	85	0,2%
35.001 — 40.000	170	0,6%	1.154	1,8%	59	0,2%
nad 40.000	220	0,8%	1.690	2,7%	71	0,2%

Položaj penzionera je vrlo kritičan. Statistički podaci govore da su životni troškovi u Sloveniji u poslednjoj godini porasli za 19 od sto, dok bi povećanje penzija za 1.500 dinara i jednokratni dodatak na penzije, koji će se ove godine isplatiti u dva obroka, predstavljalo u proseku povećanje samo za oko 9%. Kakav je materijalni položaj penzionera ilustrativno govore podaci o tome u kakve su grupe bili svrstani penzioneri prilikom isplate prvog obroka jednokratnog dodatka. Navodimo podatke za Sloveniju, smatrajući da je položaj u drugim našim republikama isti, ili još slabiji.

Smatramo da povećanje od 1.500 dinara treba tretirati kao minimum, jer se i u predloženom zakonu o izmenama i dopunama zakona o ratnim vojnim invalidima predviđa za najteže invalide i korisnike porodičnih invalidnina, povećanje za 2.500 dinara mesečno, dok bi se samo lakšim invalidima invalidnine povećale za 1.500 dinara mesečno. Iz predloženih dopuna i izmena pomenutog zakona možemo da zaključimo da i predlagači ovog poslednje pomenutog zakona smatraju da je neophodno da novo povećanje treba da iznosi više od 1.500 dinara, s obzirom na poskupljenje životnih troškova.

U vezi s navedenim u obrazloženju, smatramo da je amandman utemeljen.

IZVEŠTAJ

ODBORA ZA DRUŠTVENU BEZBEDNOST I NARODNU ODBRANU SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O NABAVLJANJU, DRŽANJU I NOŠENJU ORUŽJA

SAVEZNA SKUPŠTINA SAVEZNO VEĆE

Odbor za društvenu bezbednost
i narodnu odbranu
AS br. 155
10. septembra 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Odbor Saveznog veća za društvenu bezbednost i narodnu odbranu i Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave razmotrili su na sednici od 10. septembra 1964. godi-

ne Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja — koji je Saveznoj skupštini podnelo Savezno izvršno veće — i predlažu Veću da se u isti unesu sledeće izmene:

1) U članu 12. stav 2. menja se i glasi:

»Opštinski organ unutrašnjih poslova može odbiti izdavanje odobrenja za nabavljanje pušaka sa olučenim cevima, pištolja i revolvera licu za koje smatra da je nepodobno za držanje i nošenje ovog oružja ili da ga može zloupotrebiti«;

2) U članu 17. stav 1. menja se i glasi:

»Državni organi, radne i druge organizacije koje drže oružje i municiju na osnovu člana 16. ovog Zakona mogu poveriti nošenje tog oružja i municije samo licima koja su određena da neposredno vrše poslove službe obezbeđenja društvene imovine, a obučena su u rukovanju oružjem

i ispunjavaju uslove za držanje i nošenje oružja utvrdene ovim Zakonom«;

3) U članu 19. posle stava 1. dodaje se nov stav 2. koji glasi:

»U slučajevima iz člana 12. stav 1. tač. 2. i 3 ovog Zakona može se oduzeti i trofejno oružje.«

Dosadašnji stav 2. postaje stav 3;

4) U članu 28. u prvom redu umesto reči: »i« stav-
lja se reč: »ili«;

5) U članu 32. stav 2. briše se.

Dosadašnji stav 3. postaje stav 2.

Sa prednjim izmenama saglasio se predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Predsednik
Vojin Nikolić s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLO- GU ZAKONA O NABAVLJANJU, DRŽANJU I NOŠENJU ORUŽJA

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija
AS br. 155

12. IX 1964. godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 12. septembra 1964. godine raz-

matrala je Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja, koji je Saveznoj skupštini uputilo Savezno izvršno veće zajedno sa izmenama koje je predložio odbor za društvenu bezbednost i narodnu odbranu Saveznog veća.

Pošto je razmotrila ovaj zakonski predlog zajedno sa izmenama Odbora za društvenu bezbednost i narodnu odbranu, Komisija predlaže Saveznom veću da se u predlogu ovog zakona izvrše sledeće izmene:

1) U članu 6. stav 2. menja se i glasi:

»Opštinska skupština može svojim propisom zabraniti da se na javnim skupovima, priredbama, u javnim lokalima i na sličnim mestima nose predmeti koji su podobni za nanošenje telesnih povreda. Kad se ovi predmeti nose na javnim skupovima, priredbama, u javnim lokalima i na sličnim mestima smatraju se kao hladno oružje«.

2) U članu 35. stav 1. u drugom redu reči: »koje su« — brišu se.

3) U članu 39. stav 1. posle tačke 9) dodaje se nova tačka koja glasi:

»10) ko nosi oružje i municiju koji su mu povereni u vreme kad ne vrši službu ili iznese ovo oružje i municiju van područja ili objekta koji se obezbeđuje ili čuva (član 17.)«;

Dosadašnje tač. 10, 11 i 12. postaju tač. 11, 12 i 13.

U istom članu i stavu u novoj tački 12. (ranija tačka 11.) umesto reči: »pograničnom povereništvu za unutrašnje poslove« — stavljaju se reči: »povereništvu za kontrolu putničkog saobraćaja preko državne granice«.

U istom članu u stavu 2. umesto reči: »10. i 11.« — stavljaju se reči 10, 11. i 12«.

4) U članu 40. stav 1. tačka 3) briše se.

Dosadašnja tačka 4) postaje tačka 3).

U istom članu u stavu 2. u prvom redu umesto reči: »1, 2. i 3.« — stavljaju se reči: »1. i 2.«.

5) Član 44. menja se i glasi:

»Ovaj zakon stupa na snagu i primenjivaće se od 1. januara 1965. godine«.

Sa prednjim izmenama saglasio se je poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Ljiljana Maneva.

Predsednik,
Jovo Ugrčić, s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r., Đorđije Peruničić s. r., Dragutin gutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r., dr Mihailo Ilić s. r., dr Dan Đanković s. r.

PRIVREDNO VEĆE

15. SEDNICA

OD 14. SEPTEMBRA 1964. GODINE

SADRŽAJ

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika,
2. Saopštenja,
3. Usvajanje dnevnog reda,
4. Usvajanje da se prva tačka pretresa na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem.

Dnevni red:

1. Predlog zakona o izmeni zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama,
2. Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije.

Govornici: Milija Mojašević, Vinko Hafner, zamenik saveznog sekretara za industriju.

PREDSEDAVAO
PREDSEDNIK
OSMAN KARABEGOVIĆ

Početak rada u 9 č 5 min

Predsednik Osman Karabegović:

Otvaram 15. sjednicu Privrednog vijeća Savezne skupštine.

Konstatujem da postoji kvorum i da Vijeće može punovažno odlučivati. Zapisnici 14. sjednice Privrednog veća i 10. zajedničke sednice Saveznog vijeća i Privrednog vijeća od 10. jula 1964. godine dostavljeni su članovima Vijeća. Da li ima neko primjedaba na zapisnike? (Nema). Pošto primjedaba nema, zapisnici će biti overeni.

Molio bih da saslušate neka obavještenja. Poslanici Radiša Nenadović, Dragutin Bošković, Ivan Drekonja, Vasilije Skendžić, Miodrag Petrović i Ivan Pariš, obavijestili su Vijeće da su, usljed bolesti ili službenog puta, spriječeni da prisustvuju ovoj sjednici i mole da im se odobri odsustvo.

Da li se Vijeće slaže da se ovim poslanicima odobri odsustvo? (Svi se slažu).

Predlog dnevnog reda za ovu sednicu dostavljen je članovima Vijeća. Da li ima drugih predloga za dnevni red? (Nema).

Da li Vijeće usvaja predloženi dnevni red? (Usvaja).

Objavljujem da je usvojen ovaj dnevni red:

1. Aktuelni problemi u vezi sa promenama cijena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja.

2. Predlog zakona o izmjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama;

3. Predlog odluke o dodjeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije.

Pre prelaska na dnevni red, obavještavam članove Vijeća da je prva tačka dnevnog reda u

isto vrijeme na dnevnom redu Saveznog vijeća. S obzirom da materija iz ove tačke dnevnog reda spada u ravnopravni djelokrug Saveznog vijeća i Privrednog vijeća, sporazumeo sam se sa predsjednikom Saveznog vijeća da se pretres u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda obavi na zajedničkoj sjednici Saveznog vijeća i Privrednog vijeća.

Prihvata li Veće predlog da se pretres ove tačke dnevnog reda obavi na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Privrednog veća? (Prihvata).

Prekidam sednicu i molim članove Veća da posle kraće pauze pređu u veliku salu radi održavanja zajedničke sednice.

(Sednica je prekinuta u 9 č 10 min).

Nastavak sednice u 12 č 30 min.

Predsednik Osman Karabegović:

Nastavljamo sa radom. Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o izmjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama.

Za ovu tačku dnevnog reda članovima Vijeća dostavljen je Predlog ovog zakona. Pored toga, jutros je podijeljen i izvještaj Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine o pretresu ovog zakonskog predloga.

Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća je drug Vlado Jurinčić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za industriju, a poverenik drug inž. Vladimir Šlezinger, viši savjetnik u istom Sekretarijatu.

Otvaram opšti pretres u vezi sa ovim Predlogom zakona i izvještajem Zakonodavno-pravne komisije.

Obavijestavam Vijeće da je poslanik Milija Mojašević podneo amandman na Predlog ovog zakona. Tekst ovog amandmana je isti kao i tekst amandmana koji su poslanici Saveznog vijeća Savo Brković i Spasoje Šarac podneli Saveznom vijeću, a koji vam je jutros podijeljen.

Molim poslanika Miliju Mojaševića da obrazloži amandman.

Ima riječ poslanik Milija Mojašević.

Milija Mojašević (Izborna jedinica Ivangrad):

Na predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama podneo sam predsedniku Privrednog veća amandman ove sadržine:

»Posle člana 1. trebalo bi dodati član 2. sa ovom dopunom:

U članu 17. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama (»Službeni list FNRJ« broj 13/63) u stavu 1. i 2. treba brisati reči »i u 1964. godini« i dodati »i u 1964. i 1965. godini«.

Drugo, član 2. Predloga zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama postaje član 3«.

Obrazloženje:

Članom 17. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama (»Službeni list FNRJ« br. 13/63) predviđeno je da preduzeća za distribuciju električne energije sa teritorije SR Makedonije i SR Crne Gore dobiju pokriće troškova distribucije za iznos koji je iznad nivoa u distributivnim preduzećima ostalih socijalističkih republika. Međutim, važnost ove zakonske odredbe ograničena je i odnosi se na period do kraja 1964. godine.

Prosečna prodajna cena električne energije preduzeća za distribuciju električne energije SR Crne Gore za 1963. godinu iznosi 14,55 dinara po kilovat času. Ova cena povećana je nakon stupanja na snagu Naredbe o izmeni Naredbe o jedinstvenim tarifnim stavovima za isporuku električne energije distributivnim preduzećima (»Službeni list SFRJ« broj 30/64) za 3,14 dinara po kilovat času, tako da prosečna prodajna cena kilovat časa električne energije ovog distributivnog preduzeća sa ovim povećanjem iznosi 17,69 dinara po kilovat času dok prosečna prodajna cena na jugoslovenskom nivou iznosi 16,32 dinara po kilovat času.

Upoređenjem prosečnih prodajnih cena električne energije u SR Crnoj Gori i SFRJ uočljiva je razlika od 1,37 dinara po kilovat času, za koji iznos su i pored dotacija koju distributivno preduzeće SR Crne Gore uživa u 1964. godini, veće cene u SR Crnoj Gori od nivoa prosečno prodajnih cena SFRJ.

Ukoliko se ne usvoji amandman na Predlog ovog zakona, potrošači konzumnog područja SR Crne Gore bili bi u nepovoljnijem položaju u odnosu na potrošače ostalih socijalističkih republika, jer bi morali snositi i sadašnji iznos dotacija koje dobiva distributivno preduzeće za

1964. godinu, što po jednom prodatom kilovat času iznosi 8,33 dinara. Rezimirajući navedeno dolazi se do činjenice da će prosečne prodajne cene električne energije za distributivno područje na teritoriji SR Crne Gore, ukoliko se ne usvoji amandman, iznositi 1. januara 1965. godine 26,02 dinara po kilovat času. Ovo je utoliko paradoksalnije što se zna da se u SR Crnoj Gori proizvodi najjeftinija električna energija, čija je cena na pragu elektrane u 1963. godini bila cirka 1,75 dinara po kilovat času, odnosno na pragu prenosa cirka 2,78 dinara po kilovat času.

Dok u međurepubličkoj razmeni druge socijalističke republike dobijaju od SR Crne Gore električnu energiju (prosek u 1963. godini) po ceni od 3,11 dinara po kilovat času, preduzeće za distribuciju električne energije SR Crne Gore sa istih izvora tu energiju kupuje u 1964. godini po ceni od 9,77 dinara po kilovat času.

U slučaju ako se amandman ne usvoji bili bi pogođeni potrošači na teritoriji SR Crne Gore, koji imaju prilično niske dohotke (što sam juče na plenarnoj sednici Saveznog veća i Privrednog veća izneo), jer bi sami snosili znatno povećanje troškova, a privreda je mlada, odnosno mlade su pojedine njene grane, kao industrija, te ne može da stimulira svoje potrošače — jedinke — kako bi konkurisala novim cenama.

Pored toga, nemoralno je, kao što smo čuli u toku dvodnevni diskusija, da oni koji najjeftinije proizvode — najskuplje plaćaju.

Na kraju, smatram da ima osnova usvajanju amandmana i radi toga što elektroprivreda SR Crne Gore u sadašnjim uslovima poslovanja, po postojećim propisima koji regulišu ovu privrednu granu, u međurepubličkoj razmeni vrši prelihanje sredstava, i to većeg iznosa od iznosa dotacija distributivnom preduzeću SR Crne Gore.

Molim Veće da usvoji ovaj amandman.

Predsednik Osman Karabegović:

O amandmanu treba da se izjasni predstavnik Saveznog izvršnog vijeća. Molim predstavnika Saveznog izvršnog vijeća da da svoje mišljenje.

Ima riječ Vinko Hafner.

Vinko Hafner zamenik saveznog sekretara za industriju:

Najpre, jedno izvinjenje zbog odsutnosti druga Vlade Jurinčića, državnog podsekretara. Međutim, u pretresu Predloga ovog Zakona ja ga zamenjujem, kao predstavnik Saveznog izvršnog veća.

Na amandman poslanika Milije Mojaševića izneo bih stav Saveznog Izvršnog veća.

Predlažemo da poslanik Milija Mojašević povuče svoj amandman ili, ako insistira na njemu, da ga zasad Veće ne usvoji, i to iz ovih razloga:

— Prvo, rok u kome bi trebalo da se konačno reši položaj distribucije SR Makedonije i SR

Crne Gore bio je pre godinu i po dana dogovoren sa tim republikama i unet u zakon, pa ga zbog toga ni u kom slučaju ne bi mogli izmeniti bez posebnih opravdanih i do kraja proučenih razloga;

— drugo, sada se radi na predlogu novog zakona o elektroprivredi, čije bi donošenje moglo znatno izmeniti položaj distribucije u svim republikama, a naročito u SR Crnoj Gori, dok bi se položaj, ako se prihvati sadašnja koncepcija, u SR Makedoniji morao rešavati na drugi način. Predviđamo da će Savezno izvršno veće predložiti ovom Domu taj zakon već u oktobru ili novembru, pa bi za sada izmene starog Zakona u pogledu položaja distribucije SR Crne Gore i SR Makedonije u ovom slučaju bila nepotrebna;

— treće, stručne službe Saveznog izvršnog veća imale su svega dva dana vremena da prouče ceo problem, koji inače postoji, što svakako nije dovoljno da se predloži Saveznom izvršnom veću, a preko njega i ovom Domu, definitivni stav po tako značajnom pitanju. Mi smatramo da taj problem postoji u suštini kako ga je poslanik izneo, ali iz navedenog razloga predlažem poslaniku Miliji Mojaševiću ili da povuče amandman ili da ga Veće ne usvoji.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li predlagač amandmana, posle objašnjenja predstavnika Saveznog izvršnog veća druga Vinka Hafnera, ostaje pri amandmanu?

Milija Mojašević:

Kako sam ovo objašnjenje, takoreći, dvojako razumeo, alternativno se postavlja da se ja odrekнем amandmana, a ako ne, sugerise se Veću da ga ne usvoji. Prema tome, bolje je da ga ja povučem, nego da ga Veće ne usvoji, kad je tako unapred predodređeno.

Ukoliko Savezno Izvršno veće stvarno predloži zakon, tako da ga dobijemo do kraja ove godine, odnosno da se do tada reguliše ovo pitanje, onda bi se složio sa povlačenjem amandmana. Međutim, ako se ovaj zakon ne bi pretresao do kraja godine onda bi amandman trebalo prihvatiti, bar što se tiče SR Crne Gore, pošto smo čuli da se položaj distribucije u SR Makedoniji mora rešavati na drugi način.

Predsednik Osman Karabegović:

Molim predstavnika Saveznog izvršnog veća da odgovori na pitanje poslanika Milije Mojaševića »kad se može računati sa donošenjem zakona o elektroprivredi?«

Vinko Hafner:

Mogu da izjavim, u ime Saveznog izvršnog veća, da će taj zakon biti predložen Skupštini si-

gurno do kraja godine, ili ćemo zauzeti definitivni stav o amandmanu poslanika Milije Mojaševića i predložiti rešenje.

Predsednik Osman Karabegović:

Da li je poslanik Milija Mojašević zadovoljan ovim odgovorom?

Milija Mojašević:

Sada sam zadovoljan.

Predsednik Osman Karabegović:

Ko se dalje javlja za riječ u vezi sa Predlogom ovog zakona (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za riječ, prelazimo na pretres teksta Predloga zakona. Da li neko od prisutnih želi da govori o tekstu Predloga zakona? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja, stavljam na glasanje Predlog ovog zakona, zajedno sa izvještajem Zakonodavno-pravne komisije. Ko je za, molim da dignu ruku? (Svi). Ima li ko protiv? (Niko). Da li se neko uzdržao? (Niko).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o izmjeni Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama, zajedno sa izvještajem Zakonodavno-pravne komisije.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Predlog odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije.

Za ovu tačku dnevnog reda poslanicima je dostavljen Predlog ove odluke.

Predsjednik Zakonodavno-pravne komisije Savezne skupštine pismeno me je obavijestio da Komisija nema primjedaba na Predlog ove odluke.

Predstavnik Saveznog izvršnog vijeća je drug Vladimir Cerić, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za finansije, a povjerenik Branko Šćepanović, viši savjetnik u istom Sekretarijatu.

Otvaram opšti pretres o Predlogu ove odluke.

Ko želi riječ? (Niko).

Otvaram pretres o tekstu Predloga odluke. Da li neko želi riječ o tekstu Predloga odluke? (Niko).

Pošto se niko ne javlja, stavljam Predlog odluke na glasanje. Ko je za, molim da dignu ruku? (Svi dižu ruku) Ima li ko protiv? (Nema). Da li se neko uzdržao od glasanja? (Nije).

Objavljujem da je Vijeće jednoglasno usvojilo Predlog odluke o dodjeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije.

Pošto je ovim dnevnim red iscrpen, zaključujem sjednicu.

(Sednica je zaključena u 12 č 43 min)

PRILOZI**IZVEŠTAJ****ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU
ZAKONA O IZMENI ZAKONA O IZMENAMA I DO-
PUNAMA ZAKONA O ELEKTROPRIVREDNIM
ORGANIZACIJAMA**

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija
AS br. 150
12. IX 1964. godine
Beograd

PRIVREDNOM VEĆU SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine
na svojoj sednici od 12. septembra 1964. godine, razma-

trala je Predlog zakona o izmeni Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama.

Pošto je razmotrila ovaj zakonski predlog Komisija predlaže Veću da se u njemu izvrši sledeća izmena:

U članu 2. reč: »danom« zamenjuje se rečima: »u roku od osam dana od dana objavljivanja u »Službenom listu SFRJ«.

Sa ovom izmenom saglasio se i poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik Vojin Morača.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r., Đorđije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Vojin Morača s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r.

SAVEZNO VEĆE I PRIVREDNO VEĆE

9. ZAJEDNIČKA SEDNICA

OD 14. I 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

S A D R Ž A J

Pre dnevnog reda:

1. Saopštenja,
2. Utvrđivanje druge tačke dnevnog reda.

Dnevni red:

1. Aktuelni problemi u vezi sa promenama cena nekih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja,

2. Izbor Komisije za redakciju konačnog teksta Rezolucije o smernicama za izradu sedmogodišnjeg plana 1964. do 1970.

Govornici: Boris Kraigher, Franc Popit, Dušan Gligorić, Munir Mesihović, Vlada Stamenkov, Osman Karabegović, Franjo Matijašević, Vladimir Jasić, Milija Mojašević, Jože Ingolič, Anton Bole, Nikola Andrić, Hakija Pozderac, Paško Romác, Dušica Stojanović, Dragutin Kosovac, Ernest Rahten, Milija Kovačević, Franc Popit, Đorđe Nikšić, Mato Andrić, Boris Kraigher, Ivica Gretić, Vasilije Skendžić.

PREDSEDAVALI:

PREDSEDNIK SAVEZNOG VEĆA
MIJALKO TODOROVIĆ

PREDSEDNIK PRIVREDNOG VEĆA
OSMAN KARABEGOVIĆ

Početak u 9 č 40 min.

Predsednik Osman Karabegović:

Otvaram 11. zajedničku sjednicu Saveznog vijeća i Privrednog vijeća Savezne skupštine.

Prema sporazumu sa predsjednikom Savezne skupštine Edvardom Kardeljom, zajedničkoj sjednici predsjedavaće naizmenično predsjednik Saveznog vijeća i predsjednik Privrednog vijeća.

Na posebnim sjednicama Saveznog vijeća i Privrednog vijeća za zajedničku sjednicu utvrđen je slijedeći dnevni red:

1. Aktuelni problemi u vezi promena cijena nekih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja.

Za prvu tačku dnevnog reda članovima oba vijeća dostavljena je Informacija Saveznog sekretarijata za opšte privredne poslove.

Ovo pitanje, pre ove sjednice, razmatrali su odbori oba vijeća.

Zajednička komisija, sastavljena od predstavnika odbora Saveznog vijeća za društveno-ekonomske odnose, za društveni plan i finansije i za robni promet i odbora Privrednog vijeća za tekuća privredna kretanja i predstavnika Saveznog izvršnog vijeća izradila je nacrt zaključaka koji će vam biti podeljen.

Za izradu konačnog teksta zaključaka, na osnovi nacrtu zaključaka i diskusije koja će se

o ovom pitanju voditi, predlažem Komisiju u sljedećem sastavu: poslanici Komar Slavko, Kraigher Sergej, Tepavac Ilija, Gretić Ivica, Janković Đorđe, Skendžić Vasilije, Hašimbegović Selmo, Koprtla Marko i Bole Anton i savezni sekretar za opšte privredne poslove Hakija Pozderac.

Da li se vijeća slažu s prijedlogom da se formira Komisija i da li ima prijedloga za dopunu ove Komisije? (Slažu se).

Objavljujem da su vijeća jednoglasno usvojila ovaj prijedlog.

Prelazimo na pretres prve tačke dnevnog reda. Ekspoze u vezi sa ovom tačkom dnevnog reda podneće potpredsjednik Saveznog izvršnog vijeća, Boris Kraigher.

Boris Kraigher, potpredsjednik Saveznog izvršnog veća:

Drugarice i drugovi savezni poslanici, u julu ove godine Savezno izvršno veće donelo je po hitnom postupku mere o povišenju cena nekih poljoprivrednih proizvoda, uglja i električne energije. U saopštenju Saveznog izvršnog veća, koje je tom prilikom objavljeno, i na konferenciji za štampu, a i u posebnom napisu objavljenom u štampi, data su objašnjenja za ove mere i ukazano na probleme koji se u vezi s tim pojavljuju. Međutim, smatram za potrebno da

danas ponovo ukažem na hitnost donošenja tih mera.

Naime, početkom jula postalo je jasno da ćemo ove godine imati vanredno loš rod pšenice. Pored toga, sve više se zaoštravala energetska situacija zbog izuzetno malih hidroenergetskih rezervi, što je tražilo, a i dalje traži maksimalan rad termoelektrana i time povećava u znatnom obimu potrošnju uglja. U isto vreme, u julu je počela da opada proizvodnja uglja. Ovakva situacija tražila je preduzimanje hitnih mera kako u narednim mesecima ne bi došli u još težu situaciju. Mada povišenje cena nikako ne znači rešavanje celokupne problematike na tim privrednim područjima, one su bile nužne kao podstrek za razvijanje proizvodnje i za što racionalnije trošenje tih proizvoda. Paralelno s tim merama, a u okviru proklamovane politike standarda, Savezno izvršno veće donelo je i preporuku o povišenju ličnih dohodaka, kao nadoknadu za povećanje troškova života usled izvršenog povećanja cena nekih proizvoda.

No, treba da naglasim, da i pored toga što su ove donete kao tekuće mere, u cilju što racionalnijeg korišćenja elektroenergije i uglja, treba da doprinesu i ostvarenju nekih dugoročnih ciljeva.

Prvo, te mere treba da osiguraju bolje uslove proizvođačima u tim oblastima i granama, da stimulišu za što veću i racionalniju proizvodnju i da stvore bolje uslove za dalja ulaganja u tu proizvodnju, o čemu je bilo govora u mnogim diskusijama u proteklim mesecima.

Drugo, povećanjem ličnih dohodaka živi rad postaje skuplji element privređivanja, s čime privredne organizacije treba ozbiljno da računaju i to treba da ih orijentiše ka visoko produktivnoj proizvodnji. Dalje, povećanjem ličnih dohodaka utiče se i na snažnije usmeravanje sredstava, kako u privredi, tako i van privrede, u ličnu potrošnju, čime se smanjuje pritisak na investicije.

To znači da se mere koje je Savezno izvršno veće donelo u okviru svoje nadležnosti uklapaju u opštu politiku koja je bila proklamovana skupštinskim dokumentima. Posebno podsećam na Rezoluciju o razvoju poljoprivrede u kojoj su od Savezne skupštine vrlo decendirano postavljeni zadaci izvršnim organima za konkretno sprovođenje takve politike. Ta politika je usmerena ka jačanju materijalne baze privrednih organizacija i povećanju učešća ličnih dohodaka u raspodeli nacionalnog dohotka radi bržeg povećanja standarda radnih ljudi u našoj zemlji. Iako izgleda paradoksalno da kod povišenja cena nekih za standard vrlo osetljivih proizvoda, govorimo baš o takvoj orijentaciji naše politike, treba da naglasim da je odgovarajuća preporuka o davanju naknade trebalo da osigura realizaciju ovako utvrđene politike.

Na toj liniji su i relativno oštre mere u pogledu kontrole i evidencije cena.

No, sasvim je jasno da, u tako dinamičnom privrednom razviku kakav se ostvaruje od kraja 1963. i u toku ove godine, za koji je karakteristična vrlo visoka stopa rasta proizvodnje uz vrlo visoku stopu rasta nominalnih pa i realnih ličnih dohodaka i uz svakako preteranu visoku stopu rasta investicione potrošnje — što sve, samo po sebi, stvara ozbiljan pritisak na cene — samo kontrolom cena nećemo moći da postignemo sprečavanje svih poremećaja na tržištu. Radi toga, morali smo u isto vreme da jačamo, a u tom pravcu doneto je u ovoj godini već niz mera, materijalnu bazu privrednih organizacija kako bi one mogle bolje da snose teret povećanih materijalnih troškova i povećanih ličnih dohodaka. Pri tom, bili smo svesni da sve te mere vode do određene preraspodele između pojedinih privrednih oblasti i grana. U vezi s tim, u diskusijama, koje su vođene poslednjih meseci, posebno je naglašavano da tu preraspodelu treba izvršiti pre svega u korist poljoprivrednih proizvođača i u korist proizvođača nekih sirovina i reprodukcioni materijala.

Iako sve donete mere — tu ne mislim samo na poslednje mere Saveznog izvršnog veća, nego i na sve mere koje su pre toga donete i o kojima je Savezno izvršno veće izveštavalo Saveznu skupštinu već krajem marta, u junu i u julu — ne znači da će se rešiti celokupna problematika koja postoji, one su ipak ozbiljan korak u pravcu poboljšanja položaja proizvođača u poljoprivredi i nekim sirovinским industrijama, jer, u isto vreme, omogućavaju i ostalim proizvođačima da se mogu brže prilagoditi situaciji koja je nastala posle donetih mera, bez potrebe za neopravdanim povišavanjem cena.

Posebno bih hteo da podvučem da su pomenute mere, pre svega, izraz aktivnog odnosa prema poljoprivredi i da ostvaruju široki proces ka brzom razvijanju poljoprivredne proizvodnje. Radi se o rešavanju jednog od najznačajnijih problema od čega zavisi realizacija naših osnovnih ekonomsko-političkih ciljeva — produktivnosti rada, životnog standarda i deficita u platnom bilansu. Stoga, za razvoj poljoprivredne proizvodnje u normalnim uslovima privređivanja, moraju biti podjednako zainteresovane sve privredne grane i sva područja. Hteo bih posebno da naglasim da su ove mere bile prihvaćene s razumevanjem od privrednih činilaca, privrednih komora i preduzeća, sindikata i od republika što je omogućilo da se lakše prebrode ne male poteškoće koje se javljaju u svakoj ovoj složenoj operaciji.

U poznatoj situaciji, početkom jula, Savezno izvršno veće moralo je brzo da reaguje. Pri tom, mislim da je osnovna činjenica da su donete mere postavljene na liniju

razvijanja sistema, na liniju politike koju je utvrdila Savezna skupština — što sa svoje strane nikako ne znači da bi ove mere mogli ili morali doneti samo na kraju ili na početku određenog planskog perioda. Pored toga, ne bi se mogao složiti s mišljenjem da su ove mere donete neočekivano. Dovoljno je, na primer, da uzmemo u obzir samo ovogodišnje diskusije povodom privrednih kretanja, a pogotovu diskusije povodom usvajanja skupštinskih rezolucija. No, sasvim je jasno da je u našim današnjim tržišnim prilikama donošenje mera samo takvog karaktera, kao što su ove, mogle da imaju u toj situaciji oblik za kakav se odlučilo Savezno izvršno veće.

Kao što sam već pomenuo, ove mere donete su u vreme vrlo dinamičnih privrednih kretanja i još više su produbile neke neusklađenosti koje već duže vreme postoje u našoj privredi. To je, pre svega, visoka stopa rasta svih vidova platežno sposobne unutrašnje tražnje — ona je fiktivno još povećana kroz posledice finansijske nediscipline i defekata pre svega u sprovođenju kreditne politike — koja, s jedne strane, vrši pritisak na robne fondove i donekle povlači za sobom stagnaciju izvoza i koja, a, s druge strane, stimulira vrlo visoku stopu rasta proizvodnje, umnogome na bazi disproporcijalno visokog porasta uvoza reprodukcioni materijala. Kao posledica ovakve situacije došlo je do jače uznemirenosti na tržištu, što se odrazilo u oscilacijama cena. Nesumnjivo da je ukupna nominalna tražnja na unutrašnjem tržištu iznad priliva realnog obima robnih fondova. Loš rod pšenice i vanredno teška hidroenergetska situacija još su više zaoštrile ove neusklađenosti, koje ćemo morati da savladamo odlučnim i odgovarajućim merama.

Smatram da je vrlo teško, ili čak nemoguće, da se ograničimo u diskusiji samo na efekte mera u vezi s povećanjem cena nekih proizvoda. Prvo, nije prošlo ni dva meseca od uvođenja pomenutih mera, tako da za neka od glavnih kretanja u privredi još nemamo podataka za avgust, kad su efekti mera došli do izražaja. Drugo, nemoguće bi bilo bez temeljite analize celine zbivanja u privredi — što Savezno izvršno veće priprema za početak oktobra — odvojiti dugoročnije tendencije u razvoju od nekih kratkoročnih efekata, odnosno nepravilno bi bilo kad bi efekte nedavnih, na izgled kratkoročnih mera, posmatrali u sklopu dugoročnih kretanja jugoslovenske privrede. Sagledavajući neke osnovne indikatore i polazeći od ocene privredne situacije i orijentacije u ekonomskoj politici i razvitku privrednog sistema — o čemu je u Saveznoj skupštini, u julu ove godine, govorio u svom ekspezu predsednik Saveznog izvršnog veća Petar Stambolić — smatram da možemo da ukažemo na osnovne probleme privrednih kretanja u prvim sedam meseci 1964. godine i na neke probleme

koje ćemo morati rešavati do kraja ove i početkom naredne godine.

Iako bi, sledeći tok ovih misli, bilo logično da pređem na izlaganje problema koji pre svega odavde proizilaze, tj. problema platnog bilansa, želim da kažem, neposredno u vezi s tim, nekoliko reči o problemima proizvodnje, posebno industrijske proizvodnje.

Treba naglasiti da je visoki porast proizvodnje od 18% u prvim sedam meseci omogućen, pre svega, našom orijentacijom ka maksimalnom korišćenju postojećih proizvodnih kapaciteta, ali je to, u isto vreme, tražilo i mnogo bolje snabdevanje privrede sirovinama i reprod materijalom, u čemu smo, zbog poznatih disproporcija između sirovinske baze i prerađivačke industrije, već dugo deficitni. U isto vreme, nedostatak elektroenergije pogodio je proizvođače nekih osnovnih reprodukcioni materijala, zbog čega je pomenuta disproporcija još više zaoštrjena. To važi osobito za proizvode crne metalurgije, hemijske industrije i obojene metalurgije. Zbog toga je došlo do naglog porasta uvoza, s poznatim dejstvom na naš platni bilans. Ukupan uvoz sirovina i reprodukcioni materijala porastao je za 48%, prema povećanju od 19%, koliko je ostvareno u prošlogodišnjem periodu. U svim diskusijama o tekućim privrednim kretanjima u toku ove godine naglašavali smo da ovakvo povećani uvoz traži adekvatno povećanje izvoza.

Međutim, u postojećoj situaciji sve više se postavlja pitanje: kako obezbediti veći interes i veću orijentaciju privrede na izvoz. Vrlo velika ekspanzija potrošnje na unutrašnjem tržištu, a pre svega investicione, ozbiljno smanjuje interes privrede da izvozi. Uz to, u mnogo slučajeva, postoji veća mogućnost za plasman po višim cenama i često uz manje zahteve u pogledu kvaliteta nego na spoljnom tržištu. Samim tim, smanjuje se i konkurentna sposobnost naših preduzeća na inostranom tržištu, jer konkurencija, pre svega, traži veće napore za povećanje produktivnosti rada, za smanjenje materijalnih troškova i za otkrivanje unutrašnjih rezervi. Zbog toga, dalje produžavanje takve orijentacije u našoj vrlo osetljivoj privredi, koja radi sa vrlo malim, kako materijalnim, tako i deviznim rezervama, moglo bi vrlo brzo da dovede do ozbiljnih poremećaja.

Danas se ponegde alarmanтно postavlja pitanje obezbeđenja privrede uvoznim reprod materijalima i odgovarajućim sirovinama. Međutim, karakteristično je da naša proizvodnja danas oskudeva i s nekim proizvodima i sirovinama koje smo uvek izvozili, a za koje se danas traži da ih uvozimo. To, naravno, dovodi do daljeg zaoštavanja disproporcije i traži iznalaženje odgovarajućih rešenja. Pri tom, mislim da je od značaja ukazati na probleme u vezi sa sprovođenjem režima uvoza reprod materijala, ukoliko takav uvoz obezbeđuje povećani izvoz.

Banke su u znatnoj meri proširile obim vezivanja uvoza sa izvozom putem čvrstih ugovornih obaveza sa privredom. Izvršavanjem ovakvih obaveza u nekim granama znatno je povećan izvoz (tekstilna industrija, industrija kože i obuće). Međutim, prerađivači metala i elektroindustrija, naročito neki među njima, znatno zaostaju sa izvršavanjem preuzetih obaveza. U isto vreme, oni su iskoristili obiman uvoz repro-materijala, ostvarili visoku stopu proizvodnje, ali su sve veći deo svoje proizvodnje usmerili na domaće tržište. Na primer, proizvođači elektroindustrije povećali su proizvodnju u prvih sedam meseci za 37%, dok je izvoz za 11% manji u odnosu na isti period prošle godine (planom predviđeno povećanje izvoza za ovu granu u 1964. godini iznosi oko 30%). U isto vreme, u skladu sa dinamikom proizvodnje, a ne u skladu sa dinamikom izvoza, korišćena su devizna sredstva za uvoz repro-materijala. Slična je situacija i s nekim proizvođačima motorne industrije. Ili, na primer, u mašingradnji. Proizvođači su do kraja jula izvršili svega 34% ugovorenih obaveza za izvoz. Očita je sve veća orijentacija ovih proizvođača na domaće tržište. No, karakteristično je da je u poslednje vreme povećan pritisak, naročito ovakvih proizvođača, za dodeljivanje dopunskih sredstava za repro-materijal, uz nagoveštaje o smanjenju proizvodnje.

Ove činjenice treba imati posebno u vidu pri likom razmatraja problematike u vezi sa stopom rasta industrijske proizvodnje, a izlaz moramo tražiti, pre svega, u odlučnim nastojanjima da se — u okviru opštih uslova — u najkraćem roku stvore uslovi za striktno sprovođenje ugovorima utvrđenih izvoznih obaveza privrednih organizacija, uz pojačanu odgovornost, kako privrednih organizacija, tako i banaka. To bi trebalo da bude ne samo jedna od važnih poluga usmeravanja industrijske proizvodnje, već i jedan od prvih uslova za poboljšanje situacije u spoljnotrgovinskoj razmeni, ne samo za ovu, nego i naročito za kretanje u 1965. godini. Za sprovođenje takve politike u velikoj su meri poboljšane i proširene mogućnosti merama koje su u julu preduzeli savezni organi. Naime, novim propisima predviđeno kompleksno i dugoročnije ugovaranje prodaje deviza, uz uključivanje većeg broja poslovnih banaka u devizno poslovanje, pruža znatno bolje rešenje u tom pogledu i osigurava kontinuitet u funkcionisanju tog mehanizma.

Savezno izvršno veće svesno je toga da se u okviru problematike platnog bilansa kriju stvarni, osnovni problemi, kako sadašnjeg stanja, tako i dugoročnih kretanja. S obzirom na najaktuelnije probleme u tom sklopu, Savezno izvršno veće razmatra hitno donošenje nekih mera.

Centralni problem u razvoju naše razmene sa inostranstvom leži u usklađivanju domaće

tražnje sa stvarnim mogućnostima. Pri tom, mislimo, pre svega, na oblast investicione potrošnje, o čemu ću posebno kasnije govoriti. Mere, koje u oblasti spoljne trgovine priprema Savezno izvršno veće, ne mogu odmah da daju rezultate, nego očekujemo njihovo dejstvo u narednim mesecima i u početku 1965. godine. Međutim, iako tim merama treba da stvorimo povoljnije opšte uslove za povećanu orijentaciju privrede na izvoz, moramo postići bezuslovno sprovođenje obaveza koje je privreda već primila u pogledu izvoza. To posebno naglašavamo radi toga što ova kompleksna operacija uključuje ne samo finalne proizvođače, nego i vrlo širok krug njihovih kooperanata.

U oblasti spoljnotrgovinskih kretanja postoje najozbiljniji problemi u odnosu na izvoz. Međutim, u celokupnom robnom uvozu ove godine 65% otpada na uvoz repro-materijala, što očito govori o tome da možemo postići znatne rezultate selektivnijom politikom u toj oblasti. Stoga, organi Saveznog izvršnog veća pripremaju odgovarajuće mere. Pre svega, merama koje pripremamo za smirivanje investicione potrošnje, postići ćemo izvestan uticaj i na uvoz opreme. Međutim, smanjivanjem uvoza robe za široku potrošnju ne bi mogli postići neke posebne rezultate, iako to ne znači da i ovde ne bi mogli da postignemo bolje rezultate. Smatram da bi nekim oštrijim restriktivnim merama u tom pravcu naneli ozbiljnu štetu našoj orijentaciji ka boljoj snabdevenosti tržišta robom široke potrošnje, što bi bilo protivno politici osiguranja standarda radnih ljudi. No, postoji akutan problem režima uvoza robe za široku potrošnju koji u današnjoj situaciji traži hitna rešenja.

Pre svega, očekujemo da će mere, koje imaju za cilj smirivanje unutrašnje potrošnje, pre svega investicione i usmeravanje ostalih raspoloživih sredstava, više u proizvodnju, a manje u finalnu potrošnju, stvoriti odgovarajuće uslove za povećanje izvoza. Tome će doprineti i mere koje su već bile preduzete ili koje se preduzimaju, ili konkretno pripremaju na području usavršavanja spoljnotrgovinskog režima, režima raspolaganja devizama itd. Smatram da možemo očekivati da će sve to povećati odgovornost privrede da rezultatima u izvozu stvara i odgovarajuće uslove za povećanje izvoza, što je jedan od bitnih preduslova za dalje zadržavanje dosadašnje dinamike rasta proizvodnje, a time i rasta životnog standarda.

Brojnim merama u oblasti unutrašnje potrošnje i u oblasti spoljnotrgovinskog režima organi Saveznog izvršnog veća utičeće na stvaranje odgovarajućih uslova kako bi došlo do osetnijeg povećanja izvoza (u granama koje zaostaju u izvozu, pre svega, opreme, uključujući metalnu, a naročito elektroindustriju). Smatramo da je takva orijentacija ka izvozu jedan od bitnih ekonomskih preduslova za povoljnija kretanja u čitavoj privredi.

Kao jedan od osnovnih činilaca poremećaja jeste ekspanzija investicione potrošnje. Prena-pregnutost obaveza privrede prema zajednici i visoka investiciona sredstva koja se nalaze van privrede dovode privredne organizacije u situaciju da traže rešenje svojih problema, pre svega, povišenjem cena, a manje iznalaženjem i aktiviranjem unutrašnjih rezervi. Pored toga, postoji i snažna orijentacija ka novim investicijama, na svim područjima i na svim nivoima. U stvari, to ne znači normalnu orijentaciju privrede ka investiranju, nego znači da su takva privredna kretanja, na osnovi veštačko povećane unutrašnje tražnje, prouzrokovala veće apetite za povećanu proizvodnju, što je samo po sebi teralo sve privredne i neprivredne činioce na povećanje investicija.

Stoga, ponovo treba naglasiti da je nužno da se investiciona potrošnja svede u okviru naših mogućnosti, a to, iz mnogih razloga, nije ni laka, ni jednostavna operacija. Pre svega, proizvodnja investicione opreme i sredstva rada učestvuju u vrlo visokom procentu u strukturi naše proizvodnje. Predviđanja društvenih planova o povećanju izvoza sa tog sektora — što bi uticalo i na smanjenje unutrašnje investicione potrošnje bez potrebe da se smanji korišćenje postojećih kapaciteta — ne ostvaruju se. Kretanja u 1963. i 1964. godini ukazuju na to da baš ovi proizvođači najsporije postižu rezultate u izvozu. To je samo donekle opravdano zbog toga što za ove proizvode postoji najoštija konkurencija na inostranom tržištu. Iz tih razloga moraćemo ovo pitanje ozbiljno razmotriti i preduzeti odgovarajuće mere.

Investiciona potrošnja za sedam meseci, u odnosu na isti period prošle godine, povećana je za 43%. U tome najmanje povećanje investicija je iz fondova privrednih organizacija. Ono iznosi 19%. Osnovni nosioci ekspanzije ove potrošnje su dakle ostali izvori investicionih sredstava.

Preduzete mere u julu nisu mogle doći do većeg izražaja (iako je potrošnja u julu znatno niža nego u junu), s obzirom da se u tom mesecu naplaćuju uglavnom radovi iz prethodnih meseci. Međutim, posebno se ističe da je u julu znatno ublažena stopa rasta trošenja bankarskih sredstava, što se može objasniti dejstvom mera kreditne politike, putem kojih se sprovodi dosledna primena propisa o kreditnoj sposobnosti privrednih organizacija i poslovnih banaka u pravcu smanjenja korišćenja bankarskih sredstava za finansiranje investicija.

U avgustu, prema prethodnim podacima, došlo je do znatno sporije dinamike porasta investicija — povećanje u odnosu na avgust 1963. godine iznosi 19%. Da u narednim mesecima možemo očekivati znatno umerenije kretanje investicija upućuju i podaci o ugovorenim rado-

vima u građevinskim i projektantskim organizacijama koji očitó dosta opadaju.

Pored toga, ispoljava se stalna tendencija pogoršavanja strukture investicione potrošnje jer se povećava udeo građevinskih radova (široki front građenja puteva, izgradnja Skoplja, koja dolazi do punog izražaja tek u ovoj godini itd.). Isto tako, svi podaci pokazuju da je došlo do brzog skoka i u stambenoj izgradnji. Tu se, međutim, ne radi toliko o povećanju obima stambene izgradnje, nego o njenom poskupljenju zbog rešavanja raznih urbanističkih problema, preseljavanja industrije iz centara na periferiju itd. Sve je to uticalo da se udeo građevinskih radova, u ukupnoj strukturi investicija, povećava, a da se manje povećavaju investicije u proizvodnu opremu, kojom bi se mogli rešavati postojeći problemi u proizvodnji. Međutim, realan obim građevinskih radova, zbog povećanja cena usluga i materijala, biće znatno niži nego u nominalnom iznosu. Stoga, u tom svetlu treba razmotriti probleme stambene izgradnje.

U poslednje vreme Savezno izvršno veće insistiralo je, u okviru mera za smirivanje investicione potrošnje, pre svega, na tome da se zaoštri disciplina u korišćenju sredstava i da se investicije finansiraju samo iz sredstava koja su raspoloživa. U julu i avgustu nadležni organi, a pre svega Služba društvenog knjigovodstva, preduzimali su određene mere da bi se otklanjale uočene nepravilnosti u formiranju i korišćenju sredstava za investicije. Ove mere su se kretale od traženja izvora za obezbeđenje sredstava, pa do podnošenja prijave protiv investitora koji se ne pridržavaju propisa, ili obustavljanja radova na objektima za čiju se izgradnju nisu mogla obezbediti sredstva.

Do kraja avgusta obustavljeni su radovi na 165 objekata u izgradnji u ukupnoj predračunskoj vrednosti od oko 44 milijarde dinara. Međutim, to je, u odnosu na vrednost objekata koji se nalaze u izgradnji, manje od 2%, dok ukupno neobebeđena sredstva iznose oko 26%. Pored toga, do sada su radovi obično obustavljeni na sitnim, mahom neprivrednim i komunalnim objektima: školama, zdravstvenim ustanovama, sudskim, upravnim i stambenim zgradama, ugostiteljskim objektima i sl. Služba društvenog knjigovodstva smatra da je usmeravajuća aktivnost pojedinih društveno-političkih zajednica da se spreče i otklone nepravilnosti i nezakonitosti u oblasti investicione potrošnje u priličnoj meri izostala, što se neminovno odražavalo i na efekat preduzetih mera drugih organa. Službi društvenog knjigovodstva trebalo bi svakako dati više podrške prilikom sprovođenja naše politike na području zaošttravanja discipline u korišćenju sredstava.

Isto tako, Narodna banka preduzela je mere u pogledu discipline trošenja sredstava u poslovnim bankama i zaoštrila sprovođenje mera

kreditne politike. Ove mere, pre svega, usmerene su ka sprečavanju preliivanja obrtnih sredstava u finansiranje investicija. Tako su poslovne banke u julu i avgustu otkazale kredite za obrtna sredstva onim preduzećima koja su nenamenski koristila ove kredite za investicije (otkazani su krediti za preko 120 organizacija u iznosu od oko sedam milijardi dinara).

Savezno izvršno veće razmatra mere za sužavanje investicione potrošnje iz saveznih sredstava. Pri tom, smatra da bi trebalo da i sve ostale političko-teritorijalne zajednice preduzmu odgovarajuće mere za smirivanje investicione potrošnje i pruže punu podršku merama koje su već preduzete i koje će se preduzeti, posebno radi toga, što će se na nekim područjima prilično teško i drastično odraziti i sigurno dovesti do mnogih intervencija.

Između ostalog, zbog nenamenskog korišćenja bankarskih sredstava i njihovog pritiska na otvaranje mogućnosti za veštačko povećanje unutrašnje tražnje, možemo i da razumemo nervozu do koje dolazi u privrednim organizacijama i među potrošačima. Zato nam se imperativno nalaže zadatak da realno sagledamo naša tekuća privredna kretanja i da preduzmemo mere da sve vidove potrošnje svedemo u okvir koji odgovara našim realnim mogućnostima. Međutim, smatramo da u okviru mera koje će Savezno izvršno veće doneti u tu svrhu, ne bi smeli ići na neke linearne i opšte restrikcije. Polazeći, pre svega, od bezuslovnog pridržavanja principa i propisa, pogotovo kreditne politike, mislimo da nam je potrebna odgovarajuća selektivna politika na osnovi diferenciranih mera — kako bi postigli smanjenje investicija za sve ono što smatramo da prevazilazi postojeće mogućnosti naše privrede.

Iako smo u poslednjih meseci preduzeli prilično oštre mere radi smirivanja investicione potrošnje, preopterećenost privrede obavezama prema zajednici dovodi do sve veće nediscipline u raspolaganju sredstvima. To se, pre svega, manifestuje u povećanoj orijentaciji na oročavanje sredstava i na usmeravanje sredstava u investicije, a da se pri tome za održavanje nivoa proizvodnje i osiguranje obrtnih sredstava koriste bankarska sredstva. Ovde treba posebno upozoriti na probleme u vezi sa oročavanjem sredstava. To treba da bude jedan od bitnih instrumenata budućeg sistema finansiranja i kreditiranja proširene reprodukcije. Radi toga, ne bi smeli dopustiti da se taj instrument kompromituje raznim merama koje se u poslednje vreme preduzimaju, posebno u vidu prisiljavanja radnih organizacija na oročavanje sredstava, ponekad i onih koja se ne mogu upotrebiti u tu svrhu. Savezno izvršno veće preduzeće enerგიčne mere da se takva praksa apsolutno spreči i da se sva oročena sredstva koja nemaju svoje realno pokriće vrate privrednim organizacijama.

Nadovezujući se na pomenute probleme, želeo bih da kažem nekoliko reči o problemima kreditne politike. Naime, u uslovima jačeg ispoljavanja trenda bržeg porasta potrošnje od priliva robnih fondova, u kreditnoj politici moraju se primenjivati oštriji kriterijumi i zahtevati dosledno poštovanje principa na kojima se zasniva kreditna politika. Međutim, iako su se ispoljili izvesni trendovi koji su ukazivali na nestabilne odnose na pojedinim područjima privredne aktivnosti, ipak se moglo više napraviti na području kreditiranja poslova. Iz tih razloga, savezni organi pripremaju dalje mere koje će doprineti usavršavanju postojećeg kreditnog mehanizma. Neke od tih mera će se uskoro već preduzeti i one imaju za cilj sprečavanje dvostrukog kreditiranja iste robe u procesu prometa i nenamenskog kreditiranja, dalje, uredniju naplatu korišćenja kredita i, konačno, onemogućavanje korišćenja bankarskih kredita za kreditiranje svih vidova finalne potrošnje. Pored toga, savezni organi razmatraju i neke mere koje imaju za cilj pooštavanje uslova kreditiranja (rokovi, kriterijumi itd.). Sada se izučava mesto i uloga potrošačkih kredita u kreditnom sistemu. S tim u vezi, razmotriće se pitanje tih kredita s obzirom na tekuća privredna kretanja i visoku tražnju. Međutim, smatramo da osnovni i ključni uzrok sadašnjih poremećaja u privrednim kretanjima leži u nerešenim pitanjima, pre svega, na području kreditiranja proširene reprodukcije. Ubrzanim rešavanjem te problematike smanjiće se mogućnost za stvaranje investicionih sredstava van privrede, i, u isto vreme, stvoriće se uslovi za dalje povećanje materijalne baze privrede i time za njenu orijentaciju ka podizanju produktivnosti rada i racionalne proizvodnje.

Pored mera za smirivanje investicione potrošnje, moraćemo preduzeti i odgovarajuće mere u pogledu smirivanja nekih drugih vidova potrošnje. Visoka stopa porasta proizvodnje i ličnih dohodaka u privredi stvara, na osnovi fiksnih stopa doprinosa, više sredstava u budžetima i u socijalnom osiguranju nego što to odgovara opštim privrednim kretanjima. Jedan deo tako uvećanih sredstava moraćemo usmeriti na povećanje ličnih dohodaka u društvenim službama, pre svega, u prosvetnim, kulturnim i zdravstvenim. Na taj način lični dohoci na tim područjima uskladiće se s porastom realnih ličnih dohodaka u privredi. Ovako uvećana sredstva u budžetima i drugim vanprivrednim institucijama trebalo bi orijentisati na ona područja koja su bitna za standard. Tako bi se sprečilo da se ona ne pojavljuju kao dodatna sredstva za povećanje investicione potrošnje. S tim u vezi, biće potrebno da se ispituju visine stopa doprinosa iz kojih se alimentiraju ovi vidovi potrošnje.

Preduzete mere u julu kao i opšta kretanja u ovoj godini imali su odraza i na područje lič-

ne potrošnje i ličnih dohodaka. Mere koje smo preduzeli istovremeno sa povišenjem cena nekih proizvoda, znače samo nadoknadu za povećane troškove života koji su u neposrednoj vezi sa povećanjem cena nekih poljoprivrednih proizvoda, uglja i elektroenergije. Međutim, za proteklih sedam meseci ove godine, prema raspoloživim podacima, možemo utvrditi da su realni lični dohoci po zaposlenom, u odnosu na isti period prošle godine, prosečno porasli za 13%, što je dosta povoljan rezultat, s obzirom da je za celu ovu godinu predviđeno prosečno povećanje realnih ličnih dohodaka po zaposlenom za oko 7%. Ovako visoka stopa porasta realnih ličnih dohodaka postignuta je uz prilično povećanje troškova života i uz visoku stopu porasta novozaposlenih. Sadašnja stopa zapošljavanja pokazuje da mehanizam privređivanja još nije podstakao ozbiljan prelaz na intenzivno privređivanje. Privreda još uključuje mnogo novih radnika, a takav porast zaposlenih mora negativno da utiče na kretanje produktivnosti i na kretanje standarda radnika.

Posebni problem u sadašnjoj situaciji je visoka stopa zapošljavanja nove radne snage uz istovremeno povećanje broja onih koji traže zaposlenje, što je sigurno jedan od ozbiljnih problema našeg daljeg privrednog razvitka. Moramo da budemo svesni da modernizacija industrijske i poljoprivredne proizvodnje traži modernizaciju i povećanje kapaciteta u tercijalnim delatnostima. Razvoj tih delatnosti moći će da apsorbuje jedan deo radne snage koja nije imala mogućnosti da se zaposli u industrijskim kapacitetima. Mi moramo na taj način da rešavamo ovaj problem. Podaci upravo pokazuju da za zapošljavanje visokokvalifikovanih stručnih radnika nema problema, ali da postoji pomanjkanje radnika za građevinarstvo, šumarstvo, rudnike itd. To očito pokazuje da postoji, pre svega, problem zapošljavanja onih koji traže dodatno zaposlenje u svom mestu stanovanja, a to se odnosi u velikoj meri na žene. Ova činjenica još većom aktuelnošću postavlja na dnevni red pitanje razvijanja tercijalnih delatnosti.

No, pored svega toga, s obzirom na činjenicu da se u privredi susrećemo sa prilično uznemiravajućim kretanjima, uz prisustvo nekih inflatornih tendencija, politiku zapošljavanja treba da vodimo vrlo pažljivo. Pre svega, zapošljavanje treba vršiti zaista u skladu sa postojećim mogućnostima privrede, pri čemu treba voditi računa o potrebi boljeg korišćenja kapaciteta, a pri tom posebno sagledati pitanje finalne proizvodnje i proizvodnje za potrebe izvoza. Pored toga, današnja situacija traži ozbiljno povećanje i poboljšanje čitave naše trgovinske mreže i dalje razvijanje turizma, što traži povećane napore komuna i svih ostalih društvenih činilaca za poboljšanje snabdevanja, proširenje ugostiteljske delatnosti itd.

Podataka o porastu ličnih dohodaka na osnovi preporuke Saveznog izvršnog veća o nadoknadi od 1.500 dinara još nema. Međutim, na osnovi podataka iz republika može se zaključiti da su radne organizacije ovo povećanje većim delom sprovele u skladu sa sopstvenim sistemom raspodele i u okviru svojih mogućnosti. Procenjuje se da se stvarno isplaćeno povećanje kreće u proseku verovatno od 2.000 do 2.500 dinara po radniku. Pri tom, ostaje svakako određen broj radnih organizacija koje zbog materijalne situacije u kojoj se nalaze ne mogu povećati lične dohotke. To su uglavnom radne organizacije koje su već dosada imale poteškoća, jer su na granici rentabilnosti, odnosno čak i ispod nje. Materijalni položaj tih radnih organizacija dobrim delom se kvalifikuje kao posledica delovanja privrednog sistema, a najčešće se gubi iz vida da mnoge od njih stoje vrlo loše u pogledu proizvodnje, organizacije i produktivnosti, pa je zbog toga i njihov materijalni položaj veoma loš. Analize o toj strani ovog problema veoma su retke ili se ne prave.

Preporuka Saveznog izvršnog veća o tome da privredne organizacije povećaju lične dohotke radnika za 1.500 dinara ne znači da treba sada neke spolja, van mehanizma unutrašnje raspodele i nezavisno od odnosa u raspodeli u radnim organizacijama, da obezbeđuje svakom pojedinom radniku taj dodatak, odnosno da utvrđuje koliki treba da bude dodatak za svakog pojedinog radnika da bi podmirio nastalu promenu u troškovima života. Naprotiv, smisao pomenute preporuke jeste, a tako je bila uglavnom i shvaćena od strane radnih organizacija, da radne organizacije moraju u unutrašnjoj raspodeli voditi računa o tome da su porasli troškovi života u proseku za 1.500 dinara i da je neminovno da se u odnosima raspodele, zavisno od radnih rezultata i ostvarenog dohotka, vodi o tome računa u svakoj radnoj organizaciji posebno i da se na taj način očuva realni lični dohodak radnika koji je bio povećanjem cena smanjen. Pomenutom preporukom nije se htelo da se unesu bilo koji elementi administrativnog mešanja spolja u raspodeli ličnih dohodaka, niti se htelo tim putem da se menjaju postojeći mehanizam i postojeći odnosi u unutrašnjoj raspodeli, nego je pomenuta preporuka značila samo orijentaciono ukazivanje na problem povećanja troškova života u proseku — a posebno za zaposlene sa nižim ličnim dohocima — o čemu treba voditi računa prilikom utvrđivanja unutrašnjih odnosa u organizaciji.

Ocenjujući kretanje realnih ličnih dohodaka, koji u sadašnjoj situaciji rastu brže od produktivnosti rada, treba se osvrnuti, osim na stopu porasta zapošljavanja, pre svega, na povećanje troškova života. Od juna do jula indeks troškova života (u odnosu na prosek 1963. g.) pove-

čan je za 4 poena (Savezni zavod za statistiku je troškove života za jul već obračunao na osnovi povišenih cena koje su inače važile samo u poslednjoj dekadi tog meseca. To znači da su u tome već iskazani efekti postignutog predviđenog povišenja cena i oni približno odgovaraju osnovama koje su uzete u obzir za utvrđivanje prosečnog iznosa nadoknade).

Na kraju, još nekoliko reči o vrlo značajnom pitanju koje se javlja na relaciji cene — dohodak, posle mera donetih početkom jula. Pitanje glasi: kako pojedine radne organizacije »pokrivaju« troškove poslovanja do kojih je došlo zbog povišenja cena?

Nema sumnje, ovo pitanje zasluži svu potrebnu pažnju. Primećuje se, međutim, da se njemu prilično često prilazi jednostrano. To jest, često se izračunavaju odnosi između novonastalih troškova i raspoloživih sredstava da bi se utvrdilo da li radna organizacija raspolaže rezervama u dohotku kojima bi mogla da pokrije uvećane troškove ili ne. U nekim slučajevima računice već pokazuju trenutno negativni bilans, naročito statički sačinjene računice, pa se to smatra već dovoljnim opravdanjem da se donete promene u cenama okvalifikuju kao negativne i štetne i traži naknada za negativnu razliku »spolja«. Jasno je da sve te računice treba razmatrati, jer treba da posluže kao korisna orijentacija prilikom bližeg određivanja i donošenja daljih mera koje neposredno predstoje.

Međutim, merama koje su već do sada donete i merama koje treba još doneti ne bismo postigli puni i željeni cilj ako one ne budu delovale i selektivno, u privrednom smislu tj. ako samim svojim dejstvom ne budu iziskivale produktivnije i ekonomičnije poslovanje privrednih organizacija, veću produktivnost rada, racionalnije zapošljavanje, bolje i jeftinije proizvode i više proizvoda. Efekti tekućih mera u tom smeru tek se mogu očekivati u narednom periodu. Međutim, efekti mogu doći samo ako budemo vodili računa o tome da veći lični dohodak (realno veći) iziskuje i veće radne efekte. To znači da je stabilnost sadašnjih povećanja ličnih dohodaka zavisna ne samo od uspešnog smanjivanja obima investicija — iako je to primaran i osnovni zahtev u sadašnjoj situaciji — nego i u velikom delu od porasta produktivnosti rada svakog radnika i svake radne organizacije. Ukoliko sadašnjim merama i njihovim sprovođenjem ne budemo podstakli bolje poslovanje privrede, veću produktivnost rada i racionalnije zapošljavanje, lančana reakcija u porastu cena bila bi neminovna i ove mere svele bi se isključivo na nominalne promene u veličinama, a ne na promene u odnosima raspodele, što se želi postići, u korist životnog standarda. Iz tih razloga, neminovno je potrebno da se, u svim slučajevima u kojima sadašnja sredstva

(dohodak ili lični dohodak) ne pokrivaju povećane troškove, napravi brižljiva analiza poslovanja, produktivnosti i zapošljavanja, da se uoče slabosti i preduzmu mere za njihovo otklanjanje da bi se na taj način ostvarili bolji privredni i radni rezultati.

Sve preduzete mere na području lične potrošnje i ličnih dohodaka svakako omogućavaju dalje povećavanje standarda radnih ljudi, u skladu sa porastom produktivnosti rada i poboljšanjem rezultata privređivanja. Ali, pošto je ovakvo kretanje ličnih dohodaka praćeno vrlo dinamičnim privrednim kretanjima, koja uslovljavaju konstantan pritisak na cene, moraćemo u narednim mesecima, pre svega, da smirimo privrednu situaciju i da pokušamo na postignutom nivou stvoriti adekvatne odnose u cenama. To bi nam omogućilo rešavanje nekih još otvorenih problema, kao što su problemi na području saobraćaja, na području komunalnih usluga i stambene izgradnje, naravno, u skladu sa našim privrednim mogućnostima.

Možda sadašnja kretanja najjasnije pokazuju od kakvog je značaja položaj privrednih organizacija u ukupnoj raspodeli sredstava. Naime, zaostajanje u razrešavanju tog problema, koji je bitno vezan za odgovornost privrednih organizacija, umnogome je doprinelo da nam se javljaju problemi kao što je ekspanzija investicione potrošnje, položaj radnih ljudi sa najnižim ličnim dohocima itd. Sledeći jasno utvrđenu osnovnu liniju razvoja sistema, prošlogodišnje i ovogodišnje mere bitno su doprinele povećanju fondova radnih organizacija (i pored visoke stope porasta ličnih dohodaka) na osnovi polugodišnjeg obračuna. Svakako, predstoje efekti povećanja troškova poslovanja u drugom polugođu. Međutim, pritom, mislim da proces o kome sam govorio i za koji smatram da se ne razvija dovoljno brzo ne bi mogli da odvajamo od preraspodele sredstava između grana unutar same privrede, koja će biti stalno prisutna u svim privrednim kretanjima. Čini mi se, praveći računa o efektima pojedinih mera, da o toj činjenici često ne vodimo računa.

Neposredno u vezi sa tekućim kretanjima, Savezno izvršno veće razmatra mogućnost da se što pre ukine opšti porez na promet u sferi proizvodnje i doprinos iz dohotka privrednih organizacija, kako bi na taj način doprineli daljem jačanju materijalne baze privrednih organizacija. Ovim bi doprineli većem osposobljavanju privrednih organizacija da putem iznalaženja unutrašnjih rezervi rešavaju probleme koje pred njih postavlja zaoštrena kreditna politika i zaoštrena politika preraspodele, u korist nekih bazičnih grana proizvodnje. U takvom sistemu privrednih zbivanja, na bazi ekonomske računice, smatram da su privredne organizacije najviše zainteresovane za iznalaženje optimalnih ekonomskih rešenja u procesu privređivanja. Time

hoću da kažem da za reagovanje pojedinih ekonomskih jedinica moramo stvarati takve uslove privređivanja koji će omogućiti tim jedinicama da se — u okvir osnovnih proporcija razvoja društvene privrede i sledeći interese svog perspektivnog razvoja — opredele za optimalna rešenja, koja neće unositi pometnju u osnovna privredna kretanja i razvoj. Hoću da kažem da je Savezno izvršno veće svesno toga da probleme — danas, pre svega, u oblasti izvoza, investicija i cena — ne možemo da rešavamo apelima, već merama o kojima sam govorio u vezi sa aktuelnim zbivanjima u privredi i znatno bržim radom na realizaciji smernica Rezolucije Savezne skupštine o razvoju privrednog sistema.

Ako objektivno posmatramo lančanu reakciju u oblasti cena, onda vidimo da najveći deo ove reakcije proizilazi iz psihoze mogućnosti povišenja cena, jer su povišene i cene koje nemaju veze sa poskupljenjem ovih artikala, i što je prosto bila posledica činjenice da postoji konjunktura unutrašnje tražnje. Savezno izvršno veće smatra da će sprovođenje mera za svođenje unutrašnje tražnje u realne okvire stvoriti neophodne uslove za stabilizaciju osnovnih kretanja. Međutim, u datoj situaciji možemo i usavršavanjem društvene kontrole cena postići određene rezultate, iako smo svesni da to ne predstavlja rešenje problema koji stoje iza ovakvih privrednih manifestacija. Stoga će savezno izvršno veće pokloniti svu pažnju naporima Zavoda za cene i čitavoj politici kontrole cena i njezinom odlučnom sprovođenju.

Drugarice i drugovi savezni poslanici, u svom izlaganju osvrnuo sam se na neke probleme u vezi sa našim tekućim privrednim kretanjima i naročito na sprovođenje mera o promeni cena nekih poljoprivrednih proizvoda, elektroenergije i uglja. Sve ove probleme ponovo ćemo razmotriti već početkom oktobra, na osnovi dokumentovanih i širih materijala, prilikom ocena privrednih kretanja za 1964. godinu, u vezi sa pripremama za izradu plana za 1965. godinu.

Krajem 1963. godine i u toku 1964. godine postigli smo visoku dinamiku u našem privrednom kretanju koja je bila inicirana i povećanjem svih vidova potrošnje. Sad smo došli do stepena koji traži privremeno smirenje na postignutom nivou, kako bismo otklonili glavne uzročničke sadašnjih poremećaja i stabilizovali postignute rezultate, s tim da svakako nastavimo put dinamičnog razvoja, ali da u tom razvoju osiguramo stabilnija privredna kretanja od sadašnjih.

Mere koje preduzimamo idu za tim da postignemo potrebna kvantitativna i kvalitativna poboljšanja već u narednim mesecima, da bismo posle toga mogli još odlučnije da stupimo na put ubrzanog privrednog razvoja i daljeg poboljšanja standarda radnih ljudi, u okviru realnih mogućnosti u datim uslovima. To, u isto vreme i pre svega, znači da treba brže da rešimo i neka pita-

nja privrednog sistema koja smo do sada sporo rešavali, kao što je sistem kreditiranja proširene reprodukcije na bazi bitnog povećanja učešća privrednih organizacija u ostvarenom dohotku — rešavanjem problema raspodele itd. U vezi s tim, od najvećeg je značaja problem materijalnih i deviznih rezervi, koji na današnjem stepenu privrednog razvoja postaje sve važniji činilac stabilnijih privrednih kretanja.

Sadašnja situacija traži, pre svega, poštovanje jasno utvrđenih okvira, na osnovi već važećih propisa, i realizaciju mera koje će Savezno izvršno veće doneti u predstojećem periodu za stabilizaciju privrednih kretanja, čime ćemo osigurati uslove za brže sprovođenje ekonomske politike porasta privrednog razvoja i standarda radnih ljudi.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Saslušali ste ekspozice potpredsjednika Saveznog izvršnog vijeća Borisa Kraighera.

Otvaram diskusiju o ovoj tački dnevnog reda.

Za riječ se javio poslanik Franc Popit.

Franc Popit (SR Slovenija):

Drugarice i drugovi, mi u Sloveniji, naročito u sindikatima, mere Saveznog izvršnog veća, iako su bile nepopularne, smatramo kao sastavni deo jednog procesa koji iziskuje objektivna situacija naše privrede i koji bazira na politici utvrđenoj Ustavom, na odlukama Kongresa sindikata i pretkongresnim materijalima Osmog kongresa Saveza komunista Jugoslavije. Smatramo ih kao korak u pravcu otklanjanja disproporcija, odnosno u pravcu stabilnijeg kretanja privrede. One, u isto vreme, otvaraju put ka oslobađanju suvišnih birokratskih intervencija države na području privrede, osobito na području politike cena, a samim tim stvaraju se osnove za izjednačavanje uslova privređivanja, afirmaciju principa raspodele prema radu i jačanje uloge proizvođača.

Nas ove mere nisu naše nespремne i mislim da nisu mogle iznenaditi nikoga ko prati probleme naše privrede, osim ako živi u demagoškim iluzijama i ne računa sa svim konsekvencama delovanja ekonomskih zakonitosti koje vladaju u tržišnoj privredi.

Svako ko je pratio jugoslovenski bum, veliku stopu porasta fizičkog obima proizvodnje i velika ulaganja u investicije, morao je postaviti pitanje: po koju cenu postizemo ovakav obim proizvodnje i investicija, s kakvim sredstvima i na koji način? Da li je to rezultat intezivne ili ekstenzivne koncepcije privređivanja?

U Sloveniji već duže vreme nastojimo da vodimo politiku koja će stimulisati i prisiljavati radne organizacije da više vode brigu o racionalnom privređivanju, o povećavanju produktivnosti i ličnih dohodaka zaposlenih. Na ovo su nas naterali, između ostalog, i pojava prekida

rada, čiji je koren bio u materijalnom položaju radnih organizacija, a time i u položaju radnih ljudi.

Najžešću borbu s prakticizmom, besperspektivnošću, zastarelim tehnološko-organizacionim shvatanjima, birokratskim odnosima u pogledu ličnih dohodaka zaposlenih vodili smo kada smo postavili zahtev da se likvidiraju primanja onih radnih kategorija ljudi ispod 25.000 dinara, pa makar po cenu prekvalifikacija, odnosno preorientacija ili čak likvidiranja onih radnih organizacija koje ne bi bile u stanju da obezbede dohodak čoveku barem do 25.000 dinara.

Mi smo se više puta obraćali radnim organizacijama, naročito ljudima zaduženim za proizvodne organizacije, da pronalaze najsavršenija proizvodna i tehnološka rešenja, ali rezultata nije uvek bilo. Uspeh smo postigli tek kada smo postavili zahtev da se likvidiraju dohoci ispod 25.000 dinara. Operativno-tehnička rukovodstva morala su brzo da traže izlaz iz novonastale situacije u boljoj organizaciji rada, širem asortimanu, iznalaženju novih tržišta itd.

Ovim smo podstakli snage unutar radnih organizacija, da same, u sopstvenom materijalnom interesu, postavljaju pred svoja organizaciono-tehnička rukovodstva zahtev za modernizacijom proizvodnje. Razvila se široka diskusija i aktivnost u radnim kolektivima, što je doprinelo i afirmaciji uloge neposrednih proizvođača. U toj bici sreli smo se s raznim birokratskim teorijama, kao, na primer, onom koja kaže da prvo treba postići veću produktivnost i veće finansijske rezultate, pa tek tada da se ljudi bolje nagrađuju. Mi smo se rukovodili drugim principom — da ljudi treba prvo koliko-toliko dobro da rade i da se njihovi dohoci vežu na rezultate produktivnosti i finansijske rezultate preduzeća.

Iz iskustva moram reći da je praksa svojim pozitivnim rezultatima potvrdila takvu politiku i da su svuda, gde su sledili takvu praksu, postigli lepe rezultate. Još jednom se pokazalo da su niski dohoci destimulativan činilac jer ne mogu da utiču na razvijanje intenzivne moderne proizvodnje. Neke organizacije su privremeno pozajmle iz sopstvenih fondova da bi isplatile više lične dohotke, ali sa obavezom da radni ljudi budu stimulirani da kroz viši dohodak, s većim zalaganjem, s boljim rezultatima, postignu veći dohodak, pa da tako povećaju i fondove. Ja ću nabrojati neke radne organizacije koje su postigle takve rezultate. Na primer: Fabrika pokućstva u Gorici, Fabrika cipela »Peko« u Trzinu, TOMOS u Kopru, Predionica u Škofjoj Loki, »Rog« u Ljubljani itd.

Takvom akcijom prešlo se na uvođenje više smena odnosno postojeće analize za mnoge radne organizacije kakve bi probleme trebalo rešiti: kadrovske, uska grla, sirovine, repromaterijal, radna snaga itd. da bi mogli preći na više smena.

To je, u isto vreme, i put za uvođenje 42. časovne radne nedelje i za smanjenje zaposlenih sa dohocima ispod 30.000 dinara. U ovoj kategoriji bilo je u junu još 21% od svih zaposlenih u Sloveniji, a taj procent u julu i avgustu spašće na oko 10%.

Mi mislimo da će poskupljenje živog rada uticati da se ekonomije s radnom snagom, da se uvodi mehanizacija i savremen tehnološki postupak, što će, isto tako, doprineti postizanju boljih privrednih rezultata. U tome će značajnu ulogu igrati srednji stručni kadar, čiji se položaj u sadašnjoj situaciji destimulira zbog smanjenja raspona, zbog zbijanja kategorija koje primaju od 30 do 60 hiljada dinara. U tim kategorijama nalazi se danas skoro tri četvrtine zaposlenih. Zato ćemo morati, jasno, na bazi rezultata rada, razrešiti zbijenosti u njihovu korist. Sve ovo navodim radi toga da biste mogli bolje razumeti reagovanje radnih ljudi i radnih organizacija na mere Saveznog izvršnog veća.

Mi smo uvođenju tih mera pristupili ofanzivno. Mi se nismo uplašili od raznih računčija koji su pravili statičke proračune koliko ćemo dobiti, a koliko izgubiti. Da se otkloni nesporezum, moram odmah ovde da istaknem da nismo zadovoljni tempom s kojim se vrši decentralizacija sredstava u korist radnih organizacija, niti sa obimom tih sredstava. Ali, o tome ću nešto reći kasnije.

Sreska privredna komora u Kopru izradila je analizu uticaja mera Saveznog izvršnog veća. Na osnovi te analize, koja bazira na prošlogodišnjoj realizaciji, odnosno na završnim računima od prošle godine, vidi se da će svi izdaci oko poskupljenja iznositi oko 3 milijarde i 438 miliona dinara, a smanjenje društvenih obaveza, s kojima se koriste privredne organizacije u tom srezu, iznosiće 3 milijarde 160 miliona dinara. To znači, po njihovim računima, da će u tom srezu izgubiti oko 278 miliona dinara. Kada su drugovi iz Sreskog sindikalnog veća, kroz štiht-probe hteli da vide kakva će biti stvarna situacija u ovim preduzećima dobili su, na osnovi procena ovogodišnjih kretanja, sledeće rezultate: Privredna komora izračunala je da će TOMOS u prvom polugođu 1964. godine izgubiti 333 miliona dinara, a stvarni rezultati za prvo polugođe pokazuju da će dobiti 416 miliona dinara; u Cementari u Ankovu izračunali su da će dobiti 343 miliona, a proračuni pokazuju da će dobiti 400 miliona; u Fabriki pokućstva u Gorici izračunali su da će izgubiti 42 miliona, a već danas su ostvarili dobitak od 180 miliona; u »Delamarisu« su izračunali gubitak od 210 miliona, a danas se kaže da će biti 70 miliona; u Slavniku izračunali su da će imati gubitak od 41 miliona, a ostvarili su do sada 68, u luci Koper izračunali su deficit od 71 milion, a ostvarili su 45 miliona; u Splošnoj plovidbi izračunali su da će dobiti 191 milion, a danas rezultati govore da će dobiti 300 miliona.

Svi ovi podaci govore o dinamičnom kretanju privrede, koje je nastalo kao rezultat mnogih činilaca, između ostalog, sprovođenjem politike viših ličnih dohodaka i svesnih napora subjektivnih snaga u pravcu intenzivnijeg iskorišćavanja postojećih kapaciteta.

Paralelno s borbom za veće dohotke, vodili smo borbu i za smanjenje investicija, pod pretpostavkom da jedino smanjenje potražnje na našem tržištu, osobito one koja proizilazi iz ne-normalnog i deficitnog finansiranja, može efikasno zaustaviti inflaciona kretanja u našoj privredi i pozitivno delovati na povećanje izvoza.

Zato je Izvršno veće Slovenije odlučilo, preko Službe društvenog knjigovodstva i ostalih inspekcijskih organa, da pooštri nadzor nad primenjivanjem Zakona o investicionoj izgradnji. Pregledano je 349 objekata koji se grade da li imaju sređenu tehničku dokumentaciju i osigurana sredstva. Služba društvenog knjigovodstva dala je predlog da se zaustavi gradnja 215 objekata. Radovi su bili faktički zaustavljeni na 58 objekata, za 101 objekat dokumentacija je sređena i obezbeđena sredstva, a za 57 objekata sređivanje je u toku. Možda ovom akcijom nije postignut zadovoljavajući finansijski efekat, ali je smanjen pritisak na daljnje investicije i stvorene su osnove za solidniju i selektivniju politiku investicija. Nužno bi bilo i dalje smanjivati obim investicionih sredstava, omogućiti radnim organizacijama da postanu glavni nosioci investicija i smanjiti uticaj raznih fondova vanprivrednih organizacija. Pored toga, trebalo bi usavršiti bankarski sistem, proučiti metode oročavanja i participacije, jer dosadašnja paksa pokazuje da se to izigrava. Isto tako, bilo bi potrebno sprečiti da se obrtna sredstva pretvaraju u osnovna, a nužno se mora menjati i struktura investicija, s tim da se više vodi računa o povećanju standarda. Taj cilj bi se mogao brže i solidnije postići intenziviranjem postojećih kapaciteta.

Drugovi i drugarice, izneo sam ove podatke i poglede zato da bi podupro one tendencije koje teže da se usavršavanjem privrednog sistema, a ne vraćanjem nazad merama koje su neadekvatne tržišnoj privredi i samoupravljanju, razreše postojeći problemi, osobito oni koji su iskrsli u delovanju mera Saveznog izvršnog veća, a koji su bili već ranije latentno prisutni u našim privrednim odnosima.

Ne bih mogao preći preko jednog problema koji je vrlo aktuelan, a osobito u Sloveniji. Radi se o položaju penzionera, osobito onih koji imaju niske penzije.

U Sloveniji 97,5% invalidskih penzionera, 89,3% ličnih penzionera i 99,4% porodičnih penzionera prima mesečne penzije do 30.000 dinara. Svi se nalaze u teškoj situaciji. Takav položaj je utoliko neshvatljiviji što se zna da postoje znatna sredstva u Zavodu za socijalno

osiguranje, kojima bi se mogao bar delimično poboljšati položaj penzionera. Ta sredstva ne mogu ni u čemu povećati disproporciju između robnih i kupovnih fondova, jer se ona već nalaze na tržištu u vidu investicione potrošnje. Jedino bi mogla, ako se oduzmu iz investicione potrošnje, pozitivno delovati na smanjenje investicione potrošnje i time u korist standarda radnih ljudi.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Dajem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Nastavljamo sa radom. Pre nego što nastavimo diskusiju o ovoj tački dnevnog reda, predložio bih da našu zajedničku sednicu proširimo još jednom tačkom dnevnog reda, a to je: Obrazovanje Komisije za formulisanje rezolucije o sedmogodišnjem planu. Kao što znate, Prednacrt rezolucije je već podeljen saveznom poslanicima, stavljen je na javnu diskusiju, i, prema tome, Komisija, koju bismo obrazovali od članova oba Veća, imala bi zadatak da prikupi rezultate svih diskusija, i u javnosti, i u skupštinskim telima, i odborima i da većima predloži konačan nacrt odnosno predlog teksta te rezolucije.

Da li se slažete da stavimo ovu tačku na dnevni red? (Svi se slažu).

Prema tome, druga tačka dnevnog reda zajedničke sednice je: Obrazovanje Komisije za formulisanje rezolucije o sedmogodišnjem planu.

Nastavljamo diskusiju. Ima reč poslanik Dušan Gligorijević.

Dušan Gligorijević (Izborna jedinica Zaječar):

Drugarice i drugovi, odluka Saveznog izvršnog veća o povećanju cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja doneta je posle šire diskusije u Saveznoj skupštini i u drugim organima o položaju ovih grana, o potrebi povećanja njihove proizvodnje.

Kretanje proizvodnje i cena i u ovoj godini, kao i ranije, dalje je zaoštravalo disproporciju između sirovinske baze i prerađivačke industrije — znatno su brže rasle, kako proizvodnja, tako i cene proizvoda prerađivačke industrije.

Zaostajanje proizvodnje proizvođača sirovina za potrebe naše privrede stvara stalne i trajne probleme u privređivanju i ostvarivanju naših osnovnih ekonomskih ciljeva koji su: povećanje standarda, povećanje izvoza, rešavanje platnog bilansa, povećanje uloge privrednih organizacija u proširenoj reprodukciji itd. Korigovanje odnosa cena ovih proizvoda i ostalih industrijskih proizvoda bilo je potrebno i kao jedan od uslova za dalju izgradnju privrednog

sistema, kako je naglašeno u rezoluciji Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema.

Kompleksnije ocenjivanje efekta odluke Saveznog izvršnog veća o promeni cena je veoma teško: prvo, zbog kratkoće vremena koje je proteklo od njihovog donošenja; drugo, zbog nedostatka podataka za poslednji period i treće, zbog toga što ova odluka ne može da se posmatra izolovano od ranijih odluka i od ostalih, koje treba doneti. Zato, verovatno, i nemamo jednu takvu ocenu.

Međutim, iz materijala s kojima se raspolaže, može se uočiti da se u većem broju privrednih organizacija ukorenilo shvatanje da je odluka o povišenju cena osnov za povećanje dohotka i da se održe odnosi u cenama koji su ranije formirani. Ovo je omogućeno velikom potrošnjom, naročito investicionom koja je u više slučajeva daleko prevazišla okvir predviđen u planu i naše realne mogućnosti. Zatim, ovome pogoduje i to što mnoge promene u privrednom sistemu mora da se sprovede uz nedostatak odgovarajućih rezervi, pre svega, materijalnih. Nedovoljna proizvodnja mnogih proizvoda, a pre svega sirovina, uglja i električne energije, takođe deluju u tom pravcu. Može se očekivati da će idućih meseci nedostatak navedene proizvodnje izazvati još nepovoljnije reperkusije. Zalihe većine ovih proizvoda su ispod minimalnih potreba.

Tendencija opšteg povišenja cena, koja se manifestuje, ugrožava ciljeve donesenih mera za poboljšanje položaja sirovinskih grana. Postoji opasnost da se sredstva koja su predviđena za povećanje proizvodnje određenih proizvoda znatno umanje. Mada nema sigurnih proračuna, troškovi poslovanja rudnika uglja u Srbiji, prema očekivanjima, se uvećavaju za 30%; transportni troškovi za bakar se uvećavaju za preko dve milijarde dinara, dok su efekti povišenja cena dve i po milijarde; u 28 anketiranih poljoprivrednih organizacija u Srbiji ove godine, u odnosu na 1963. godinu, povećaću se troškovi za osnovni reprodukcioni materijal za preko 20%, što znatno umanjuje sredstva koja su predviđena za povećanje fondova privrednih organizacija.

Na osnovi ovih podataka se vidi da postoji tendencija da se uspostave stari odnosi u cenama, tj. da se umanje efekti koji su predviđeni u korist sirovinskih grana. Svakako, o ovome mora da se vodi računa i daljim merama u narednom periodu stvore uslovi za veću proizvodnju sirovina svih vrsta.

Uzimajući u obzir i druge aspekte kretanja proizvodnje i potrošnje, očigledno je da je potrebno preduzimati dalje mere za stabilizaciju tržišta i za stvaranje uslova za normalno delovanje privrednog sistema.

Pre svega, vrlo je važno u ovakvoj situaciji stvoriti atmosferu u privrednim organizacijama da će se problemi rešiti povećanjem produktiv-

nosti i uopšte efikasnijim poslovanjem. Svakako, postoje određene teškoće koje ograničavaju ove mogućnosti. Činjenica je da se mnoge privredne organizacije okreću prema savezanim organima sa raznim zahtevima umesto da otkrivaju mogućnosti unutar svojih privrednih organizacija. Mada nisu donete sve mere za povećanje sredstava privrednih organizacija, oslobađajući ih raznih doprinosa, već do sada donete mere dovoljno stimuliraju organizacije za povećanje dohotka kvalitetnijim poslovanjem.

Za smirivanje tržišta potrebno je jačanje društvene kontrole uopšte, a posebno kontrole i evidencije cena. Kretanja u dosadašnjem periodu pokazuju da je ovo neophodno, jer se, s obzirom da ulogu cena u našem privrednom sistemu, neodgovorno i neopravdano podizanje cena može lančano preneti. Ova mera je predviđena u materijalima o sistemu.

Takođe, u materijalima se ističe potreba svestranih napora za povećanje izvoza u obimu koji odgovara savremenim potrebama naše privrede. Povećanje izvoza je prilično složen zadatak i očigledno je da zahteva preduzimanje mera u svim privrednim organizacijama i njihovim udruženjima za stimuliranje izvoza. Sadašnja unutrašnja proizvodnja je suviše ekspanzivna da bi stimulativne mere za izvoz bile efikasne. Vezivanje uvoza za izvoz je jedna od mera za povećanje izvoza, ali ona ne može da bude jedina. Jedino mirnija potrošnja u zemlji može da stvori povoljnije uslove za izvoz. Uostalom, u sadašnjim uslovima bila bi manja unutrašnja potrošnja i realnija, a ona je danas veća od domaće proizvodnje i raste brže nego izvoz. Ako se uzme u obzir da je ove godine visoka stopa porasta proizvodnje ostvarena uz sporiji porast produktivnosti i uz viši porast zaposlenosti, zatim uz visoki porast uvoza i neadekvatan porast izvoza nego prošle godine; da investicije ni po obimu ni po strukturi ne odgovaraju predviđanjima i daleko prevazilaze planske okvire — očigledno je da su uzroci nestabilnosti na tržištu.

Ovi uslovi pogoduju povišenju cena na unutrašnjem tržištu i formiranju odnosa između cena pojedinih proizvoda koje odgovaraju politici označenoj u Rezoluciji Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema. Oni, u isto vreme, stimuliraju veliki uvoz, a destimulativno deluju na izvoz robe, stimularaju naglo širenje investicija u prerađivačke grane i dalje zaoštravaju dugoročni strukturni problem naše privrede, kao što su zaostajanje poljoprivrede, proizvodnje uglja, reprodukcioni materijala, problemi saobraćaja i dr.

Zato se slažem s merama koje su predložene u materijalu, da se, uz jačanje kontrole cena i njihovo stižavanje, preduzmu mere za smirivanje unutrašnje potrošnje i da se pojača odgovornost svih organa koji nenamenski i nezakonito

troše sredstva. Ovo će, uz sve mere za dalji razvoj privrednog sistema koje se predviđaju, imati efekte na dalja privredna kretanja i poboljšanje standarda, koji se danas ne postavlja samo kao povećanje nominalnih ličnih primanja, već je uslovljen i relativno stabilnim cenama i kretanjima na tržištu. Sa tog gledišta, važno je na kom nivou i u kojim odnosima cena će se ustanoviti ravnoteža i stabilnost na tržištu.

Kretanja u privredi, o kojima sam govorio, nisu rezultat poslednjih promena u cenama poljoprivrednih proizvoda, uglja i električne energije. Navedene tendencije u privrednim kretanjima su se osećale tokom cele 1964. godine i imaju svoje dugoročnije uzroke koji su ovde često pominjani. Promene u cenama izvršene su radi poboljšanja materijalnih uslova i povećanja proizvodnje, čije je zaostajanje stalni činilac nestabilnosti naše privrede. Međutim, uz ove, neophodno opravdane mere, u uslovima prenapregnutosti privrednih bilansa i bez potrebnih rezervi, pojačane su tendencije za neopravdanim povišenjem cena mnogih deficitarnih proizvoda u privredi, koji su u monopolističkom položaju zbog niske proizvodnje i nedostatka uvoza.

Otklanjanje uzroka ovakvih kretanja verovatno se može postići različitim merama kratkotrajnog i dugotrajnog karaktera — počev od mera kontrole i povećanja odgovornosti svih organa, do selektivnih mera, koje omogućuju stabilne uslove za povećanje proizvodnje, pre svega, sirovinskih proizvođača i proizvođača za izvoz. To su uslovi za ostvarivanje ciljeva koji su postavljeni rezolucijama Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema i o razvoju poljoprivrede.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč poslanik Munir Mesihović.

Munir Mesihović (SR Bosna i Hercegovina):

Drugarice i drugovi, mi znamo da su promjene cijena, koje su uslijedile poslije julske odluke Saveznog izvršnog vijeća, a na osnovi smernica Savezne skupštine, samo dio opšteg programa usavršavanja našeg privrednog sistema. Takođe, znamo da je to bila samo jedna odluka na putu ostvarivanja principa raspodjele prema radu, koji se mora, prije svega, ostvariti među privrednim granama, da bi se ostvario i u svakoj radnoj organizaciji. U tom smislu, i ove mjere su opravdan korak, bez obzira na trenutne pojave koje se odražavaju na standard radnih ljudi.

Treba odmah reći da je moglo biti manje slabosti u sprovođenju ove značajne mjere, da su odgovarajući organi na vrijeme konsultovali društveno-političke organizacije. Jer, svaka pri-

vredna mjera je u isto vrijeme i politička, i trebalo je — pogotovu kada se radi o tako osjetljivom pitanju kao što je povišenje cijena — prethodno se dogovoriti sa svim društvenim organizacijama i konsultovati javno mnjenje i radne kolektive, kako bi nove mjere dočekali spremno i odlučno ih sprovodili u život. Naime, iz izvještaja koji smo dobili (na strani 43) nije jasno proizlazilo da su Socijalistički savez, Sindikati i druge društvene organizacije bile blagovremeno pozvane da kažu svoje mišljenje o načinu sprovođenja novih mjera. Ovo je jedna principijelna primjedba na način donošenja i sprovođenja mjera ove vrste koje imaju izvanredan politički značaj.

Sprovođenje ove mjere je, s jedne strane, iznjelo na površinu neke neuočene slabosti i, s druge strane, skrenulo pažnju da ni jedna mjera ne može ostati bez uticaja na druge i bez pratećih pojava i reperkusija na čitav privredni sistem.

U cjelini gledano, došlo je do lančane reakcije povišenja cijena i to u znatno širim razmjerama nego što bi se moglo očekivati. Promjene cijena relativno lako su primili i uspješno sproveli radni kolektivi koji su mogli odmah isplatiti povećanje dohotka, a znatno teže nerazvijeni kolektivi.

Nove mjere su donijete u uslovima nestabilnog tržišta i velikog porasta investicione potrošnje, deficita građevinskog materijala, mesa, povrća i drugog, pa je povišenje cijena djelovalo prilično uznemiravajuće. Povišenje cijena uglja, električne energije i nekih poljoprivrednih proizvoda moralo je dovesti do povišenja cijena i drugih proizvoda i komunalnih usluga. U posljednje vrijeme došlo je do povišenja cena i onih proizvoda koji se ne nalaze pod kontrolom i evidencijom cijena. U ovoj grupaciji je prilično širok spisak proizvoda. Vrlo je prošireno povišenje cijena tekstilne konfekcije, prediva i konca, vunene i pamučne trikotaže, kožne i krznarske konfekcije, gvoždarske i naročito metalne robe, a zatim u ugostiteljstvu (do 10% u Bosni i Hercegovini), uslužnom zanatstvu (od 2% do 14% u Sarajevu), zdravstvu, u prehrambenoj industriji. Povišene su, potom, cijene mesu, kao i nekim drugim proizvodima.

Povišenje cijena dovelo je i do drugih problema na tržištu. Naime, ima pojava uzdržavanja od prodaje i kupovine proizvoda, zadržavanja robe na zalihama, dok se ne formiraju nove cijene, a zatim, i do otkazivanja isporuka po već zaključenim ugovorima. Ovo naročito pogađa obojenu metalurgiju, industriju duvana, prehrambenu i elektro-industriju, jer su zalihe reprodukcionog materijala ovih proizvođača smanjene. Gotovo u svim granama industrije porasle su porudžbine, što je dovelo do smanjenja zaliha gotove robe.

Povišenje cijena odrazilo se i na preduzeća komunalne privrede koja su niskoakumulativna, čiji položaj i inače nije bio riješen zadovoljavajuće. Njihove cijene su neekonomske, pa ih je posljednje poskupljenje dovelo u još teži ekonomski položaj. Tako su, u sarajevskom saobraćajnom preduzeću, na primjer, troškovi uslijed povišenja cijena električne energije i nekih drugih materijala porasli za oko 70 miliona dinara. Opštinske skupštine bi trebalo da preispitaju svoje obaveze prema ovim službama kako bi se poboljšao njihov status.

Zahtjevi za povišenje cijena dolaze i od studentskih i srednjoškolskih domova. Studentski pansion u domovima u Sarajevu predviđa povišenje sa 13.000 na 15.000 dinara.

Mogli bismo i dalje navoditi primjere koji jasno ilustruju kompleksnost reakcije na tržištu koja je nastala posljednjim povišenjem cijena. Ovi primjeri govore o neophodnosti cjelovitog sagledavanja naših privrednih mjera i na obavezu da se donesu neke nove mjere koje bi doprinele daljnjem ostvarenju stabilizacije na tržištu. Ovdje nije potrebno ponovo dokazivati da su ove mjere bile neophodne za usavršavanje privrednog sistema, jer su one, same po sebi, stvorile uslove za daljnje pozitivne tokove i zaostriale akutna pitanja rentabiliteta i ekonomičnog poslovanja, kao jednog od bitnih preduslova za daljnji skladan razvitak privrede.

U ovom momentu, drugovi, čini mi se da je najbitnije energično zaustaviti daljnju lančanu reakciju povišavanja cijena tamo gdje je to neopravdano i izvršiti korekcije svuda gdje je već došlo do povišenja cijena iz neobjektivnih razloga. To znači da se povišenje može vršiti samo tamo gdje je to u neposrednoj vezi sa povišenjem cijena električnoj energiji, uglju i određenim poljoprivrednim proizvodima. Smatram da bi to trebalo što prije precizirati.

Uporedo s povišenjem cijena došlo je u nekim preduzećima i do povećanja ličnih dohoda, iznad predviđenih 1.500 dinara. Ima slučajeva da se na povećanje ličnih dohoda i lične potrošnje gleda sa podozrenjem, što je, po mome mišljenju, neopravdano.

Naprotiv, treba dati podršku povećanju ličnih prihoda isključivo tamo gdje su oni zasnovani na povećanju produktivnosti rada i proizvodnje u cjelini. Jer, lična potrošnja, ako je rezultat produktivnosti rada, u isto vrijeme je i uslov daljeg porasta proizvodnje.

U ovom slučaju, o kome govorimo, predviđeno povećanje ličnih dohoda pokazalo se kao neadekvatno povećanim troškovima života. To se naročito osjetilo za one radne ljude čija su primanja ispod 25.000 dinara, a koji stalno žive u gradu i nemaju drugih izvora prihoda. Nešto se i ovde mora učiniti radikalnije, a da se ne krši princip nagrade prema radu.

Međutim, ostaje otvoren jedan problem u našoj daljnjoj politici, koji se sastoji u tome što nesrazmjerno raste broj zaposlenih u proizvodnji sa ionako nedovoljno iskorišćenom radnom snagom. U ovoj godini, naime, prema materijalu kojeg smo dobili od Saveznog izvršnog vijeća, u sedmomjesečnom periodu broj zaposlenih je veći za 6%, ili za 200.000 lica u odnosu na prošlu godinu, dok je taj procenat u ranijim godinama bio znatno niži. Ovo je, drugovi, jedna teškoća koja se mora savladati, ako želimo da ostvarimo veću produktivnost, veću ličnu primanja i veću ličnu potrošnju.

U današnjim uslovima, kada još nije sanirana sva privreda, kada ima preduzeća koja su zadužena i sebe još ekonomski ne opravdavaju, i pored nesumnjivih uspjeha u privredi, o čemu govori materijal, neopravdano povišenje cijena i investiciona prekoračenja uzrok su nastalih poremećaja na tržištu, ali i upozorenje da moramo još smelije i odlučnije realizovati smjernice Skupštine, svodeći svaku privrednu organizaciju na njenu ekonomsku opravdanost.

Kada hoćemo da objektivno analiziramo stvarne uzroke poremećaja na tržištu, odnosno uzroke nepredviđenog povišenja cijena, izgleda da ih prvenstveno treba tražiti u povećanoj investicionoj potrošnji, koja se, prema podacima kojima raspolazemo, kreće oko 43% više nego što je planom predviđeno. Zanimljivo je, ali je i krajnje ozbiljno, konstatovati da već duže vreme, i pored načelnih odluka, ne možemo da zadržimo porast investicija. Jer, povećana investiciona potrošnja, uz neadekvatno povećanu proizvodnju, neminovno dovodi do povišenja cijena, poremećaja na tržištu i zastoja u izvjesnim privrednim sektorima.

Ali, suočeni s tim problemima, mi danas imamo takvu situaciju da se mnogi ne osjećaju odgovornim za probijanje plana investicija. Neko za to čini odgovornim radne organizacije, a one se, izgleda s pravom, ne osjećaju u punoj mjeri odgovorne, jer je oko 60% sredstava u rukama društveno-političkih zajednica. Ako postavimo pitanje: ko je ovdje odgovoran, s obzirom na činjenicu da je porast investicione potrošnje manji u privrednim organizacijama (iako i ovdje ima nedosljednosti i nediscipline), tada možemo bez rezerve konstatovati da su odgovorni manje ili više i federacija, i republike, i opštine. Očevidno je, dakle, da i na ovom ključnom pitanju investicija moramo ići dosljedno, putem jačanja samoupravnosti i decentralizacije i prenositi investiciona sredstva na privredne organizacije i neposredne proizvođače koji ta sredstva i stvaraju. Tako će se ostvariti i realnije ekonomske proporcije.

Ovdje nastaje jedan koliko principijelan toliko i konkretan posao koji je, meni se čini, krajnje aktuelan. Naime, radi se o preispitivanju strukture investicione potrošnje. Dosadašnje

iskustvo nam pokazuje da nije dovoljno samo smanjiti nivo investicione potrošnje jer bi to značilo ostaviti nedinu strukturu investicija. Međutim, koliko je važno opšte smanjenje investicione potrošnje, to jest, vraćanje u realne ekonomske okvire, isto toliko je važna i promjena strukture investicija.

Dakle, potrebno je utvrditi jedinstvene mjere za cijelu Jugoslaviju koje će obezbjediti ravnomjerno smanjenje i mijenjanje investicione strukture u zemlji. A to zahtijeva, prije svega, da federacija, republike i opštinske skupštine sagledaju bilans vlastitih mogućnosti i u tom pravcu usmjere svoju investicionu politiku. U ovom momentu treba da tražimo obustavljanje onih investicija koje nijesu predviđene. Međutim, pitanje discipline nije samo pitanje lokalnih radnih organizacija i organa, nego i svih tijela društvenog upravljanja i izvršnih organa.

Dozvolite mi da ovdje ukažem na još jedno pitanje, koje mi izgleda ozbiljno. Naime, radi se o planiranju za 1964. godinu, odnosno, o planiranju investicione potrošnje. Postavlja se pitanje: ako smo dobro planirali, odakle ove disproporcije. Drukčije rečeno, ili nijesmo dobro planirali, i otud pojave o kojima govorimo, ili smo dobro planirali, ali imamo nepoštivanje intencija Društvenog plana. U ovom, konkretnom slučaju tržište nam je pokazalo koliko je bio realan plan investicione potrošnje. Ali, i dalje ostaje kao problem utvrđivanje objektivnih kriterijuma za ocjenjivanje stanja tržišta.

Ovdje se radi o realnom predviđanju, koje je moguće samo na osnovi objektivnih analiza kretanja i potreba ekonomskog razvoja. Nijesam uvjeren da smo u ovom slučaju dovoljno, odnosno maksimalno adekvatno predviđali. Bar u ovom slučaju, pokazalo se da nijesu bile predviđene sve posljedice koje će nastati, čak i neposredno poslije povišenja cijena uglju, električnoj energiji i nekim poljoprivrednim proizvodima. Uostalom, nije bila potrebna neka velika ekonomska računica da bi se unaprijed znalo da poskupljenje električne energije, uglja i nekih poljoprivrednih proizvoda ne može proći izolovano. Jer, kad za ove grane cijene porastu, to mora dovesti i do povišenja cijena drugih proizvoda vezanih za ove grane privrede, pa i do povećanja dohodaka.

Ja ovdje ne opravdam svako, i u mnogim slučajevima neopravdano povišenje cijena. Govorim samo o složenosti pojava, koje su nastale poslije ove odluke, i o nepotpunim predviđanjima njenih neposrednih posljedica. Čak, ako imamo u vidu i perspektivu daljnjih mjera, koje moraju uslijediti, ipak nam ostaje važno pitanje cjelovitog sagledavanja bližih i daljih posljedica svake konkretne mjere. To je, isto tako, važno i sa gledišta političkog objašnjavanja karaktera ovih mjera i budućih odluka. Radnim

ljudima mi moramo jasno reći zašto je opravdano povišenje cijena, ali i sigurnu perspektivu koju otvara ova mjera, pa i nove koje će doći, da ih oni unaprijed mogu očekivati i podržati. Međutim, nove mjere morale bi biti pripremljenije po karakteru i po načinu sprovođenja, iako sam daleko od pomisli da možemo sve idealno i nepogriješivo unaprijed isplanirati.

Lančana reakcija povišenja cijena, koja je uslijedila poslije ovih posljednjih mjera, pored nekih objektivnih razloga koje sam pomenuo, često je posljedica neodgovornog odnosa pojedinih organizacija prema zajednici. Najblaže rečeno, to je nedisciplina. U samoj suštini stvari radi se o kršenju principa, zakona i propisa. Govoreći moralno-politički to je neodgovornost prema društvu. Pitanje političke, privredne i uopšte moralne odgovornosti je, po mome mišljenju, postalo prilično aktuelno i mi to ovdje, u Saveznoj skupštini moramo s najvećom ozbiljnošću zaoštriti. Mi ne možemo ostati ravnodušni prema bilo kakvoj zloupotrebi samoupravljanja, koja dolazi do izražaja na razne načine. Pored kolektivne, mi moramo zaoštriti i ličnu odgovornost svakog pojedinca na radnom mjestu i u organima samoupravljanja.

Drugovi i drugarice, ja sam ovdje pokušao — na osnovi materijala koji su nam stavljeni na raspolaganje i na osnovi posmatranja nastalih pojava na tržištu, u radnim organizacijama i opštinama — da ukažem na aktuelne momente koji mi se čine značajnim i na neka pitanja koja traže svoje rješenje. Iako je, uz znatne pozitivne rezultate došlo i do brojnih usputnih i nekih nepotrebnih propusta, ipak u cjelini, i u principu, odluka Saveznog izvršnog vijeća je sasvim opravdana i na liniji Rezolucije Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema. Tim prije, što je ova odluka opravdana i obavezuje nas na daljnje korake u pogledu usavršavanja našeg privrednog sistema.

Predsjedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč poslanik Vlado Stamenkov.

Vlado Stamenkov (Izborna jedinica Skopje II):

Zaostajanje pojedinih privrednih oblasti i grana u odnosu na ukupni privredni razvitak, naročito u jednoj organizovanoj privredi kao što je naša, stvara niz problema, počinje da ga koći, da bi se na određenom stepenu nametnulo kao vrlo otvoren problem i došlo u sukob sa celokupnim razvitkom.

Na primer: poljoprivreda je u 1963. godini pokazala znatno slabije rezultate nego druga privreda, a posebno industrija. Ona je pokazala slabije rezultate i od 1962. godine (mišljenje i stavovi iz materijala za sedmogodišnji plan, juni 1964. godine).

Iako je poljoprivreda u 1963. godini u Makedoniji postigla relativno bolje rezultate, poljoprivredni radnici imaju najmanje lične dohotke — prosečno 15.800 dinara po jednom zaposlenom, prema 21.800 dinara po jednom zaposlenom u poljoprivredi SFRJ. U isto vreme, prosečni lični dohoci drugih radnika u privredi Makedonije iznosili su 24.300 dinara, a u SFRJ 28.500 dinara.

Očigledno je da lični dohoci poljoprivrednih radnika u Makedoniji zaostaju u odnosu na sve druge radnike u privredi SFRJ.

Takvih zaostajanja ima i u drugim zamljama, čak i u daleko razvijenijim nego što je naša. Ali, s obzirom da je u opštem interesu da se poljoprivreda razvija, a lični dohoci da budu jedan od stimulansa za to, Odluka Saveznog izvršnog veća o povišenju garantovanih cena nekih poljoprivrednih proizvoda je vrlo pozitivna.

Pored mnogih unutrašnjih teškoća i problema, izazvanih često subjektivnim činiocima, ali objektiviziranih u našoj ekonomskoj društvenoj praksi — slaba organizacija rada i relativno niska produktivnost i visoki troškovi proizvodnje — ima mnogo spoljnih činioca koji utiču na efekte u poljoprivredi. Na primer, neadekvatnost investicione politike, nedovoljni rezultati investicija, zatim, prezaduženost poljoprivrede, veliki dugovi, slaba akumulativnost i plaćanje anuiteta iz amortizacije, tako da neka preduzeća nisu u stanju ni da se obnavljaju, već su u permanentnoj krizi i opadanju.

Ovo stanje u poljoprivredi ima reperkusije na dinamiku ukupnog privrednog razvika, utiče na standard ljudi, na njihovu svest i shvatanja, na njihovu ideologiju. Na ovoj osnovi formiraju se i određeni društveni odnosi.

Prema tome, potreba da se izvrši preraspodela nacionalnog dohotka putem cena, kao instrumenta primarne raspodele, i da se poljoprivredi ostave veća sredstva na raspolaganje (145 milijardi — ako su tačne pretpostavke lista »Ekonomska politika« br. 642, juli 1964) — bila je apsolutno nužna.

Paralelno s povišenjem garantovanih cena nekih poljoprivrednih proizvoda, povišene su i cene i ukinuti regres za goriva i maziva, smanjeni regresi za veštačka đubriva za 15%, ukinuti regresi za izmenu i popravku motora, za stočnu hranu. Smatramo da je politika postupnog ukidanja regresa i premija pozitivna.

Imajući to u vidu, i na osnovi statističkih podataka o zasejanim površinama — prethodni statistički podaci o prinosima za pojedine kulture i ocene o prinosima za druge kulture — ocenjuje se da će u Makedoniji 1964. godina biti rodinija od prethodne i da će ukupni prihod u poljoprivredi biti takođe veći, osim u stočarstvu (za proračun efekta novih cena i povećanja obima proizvodnje uzeti su u obzir povišenje cena voću i grožđu za 15%, povrću za

10%, vuni za 20%, a za meso i stočne proizvode cene koje se ostvaruju u otkupu).

Smanjeni regresi iznose:

— regres za gorivo 100%	373 miliona dinara
— regres za đubriva	180 miliona dinara
— regres za motore	47 miliona dinara
ukupno	600 miliona dinara.

Imajući u vidu povišenje cena i povećanje prihoda i ukupnih regresa, u društvenom sektoru poljoprivrede očekuje se veći efekat: od povišenih cena za 2,9 milijardi dinara — a od povećane proizvodnje 9,3 milijardi dinara.

Za privatni sektor efekti od povišenih cena iznose 4,6 milijardi dinara, a od povećanog obima proizvodnje 2,4 milijarde dinara. Prema tome, ukupni efekat u poljoprivredi Makedonije od povišenih cena iznosi:

	Ukupna razlika u prihodima	Od povišenih cena	Od povećane proizvodnje
Društveni sektor	12,2	2,9	9,3
Privatni sektor	7,0	4,6	2,4
Ukupno:	19,2	7,5	11,7

Na bazi ovih povećanja ukupni prihod ove godine će biti za 12,2 milijarde dinara veći, a troškovi proizvodnje za 15% veći u odnosu na 1963. godinu.

Ako se lični dohoci 32.000 poljoprivrednih radnika povećaju za 30% u odnosu na prošlu godinu i postignu prosek od 20.540 dinara, onda bi u fondove radnih organizacija ostalo 4,9 milijardi dinara, prema 0,6 milijardi dinara u prošloj godini. Ako bi se lični dohoci povećali za 70% i postigli prosek od 26.860 dinara, čime bi se približili prošlogodišnjem proseku ličnih dohodaka svih radnika u zemlji, u fondovima radnih organizacija ostala bi svega jedna milijarda dinara. To bi bilo neznatno povećanje fondova u odnosu na prošlu godinu.

U uslovima zaostajanja poljoprivrede, nedovoljne poljoprivredne proizvodnje za zadovoljavanje potreba društva i zbog toga nestabilnog tržišta, sistem garantovanih cena se nameće kao potreba društva jer ono na taj način obezbeđuje i osigurava svoje potrebe. Međutim, garantovanim cenama, kao i svim drugim, se ujedno određuje i društveno potrebno radno vreme, uzeto kao prosek, za proizvode kojima se cena garantuje. Samim tim, proizvodi, čije cene nisu garantovane, dolaze u neravnopravan položaj, iako su i oni društvena potreba. Prema tome, odluka Saveznog izvršnog veća da garantuje cene nekim proizvodima je sasvim opravdana, ali treba da se proširi i na više drugih poljoprivrednih proizvoda koji u današnjim materijalnim uslovima, zadovoljavajući potrebe društva, utiču na stan-

dard ljudi. Garantovanim cenama bi trebalo da se obuhvati vinogradarstvo (grožđe i vino), gradinarstvo, voćarstvo (jabuka i šljiva), stočarstvo (vuna) itd.

Za dalji razvitak privrede, a posebno poljoprivrede, potrebna je veća stabilnost i sigurnost. Radi toga, pitanje garantovanih cena treba kompleksnije postaviti i primeniti ih na druge proizvode da bi proizvođači bili slobodniji u odlučivanju šta će proizvoditi, jer će samo tako na tržištu biti ovih proizvoda u dovoljnim količinama (nedavna akcija za povećanje proizvodnje crnog luka i kupusa je propala zbog toga što ovi proizvodi nisu mogli biti otkupljeni). Dobar primer kakva je uloga garantovanih cena pokazuje duvan, čija proizvodnja poslednjih godina raste, jer su proizvođači sigurni da će dobiti određenu cenu.

Pored povišenja cena nekim poljoprivrednim proizvodima, postavlja se i pitanje novih dispariteta u poljoprivredi. Disparitet cena, nastao ovim povišenjem, može da dovede do stihijnosti u proizvodnji i na tržištu pojedinih poljoprivrednih proizvoda, tako da će neki postati deficitarni i ostvarivaće visoke cene, a drugih će imati na pretek. Uzmimo za primer pamuk. Nova cena pamuka iznosi 250 dinara za jedan kilogram i viša je prosečno za 40 dinara po kilogramu, odnosno 18% u odnosu na pšenicu i kukuruz. Ovo povišenje nije stimulatивно za proizvođače pamuka i postoji opasnost da se oni preorijentišu na proizvodnju pšenice, kukuruza i sl. Za jedan kilogram uvezenog pamuka, manje-više sličnog kvaliteta, plaćamo 500 dinara (baza 1 \$ = 750 dinara). Prema tome, cena pamuka bi trebalo da bude 300 do 320 dinara za jedan kilogram. Treba da se izjednače i uslovi proizvodnje naših i inostranih proizvođača pamuka, odnosno da se smanji razlika cena između domaćeg i inostranog pamuka.

Oduvek je paritet cena pirinča prema pšenici bio dva ipo prema jedan u korist pirinča. Nova cena je 1,8 prema jedan u korist pirinča. Ovaj disparitet će izazvati fluktuaciju prema pšenici i izvesno nezadovoljstvo proizvođača pirinča. Cena na malo uvoznog pirinča (baza 1 \$ = 750 dinara) iznosi 200 dinara za kilogram, a prodaje se od 260 do 280 dinara. Znači da je dolar uzet za 1.050 dinara. Prema tome, garantovana cena pirinču treba da bude ne 125 dinara, već 160 dinara u odnosu na pšenicu, a prodaja na malo 280 dinara, kao i uvozni, pri randmanu od 55%. Ovom prilikom ističemo i potrebu da se zaštite domaći proizvođači. U štipskom srezu, prema slobodnoj oceni, ima ko 3000 tona neotkupljenog pirinča po nešto nižim cenama, a mi uvozimo pirinač. Zbog nedovoljne brige o proizvođačima oni su nezadovoljni.

Slični su i odnosi cena za mak. Na primer: stara cena za jedan kilogram smole je 800 di-

nara, a semenu 96 dinara. Nova cena iznosi 115 dinara, a u odnosu na pšenicu treba da bude 120 dinara, a smole 1.100 do 1.200 dinara za jedan kilogram. Time bi se izbegla fluktuacija prema pšenici i obezbedila usaglašenost.

Cene duvana nisu rešavane odlukom o garantovanim cenama. Međutim, i njegovu cenu treba usaglasiti sa cenom pšenice, kukuruza, pirinča, maka i drugih proizvoda, a i sa nekim industrijskim proizvodima. Za duvan treba jednom dugoročnijom politikom da se obezbede uslovi za proizvodnju. Za poslednjih 60 godina proizvodnja duvana je povećana za 2,16 puta, dok se broj stanovnika povećao samo za 0,5 puta, što znači da se povećava broj pušača. Međutim, dok proizvodnja duvana u Grčkoj, Bugarskoj i Turskoj znatno raste, proizvodnja u nas oscilira i nije mnogo stabilna. Karakteristično je da je za proizvodnju duvana potrebno mnogo radne snage i to baš iz pasivnih krajeva koja bi inače vršila pritisak za zapošljavanje u gradovima. U Makedoniji 85.000 poljoprivrednih porodica, ili 48% od svih, proizvodi duvan na 25.000 hektara (u SFRJ oko 230.000 poljoprivrednih porodica ili preko jedan milion ljudi) uglavnom na siromašnom zemljištu, koje za druge kulture nije naročito pogodno. U proizvodnji duvana u Makedoniji zaposleno je 9.000 radnika iz 28 privrednih organizacija, 121 SRZ i 8 poljoprivrednih dobara.

U nacionalnom dohotku Makedonije duvan učestvuje sa 22%, a u SFRJ sa 3,1%. U izvozu Makedonija učestvuje sa 45% do 60% i ostvaruje od 600 do 800 dolara po jednom hektaru ili 1,87 dolara za jedan kilogram (1,80 dolara u SFRJ).

Da bi se usaglasila cena duvana sa cenom pšenice i da bi se postigli prosečni lični dohoci od 26.000 dinara, pri prosečnom prinosu od 1.000 kilograma na hektaru, garantovana cena duvanu treba da bude 1.050 dinara za jedan kilogram ili 25,4% viša nego prošle godine.

Kako se vidi, pitanje cena je suviše kompleksno i komplikovano tako da putem daljnjih analiza i upoređenja pariteta treba da se pretvori u proces koji će zahvatiti sve interesantne proizvode u zemlji.

Privreda Makedonije u prvom polugođu ove godine ima porast ukupnog prihoda od 140,8%, a čistog prihoda od 163,9%. Ovaj uspeh privrede, pored ostalog, postignut je oslobađanjem privrede nekih obaveza prema zajednici, kao što su: doprinos od vanrednog prihoda i društvenim investicionim fondovima i doprinos iz dohotka, smanjenjem stope poreza na promet (tekstil, vino, deterdženti). Ovim je povećana i akumulativnost privrede.

Ukupna smanjenja obaveza iznose:

— doprinos od vanrednog prihoda	2.493 miliona dinara;
— doprinos OIF-u	4.670 miliona dinara;
— doprinos iz dohotka	1.798 miliona dinara;
— smanjeni porez na promet	1.716 miliona dinara;
— ukupno	10.677 miliona dinara.

Ovo smanjenje obaveza ima različito dejstvo na razne grane privrede. U njemu najviše učestvuje industrija, a najmanje slabo akumulativnije oblasti, kao što su: poljoprivreda, šumarstvo, zanatstvo, stambena i komunalna delatnost i sva slabo akumulativna preduzeća.

Za pokriće povećanja ličnih dohodaka u Makedoniji u iznosu od 2.600 dinara bruto, prema proračunu, biće potrebno ukupno 2.655 miliona dinara, a ostatak čistog prihoda iznosi 12.847 miliona dinara (prema periodičnim predračunima za prvo polugođe ove godine). Znači, čist prihod je veći skoro za šest puta.

Međutim, pojedine grane i grupe privrednih organizacija zbog gubitaka nisu u stanju da obezbede povećanje ličnih dohodaka u iznosu do 2.600 dinara. Čak, ako produže takvom dinamikom, i imajući u vidu povišenje cena energije uglja i nekih drugih proizvoda, gubici će biti veći.

Povećanje ne mogu da isplate ni radne organizacije koje nemaju gubitaka ali nemaju ni ostatka od čistog prihoda, ili je taj ostatak nedovoljan da bi pokrio povećanje, a ne raspolazu ni sredstvima u rezervnom fondu.

U Makedoniji, na osnovi izvršenog uvida, 51 radna organizacija posluje sa gubitkom i nije u stanju da isplati povećanje. One zapošljavaju 17.638 radnika.

Pored njih, ima i 40 radnih organizacija sa preko 5.600 radnika koje rade na granici rentabilnosti, tako da ni one nisu u stanju da isplate povećanje ličnih dohodaka.

Druga polovina ove godine će biti teža za privređivanje zbog poskupljenja energije, transporta, uglja, jamske građe i sl. Povišenjem cena ovih proizvoda privreda Makedonije će dobiti u ukupnom prihodu 2.464 milijarde dinara. Ovo povećanje nastaje zbog povišenja cena nekih proizvoda nemetala i drveta, prehrambenih proizvoda i dr. Ovim povišenjima povećavaju se troškovi poslovanja za preko 538 miliona dinara. Iz ovoga proizilazi da će radne organizacije u republici biti u stanju da podnesu troškove povećanja.

Nedostatak energije u privredi je vrlo ozbiljan problem. »Jugohrom« je samo zbog toga imao gubitak od 327 miliona dinara. Napon struje se često menja, prekidi su česti i gubici su dosta veliki.

Ugalj se poslednjih meseci teško nabavlja. Ima fabrika čije rezerve iznose za dva do pet

dana. Mnoge organizacije nisu uspele ni da ugovore potrebne količine, osobito novoizgrađeni kapaciteti. Cene uglja u rudnicima, gde se slobodno formiraju, su u frapantnom porastu, a to pogađa industrije čije su cene plafonirane.

Nedostatak železničkih vagona ugrožava prilično redovne tokove proizvodnje (cement, staklo, metalna industrija). Zbog toga, građevinarstvo, trgovina i druge delatnosti ne mogu redovno da se snabdevaju.

Razvrstavanje pojedinih proizvoda u kolske razrede na železnici je otvoren problem i rešava se vrlo sporo. Na primer, za jedan kilogram natrijum feldspata, izvezenog preko Sežane, transportni troškovi, iznose 8,5 dinara, preko Jesenica 8,25 dinara, preko Subotice 5,78 dinara. Ako se tome dodaju transportni troškovi do željezničke stanice od 3,2 dinara po jednom kilogramu onda transportni troškovi iznose do Sežane 11,7, do Jesenica 11,45 dinara, a prodajna cena jednog kilograma feldspata je 16,5 dinara. Transportni troškovi učestvuju sa 68%. Interes za izvoz ove rude je veliki tako da bi mogao da se poveća za preko dva puta. Treba samo brzo da se izvrši prebacivanje od šestog u deseti kolski razred, kao što je slučaj sa krečom, šljunkom i dr.

Postoji i problem repro-materijala. Nema dovoljno dekapiranih limova, bakarisanje žice, sode, sintetičkih vlakana i drugog.

Smatram da treba mnoge stvari rešavati u praksi elastičnije, brže i adekvatnije rezolucijama koje donosi Skupština, kako bi imali što bolje rezultate.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč drug Osman Karabegović, predsednik Privrednog veća.

Osman Karabegović (Izborna jedinica Bihać):

Drugarice i drugovi poslanici, stanje i pojave u sadašnjim privrednim kretanjima doveli su do izvjesne uznemirenosti u našoj javnosti, među našim radnim ljudima, pa jednim dijelom i među našim privrednim i političkim kadrovima.

Ovakvo stanje izazvano je kretanjima na tržištu, odnosno porastom cijena i raznim tendencijama koje su se ispoljile na tržištu, što su se jače ispoljile upravo u vrijeme kada se očekivalo da će sprovođenje usvojenih načelnih stavova unijeti više stabilnosti i dovesti do normalnih uslova privređivanja.

U situaciji koja je nastupila, ima i dosta nerazumijevanja. Ljudi su u neizvjesnosti u pogledu onoga što će se dogoditi kasnije. To unosi elemente nesigurnosti u poslovanje, u poslovne kalkulacije, u lične i porodične budžete.

Međutim, pogrešno bi bilo zaključiti da su ove pojave na tržištu, s kojima smo sada suočeni izazvane samo nedavnom odlukom Saveznog

izvršnog vijeća o izmjenama cijena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja. Elementi nestabilnosti u privredi i tendencije povišenja cijena ispoljile su se i prije ovih mjera. Cijene na malo poljoprivrednih proizvoda, i prije ovih mjera, tj. u junu ove godine, u odnosu na isti period prošle godine, porasle su za 14⁰%. Mi smo o njima govorili više puta na sjednicama skupštinskih vijeća. U osnovi, one su posljedica prenapregnutih bilansa i strukturnih problema u našoj privredi i rezultat su već ranije uočenih i nerješanih problema privrednog sistema, čije je rješavanje naznačeno Rezolucijom Skupštine. Upravo, na toj osnovi su i donijete nedavne odluke Saveznog izvršnog vijeća o izmenama cijena nekih proizvoda.

Raspoloživi podaci pokazuju da se kupovna snaga na unutrašnjem tržištu tokom ove godine formirala, u cjelini, na nivou koji je iznad ostvarene proizvodnje i raspoloživih robnih fondova. Dok je fizički obim robnih fondova povećan u toku 7 mjeseci ove godine za 17⁰%, ukupna kupovna snaga povećala se za oko 26⁰%. Naročito je povećana tražnja u nekim oblastima, kao na primjer: investicije su za sedam mjeseci ove godine porasle oko 43⁰%, u odnosu na isti period prošle godine. I drugi oblici unutrašnje potrošnje takođe su visoki (budžetska, socijalno osiguranje).

Takvi odnosi između proizvodnje i unutrašnje potrošnje nepovoljno su se odrazili na stabilnost tržišta, na kretanje naše spolnotrgovinske razmene i stanje platnog bilansa. Uvoz je povećan znatno brže od izvoza. Iako smo radi zadovoljenja potreba unutrašnje potrošnje morali uvoziti znatne količine roba, posebno sirovina — što je dovelo do porasta deficita u platnom bilansu — ipak, i tako povećanim uvozom, nijesmo bili u stanju da očuvamo stabilnost na tržištu i održimo ravnotežu u robno-novčanim bilansima, nego se ona uspostavljala daljim porastom cijena na tržištu.

U takvim uslovima, donošenje i sprovođenje poslednjih mjera o izmjeni cijena samo je potenciralo već i onako nestabilne odnose na tržištu i u kretanju cijena.

Prilikom donošenja Društvenog plana za 1964. godinu i razmatranja privrednih kretanja tokom ove godine, dosta je govoreno o potrebi stabilnosti u privrednim kretanjima i svođenja investicija i druge potrošnje u realne okvire. Međutim, kako stvari stoje i kako se u praksi privrednih kretanja pokazuju, postojeći nivo i struktura proizvodnje ostvaruje se uz veoma visoki obim investicija, putem velikog uvoza, koji nije mogao biti pokriven izvozom nego povećanim korišćenjem inostranih kratkoročnih kredita i na štetu stabilnosti unutrašnjeg tržišta. Pod takvim uslovima, koji ne

mogu biti osnov za trajniji privredni razvoj, nije moguće održati stalan porast proizvodnje i privredne aktivnosti. Visoka stopa rasta proizvodnje u industriji uslovljena je velikom potrošnjom reprodukcionog materijala iz uvoza, prehrambenih i drugih proizvoda. Povećanjem proizvodnje povećala se i zaposlenost i rasla unutrašnja potrošnja.

S mnogih strana čuju se kritike da su posljednje mjere o izmjeni cijena nekih proizvoda donijete u vrijeme godišnjih odmora, kada su se mnogi društveni i politički kadrovi nalazili na odmoru, tako da je izostala ona neophodna aktivnost za objašnjavanje ovih mjera i za njihovu što pravilniju i potpuniju primjenu. Nesumnjivo da je to donekle uticalo na sprovođenje ovih mjera. Međutim, sada se, na osnovi svega ovoga, formiraju vrlo različiti i proizvodni sudovi o raznim pojavama i problemima. Izvjesno neraspoloženje pokazuje se i u pojedinim privrednim organizacijama, pa i onim čije su cijene povišene (poljoprivreda, proizvodnja uglja i električne energije) i u onim koje povišenje cijena mogu nadoknaditi iz svojih fondova. Nesumnjivo da je ova preraspodela nužno morala imati odraz na sredstva i fondove privrednih organizacija. Zbog svega toga, sada se mogu čuti i opravdani i neopravdani prigovori o mnogim pitanjima.

U takvoj situaciji povišene su ne samo cijene prehrambenih proizvoda, već je došlo do porasta cijena mnogih drugih proizvoda. Povišene su cijene nekih industrijskih artikala, koji su pod kontrolom, i mimo saglasnosti organa za kontrolu cijena. Mnogim proizvodima za koje se koristi šećer i brašno cijene su povišene znatno iznad nivoa povišenja cijena šećera i brašna.

Pri postojećem neskladu između proizvodnje i potrošnje, sada ima pojava da se problemi izazvani drugim uzrocima vezuju za ove mjere Saveznog izvršnog vijeća o izmjeni cijena.

Radi toga, kada danas govorimo o ovim pitanjima i kada želimo da odredimo puteve i načine za otklanjanje ispoljenih slabosti, moramo uzeti u obzir sve one činioce koji mogu da slabe i ugrožavaju pozitivna kretanja u našoj privredi. Treba da nastojimo da smanjimo njihovo dejstvo. Isto tako, moramo uzeti u obzir probleme koji se javljaju u pojedinim radnim organizacijama i dejstvo koje povišenje cijena ima na standard radnih ljudi.

Raspoloživi podaci pokazuju da se ponovo javljaju problemi u nekim privrednim organizacijama koje raspolažu malim sopstvenim sredstvima, koje imaju male fondove i koje, usled porasta cijena, imaju teškoće u pokrivanju troškova proizvodnje. Međutim, u velikom broju radnih organizacija ovi problemi nijesu tako oštri, jer ove probleme mogu normalno da podnesu, bez ikakvih izmjena u nivou cijena njihove

vih proizvoda. Pored toga, treba imati u vidu da u samim privrednim organizacijama postoje velike rezerve za povećanje produktivnosti, za sniženje proizvodnih troškova i bolje proizvodne rezultate. Radi toga, potrebno je, u prvom redu, koristiti sve mogućnosti za porast produktivnosti i racionalnije poslovanje.

Zaoštrio se i problem standarda nekih kategorija radnika u gradovima, osobito onih sa niskim ličnim dohocima, u porodicama sa jednim zaposlenim i više djece, u čijoj strukturi potrošnje hrana ima relativno veće učešće. Isto tako, s obzirom na porast troškova života, otežan je i položaj penzionera, invalida i drugih lica sa fiksnim primanjima.

Kada je riječ o položaju privrednih organizacija, sada se iznose razni podaci kojima se želi da pokaže da se ništa bitno nije izmijenilo u materijalnim odnosima raspodele između privrede i društvene zajednice, iako znamo da su krajem prošle i tokom ove godine izmenjeni mnogi privredni instrumenti, s ciljem da se popravi ekonomski položaj privrednih organizacija. Navode se, u vezi s tim, i neki računi o novim obavezama koje su u međuvremenu uvedene za privredne organizacije. Međutim, još nedostaju pouzdani podaci o dejstvu do sada preduzetih mjera, a privremeni obračuni o poslovanju za prvo polugodište još ne daju dovoljan osnov za konačne ocjene dejstva do sada preduzetih mjera. Radi toga, potrebne su solidne analize i potpuniji podaci koje treba proučiti tokom ove godine. No, bez obzira na sve ovo, mislim da i mi moramo brže sprovoditi utvrđenu politiku o izmjeni u osnovnoj raspodjeli tj. izmjeni odnosa u raspodjeli između privrede i društvene zajednice. U tome smislu, treba što hitnije dovesti do kraja rešenje o mjestu i ulozi poreza na promet proizvoda, o ukidanju doprinosa na dohotke i opšteg poreza na promet, sprovesti izmjene u dugoročnom finansiranju i organizaciji banaka, izvršiti reviziju bankarskih kamata i provizija, proučiti i riješiti pitanje zaduženosti privrede i problem anuiteta, izgraditi sistem organizacije i poslovanja materijalnih rezervi. Načelno, mi smo sve ove stvari raspravili, a sada je potrebno što hitnije i neodložno sprovesti pojedinačna i konkretna rješenja. To će omogućiti našoj privredi da normalno posluje i da se lakše prilagođava promjenama u sistemu i odnosima na tržištu i da se modernizuje, u cilju povećanja konkretne sposobnosti na spoljnom tržištu. U isto vrijeme, to će doprinijeti daljem jačanju uloge neposrednih proizvođača u prostoj i proširenoj reprodukciji.

Od veoma velike važnosti za budući razvoj i za stabilne odnose u privredi su mjere kojima će se obezbijediti skladnije kretanje potrošnje s proizvodnjom, odnosno koje će osigurati da se svi oblici potrošnje kreću u realnim materijalnim okvirima.

Čitavom našom ekonomskom politikom i čvrstim držanjem privrednih pozicija treba omogućiti stvaranje i postojanje rezervi, jer bez toga nećemo biti u stanju da sprovedemo i druge mjere na području razvijanja sistema. Naime, pri nestabilnoj situaciji na tržištu, biće teško uspješno rešavati razna pitanja u privrednom sistemu. Nerješeni problemi u sistemu, kao što su problem proširene reprodukcije i drugi, nepovoljno djeluju na stabilnost privrede. To pokazuje i tekuća situacija u privredi.

Kada imamo u vidu da su postojeći obim i struktura investicija osnovni činioci koji izazivaju poremećaj u privredi, potrebno je sada neposredno, a i ubuduće, raznim mjerama uticati da se smanji nivo investicija, odnosno da se investiciona potrošnja svede u realne materijalne okvire. To treba sprovoditi za investicije iz svih izvora: saveznih, republičkih i drugih organa. Razvoj investicione potrošnje, i pored mjera koje su u posljednje vrijeme preduzimane, ne pokazuje značajnije tendencije smirivanja. Tako, na primjer, investicije u julu veće su za 36% u odnosu na julu prošle godine. Prethodni podaci za avgust pokazuju skoro istu tendenciju, dok je planom za ovu godinu predviđen porast u visini od 10%. To znači da nivo investicija raste iznad svih okvira proizvodnje. Struktura investicija, u kojoj veliko učešće imaju građevinski radovi, ne doprinosi porastu izvoza, već djeluje na porast ostalih vidova potrošnje i utiče na povećano zapošljavanje i porast uvoza.

U sprovođenju mera za smanjivanje ovako visokog nivoa investicione potrošnje postoji kolebljivost. Ne preduzimaju se adekvatne mjere radi smanjivanja obima investicija. Istina, neke mjere su i preduzete. Bilo je izjava o smanjivanju investicija. Međutim, u tome se ništa bitno nije izmijenilo, tako da su one i dalje visoke.

Nema dovoljno doslednosti ni u sprovođenju usvojenih zaključaka i mjera u pogledu naše kreditne politike. Stihijno, pod dejstvom brojnih činilaca, uz prekršaje finansijske discipline i na druge načine, formiraju se velika investiciona sredstva. Često se to čini i pritiskom na privredne organizacije. Tako, na primjer, vrši se pritisak na privredne organizacije da oročavaju sredstva. Zabeleženo je dosta slučajeva da su pod uticajem vanprivrednih činilaca sredstva oročavale i one privredne organizacije koje su poslovale sa gubitkom i koje imaju finansijske poteškoće. To pokazuje da se ovakvim postupkom, jedna u osnovi vrlo korisna mjera i važan instrument daljeg razvoja našeg sistema, kao što je oročavanje, može da kompromituje.

O svim ovim pitanjima mi smo već ranije diskutovali i zauzeli stavove. Međutim, još ništa nijesmo odlučnije preduzeli da se ovakve pojave spriječe. Zbog toga je sada potrebno spovesti energične mjere, pa ako je potrebno i administrativne — kada to nije moguće drukčije — da bi se ograničila suvišna investiciona potrošnja i

otklonile razne nepravilnosti kao što su: preli-vanje obrtnih u osnovna sredstva, započinjanje investicione izgradnje bez pokrivača, prekršaji fi-nansijske discipline itd.

Kao što sam napomenuo, neusklađeno kreta-nje proizvodnje i potrošnje stvorilo je potrebu da se poveća uvoz. Uvoz je rastao znatno brže od izvoza i naših mogućnosti, a to je nepovoljno djelovalo na platni bilans. Drugovi koji rade u privrednim organizacijama navode da nemamo dovoljno robe za izvoz pošto je apsorpciona moć unutrašnjeg tržišta velika. Postižu se velike ci-jene na domaćem tržištu i to destimulira izvoz. U takvim uslovima teško je apelima pokretati izvoz. Zato je potrebno da postoji određena ma-terijalna stimulacija. Zbog toga, pored mjera koje će usklađivanjem potrošnje i proizvodnje doprineti porastu izvoza, potrebno je preduzima-ti i druge mjere u cilju stimuliranja izvoza. Biće potrebno što hitnije usavršiti spoljnotrgovinski i devizni režim, u skladu sa osnovnim princi-pima našeg sistema privređivanja. Pored toga, veliki značaj za povećanje izvoza imaju same radne organizacije, jer je povećanje izvoza je-dan od naših osnovnih privrednih zadataka. Ti-me se obezbeđuju uslovi za bolje snabdijeva-nje reprodukcijom materijalom i za stabilnije poslovanje radnih organizacija.

Postojeći raspon između nominalnih i real-nih ličnih dohodaka je veoma veliki. Naime, dok porast nominalnih ličnih dohodaka za prvih sedam mjeseci ove godine u cjelini iznosi oko 30% dotle porast realnih ličnih dohodaka po zaposlenom kreće se u proseku između 11% i 12%. Ovaj raspon najbolje govori o nestabil-nosti na tržištu. Naime, porastom ličnih doho-daka nastoji se da se sustigne porast cijena.

S obzirom da je naš osnovni cilj poboljša-nje standarda radnih ljudi, u traženju rješenja za ostvarenje toga cilja često se čuje da se to može postići odmah i jednostavno. Međutim, treba imati u vidu da se u nas kroz mnoge go-dine, i pod uticajem brojnih činilaca, formirala određena struktura proizvodnje. Prema tome, i promjene u toj strukturi ne mogu se postići preko noći. To je jedan proces koji traži duže vrijeme i odgovarajuće dugoročnije mjere. Za-to, naša nastojanja moraju biti usmjerena ka odgovarajućim izmjenama u strukturi proizvo-dnje da bi se stvorili uslovi za stabilan i trajan porast standarda. Međutim, rješavanje tih slo-ženih problema treba da bude praćeno i drugim mjerama tekuće politike kojima se doprinosi stabilnosti i otklanja neopravdano povišenje cijena. U tom smislu, neophodno je, u ovakim odnosima kakve mi razvijamo u našoj privredi, prije svega jačati društvene rezerve na svim nivoima.

U cilju sređivanja situacije na tržištu tre-balo bi razmotriti mogućnost da se cijene pro-izvoda koje su pod kontrolom, a koje su povi-šene mimo saglasnosti organa za kontrolu cije-

na vrate na njihov raniji nivo, odnosno na nivo pre 18. jula tekuće godine.

U cjelini, naše mjere za obezbeđenje stabil-nijih privrednih kretanja moraju biti razno-vrsne. One moraju obuhvatiti razna područja. Neke od njih potrebno je hitno i energično sprovesti, a donošenje drugih treba ubrzati, uz odgovarajuća prethodna proučavanja njihovog dejstva, kako bi njihovi efekti bili svestrano sagledani i kako one ne bi unosile potrese u normalno poslovanje.

Ističući potrebu hitnog donošenja odgova-rajućih mjera u cilju veće stabilnosti, moram istaći da ne gajim iluzije da ćemo time moći odmah da postignemo rezultate. Ja mislim da ćemo se morati nešto duže baviti sređivanjem odnosa u našoj privredi i na tržištu. Biće po-trebno, pored preduzimanja neposrednih, kon-kretnih mjera, naučnim metodama stalno da pratimo privredna kretanja, da na osnovi njih preduzimamo nove mjere za jačanje privred-ne stabilnosti. To treba da bude naš stalni za-datak. Ocjene i mjere koje budemo donosili po-trebno je unijeti i u osnovne ekonomsko-poli-tičke zadatke društvenog plana za iduću godi-nu i sedmogodišnjeg plana.

Posebno bih želeo da naglasim da je u ovoj situaciji od veoma velikog političkog značaja aktivnost nas poslanika. Posle razmatranja, u Skupštini, u Socijalističkom Savezu, u Savezu sindikata i u drugim organima ovih problema i nagoveštenih mjera, moramo našim radnim ljudima sve to objasniti, kako bismo otklonili nerazumjevanje i neraspoloženje koje se tu i tamo javlja i jasnije im prikazali perspektivu.

Mislim, takođe da Savezno izvršno vijeće i organi uprave, komore, republike i svi organi koji raspolažu društvenim sredstvima i koji mogu svojom aktivnošću da doprinesu uspješ-nom rješavanju postojećih problema, imaju veliki deo obaveza u tom pogledu.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reć poslanik Franjo Matijaščić.

Franjo Matijaščić (Izborna jedinica Zagreb IV):

Drugarice i drugovi savezni poslanici, po-višenje cijena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, električne energije, uglja i raznih sirovina, kao što su koža, obojeni metali, gra-đevinski materijali, drvo i drugi i obaveza po-većanja ličnih dohodaka radnika za najmanje 1.500 dinara mjesečno, izazvali su povišenje ci-jena zanatskih proizvoda i usluga i građevin-sko-zanatskih radova.

Delimični podaci pokazuju da je jedan ma-nji broj privrednih organizacija, proizvodnih i uslužnih, već u toku avgusta povišio cijene svo-jih proizvoda i usluga, dok ostala poduzeća tek sagledavaju dejstvo povišenja cijena na njiho-vo poslovanje, tražeći unutrašnje rezerve, pre

nego što donesu definitivnu odluku o cijenama svojih proizvoda i usluga. Takođe, neke uslužne organizacije potražile su saglasnost od nadležnih organa da povise cijene svojih usluga.

Pri tom, treba napomenuti da se prilikom izrade kalkulacija novih cijena zanatskih proizvoda i usluga uzima u obzir i dejstvo ranijih povišenja cijena sirovina i komunalnih usluga, koje je nastupilo krajem prošle i početkom ove godine, tj. prije odluke Saveznog izvršnog vijeća o povišenju cijena.

Tendencija je da se nove cijene utvrde na osnovi svih elemenata povišenja cijena, uz zadržavanje dosadašnjeg ekonomskog položaja privrednih organizacija (raspolaganje fondovima za proširenu reprodukciju) i povećanje ličnih dohodaka na ime porasta troškova života.

Naime, poznato je da su manje-više sve ove organizacije ekonomski i tehnološki daleko zaostale i da je njihov rentabilitet poslovanja daleko manji od ostalih privrednih grana.

Prema podacima kojima raspolazem, uglavnom za celu teritoriju SFRJ, zahtevi za povišenje cijena su različiti. Oni se kreću za lične usluge uključujući i praonice veša-rublja, što je naročito značajno, od 20% do 40%, a negdje čak i do 90%. Sasvim je sigurno da takva povišenja nijesu opravdana. Mislim da sva povišenja cijena za lične usluge uglavnom baziraju na poskupljenju komunalnih usluga koje su usledile koncem prošle i početkom i u toku ove godine. Malo ima mjesta u našoj zemlji gde te usluge nijesu skuplje: voda, kanalizacija, čistoća, saobraćaj, itd. To se odrazilo i na cijene ugostiteljstva. Ove godine naše ugostiteljstvo je na cjelokupnom turističkom području već u toku sezone u određenoj mjeri povisilo cijene. To je dobrim dijelom koristila konkurentska štampa izvan naših granica i prikazala da se ova povišenja u Jugoslaviji kreću i do 40%. Sasvim je sigurno da to može imati uticaj na priliv turista u našoj zemlji. Mislim, da takova jedna nestabilnost cijena onemogućuje ovim privrednim organizacijama da vode stabilniju politiku i da mogu usmjeriti propagandu za razvoj turizma i za priliv deviza od turizma. Ovo naglašavam radi toga, što još nije riješeno pitanje investiranja, osobito dugoročnog investiranja komunalnih organizacija za vodovod i kanalizaciju. Nemoguće je da se na sadašnje potrošače svali teret cjelokupne proširene reprodukcije isključivo od tarifa, jer su svi naši gradovi u izgradnji pa su i zahtjevi veliki i sadašnji konzumenti sve to ne mogu da podmire. Prema tome, mislim da bi za slijedeću godinu morali da predvidimo sredstva za dugoročnije investicije, jer se od redovnih tarifa mogu otplaćivati anuiteti i prosta reprodukcija u tim organizacijama. Na taj način ne bi morali svaki čas, na tim najosetljivijim pitanjima, povišivati cijene.

U sadašnjim zahtjevima za povišenje cijena ima dosta neopravdanosti i to dijelom za neke poljoprivredne proizvode, osobito one artiklle koji su i inače značajni za izvoz kao finalni proizvodi, kao što su šiba za pletarstvo i još neki. Na primjer, ima pojava da je cijena proizvoda od šiba povišena čak i za 200%. Sasvim je jasno da naša izvozna poduzeća moraju ići na vanjsko tržište sa povišenom cijenom, ali to povišenje može da bude oko 30% do 35%, jer moramo voditi računa o konkurentskom položaju u kojem se nalaze ta poduzeća, a koji je vrlo značajan u pogledu izvoza i zaposlenja radne snage. U okviru ovih mjera mislim da su nam ova dva činioca nevjerovatno značajna i mislim da bi u sistemu privređivanja, o čemu je i drug Osman Karabegović malo prije govorio, smije trebalo da se riješe odnosi između privrednih organizacija i zajednice. U tom slučaju nećemo toliko razgovarati o ovim pojavama koje sada postoje.

Mislim da bi bilo nevjerovatno važno da se ovaj put razmotri i budžetska potrošnja. Činjenica je da je državna uprava izvršila povećanje ličnih prinadležnosti za 10% koje je predviđeno Društvenim planom. Isto tako, posle odluke o poskupljenju odmah je povećala i prinadležnosti za 1.500 dinara. U isto vreme, privreda, pogotovo ona sitnija privreda, vrlo teško nalazi sredstva za ovo povećanje, odnosno za isplatu ovih 1.500 dinara. Mislim da bi prilikom analize bilo korisno kad bismo i ove dve komponente mogli sagledati.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Reč ima poslanik Vladimir Jasić.

Vladimir Jasić (Izborna jedinica Niš):

Drugarice i drugovi, osnovni ekonomski problemi u poljoprivredi, koji postoje već više godina i čije je rešenje odlagano, postali su kočnica daljeg razvoja i doveli u pitanje čak i prostu reprodukciju. Nedostatak električne energije i uglja zaoštio je, isto tako, problem energetike koja traži da se stvore uslovi za njen brži razvoj.

Usledila je Rezolucija Savezne skupštine i odluka Saveznog izvršnog veća o povišenju cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja.

Izmenom cena poboljšao se ekonomski položaj odgovarajućih organizacija, ublažio se dispartitet cena i donekle omogućilo usklađivanje ličnih dohodaka sa odgovarajućim nivoima u drugim privrednim oblastima.

Radi otklanjanja negativnog dejstva povišenja cena, izvršeno je povećanje ličnih dohodaka.

Povišenje cena po odluci Saveznog izvršnog veća poslužilo je kao povod, a ne kao objektivni uzrok, za traženje opšteg povišenja cena, što se odrazilo na povišenje cena niza artikala.

Potražnja svih roba na tržištu je veća nego što se formiraju robni fondovi, te je i to jedan od uzroka porasta cena na širem frontu.

Velika konjunktura koja neprekidno postoji na domaćem tržištu dovela je do sporijeg porasta izvoza i otkrila nedostatak osnovnih sirovina, jer porast proizvodnje u prerađivačkoj industriji nije praćen odgovarajućim porastom domaćih sirovina što je unelo poremećaje u robno-novčane tokove i ugrozilo platni bilans.

Nestabilnost u snabdevanju zbog malih zaliha sirovina ne dozvoljava da se tačno sagleda položaj i cela delatnost privrednih organizacija, koja je skoncentrisana sada samo na materijalno obezbeđenje neposredne proizvodnje.

Izvoz je poseban problem. Postoje velika tržišta, Zapad-Istok, SAD, koja su zaštićena carinom i povlasticama članovima tržišta, ili kontingentima i dugoročnim planovima, tako da nama ostaju ostaci koji ne predstavljaju stalni odnos ili konkurentsku borbu sa tehnološkim procesima velikih količina. To je, isto tako, prepreka bržem i jačem izvozu.

U ekspozeu potpredsednika Saveznog izvršnog veća, Borisa Krajgera, naročito je istaknuto da i elektroindustrija, između ostalih, podbacuje izvoz. Elektroindustriju, kao relativno mladu granu u Jugoslaviji koja ima jedan od najvećih porasta, upravo prate svi privredni fenomeni koji su se dešavali u našoj privredi. Od ekstenzivnosti prešla je na intenzivnost. Intenzivnost je karakterisana integracijom, novim tehnološkim procesom i stabilizacijom cena, jer to je jedna od malog broja grana čiji je porast cena neznatan, odnosno čak pokazuje tendenciju pada.

Za snabdevanje, posle tzv. administrativne dodele deviza prešlo se na sporazumnu podelu, kada su proizvodne snage poboljšale tehnološki proces, na procese kojima diriguju količine i brojevi, prešlo se na konkurs za dodelu deviznih sredstava, da bi u svoj svojoj najoštrijoj poziciji danas došli do tzv. ugovora sa poslovnim partnerom, bankom, na bazi deviznog autofinansiranja.

Deo elektroindustrije — elektronska industrija, koja sa nešto manje od 10 milijardi osnovnih sredstava ima ukupni prihod od preko 120 milijardi dinara, do danas sa 10 miliona dolara izvršava deficitni uvoz reprodukcionog materijala, što iznosi oko 10% ili 10 miliona dolara. Pojavom nedostataka domaćih sirovina taj se procent nešto povećao, jer danas nije nikakva tajna da nema bakra, nema prerađevina, nema osnovnih produkata, limova, te se i to mora uvoziti. Ta industrija, koja je relativno vrlo brzo rasla, nailazila je na teškoće zbog termina oko sprovođenja konkursa koji je trajao od novembra do marta. Tek u martu su doznačene dozvole za traženje kredita za devizna sredstva koja bi omogućila devizno autofinansiranje. Naš položaj u Evropi nije ni-

malo lak. Zajedničko Zapadno-evropsko tržište ustanovilo je, nove povišene carine. To se dogodilo u periodu maj-juli. Istočno tržište je ograničeno svojim planskim snabdevanjem, tako da nama ostaje samo da popunjavamo njihov asortiman. I pored toga, broj fiksno zaključenih poslova, koji treba da se u najskorije vreme ostvare, nije mali — 600 hiljada dolara u jednom mesecu. Pored svih ovih prepreka, za jednu organizaciju to je prilično veliki izvoz.

Problem se zaoštava još više zbog toga što izvesni izveštaji nisu sinhronizovano doneti. Industrija je dobila jedan deo deviznih sredstava, ali pošto su sirovine toliko male da ne predstavljaju ni tridesetodnevnu zalihu, one u stvari dopunjuju količine koje nedostaju da bi se omogućila proizvodnja za izvoz koja je, u ovom slučaju, uslov za obavljanje delatnosti i u zemlji i na inostranom tržištu.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč poslanik Milija Mojašević.

Milija Mojašević (Izborna jedinica Ivangrad):

Drugarice i drugovi savezni poslanici, Savezno izvršno vijeće je svojim mjerama, koje je, u skladu sa Rezolucijom Savezne skupštine, donijelo jula mjeseca, nastojalo da popravi materijalni položaj poljoprivrede i da obezbijedi podizanje niskih ličnih dohodaka u ovoj grani, da, u isto vrijeme obezbijedi veći porast proizvodnje uglja i ukloni neke probleme u rudnicima uglja, kao i da uskladi odnos proizvodnje i potrošnje elektroenergije.

Preduzete mjere su imale sasvim opravdani cilj, ali izgleda da se nije predvidjelo, ili možda nije moglo predvidjeti, kakve će lančane poremećaje na našem tržištu prouzrokovati te mjere. Tendencija porasta cijena već se ispoljavala naročito početkom ove godine. Pred saveznom organima bili su zahtjevi za povišenje cijena preko 5500 artikala što znači da donesene mjere Saveznog izvršnog vijeća niukom slučaju nijesu prouzrokovale lančani porast cijena, nego da su one samo pogodovala, ali veoma pogodovale, porastu cijena, a time i jednom nenormalnom stanju na tržištu gdje je pretjerano utrkivanje u povišenju cijena i gdje mnogi misle da riješe svoje probleme na jednostavan način, povišenjem cijena.

Međutim, moglo bi se primjetiti, bez obzira na žetvu koja je nastupila i jesenju sjetvu, da odluka Saveznog izvršnog vijeća o povišenju cijena nekim poljoprivrednim proizvodima, uglju i elektroenergiji nije došla u najpogodniji čas. Naime, došlo je upravo onda kada je bila sezona godišnjih odmora, kada ne samo političke, nego ni inspeksijske snage na terenu nijesu bile na okupu da objasne cilj odluke i da regulišu njeno sprovođenje. Tako je tržište, uglavnom, ostalo bez potrebne kontrole, prepušteno samo sebi, pa je nastalo lančano po-

višenje cijena na tržištu. Tamo gdje je politički i inspektijski rad bio bolji i mjere su pravilnije shvaćene i sprovedene.

U isto vrijeme, moglo bi se primjetiti da nije baš na najpogodniji način najavljeno povećanje ličnih primanja za 1.500 dinara, jer to je praktično djelovalo i kao signal da se sa cijenama lančano ide na više. Privrednim organizacijama i ustanovama trebalo je možda samo preporučiti, a ne određivati iznos do koga mogu ići u povećanju ličnih dohodaka radi povećanja kompenzacije porasta troškova života. Uz zaostajanje akcije političkih radnika za pravilnije sprovođenje odluke, zaostalo je i potpunije objašnjavanje putem štampe, te se može konstatovati da politički rad nije u dovoljnoj mjeri pratio donesenu odluku Saveznog izvršnog vijeća, koja je u skladu sa ujednačavanjem uslova privređivanja i sticanja dohotka.

Kako je naš glavni zadatak ovdje da što potpunije sagledamo situaciju na terenu i da donesemo odgovarajuće preporuke u cilju stišavanja daljeg skoka cijena, biću slobodan da iznesem neka zapažanja o situaciji sa terena svoje izborne jedinice, Ivangrada, tj. za šest komuna SR Crne Gore, što je dosta identično sa situacijom u ovoj Republici.

Komune pomenute izborne jedinice su, uglavnom, pasivne, s nedovoljno razvijenom industrijom, mahom manjim privrednim organizacijama, gdje uglavnom preovlađuje drvna industrija. Postojeće privredne organizacije su nove, sa još neopterećenim kapacitetima, sa još nedovoljno stručnim kadrom i niskim ličnim primanjima, koja u jugoslovenskom prosjeku nešto i znače, ali kada se pogledaju sama za sebe, ona su vrlo niska za veliki broj radnika i nedovoljna za podmirivanje čak i najosnovnijih potreba porodice. To primorava industrijskog radnika da radi i u poljoprivredi, te mu industrija daje dopunski dio sredstava, a time slabi i njegova zainteresovanost za proizvodnju. Krajem 1963. godine u najrazvijenijoj komuni ove izborne jedinice 19% radnika i službenika imalo je primanje do 15.000 dinara, 20,3% od 15.000 do 20.000 dinara, a 22% od 20.000 do 25.000 dinara. Znači da je oko 40% radnika ostvarivalo primanja ispod 20.000 dinara, odnosno oko 60% ispod 25.000 dinara. Ova situacija nije se znatno popravila ni u proteklom periodu od ove godine. Ako bismo uzeli prosjeke tog perioda, a prosjeci samo djelimično prikazuju pravo stanje, značilo bi da su oni 40% niži nego prosjeci u SR Sloveniji, ili da su za 13% ispod jugoslovenskog prosjeka, odnosno za 6% ispod republičkog prosjeka.

Znači, na tom području je problem niskih ličnih dohodaka, te su radnici i službenici sa tako niskim ličnim dohocima veoma teško pogođeni visokim porastom cijena, i to lančanim porastom, i njihov je standard zaista ugrožen, jer 1500 dinara, pa i nekoliko puta veće pove-

ćanje ličnog dohotka ne može popraviti njihov položaj, naročito onih sa primanjima ispod 20.000 dinara. To znači da se može stabilizovati njihov standard, tako da opada zainteresovanost za postizanjem boljeg efekta u radu.

U vezi sa tim, trebalo bi još više posvetiti pažnju sistemu nagrađivanja prema rezultatima rada tj. principu raspodjele prema radu. Nije lako objašnjavati radniku pozitivnu ulogu skoka cijena ako ima mjesečna lična primanja od 14.000 do 15.000 dinara, ako polovinu svoje zarade mora dati za jednu namještenu sobu, a polovina mu ostaje za sve druge potrebe. Tu je teško napraviti raspored ekonomisanja. Prosjek ukupnih primanja u pomenutoj najrazvijenijoj komuni ivangradskog sreza iznosio je u 1963. godini: u privredi 21.260 dinara, a u industriji svega 20.500 dinara.

U mnogim radnim organizacijama pomenute izborne jedinice situacija je nepovoljna. Neke od njih su i do sada poslovale sa gubitkom; kapaciteti su još neiskorišćeni; saobraćajne veze loše; neke radne organizacije nemaju sredstava da povećaju lične dohotke ni za 1.500 dinara. Industrija, kao sasvim nova privredna grana u tom kraju, opterećena je visokim obavezama i zaduženjima, te i povećanje ličnih dohodaka može da prouzrokuje nepovoljne posledice. Možda bi smanjenje opšteg poreza na promet i smanjene stopa doprinosa iz ličnog dohotka popravilo stanje tih i sličnih privrednih organizacija, a bila bi opravdana i preporuka da se izvrši revizija obaveza preduzeća prema bankama, jer će mnoge privredne organizacije, zbog poskupljenja sirovina i repro-materijala i zbog povećanja ličnih dohodaka, morati povisavati cijene svojih proizvoda, naročito u oblasti lične potrošnje. Odnos banaka prema privrednim organizacijama trebalo bi čim prije riješiti i uskladiti. O tome je više puta u ovom Domu i govoreno.

Izgleda kao da u narodu sve više uzima maha strahovanje da će se lančana reakcija po višenja cijena proširiti na svu robu široke potrošnje, što bi opteretilo standard, osobito radničke klase, odnosno najvećeg broja radnih ljudi uopšte. Moraće se preduzeti efikasne mjere za suzbijanje porasta cijena.

Predsedavajući Mijalko Todorović:

Ima reč Jože Ingolič, savezni sekretar za poljoprivredu.

Jože Ingolič, savezni sekretar za poljoprivredu i šumarstvo:

Mere na području cena nekih poljoprivrednih proizvoda, Savezno izvršno veće donelo je na osnovi temeljitih analiza i rasprava u okviru saveznih organa, uz saradnju republičkih sekretarijata, komora i drugih institucija. Iscrpne diskusije o ovim problemima vođene su u odborima za poljoprivredu Saveznog veća i Pri-

vrednog veća Savezne skupštine, na osnovu kojih je i doneta Rezolucija o daljem razvitku poljoprivrede. Donete mere na području cena poljoprivrednih proizvoda u skladu su sa pomenutom Rezolucijom.

Pomenute mere znače i konkretizaciju velikog dela onih zaključaka kojima se težilo da se poljoprivreda uklopi u jedinstveni privredni sistem, da se i kolektivima u poljoprivredi omoguće, naravno, uz odgovarajuću produktivnost rada, približno isti uslovi privređivanja koji postoje i u drugim oblastima privrede. Povišenje cena poljoprivrednim proizvodima, koje u stvari znači preraspodelu nacionalnog dohotka, je ujedno ozbiljan napor i za ostale grane privrede, pre svega, zbog njihove još relativno niske produktivnosti.

Preduzete mere, izuzetno u ovoj godini — usled velikog podbačaja u proizvodnji pšenice — sigurno neće delovati na položaj poljoprivrednih organizacija onako kako bi to bilo da su postojali prosečni uslovi proizvodnje. Međutim, za ocenu kako će nove cene delovati treba imati u vidu da, pored veoma slabog roda pšenice, očekujemo obilan rod kukuruza, industrijskih kultura i ostalih ratarskih kultura. Predviđeno povećanje troškova proizvodnje u poljoprivredi, zbog smanjenja regresa za đubrivo, uvozu stočnu hranu, za proizvodnju mesa i mleka u 1964/65. godini, gorivo i mazivo i industrijsku opravku motora će samo manjim delom uticati na troškove proizvodnje u ovoj godini, s obzirom na znatne zalihe i isporuku veštačkih đubriva i stočne hrane do 18. VII 1964. i radi već izvršenih ulaganja pod starim uslovima u toku jesenjih i prolećnih radova ove ekonomske godine. Međutim, ima znakova da je u prometu povišena cena, pre svega, rezervnim delovima i semenu, a za to nema nikakvog opravdanja. Materijalni troškovi proizvodnje za jesenju setvu su povećani, ali smo prilikom utvrđivanja novih cena kalkulirali sa 15% povećanja troškova materijala u odnosu na 1963. godinu i, prema sadašnjem kretanju, to neće biti premašeno.

Usled podbačaja proizvodnje pšenice u ravničarskim rejonima, a osobito slabog kvaliteta pšenice, postoji izvesno kolebanje u orijentaciji za proizvodnju pšenice. Naročito se koleba individualni seljak oko kooperacije, sprovođenja već donetih propisa o agrominimumu i setve visokorodnih sorti pšenice. Ova kolebanja su neosnovana u odnosu na preduzete mere i ekonomske uslove za proizvodnju pšenice. Interesantno je da se u pojedinim raspravama oko delovanja klimatskih činilaca na ovogodišnji slab rod pšenice još ne polazi sa stanovišta daljeg napretka agrotehnike u proizvodnji pšenice. Iskustva i u ovoj godini, međutim, pokazuju da se nepovoljni klimatski činioci u znatnoj meri mogu otkloniti visokom agrotehnikom.

Proizvodnja pšenice, u uslovima sadašnjih garantovanih odnosno predviđenih tržišnih cena i pod pretpostavkom da se proizvodi na osnovi napredne tehnologije, još je jedna od najrentabilnijih kultura za društveni sektor proizvodnje. Prema podacima Zejednice instituta o ekonomskim uslovima i finansijskim rezultatima u ranijim godinama, uzimajući u obzir nove cene pšenice i reprodukcionog materijala, akumulacija u proizvodnji pšenice moguća je od oko 100 i više hiljada dinara po hektaru.

Pomenuta kolebanja nemaju nikakvo opravdanje ni u pogledu postignutih rezultata u u prvoj polovini 1964. godine, koji su izneti u polugodišnjim obračunima poljoprivrednih organizacija. Mada ovi obračuni nisu pouzdani pokazatelj, oni ipak ukazuju da je položaj poljoprivrede u 1964. godini, u odnosu na ranije stanje, znatno poboljšan.

Prema polugodišnjim obračunima poljoprivrednih organizacija, u prvom polugodju 1964. godine, u odnosu na isti period 1963. godine, povećani su: lični dohoci za oko 43%; čist prihod za 45%; fondovi poljoprivrednih organizacija za 63%, dok je ukupan gubitak veći za 21%.

Porastom ličnih dohodaka u poljoprivredi smanjena je razlika u ličnim dohocima između poljoprivrede i industrije. Tako su nominalna primanja u prvih pet meseci 1963. godine bila za oko 29% veća nego u poljoprivredi, a u prvih pet meseci 1964. godine svega za oko 20%. Međutim, postavlja se problem kako da se pokrije ovakvo naglo povećanje ličnih dohodaka u poljoprivredi, koje nužno zahteva ozbiljno povećanje produktivnosti rada, zatim, bolje korišćenje unutrašnjih rezervi, veću aktivnost radnih kolektiva i jače angažovanje stručnih službi. Povećanje ličnih dohodaka u poljoprivredi je u skladu sa Rezolucijom o razvoju poljoprivrede, a postojeća razlika u dohocima između poljoprivrede i industrije je normalna, s obzirom na različitu kvalifikacionu strukturu radne snage.

Radni kolektivi bi trebalo aktivnijim radom organa upravljanja zahtevati od stručnog rukovodstva i stručnih službi bolju organizaciju proizvodnje i rada i veću produktivnost. U poljoprivredi, pri jednakim obavezama prema zajednici, nisu razumljive veoma velike razlike u ličnim dohocima, kako između pojedinih organizacija, tako i između pojedinih reiona. Ove razlike govore o značajnim rezervama u proizvodnji i produktivnosti.

Proizvodnja pšenice najviše je pogođena u Vojvodini i Slavoniji. Prema podacima Zajednice instituta, u 1962/63. godini ni jedna poljoprivredna organizacija, koju prati ovaj Institut, nije imala gubitke u proizvodnji pšenice. U ovoj godini biće izvestan broj poljoprivrednih organizacija koje će imati gubitke i pored date posebne premije od pet dinara po kilogramu,

zbog slabog roda i kvaliteta pšenice. Davanje vanredne premije bilo je nužno, jer donete cene u sebi ne sadrže element rizika u takvoj meri kao što je došao do izražaja u ovogodišnjoj proizvodnji.

No, uzimajući u obzir sve useve i čitavu proizvodnju poljoprivrednih organizacija u ovim rejonima, prema dosad procenjenim prinosima, pretpostavlja se da će se, i pored podbačaja u proizvodnji pšenice, predviđena stopa fondova od oko 3% uglavnom realizovati, pod pretpostavkom predviđenog porasta materijalnih troškova i povećanja ličnih dohodaka u granicama porasta produktivnosti rada.

Izvesna kolebanja pred ovogodišnju jesenju setvu pšenice posledica su, isto tako, i veoma nestabilnog tržišta i visoko formiranih cena zrnaste stočne hrane, pre svega kukuruza. U poslednje dve godine, u kojima se proizvodnja kukuruza kretala oko proseka, došlo je do izvesnog, iako za naše potrebe nedovoljnog, porasta proizvodnje mesa, što je naročito karakteristično za ovu godinu u kojoj se, pored povećanja brojnog stanja, naročito goveda, očekuje veća proizvodnja mesa za 22.000 tona, a možda i više, u odnosu na prošlu godinu. Pomenuti porast proizvodnje mesa prouzrokovao je veću potrošnju kukuruza i iscrpeo postojeće rezerve. Sadašnja situacija naročito je teška za krupne proizvođače mesa, sa velikom koncentracijom goveda i svinja, a bez dovoljne sopstvene proizvodnje zrnaste stočne hrane, jer su pod pritiskom spekulativnih cena kukuruza koje se kreću i do 70 dinara za kilogram. Otuda dolazi i do sporadičnih pojava da se sa manje kvalitetnom pšenicom, do nove berbe kukuruza, rešava problem nestašice stočne hrane, pošto nema nikakvih rezervi, ni mogućnosti za intervenciju zrnastom stočnom hranom iz uvoza.

Treba imati u vidu da je ovo privremena situacija i da se očekuje rekordan rod kukuruza (oko 1.500.000 tona više nego prošle godine), a ostvaren je veoma dobar rod kabaste stočne hrane, što će omogućiti stabilizaciju tržišta i cena kukuruza na predviđenom nivou, tako da će se uskoro ponovo uspostaviti paritet između cena kukuruza i mesa, kao i kukuruza i pšenice, o čemu je bilo govora prilikom donošenja mera u vezi sa novim cenama osnovnih poljoprivrednih proizvoda.

Ovogodišnji rod kukuruza omogućioće stvaranje određenih rezervi u privrednim organizacijama i federacijama, koje će se bezuslovno morati formirati, jer i u buduću treba računati sa oscilacijama u poljoprivrednoj proizvodnji. Svaki, pa i najmanji pad proizvodnje stočne hrane, koji bi se osetio na sadašnjem nivou stočarske proizvodnje naneo bi ogromne štete, pre svega, krupnoj društveno organizovanoj proizvodnji stoke za klanje, živine i jaja, a samim tim izazvao i veće potrebe u celoj privredi.

Iskustvo nam je pokazalo da ekonomskim merama moramo uskladiti obim proizvodnje mesa sa krmnom bazom i obezbediti stalni dinamičan porast proizvodnje mesa, u čemu posebnu ulogu treba da odigraju stalne rezerve stočne hrane. Znači, biće potrebno pojačati borbu za visoku proizvodnju kukuruza i time stvoriti jedan od glavnih uslova za veću proizvodnju mesa, koju, isto tako treba dalje unapređivati i time obezbediti, pored ostalog, i racionalnu potrošnju stočne hrane.

Sadašnja situacija na tržištu stočne hrane i poremećaj pariteta cena, pre svega između kukuruza i pšenice, takođe utiče na orijentaciju prema setvi pšenice na pojedinim krupnim gazdinstvima, što je prolazna pojava. Međutim, treba računati da će neka gazdinstva, koja su imala u plodoređu i preko 45% pod pšenicom, smanjivati setvu. Ali isto tako, treba računati da će druga povećavati setvu, delimično zbog povećanih površina, a delimično zbog većeg ekonomskog interesa.

Nešto drukčija situacija je sa ekonomskim interesom individualnih seljaka u pogledu proizvodnje pšenice. Međutim, to su poznate stvari, pa bih radi toga hteo samo da napomenem da proizvodnja pšenice stvarno ne može obezbediti seljaku takav dohodak kakav mu može obezbediti, na primer, proizvodnja kukuruza povezana sa stočarstvom. Taj ekonomski interes ne bi se mogao obezbediti ni onda ako bi se pšenica plaćala čak i znatno iznad cena uvezene pšenice. No, tu treba računati i sa karakterom seljačkog gazdinstva, koje mora sejati pšenicu i iz drugih razloga, pa mu treba pomoći putem kooperacije i stručnih službi da intenzivira proizvodnju pšenice, povećava prihode kako bi se i na taj način nadoknadilo smanjivanje površina pod pšenicom na individualnom sektoru. Znači, tu treba mobilisati i naše subjektivne snage u borbi za veću proizvodnju pšenice.

Problem proizvodnje pšenice za tržište treba, pre svega, rešavati na društvenim gazdinstvima. Radi toga, nužno je ponovo podvući značaj i potrebu da se povećaju površine u društvenom sektoru, dalje poboljšava agrotehnika i pojača borba za visoke prinose. No, isto tako, treba svim snagama raditi da se poveća proizvodnja pšenice i u kooperaciji, putem koje su poslednjih godina ostvarivani za oko 50% veći prinosi nego na individualnim gazdinstvima van kooperacije. Međutim, ni ovi prinosi nisu zadovoljavali ekonomski interes seljaka, jer nisu u svim slučajevima pokrivali troškove proizvodnje u ovom obliku saradnje. Ni zadruge nisu bile dovoljno tehnički i kadrovski osposobljene za kooperaciju, što je poskupljivalo proizvodnju a time uticalo i na slabiji ekonomski efekt kooperacije. S obzirom da kooperiraju uglavnom individualna gazdinstva koja nemaju sredstva za proizvodnju, to je za dalje jačanje kooperativnih odnosa neophodno inten-

zivnije osposobiti zadruga i pogone za kooperaciju. Posebno će biti teškoća ove godine za kooperativnu proizvodnju pšenice, zbog vrlo visokog podbačaja. Međutim, ovde treba mobilisati sve subjektivne snage da bi se objasnili izuzetni uslovi u ovoj godini.

Intenzivna proizvodnja je u svim godinama, pa i u ovoj dala bolje proizvodne i finansijske rezultate. U vezi s tim, potrebno je podvući veliku odgovornost stručnih službi i stručnih rukovodstava poljoprivrednih organizacija da se svuda založe za proizvodnju visokorodnih sorti pšenice, uz visoka ulaganja, kako ne bi došlo do bilo kakvih pojava koje bi značile stagnaciju daljeg napretka tehnologije i visoke proizvodnje pšenice. Biće potrebno izučiti kako obezbeđivati određene rizike koje sadrži u sebi visoka proizvodnja.

Ostali činiloci u vezi sa jesenjom setvom ove godine su bolje rešeni, iako još ima teškoća, pre svega, usled pomanjkanja rezervnih delova i guma za traktore iz domaće proizvodnje. Nadamo se da će radni kolektivi ovih fabrika uvideti probleme koji nastaju usled pomanjkanja rezervnih delova i guma i da će uložiti posebne napore da se poboljša snabdevenost ovim materijalom za jesenju setvu.

Prilikom naplate kredita za ovu godinu potrebno je voditi računa o proizvodnji pšenice svake pojedine organizacije, a poslovne banke treba da usklade obaveze po kreditima sa stvarnim mogućnostima pojedinih organizacija. Kreditnom politikom treba obezbediti da se na vreme obavi jesenja setva i da se normalno odvijati realizacija poljoprivrednih proizvoda.

Posebnu poteškoću u ovogodišnjoj jesenjoj setvi predstavljaće zakašnjenje sazrevanja kukuruza i vađenje repe, pa će stoga biti potrebna dobra organizacija rada i puno korišćenje kapaciteta mehanizacije, da bi se setva blagovremeno i kvalitetno obavila.

S obzirom na teškoće koje proizlaze iz ovogodišnjeg slabog roda pšenice i slabijeg finansijskog rezultata od očekivanog, biće potrebni vanredni naponi svih činilaca i puna aktivizacija svih subjektivnih snaga za uspešno izvršenje ovogodišnje jesenje setve.

Predsednik Mijalko Todorović:

Predlažem da prekinemo sa radom i da nastavimo posle podne u pola šest. U međuvremenu, poslanicima će biti podeljen nacrt zaključaka koji je pripremila grupa, da bi mogli posle podne stavljati primedbe.

(Sednica je prekinuta u 13 č 5 min).

Nastavak sednice u 17 č 40 min.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Anton Bole.

Anton Bole (Izborna jedinica Ptuj):

Prilikom razmatranja aktuelnih problema u vezi sa promenama cena poljoprivrednih pro-

izvoda i elektroenergije i pojava koje prate odluke Saveznog izvršnog veća, moramo imati u vidu činjenice koje su već mnogo godina prisutne u našoj privredi i od čijeg razrešavanja u velikoj mери zavisi kako ćemo realizovati smernice skupštinske Rezolucije o daljem razvoju privrednog sistema i, naravno, s tim u vezi, kako ćemo realizovati odluke Saveznog izvršnog veća, koje su jedan korak dalje u realizaciji ove Rezolucije.

Neosporno je da je žarište problema i teškoća skoncentrisano u oblasti platnog bilansa, potrošnje i raspodele.

Ne bih ponavljao konstatacije koje su već date o problemima platnog bilansa, nego bih govorio o deficitu koji se, potpuno se slažem, već kreće u vrlo kritičnom prostoru. Realna je bila ona ocena i zaključci da, uprkos kritičnoj situaciji platnog deficita, ne bi bilo realno insistirati na ranije programiranom deficitu, jer bi to imalo teške posledice za privredu, koje bi bile daleko teže od odluke, naime, da se platni deficit elastično tretira. Pod pojmom »elastično« smatralo se da se okvir deficita poveća. Ja upozoravam na tu realnost i sada, u vreme kada pripremamo našu privredu za zadatke i ciljeve ekonomske politike u 1965. godini.

Neke mere za veće angažovanje privrede u smislu većeg izvoza već su bile donete. Ali ne mogu da se otmem utisku da se u sadašnjoj situaciji traže vrlo ekstremna rešenja, koja bi u jednoj drugoj perspektivi bila pravilna, naime, da se potrošnja toliko drastično smanji da bi se ekspanzijom ponude, već po logici svoga dejstva, povećavao izvoz, odnosno gurala roba na inostrano tržište. U sadašnjoj situaciji konsekvantno stajati na tom rešenju značilo bi da moramo u naš mehanizam spoljne trgovine, i ne samo u njega, nego i u čitav naš privredni sistem, da ugradimo mehanizme koji su po svom kvalitetu izrazito deflacione prirode. Znači, radi toga morali bi izvršiti izvesne korekture ciljeva naše ekonomske politike, naime, korekture u tom smislu da se osetno odstupi od dinamičnog rasta proizvodnje. Time bi se postavilo i pitanje daljeg porasta realnog standarda i, s tim u vezi, naravno, i sve ostale pojave koje obično prate deflacione mehanizme ugrađene u ekonomske sisteme. Tu je i ona druga krajnost: morali bi globalnim reformama u našem spoljnotrgovinskom režimu stvoriti balansirani odnos između ekonomskog interesa i ekonomske snage naše i spoljne valute. Ja to dejstvo ne osporavam, ali smatram da za ovakve akcije privreda mora da se sistematski pripremi i da državni akti, koji su vezani za ovakve reforme, budu zapravo finale jedne već vrlo dobro i sistematski pripremljene ekonomije.

Zato mislim da u sadašnjoj situaciji moramo naći i ugraditi takve mehanizme koji će našu privredu vrlo intenzivno orijentisati na veći izvoz, bilo da je dejstvo toga mehanizma u pra-

vcu ekonomske prinude, bilo u pravcu ekonomske stimulacije. Znači, kada je reč o ekonomskoj prinudi, onda se radi o potpunom ili delimičnom deviznom samofinansiranju naših privrednih grana odnosno grupacija, a kada je reč o ekonomskoj stimulaciji, smatramo da bi privredi trebalo ostaviti jedan deo deviza na raspolaganje, i to ne samo privrednim organizacijama nego i bankama. Reč je o retencionalnoj kvoti, ali ne u onom uskom smislu nego o retencionalnoj kvoti koja bi po svojoj funkciji značila ono što bi ona mogla po svom ekonomskom uticaju da isprovocira — interese i motive u našoj privredi.

Koje se glavne smetnje sada javljaju u pravcu traženja rešenja platnog bilansa? Tu mislim na deficit.

Prvo, jedan broj privrednih organizacija i grupacija nije sklon deviznom samofinansiranju, jer mu više konvenira budžetski način distribuiranja deviza. Znači, ovde je jedna ekonomska logika između sticanja deviza i njihove potrošnje prekinuta i, naravno, jedan deo privrede pruža otpor ovakvim odlučnim rešenjima.

Drugo, jedan deo mera — što sam već ranije rekao — mi smo već predvideli za spoljno-trgovinski režim, ali one su metodski još nerazvijene, a naročito su nerazvijene u onim oblastima odnosno granama od kojih smo i od kojih najviše očekujemo u našem izvozu, a to su: elektroindustrija, metalna industrija, odnosno mašinogradnja.

Treće, vrlo neelastično tretiranje poslovnih ugovora koji su već sklopljeni između poslovnih banaka — tu uglavnom mislim na Jugobanku — i privrednih organizacija. Neelastično tretiranje ovih ugovora ima dve slabosti. Prvo, po dosadašnjem metodu, odnosno sistemu devizno se kreditira uglavnom roba. Znači, devizni kredit je vezan za robu, sa svim ostalim konsekvencama, a nije vezan za preduzeće, odnosno za grupaciju. Devizni kredit se daje za robu i ako ta roba nije izvezena, onda preduzeće trpi sve konsekvence koje proističu iz ugovora, a upravo nas se tiče koje su obaveze preduzeća, a ne koja je roba u pitanju. Drugo autoritet ugovora je vrlo jednostran. Naime, preduzeće mora da primi, naravno, sve obaveze i da ih konsekventno izvršava, a banka je u vrlo povoljnom položaju i stavlja u ugovor da će se devizno kreditiranje vršiti i po visini i po asortimanu deviza, prema disponibilitetu. Banka može prodavati svoju obaveznu sa vis majorom.

Četvrto, vrlo očita slabost jeste i ta što su dosadašnje metode stimulacije bile okrenute samo ka finalistima, a svi kooperanti i ostali činiooci nisu stimulirani. Zato, nije slučajno što u sadašnjoj situaciji proizvođači finalnih proizvoda čine veliki napor da robu izvezu, a kooperanti i ostali partneri stimulirani su upravo da idu potpuno drugim putem. Znači, ovde retenciona kvota, ali ne u onom smislu kako se tretira, po svojoj ekonomskoj funkciji može da do-

đe naročito do izražaja, jer dobija više ili manje, značaj movca tako da privredne organizacije mogu međusobno da se dogovaraju kako će rasporediti svoju deviznu stimulaciju.

Peto, ako analiziram o izveštaje odnosno bilanse Jugobanke videćemo da je manji priliv deviza u velikoj meri rezultat nedisciplinovanog vraćanja deviznih obaveza. Banke moraju striktno da insistiraju da se izvršavaju obaveze koje su predviđene poslovnim ugovorima između fabrika odnosno grupacija. Mi smo sada došli u takav položaj da se jedan deo grupacija ili privrednih organizacija, koje su redovno izvršavale ili izvršavaju svoje obaveze, našao u situaciji da zbog nediscipline ostalih i same moraju da odstupe od dinamike izvoza. Znači, u najkraće vreme, i one će se pojaviti na listi nediscipliniranih platiša.

Ja bih završio diskusiju o platnom bilansu time što bih rekao da, uprkos traženju perspektivnih rešenja, moramo naći instrumente, odnosno mehanizme koji će efikasno da pokrenu privredu ka većem izvozu (o njima sam ranije govorio), jer dispozicija privrede ni za 1965. godinu nije najoptimističija. Ako, naime, pratimo kako se sklapaju ugovori za 1965. godinu videćemo da je dinamika, i po broju i po volumenu, mnogo slabija nego prošle godine. Da se pravilno razumemo: apsolutno smatram kao pravilno da intenzivno radimo na dugoročnim rešenjima, ali, isto tako, smatram da uporedo moramo odmah da izgradimo efikasne mehanizme koji će dati snagu našoj privredi u 1965. godini, jer ćemo se naći u situaciji da izgrađujemo instrumente koji mogu da budu strani našem sistemu.

Nekoliko reči o investicionoj potrošnji. Ni tu neću ponavljati konstatacije koje su date u materijalu i u ekspozu druga Borisa Kraighera — o predimenzioniranoj investicionoj potrošnji, o negativnoj ekonomskoj strukturi, o negativnoj strukturi po izvorima — i odmah bih počeo sa konstatacijom, koja se vrlo rado pilepljuje uz jednu ovakvu analizu: naime, da su potrebne vrlo energične mere. Koje su to mere u našem instrumentariju? Te mere se obično zovu preispitivanje, preusmeravanje i blokiranje. Najmanje što mogu da kažem o tim merama, koje sam sada taksativno nabrojao, je sledeće:

Prvo, ja te mere ne bih idealizovao, jer su one po svom akcijskom dometu vrlo ograničene i, onda, vrlo dugotrajne. Naime, nisu nove, jer dosadašnja praksa pokazuje da smo dok dejstvo dođe do privrede odnosno do nosilaca sredstava, već na nekom drugom pravcu, odnosno tražimo druga rešenja.

Drugo, takve mere su, po pravilu, globalne i subjektivne. Globalne, znači uznemirile bi sve one investitore koji su raspolagali stvorenim sredstvima i koji su se pridržavali svih naših mera u toj oblasti. Znači za veliki deo pot-

rošača stvorili bi krajnje nepoverenje. A subjektivne su obično zato jer su podvrgnute odlukama i tzv. selekcija bilo grupa, bilo pojedinaca. A što je najdelikatnije, te mere su obično na granici onih koje su strane našem sistemu. Tako, kada je reč o ograničavanju i o energičnim merama, ja bih radije to prebacio u oblast discipline i doslednog izvršavanja dosada donetih mera, i ranijih, i julskih. Jer, tu je po mome mišljenju, realni prostor gde možemo nešto da učinimo. To su tzv. neposredne energične mere. Ja mislim da pred nama stoji mnogo važniji zadatak: da odlučno pristupimo takvim merama i intervencijama koje će na duži rok i objektivno da srede situaciju u našoj investicionoj potrošnji. Tu, naročito, mislim na mere u raspodeli, na odnose u raspodeli, i drugo, na organizaciono-pravne mere koje su već više nego potrebne.

U pogledu raspodele mislim da moramo stvoriti takve kvalitete da se gro raspolaganja sredstvima prenese u privredu, odnosno da materijalno ojačamo privredu, jer ako otklonimo opasnosti od strukturalnih deformacija, onda smo verovatno najbliže onoj osnovnoj liniji: da investicije budu u najvećoj meri usmerene ka ekonomskoj efikasnosti naše privrede i da one u najvećoj meri daju impulse za veći izvoz.

U pogledu investicione potrošnje smatram da bi morali u ovom Domu što pre da razmotrimo sistem finansiranja proširene reprodukcije, odnosno, konkretnije, zakon o organizaciji banaka i zakon o kreditnom sistemu, tako da bi trajnija i generalnija rešenja tražili u sistemu raspodele, naime, u korist privrednih organizacija, i što pre donesemo organizaciono-pravne akte na tom području.

U traženju konkretnog instrumentarija za preraspodelu slažem se da to treba da se razmotri. Ali, mi smo već skoro u situaciji da moramo o tome odlučivati. Naime, krajnje je vreme da se diskusija o tom problemu i negativnom dejstvu koji imaju opšti porez na promet, porez na dohodak i saobraćajni doprinos prenese iz sfere preispitivanja u sferu odlučivanja. Jer, ukoliko ne budemo radikalni i brzi, postoji opasnost da se ovakva diskusija ponovi i u julu i septembru iduće godine.

Zaključio bih s tim što bih rekao da bi u sferi preraspodele morali odlučno krenuti u pravcu realiziranja Rezolucije koju je donela Skupština, tako da bi se privreda blagovremeno pripremila za uslove privređivanja u 1965. godini — a to je vrlo blizu — i da ne bi išli ciljevima i zadacima koji će biti registrovani u društvenom planu iza uslova pod kojima će raditi privreda u idućoj godini. Znači, zaduženi smo za to da stvorimo i materijalnu i ekonomsku snagu našoj privredi, takvu da ona može u idućoj godini da se svim snagama posveti najtežim zadacima, odnosno na nerešene probleme o kojima je danas ovde bilo govora.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Nikola Andrić.

Nikola Andrić (Izborna jedinica Zvornik):

Drugarice i drugovi poslanici, kada danas diskutujemo o problemima nastalim pre ili posle odluke Saveznog izvršnog vijeća o promjenama cijena, teško je da ne ponavljamo i da se ne vraćamo na ista pitanja, iste probleme. Praksa je kada načelno diskutujemo o osnovnim problemima, da smo saglasni i da nema spornih stvari. Ali, kada pređemo na konkretan život, na konkretnu stvarnost, ono što se zbiva u raznim privrednim organizacijama i u komunama, onda se vidi da se praksa često ne slaže sa načelnim stavovima i načelnim ocijenama.

Mi mnogo govorimo o poznatim istinama, ciframa; ističemo ozbiljnost problema — da nam investicije ugrožavaju tržište, da je politika standarda ugrožena — i sada se postavlja pitanje: ili te poznate istine nijesu u redu, ili u našoj svakodnevnoj praksi — u komuni i u republikama pa do Skupštine — ima nekog razmimoilaženja. Meni se čini da bi ovdje — kada je riječ o stvarnom životu i problemima, o praksi dolje — morali, iznošenjem tih problema kada ih razmatramo, da govorimo određenije i konkretnije. Očito je da i od današnje sjednice i od zaključaka koje ćemo donijeti, radni ljudi u organizacijama i u zemlji uopšte očekuju vrlo mnogo.

Materijali i ekspozice dali su ocjenu sprovođenja odluke Saveznog izvršnog vijeća, izneseni su aktuelni problemi koji su nastali kao posljedica sprovođenja ovih mjera, ili su postojali i ranije i na određeni način utiču na realizaciju ciljeva koji se žele postići promjenama cijena.

Mi prihvatamo ove mjere kao nastavak sprovođenja politike za koju je ovaj Dom dao osnovne smjernice. Mi smo saglasni da su promjene u privrednom sistemu nužne i postavili smo kao jedan od osnovnih ciljeva da se putem promjena cijena osiguraju i maksimalno omoguće ravnopravni uslovi privređivanja.

Mi smo se izjasnili za ovakvu politiku i dobili smo nepodijeljenu podršku i društveno-političkih činilaca i radnih ljudi, mislim na diskusije koje su se vodile na Kongresu sindikata i u ovom Domu oko pripremanja Rezolucije o daljem razvoju privrednog sistema. Ljudi su stvarno prihvatili ovu politiku i očekuju promjene. Mi danas treba da ocijenimo kako su realizovane već do sada donijete mere, koje su imale za cilj izmjene u privrednom sistemu.

Sigurno je da je proteklo vrijeme relativno kratko da bi se dala potpuna ocjena koliko dosadašnji način sprovođenja ove odluke osigurava osnovne dugoročne ciljeve. Sada nemamo ni dovoljno elemenata za takvu ocjenu a nedostaju i dublje analize koje bi temeljitije osvijetlile sve aspekte naših privrednih kretanja. Ipak, imamo dovoljno indicija koje zahtijevaju da

ovaj Dom o ovom pitanju raspravlja i da donese zaključke, na osnovi kojih treba dalje da radimo radi realizacije i konkretizacije već usvojene politike.

Objektivno, mi to možemo ostvariti, jer se stvarno nalazimo u periodu u kome postoje pozitivna privredna kretanja, a osobito ostvarujemo dobre rezultate u oblasti industrijske proizvodnje — pokrenute su značajne unutrašnje rezerve u našoj privredi. Mnoge grane u koje godinama nisu vršena skoro nikakva ozbiljnija ulaganja postižu danas vrlo značajne rezultate u proizvodnji, produktivnosti i ekonomičnosti poslovanja uopšte. Sve procjene govore da će se ovako visoki tempo proizvodnje zadržati u narednom periodu. Mi u Bosni i Hercegovini očekujemo da ćemo posebno u septembru mjesecu imati proizvodnju koja će nadmašiti onu koju smo do sada imali. Sve to potvrđuje da mjere koje smo preduzimali u prošloj i ovoj godini daju značajne rezultate. To, u isto vrijeme, znači da treba nastaviti sa njihovim sprovođenjem. U ovom svjetlu mi gledamo i poslednju odluku Saveznog izvršnog vijeća o promjeni cijena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja. Smatramo je nužnom u lancu već donesenih i onih mjera koje ćemo u narednom periodu donositi.

Ova mjera izazvala je razne komentare i u narodu, i u radnim organizacijama, pa i među nekim našim faktorima. Ali, karakteristično je da su komentari u radnim organizacijama i u opštinama drukčijeg karaktera nego u višim forumima. Ja sam imao priliku da, posle donošenja ove odluke, obidem preko 20 opština i veliki broj privrednih organizacija. Oni su ovu odluku shvatili u duhu diskusija oko priprema Kongresa. Prihvaćene su ocjene da se, posebno u baznim granama, treba i moraju popravljati položaj i uslovi privređivanja. No, brzo su uslijedila razočarenja, ne zbog neshvatanja ove mjere, već zbog lančanog porasta cijena, koji je uslijedio i tamo gdje ni sami nismo predviđali i gdje nije bilo neophodno da se to učini. Međutim, kada se diskutovalo u višim rukovodstvima, u republici i federaciji, bilo je više različitih ocjena nego što toga dolje ima.

Ima mišljenja mada su ona pojedinačna, da je ova mjera preuranjena, da nije zabranjeno najpovoljnije vrijeme za njeno sprovođenje i da bi trebalo malo predaha da se ponovo preispitamo. Te se diskusije uglavnom temelje na pojavama koje su se desile na uznemirenom tržištu, što je tačno, na pojavi lančane reakcije povišenja cijena drugih roba, zatim zaustavljanja isporuka roba, odgađanja međusobnih ugovora itd. Sve to zajedno ugrožava dostignuti nivo proizvodnje i životnog standarda.

Neosporno je da u svemu ovome ima i istine. Međutim, mišljenja sam da naše diskusije treba da ocjene koliko dosadašnji rezultati sprovođenja odluke Saveznog izvršnog veća

osiguravaju stvarno nove, pozitivne preduslove za brzi razvoj proizvodnje u poljoprivredi i energetici i za ostvarivanje predviđenih izmena u privrednom sistemu, u cjelini.

Mislim da pred ovaj Dom treba da izidemo sa daleko potpunijim podacima. U toku godine tržište je bilo stalno uznemireno, što je naročito karakteristično za početak godine. Tada je nekoliko naših odbora raspravljalo o tom problemu i to je imalo određeni odraz na smirivanje situacije.

Stalno ima zahtjeva za povišenje cijena. To potvrđuju i podaci iz materijala koje smo dobili, a i sami iz prakse to znamo. Otkuda ova pojava? Prije svega, sigurno zato što se naša potrošnja u svim vidovima formirala na nivou iznad naših stvarnih mogućnosti. Kupovna snaga građana i drugi vidovi potrošnje formirali su se na visokom nivou, naročito u oblasti industrijske i poljoprivredne proizvodnje. Za takvu potrošnju mi nemamo obezbjeđene rezerve s kojima bi mogli intervenisati i jasno da je moralo doći do ovakvih disproporcija.

Sada je neophodno da se organizovanim i smišljenim mjerama učini sve da se stabilizuje stanje na tržištu. Kada govorimo o stabilizaciji, onda ne mislim na neku statičku, nego na stvarnu ekonomsku stabilizaciju. Ovdje bi morali dati objektivnu ocjenu stanja i jasno utvrdene mjere koje treba da sprovedemo. Očito je da je vrlo intenzivni porast investicione potrošnje jedan od osnovnih uzroka nastalih disproporcija. Ali, mi politiku investicija godinama ili ne znamo ili nećemo da držimo u realno potrebnim okvirima, ili postoje neki problemi, o kojima direktno otvoreno ne govorimo, koji onemogućavaju da se investiciona potrošnja drži u okvirima koje jedna raspodjela nacionalnog dohotka može da podnese.

U našem društvu ovo mora jednom pozitivno da se riješi. Naime, radni ljudi nijesu ti koji vrše presudan uticaj na obim investicija. Oni ne odobravaju sredstva za to. Sad smo konstatovali da ni radne organizacije nijesu bile te koje presudno utiču na probijanje investicija. Prema tome, ostaje da su to učinili društveno-politički činioči, dakle, oni koji su u stvari donosili ove mjere i koji su se raznim i argumentovanim ubjeđivanjem za njih i zalagali. Mislim da nijedna naša skupština, od Savezne pa do opštinske, ne sme ostati van razmatranja ovog problema, da ne sme ostati izvan poduzimanja i sprovođenja konkretnih mjera i donošenja takovih odluka koje će brzo i na najpravičniji način osigurati prevazilaženje nastalog stanja. Sasvim je jasno šta se mora učiniti. Prije svega, nužno je problem otvoreno i konkretno iznijeti pred ovaj Dom, da sve društvene snage znaju kako ga i gdje treba rješavati. Mislim da je nužno da o investicijama ne govorimo u globalima, uopštavajući jugoslovensku situaciju, kao da su svi griješili na tom planu. A tako

problem ne stoji. Čitao sam jedan elaborat od jula ove godine iz kojeg se vidjelo da se nepokrivenne investicije po republikama kreću različno — u jednoj republici 40%, a u jednoj do skoro 50%. Ako je to tačno onda i ovaj Dom i naša javnost treba da budu o tome obavješteni, jer je samo tako moguće pravilno orijentisati društveno-političke snage i samoupravne organe ka rješavanju stvarnih problema iz ove oblasti.

Nekako, kada raspravljamo o investicijama ne ulazeći u njihovu stvarnu strukturu i stvarne probleme koji tu postoje, onda i društveno-političke snage i samoupravni organi dolje nisu načisto s tim protiv kojih i kakvih investicija treba da se bore. Stoga, smatram da je, radi pravilnog ocjenjivanja kretanja u oblasti investicija, potrebno da znamo i neke druge elemente. Naime, sve republike do opštinskih skupština trebalo je da saniraju radne organizacije koje su poslovale u prošloj godini sa gubitkom. Da li je to svugdje i pravilno urađeno i ako neko nije uradio zašto nije? Jesu li budžeti svih društveno-političkih zajednica pokriveni, podmiruju li se blagovremeno sve obaveze budžetima, jesu li podmirene sve obaveze iz prošle godine koje je trebalo da se podmiere, stvaraju li se nove? Mora se jasno znati: da li su obaveze sve u duhu kako je dogovoreno i kakve su odluke donošene, jesu li one do kraja i svugdje sprovedene, jesu li pokrivena sva probijanja i prekoračenja investicija iz proteklih godina, ako nijesu, gdje nijesu i zašto?

Nužno bi bilo da jasno znamo strukturu, obim i tempo porasta investicija po granama, obim investicija u objekte čija će proizvodnja pozitivno utjecati na spoljno-trgovinski bilans ili u objekte čija će se proizvodnja i dalje zasnivati na uvozu reproduktionog materijala. Neophodna je analiza iz koje će se vidjeti koji obim investicionih radova ima stvarno pokriće, a koji nema. Ko su inicijatori investicija za koje nema pokrića — da li su to radne organizacije ili komune, republike ili federacija?

Mislim, da smo ove stvari, kako je odlučeno, do kraja sprovedli u svakoj republici do opštine, onda prekoračenja u investicijama sigurno ne bi bilo. Činjenica je, međutim, da to ne mogu da sprovedu ni izvršni organi ove Skupštine, ako ne postoji jedna smišljena aktivnost svih činilaca, uključujući i društveno-političke, koji su najčešće nosioci aktivnosti koja odstupa od stavova, dogovora i odluka donesenih na određenim nivoima. Praksa je pokazala da smo najlakše zaustavljali nepravilnosti i prekoračenja koja su vršena u radnim organizacijama. Tu smo vrlo brzo, sa organima društvene kontrole ili direktno uspjeli da otklonimo nepravilnosti. Ali, ostaju oni činoci van radnih organizacija, gdje ni društvena kontrola, ni drugi, ne mogu tako brzo da srede stanje.

Mislim da je u tom smislu naročito karakteristično, u negativnom smislu, pitanje oročenih sredstava, tj. metod kako se to sprovodi, jer su vidovi nepravilnosti na ovom polju najčešći. O ovom pitanju nužno je da imamo jasne stavove, jer se ne smije dozvoliti da jedna vrlo pozitivna i korisna zamisao bude kompromitovana usljed neadekvatne primjene. A, ako smo došli u situaciju da oročavaju sredstva organizacije koje posluju sa gubitkom, oročavaju, dakle, oni koje smo sanirali, onda je sigurno da ćemo takvim putem stvarati samo nove probleme i nove teškoće.

O svim ovim pitanjima trebalo bi u najskorije vrijeme da budemo najkonkretnije obaviješteni, jer samo na osnovi svestrane analize moguće je postići najveći stepen jedinstva gledanja u ovom Domu na pitanja i probleme o kojima danas diskutujemo, a to je, po mome mišljenju, vrlo važno. Tada neće biti teško savladati i otkloniti sve teškoće koje se u ovoj oblasti javljaju. Sigurno je da će naši društveno-politički činoci i samoupravni organi tada naći najbolji put, snage i mogućnosti da ove probleme prevaziđu.

Ako bi nastavili da samo kroz globalne pokazatelje govorimo o visokom procentu investicija i na njima gradimo kritiku o investicionoj politici uopšte, onda će to biti prazna kritika. Izostaće rezultati, konzerviraćemo dosadašnju praksu, sa svim njenim negativnim posljedicama, ili ćemo donijeti neadekvatne zaključke o linearnom smanjenju svih investicija, što ne želimo i ne smijemo učiniti. Mi smo društvo koje objektivno mora i može da ima visok nivo investicija. Ali te investicije moraju na najekonomičniji način doprinositi daljem dinamičnom razvoju privrede naše zemlje i stalno doprinositi rješavanju strukturalnih i bilansnih problema koje imamo i koji nužno nastaju usled ovakvog tempa razvoja.

Cilj povišenja cijena proizvoda nekih grana privrede je da se stvore potrebni ekonomski stimulansi za brži razvoj ovih grana, da se omoguću približno izjednačavanje uslova privređivanja i kroz to da se povećaju lični dohoci radnika u ovim granama, u skladu sa uslovima rada u njima, s njihovim značajem za privredu i s rezultatima koje oni postižu. Neophodno je da naša Skupština i svi društveni činoci objasne da je nužno da se uspostave normalniji i skladniji odnosi između baze i nekih grana prerađivačke industrije sa ostalim granama prerađivačke industrije. Neodrživo je da radnici nekih grana prerađivačke industrije i baze industrije imaju dohotke po 22.000 dinara, a da radnici drugih grana imaju 40.000—51.000 dinara, zavisno od regionalnog položaja. Ovo narušava jedinstvo radničke klase. Niko nije protiv visokih ličnih dohodaka, tamo gdje su oni rezultat stvarnih ekonomskih proizvodnih dostignuća, ali razlike u primanjima će posto-

jati sve dotle dok primenjujemo princip nagrađivanja prema radu. Mi, međutim, imamo u bazičnim granama preduzeća gdje je organizacija i rad na visokom nivou, gde su produktivnost i ekonomičnost poslovanja dostigli značajan nivo, a radnici ipak imaju niske lične dohotke.

Posle odluke Saveznog izvršnog veća mnoge radne organizacije, prije svega, finalne prerade ispostavile su zahtev za povišenje cijena. Ta preduzeća su masovno povišavala cijene proizvoda još prije odluke, u toku cijele godine, a posebno u vezi sa odlukom. Na bazi povišenja cijena povećavani su i lični dohotci. Mi bi se radovali da je ovo došlo kao rezultat intenzificiranja proizvodnje, ali takvih je slučajeva bilo malo. U duhu odluke, međutim, bilo je da se onemogućiti povišavanje cijena onim proizvodima za koje to nije predviđeno.

Moje je mišljenje da ovom odlukom ipak moramo obezbijediti da se ostvare što ujednačeniji uslovi privređivanja. Međutim, oni koji se ne pridržavaju toga, u stvari, teže da sačuvaju povlašćeni položaj u društvenoj raspodjeli, a u suštini ne prihvataju politiku jednakih uslova privređivanja. To je krupno društveno-političko i ekonomsko pitanje i tako ga moramo svi shvatiti.

Bilo bi vrlo korisno ako bi intervencijom iz privrednih rezervi, daljim rješavanjem problema u odnosima društvena zajednica — radna organizacija, kontrolom cijena i preduzimanjem drugih kontrolnih mjera protiv svih radnih organizacija koje neopravdano povišavaju cijene uticali na stvarno smirivanje tržišta. U tom pogledu naša podrška izvršnim organima treba da bude još odlučnija i energičnija.

Treba odlučno i javno u ovoj situaciji žigosati sve špekulantske pojave, koje su se ispoljile prilikom sprovođenja ovih mjera, makar da nijesu masovne, da javno žigošemo one koje su došle do izražaja. Radi toga, nužno je produžiti odlučnim administrativnim mjerama, mjerama administrativnih organa da bi spriječili neopravdana povišenja cijena. Isto tako, i društveno-političke snage treba u narednom periodu ovim pitanjima da posvete mnogo više pažnje.

Smatram da i u pogledu odnosa društvena zajednica — radna organizacija treba da dođe do izmena, na bazi stvarnog sagledavanja slabosti i problema u dosadašnjem načinu regulisanja tih odnosa. Mislim da je pitanje dalje decentralizacije sredstava vrlo važno i odlučujuće u ovom momentu. Na ovom planu se sada, kao što smo čuli iz izlaganja, vrlo mnogo radi. No, u sadašnjoj situaciji bile bi korisne i neke parcijalne mjere koje bi omogućile radnim organizacijama da povjčaju lične dohotke i da savladaju posljedice sprovođenja odluke Saveznog izvršnog vijeća o povišenju cijena nekim proizvodima. Mislim da se odmah mogu spro-

vesti mjere koje su predviđene u ovom materijalu, kao što su ukidanje opšteg poreza na promet za sve privredne djelatnosti, osim trgovine, i odlaganje isplata anuiteta za određeno vrijeme, ako nije sve do kraja pripremljeno, bar za neke grane u baznoj industriji, poljoprivredi i šumarstvu.

Smatram da se proces porasta ličnih dohoda uglavnom pozitivno odvija i u ovim oblastima, iako ima pojedinačnih slabosti. Porast nominalnih i realnih ličnih dohodaka je jedan od značajnih rezultata koje smo ostvarili. Oni su bili najvažniji činilac koji je uticao na porast fizičkog obima proizvodnje i na ostale ekonomske rezultate. Porast ličnih dohodaka utjecao je da radni kolektivi mnogih radnih organizacija odlučnije iskorišćavaju rezerve koje postoje u našoj privredi. Pozitivna kretanja u ovoj oblasti treba i dalje podsticati radi povećanja proizvodnje i poboljšanja efikasnosti privređivanja.

U kretanju ličnih dohodaka ima i nekih negativnih pojava koje je potrebno otklanjati. U ovoj godini znatno je porastao broj zaposlenih radnika, a to znači da je jedan dio postignutih rezultata u privredi posljedica povećanog zapošljavanja. Jasno da ovo negativno utječe na korištenje unutrašnjih rezervi. U nas se u tom pogledu pojavljuje jedan ozbiljan fenomen koji nijesmo dovoljno izučili. Na jednoj strani imamo veliki broj radnih organizacija koje ne mogu da uvedu ni kompletnu drugu smjenu, a imaju pripremljene mogućnosti i za treću smjenu, zbog toga što nemaju dovoljno radne snage. Na drugoj strani, imamo desetine i desetine hiljada koji ne mogu da se zaposle. Ne samo da rudarstvo nema dovoljno radne snage, nego je nemaju i mnoge druge grane i oblasti. Ovaj problem stvarno treba ozbiljno da se razmotri i na ovom mjestu.

Na kraju, smatram, drugovi poslanici, da ovaj Dom svojom praksom, stavovima, smjelim iznošenjem nastalih teškoća i problema, odlučnim mjerama u njihovom rješavanju može dati ogroman doprinos da se nastale teškoće uspješno otklone, da se trajno obezbijedi daljnji porast standarda radnih ljudi i da radne organizacije stvarno i do kraja budu osnovni nosioci takvih kretanja i realizacije takve naše politike.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ savezni sekretar za opšte privredne poslove, Hakija Pozderac.

Hakija Pozderac, savezni sekretar za opšte privredne poslove:

Drugarice i drugovi poslanici, dozvolite mi da se u diskusiji koja se vodi povodom aktuelnih privrednih problema, o promenama cena nekih osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja osvrnem na neka pitanja koja su od značaja za ocenu privredne

situacije u kojoj se nalazimo, a isto tako i za donošenje zaključaka i mera koje će se preduzeti. Sigurno je da je diskusija o privrednim kretanjima uvek kompleksna i da iznošenje samo pojedinih problema i činjenica može da vodi jednostranosti. Ipak, imajući u vidu tu okolnost, kao i uslovljenost i međusobnu povezanost raznih uticaja u privrednim kretanjima, mislim da je moguće i posebno se osvrnuti na neka pitanja.

Naša privreda razvija se već skoro dve godine vrlo dinamično. Ove godine dinamika je postala znatno izraženija. U uslovima visoke privredne aktivnosti uvek je prisutan i aktuelan problem stabilnosti, održavanja uravnoteženijih odnosa i obezbeđivanja harmoničnijeg privrednog rasta u celini. Zato je i zadatak tekuće privredne politike i njenih ekonomskih mera, uz aktivno dejstvo svih činilaca i nosilaca privredne aktivnosti, da otklanjaju protivrečnosti koje se javljaju i koje bi mogle u određenom momentu svojom stihijnošću da prouzrokuju osetno usporavanje privrednog razvoja.

Sadašnji odnosi u privrednim kretanjima u izvesnom smislu ukazuju da se nalazimo u takvoj jednoj situaciji. Nema sumnje da ne možemo očekivati — pri ovako visokoj stopi rasta i drugim odnosima koji su se u privredi formirali u toku prošle i ove godine — da svi naši bilansi budu u potpunosti usklađeni, da se svi elementi koji čine privredni razvoj proporcionalno kreću i razvijaju. Uostalom, na pojavu određenih problema računalo se i prilikom donošenja Društvenog plana za 1964. godinu. S obzirom da se privredna aktivnost u celini odvija na znatno višem nivou nego što se moglo pretpostaviti prilikom donošenja Društvenog plana, to se i ovi problemi ispoljavaju mnogo oštrije. Međutim, viši nivo privredne aktivnosti, u sto vreme, pruža i povoljnije materijalne uslove i sredstava za rešavanje određenih strukturalnih i drugih problema u našem privrednom razvoju.

Najočitije spoljne manifestacije sadašnjih problema i odnosa u kretanju privrede javljaju se, kao što je ukazano i u ekspozou druga Borisa Kraighera, u znatno naglašenim teškoćama u platnom bilansu, u većoj nestabilnosti unutrašnjeg tržišta i u opštoj tendenciji porasta cena.

Neposredni uzročnici ovih pojava nalaze se u strukturnim problemima, koji već duže vreme prate naš razvoj, a posebno problemi zaostajanja poljoprivredne proizvodnje i zaostajanja proizvodnje repromaterijala i sirovina uopšte, što sve vrši veliki pritisak na uvoz. Uzročnike treba tražiti i u položaju privrede u raspodeli i njenog zaduženosti. Naime, inflatorne manifestacije ispoljene u privrednim kretanjima ukazuju na potrebu što hitnijeg sprovođenja Rezolucije Savezne skupštine o daljem

razvoju privrednog sistema, u cilju jačanja materijalnog položaja radnih organizacija u raspodeli i većem učešću ličnih dohodaka u nacionalnom dohotku. Brže rešavanje ovih pitanja, uz adekvatan kreditno-monetarni mehanizam, doprineće otklanjanju uzroka ovakvih inflatornih pojava. Isto tako, uzročnike treba tražiti i u visokom porastu unutrašnje potrošnje, a osobito investicione koja se ove godine razvija na neuobičajeno visokom nivou.

Radi toga su i mere koje je donosilo Savezno izvršno veće usredsređene ka razrešavanju ovih disproporcija. Korekcijama cena u oblasti crne i obojene metalurgije, drvne industrije i šumarstva, a poslednjim odlukama i promenama cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja stvoreni su uslovi za povoljnije privređivanje u energetskim i sirovinskim granama privrede i u poljoprivredi. Promenama u instrumentima raspodele, kao što su: ukidanje vanrednog doprinosa, rente, doprinosa iz dohotka za bazične grane industrije, smanjenje poreza na promet, proširila se materijalna osnova privrednih organizacija. Nema sumnje, i donete odluke o izgradnji više novih kapaciteta u bazičnim granama privrede našle su punu potvrdu u sadašnjim privrednim kretanjima. Efekti svih ovih mera dolaziće do sve jačeg izražaja u daljem privrednom razvoju.

Međutim, u sklopu svih pitanja, koja su u ovom momentu aktuelna, ja bih se naročito osvrnuo na probleme koji se javljaju na sektoru investicija, u oblasti kredita i u sprovođenju politike cena, s obzirom da su od posebnog značaja za dalju stabilizaciju privrede i za utvrđivanje budućih smernica ekonomske politike koje treba da dođu do izražaja i prilikom donošenja plana za narednu godinu.

Nema sumnje, i čini mi se da se u tome svi slažemo, da je, s obzirom na široko dejstvo koje investicije imaju na privredna kretanja uopšte, svodenje investicione potrošnje u okvir naših materijalnih mogućnosti jedan od osnovnih činilaca za stabilnija privredna kretanja. Radi toga, stvaranje uslova za stabilniji i brži rast životnog standarda u velikoj meri zavisi od dovođenja u sklad obima i strukture investicija s materijalnim mogućnostima. Ovo, razume se, zahteva dosledno i brzo sprovođenje preraspodele sredstava u korist privrednih organizacija, kako bi radne organizacije, proširujući materijalnu osnovu svoga poslovanja, postale osnovni nosioci politike proširene reprodukcije. To će dovesti do racionalnog i intenzivnog investiranja, do bržeg i stabilnijeg povećanja produktivnosti rada, a to znači da će se ubrzati proces povećavanja učešća ličnih dohodaka u raspodeli nacionalnog dohotka koji je otpočeo.

Postavlja se pitanje: kako to da je došlo do ovako znatnog porasta investicione potrošnje? Sigurno je da će temeljitija analiza o svim činiocima koji opredeljuju ovakva privredna

kretanja, na kojoj rade savezni organi, kao što je napomenuo drug Boris Kraigher, detaljnije istači uzročnike ove pojave. Međutim, može se reći da osnovni uzroci visokih investicija proističu iz odnosa u raspodeli, u kojoj vanprivredni činioци imaju još dominantan uticaj i učešće, zatim iz dosta široko rasprostranjene finansijske nediscipline, iz ubrzanije dinamike trošenja sredstava, s obzirom na veliki prenos investicionih sredstava iz 1963. u 1964. kao i s obzirom na mere kreditne politike koje su na određenim tačkama omogućavale preliivanje kratkoročnih i dugoročnih sredstava.

Podaci pokazuju da su u prvih sedam meseci ove godine investicije, kao što je poznato, povećane za 43%. U tome, porast investicija iz saveznih sredstava iznosi 37%, iz republičkih sredstava 34%, iz lokalnih sredstava 54%, a investicije preko banaka (iz njihovih kreditnih fondova i iz oročenih sredstava) porasle su za 109%, dok su investicije iz fondova privrednih organizacija povećane za 19%. Znači da je najmanje povećanje iz sredstava privrednih organizacija, što čini svega 28% od ukupno izvršenih investicionih ulaganja. Kao što se iz ovih podataka vidi, proboj na frontu investicija uključujući tu i oročena sredstva, izvršen je od strane vanprivrednih činilaca.

Savezno izvršno veće je u proleće ove godine, prilikom razmatranja tekućih privrednih kretanja, uočilo opasnosti ovakvog proširenja obima investicija, koje su bez realnog pokrića, i preduzelo mere za njihovo svođenje u moguće materijalne okvire. Već u toku maja i juna Služba društvenog knjigovodstva izvršila je uvid u kretanje investicija na celom području zemlje. Ovim pregledom obuhvaćeno je 1.814 privrednih organizacija i to: 560 građevinskih preduzeća, 255 režijskih odbora i grupa i 1.000 privrednih organizacija u izgradnji i rekonstrukciji.

U izveštaju Službe društvenog knjigovodstva se konstatuje da su planovima društveno-političkih zajednica predviđene veće investicije nego što su realno obezbeđena sredstva. Utvrđeno je da je finansijska nedisciplina u pogledu obezbeđenja i trošenja finansijskih sredstava za investicije dobila dosta široke razmere. Dolazilo je do nepoštovanja propisa o obezbeđenju sredstava od strane investitora, izvođača radova, proizvođača opreme i banaka, što je uticalo na širenje fronta izgradnje, a time i na porast utroška sredstava za investicije. Slabosti i nedostaci u investicionim programima i njihove česte izmene takođe su zahtevale dodatna sredstva za investicije. Sam način odobravanja investicionih programa, naknadno prilagođavanje programa zahtevima konkursa i slično, dovodila su do izmena u izgradnji objekata, do prekoračenja i potrebe za novim sredstvima. Nepridržavanje odredaba Uredbe o obezbeđenju sredstava za plaćanje od strane

banaka prilikom izdavanja garancija i nedovoljna kontrola kako banke primenjuju propise u odnosu na namensko korišćenje sredstava za investicije i kredita za obrtna sredstva, takođe dovodi do proširenja investicione izgradnje. Prema prethodnom izveštaju organa službe društvenog knjigovodstva, ukupna vrednost radova na objektima u izgradnji prelazi 2.500 milijardi dinara, od čega visina neobezbeđenih sredstava po investicionim programima iznosi oko 650 milijardi ili 26% od vrednosti objekata.

Na osnovi ovih nalaza, društveno-političke zajednice i njihovi nadležni organi u poslednjim mesecima preduzimali su mere da se otklone uočene nepravilnosti u formiranju i korišćenju sredstava za investicije — počev od ispitivanja izvora za obezbeđenje sredstava za izgradnju objekata, pa do preduzimanja administrativnih mera protiv investitora i izvođača radova koji se ne pridržavaju propisa o obezbeđenju sredstava i do obustavljanja radova na nekim objektima za čiju se izgradnju nisu mogla obezbediti sredstva. U toku jula i avgusta obustavljeni su radovi na 165 objekata u vrednosti od 43 milijarde dinara. Ne bi se moglo reći, na bazi ovih podataka, da je došlo do smirivanja investicione potrošnje. Tačno je da su ovo rezultati prvih mera. Ali, isto tako, činjenica je da ovo predstavlja svega oko 7% od neobezbeđenih sredstava za investicije. Radi toga je nužno da se mere Saveznog izvršnog veća što doslednije sprovedu, uz puno poštovanje finansijske discipline.

U tome cilju, poslovne banke su otkazale kredite za obrtna sredstva preduzećima koja su nenamenski koristila ove kredite za investicije. Mnoge komunalne banke su utvrdile da su se krediti za obrtna sredstva koristila za investicije. Narodna banka preduzela je mere za dosledno sprovođenje propisa o kreditnoj sposobnosti privrednih organizacija i poslovnih banaka. Ova mera treba da spreči da se bankarski krediti koriste posrednim putem za finansiranje investicija i da se kratkoročni krediti, koji su u proteklom periodu korišćeni za ove svrhe, zamene odgovarajućim investicionim sredstvima. Osnovna svrha ovih mera je da poslovne banke, koje su kreditirale kreditno nesposobne, moraju upotrebiti svoja investiciona sredstva za pokrivanje gubitaka, izravnjanje preliivanja minimalnog fonda obrtnih sredstava u investicije ili iznosa kredita koji se nije mogao naplatiti. Ukoliko banke to ne učine, postaju i same kreditno nesposobne.

Zatim, uvedena je obaveza poslovnih banaka da 20% svojih sredstava namenjenih za investicije upotrebe za finansiranje obrtnih sredstava. Cilj ove mere je da se koriguje tendencija gotovo isključivog korišćenja ovih sredstava za kreditiranje investicija u osnovna sredstva i da se na taj način, s jedne strane, olakša problem finansiranja obrtnih sredstava, a s druge

strane, da se smanji pritisak na investicionom tržištu.

Kada je reč o oročavanju, treba imati u vidu da će ovaj instrument biti sve značajniji činilac u mobilizaciji sredstava za finansiranje privrednog razvoja u budućem sistemu proširene reprodukcije. Međutim, u proteklom periodu, kao što je istaknuto, ispoljilo se niz pojava i nepravilnosti: oročavana su sredstva koja su neophodna za redovno poslovanje korisnika društvene imovine; vršena je intervencija i pritisak društveno-političkih zajednica i banaka na korisnike društvene imovine da oročavaju sredstva, bez obzira da li su im neophodna; utvrđene su pojave da i privredne organizacije koje posluju sa gubicima oročavaju sredstva i slično.

Preduzete mere uticale su na izvesno usporavanje porasta investicija u toku dva poslednja meseca. Pri tome, međutim, mora se imati u vidu da je period od dva meseca kratak za rešavanje nastalih problema u oblasti investicione potrošnje. Sve ove mere odraziće se u IV kvartalu i u idućoj godini. Ipak, postoji tendencija opadanja stope rasta investicija. Dok je u periodu januar-juni kumulativni porast investicija iznosio 46%, u julu su investicije povećane po stopi od 36%, a u avgustu (prema privremenim podacima) po stopi od 19%. Preduzete mere odrazile su se u izvesnom smislu i na sužavanje ugovaranja građevinskih radova (u julu je došlo do smanjivanja ugovaranja građevinskih radova, prema istom mesecu prošle godine, za 12%) i na smanjenje porudžbina nekim preduzećima koja proizvode opremu.

Ipak, sve ove mere su još nepotpune, jer mnoge banke, društveno-političke zajednice, građevinska inspekcija i organizacione jedinice Službe društvenog knjigovodstva nisu preduzele sve što je bilo potrebno, a na pojedinim područjima, kako se navodi u izveštaju Službe društvenog knjigovodstva, nije ništa preduzeto za otklanjanje nepravilnosti u oblasti investicione potrošnje.

S obzirom da se investiciona potrošnja mora dalje bitno suziti, nužno je da se već sada preduzete mere do kraja sprovedu. Ovih dana će Savezno izvršno veće preduzeti dalje mere koje će biti selektivne u pravcu preciziranja u formiranju i trošenju sredstava kako bi investicije bile dovedene u granice raspoloživih sredstava i materijalnih mogućnosti. Posebno će biti dopunjeni propisi koji regulišu materiju o obezbeđenju sredstava za investicije, a predviđaju se nove mere i u oblasti kreditne politike, i one će uskoro biti donete.

Međutim, trajnija rešenja problema na području investicione potrošnje će biti regulisana i donošenjem novih zakona o fininsiranju proširene reprodukcije i funkcionisanja kreditno-bankarskog mehanizma. U programu rada

Saveznog izvršnog veća u IV kvartalu nalazi se kompleks ovih zakonskih propisa.

Dozvolite mi da se ukratko osvrnem i na neka aktuelna pitanja koja se odnose na sprovođenje kreditne politike.

Iskustva u primeni kreditnog mehanizma u 1963. i 1964. godini pokazala su da osnovne postavke i načela na kojima je zasnovan odgo-varaju potrebama funkcionisanja našeg privrednog sistema. U proteklom periodu, sumarno gledano, kreditna politika je izvršila dve osnovne funkcije: snabdevanje privrede potrebnom količinom novca, da bi se nesmetano odvijala proizvodnja, promet i raspodela i aktiviranje sredstava iz raspodele, da bi se brže razvijale proizvodne snage.

Positivni uticaji kreditne politike su se jasno ispoljili u protekloj godini kada se pred nju postavio zadatak stimulisanja privredne aktivnosti, u uslovima relativnog zaostajanja potrošnje iza razvoja proizvodnje. U takvim uslovima kreditna politika je odigrala sasvim pozitivnu ulogu podsticanja i podržavanja proizvodnje. Međutim, krajem 1963. godine i početkom ove godine, u privredi su se počela odvijati drukčija kretanja i odnosi. Naime, potrošnja je počela da prerasta materijalne mogućnosti i da izaziva na pojedinim sektorima disproporcije i nestabilnosti. Kreditna politika je morala da se prilagođava novim uslovima i razvoju privrede i odredi oštrije i selektivnije kriterije u cilju regulisanja porasta tražnje. Međutim, u kreditnoj politici, odnosno merama, uslovima i kriterijumima koje je ona primenjivala, nisu postojale veće razlike u odnosu na prošlu godinu. Iz tih razloga, u kreditnoj politici su se ispoljili i negativni uticaji na privrednu stabilnost. Radi toga, već u sadašnjem periodu, kao što je napred navedeno, preduzimane su određene mere u cilju većeg prilagođavanja porasta novca i kredita novoj situaciji u privredi. Iako su ove mere dale izvesne pozitivne rezultate, ipak one nisu same po sebi dovoljne da efikasno deluju u pravcu stvaranja stabilnijih odnosa na tržištu. Radi toga, u sadašnjem momentu potrebno je preduzeti i neke dopunske mere. Te mere bi se, pre svega, odnosile na sužavanje područja korišćenja bankarskih kredita koji idu u finalnu potrošnju. Pre svega, misli se da bi trebalo postavljati oštrije kriterijume prilikom odobravanja kredita koji predstavljaju direktno povećanje investicione potrošnje, a to su, pre svega, krediti za određene poslove. Takođe, treba da se sprečava kreditiranje gubitaka (dosad još nije pokriveno 13 milijardi dinara, od čega 4,4 milijardi dinara iz 1962. godine) i preliivanje kratkoročnih sredstava u dugoročna. Dalje mere u kreditnoj politici su upravljene ka sprečavanju mogućnosti dvostrukog kreditiranja iste robe, što treba da obezbedi namensko korišćenje bankarskih kredita u svrhe za koje se oni odobravaju. Ova mera treba da spreči da se putem bankarskih

kredita oslobađaju sredstva njihovih korisnika koja im služe kao trajna obrtna sredstva i da ih oni na taj način koriste za investicije u osnovna sredstva. Ove bi se mere preduzele u pogledu kredita za promet robe, prvenstveno kredita za kupovinu i kredita za zalihe.

Osim toga, merama kreditne politike treba da se spreči da se putem oročavanja mobilizu i ona sredstva koja korisnici ne bi mogli oročavati po postojećim propisima. Radi se, naime, o sredstvima privrednih organizacija koje ne mogu da podmiru svoje obaveze, niti podmiruju svoje potrebe, a ipak vrše oročavanje sredstava. Radi se i o sprečavanju korišćenja bankarskih kredita ustanovama koje oročavaju svoja sredstva, a u isto vreme, zbog neravnomernog pricicanja prihoda, koriste kredite banaka za podmirenje tekućih potreba.

Najzad, u oblasti kreditne politike preduzeće se i mere u pravcu jače kontrole sprovođenja kreditne politike od strane poslovnih banaka. Naime, poslovne banke biće obavezne da se konsultuju s Narodnom bankom u onim slučajevima kada ukupni krediti poslovnih banaka ukazuju porast iznad prosečnog, bilo da se radi o ukupnom obimu bankarskih kredita, bilo pojedinih vrsta kredita.

Ove mere bi dejstvovala u dva pravca: s jedne strane, u pravcu smanjivanja kupovne snage na određenim područjima, posebno na području investicione potrošnje i, s druge strane, u pravcu jačanja finansijske discipline na svim nivoima.

Uopšte, sadašnja situacija traži antiinflacione mere, ali one treba da budu pažljivo odmerene, da se ne bi zapalo u drugi ekstrem, tj. u deflacionu situaciju koja bi ličila na 1962. godinu, a koja je tada stvorena upravo i time što su mere restrikcije bile suviše oštre i pogodile direktno proizvodnju, delujući na njeno opadanje. Imajući to u vidu, mere koje se sada preduzimaju treba da imaju selektivni karakter, da budu, kao što sam već istakao, upravljane u prvom redu na sektoru investicija.

Ovim merama treba da se obezbedi u narednom periodu i veća stabilizacija privrednih kretanja i poboljšaju odnosi u platnom bilansu. Pri tome, jedna od osnovnih pretpostavki stabilnijih privrednih kretanja je osetnije povećanje izvoza, koji bi trebalo da postane jedan od najznačajnijih činilaca za održavanje kontinuiteta u porastu proizvodnje. Dalje, povećanje izvoza treba da omogući bolje korišćenje kapaciteta, povoljnije rezultate u privređivanju, stvarajući materijalnu osnovu za porast, kako fondova privrednih organizacija, tako i ličnih dohodaka. Bez takve odlučne orijentacije na izvoz, mere u pravcu smanjenja investicija i unutrašnje potrošnje mogu da stvore ozbiljne teškoće nekim privrednim organizacijama, jer će se izmeniti situacija u pogledu mogućnosti plasmana na unutrašnjem tržištu, a dalji razvoj

proizvodnje, osobito u onim privrednim organizacijama koje su vezane na značajniji uvoz će zavisi i od postignutih rezultata u izvozu. Zbog toga je povećanje izvoza, u situaciji materijalnih teškoća u platnom bilansu, stvar svih društvenih činilaca i osnovni preduslov da i dalje postizemo i konsolidujemo visoki privredni rast proizvodnih snaga naše zemlje i da, u isto vreme, obezbedimo i stabilizujemo porast životnog standarda radnih ljudi.

U pogledu politike cena svakako su u centru pažnje odnosi koji su se formirali na tržištu i tendencije koje su se ispoljile u dosadašnjim privrednim kretanjima, a potencirane povišenjem cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja. Ove promene bile su, kao što je istakao drug Boris Kraigher, nužne i odgovarale su smernicama Rezolucije Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema i Rezolucije o razvoju poljoprivrede. Isto tako, bio je i poslednji moment za njihovo donošenje, jer smo se nalazili na početku otkupa novog roda pšenice, u uslovima dosta nepovoljne žetve, a trebalo je proizvođačima garantovati nove cene, kao čvrstu orijentaciju za buduću setvu, pred gubicima u elektroprivredi i tendenciji pada proizvodnje uglja.

Za ovakve krupne promene postojali su i svi ostali objektivni uslovi u privrednim kretanjima, kao što su: povećana privredna aktivnost, poboljšani položaj mnogih grana privrede, otklonjeni dispariteti u cenama za veći broj drugih grupacija privrednih organizacija, što je učinjeno u prethodnom periodu, korekcije instrumenata raspodele, o čemu sam već govorio, i one su već počele da daju svoje prve efekte. Polugodišnji obračuni potvrdili su opravdanost ovih pretpostavki i pokazuju tendenciju porasta sredstava privrednih organizacija. Sigurno je da je ovo tek započeti proces i da će dalja deetimizacija sredstava slediti. Ali postignuti nivo privredne aktivnosti bio je dovoljan da se pretpostavi da će privreda moći da podnese nastale promene u cenama. Ove promene iziskuju dalje povećanje ličnih dohodaka kao kompenzaciju za povećane troškove života ili za povećane troškove poslovanja.

Ovakvu pretpostavku potvrđuju i sledeći izvorni podaci Službe društvenog knjigovodstva. Doduše, ovo su prethodni podaci, ali ispoljavaju izvesne tendencije:

— u prvom polugodištu 1963. godine čist prihod privrednih organizacija iznosio je ukupno 766 milijardi dinara, dok u istom periodu ove godine iznosi 1.117 milijardi dinara (indeks 148);

— lični dohoci u čistom prihodu privrednih organizacija u prvom polugodištu 1963. godine iznosili su 751 milijardi dinara, dok u ovoj godini iznose 813 milijardi dinara (indeks 142);

— ostatak čistog prihoda u prvom polugodištu prošle godine iznosio je 185 milijardi dina-

ra, a ove godine iznosi 303 milijardi dinara (indeks 164).

No, i pored toga, kada su promenjene cene, Savezno izvršno veće stavilo je u zadatak nadležnim organima da ispituju bilansne mogućnosti federacije, kako bi se smanjio opšti porez na promet proizvoda i druga davanja privrednih organizacija i ovom merom dalje poboljšao njihov položaj, što bi omogućilo, sa svoje strane još lakše sprovođenje donetih odluka, a time uticalo na smanjenje pritiska na povišenje cena.

Ako se pođe od osnovnog cilja da je ovim promenama cena trebalo popraviti položaj poljoprivrede i dovesti cene osnovnih poljoprivrednih proizvoda u paritet sa cenama industrije, što mora da da dalekosežne pozitivne posledice u daljem razvoju poljoprivredne proizvodnje, onda je to novim cenama postignuto.

Prilikom ocenjivanja ovih odnosa treba imati u vidu i dugoročnija kretanja cena industrijskih i poljoprivrednih proizvoda. Počev od 1960. godine porast cena poljoprivrednih proizvoda bio je znatno brži. Dok je indeks cena proizvođača industrije od 1960. godine pa do avgusta ove godine 110, dotle je indeks cena poljoprivrede 180.

Isto tako, ako se pođe od činjenice da je pri ovako značajnim promenama cena prehrane, električne energije i uglja trebalo sačuvati i porast životnog standarda, onda se može reći da su, uprkos svih deformacija koje su se na tržištu ispoljile, odstupanja u sprovođenju preporuka Saveznog izvršnog veća, neopravdanih pokušaja, a i povišenja drugih cena, realna primanja radnika u avgustu, prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, ostala na nivou prethodnog meseca. Dok je Društvenim planom za 1964. god. predviđen porast realnih primanja radnika od 7%, u prvom polugodištu realna primanja su bila veća nego u istom periodu prošle godine za 14%. Istina, pri tome, ne možemo prenebregnuti činjenicu da za znatan broj zaposlenih, naročito u društvenim službama i sa fiksnim primanjima lični dohotci rastu osetno sporije od navedenog proseka. Radi toga, biće potrebno, putem konkretnih mera društveno-političkih zajednica, korigovati sadašnje odnose i obezbediti da i te kategorije dobiju adekvatno realno povećanje ličnih dohodaka.

Isto tako, prilikom razmatranja uticaja promena cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja očekivalo se da će predviđeno povišenje ovih cena dovesti do porasta troškova života od oko 5,5%. U ovu stopu porasta uračunat je i efekt izvesnog porasta cena drugih proizvoda, jer se računalo da će usled povišenja cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda doći do povišenja cena i proizvoda prehrambene industrije, ugostiteljstva i zanatskih usluga. Računalo se i sa izvesnim povišenjem drugih cena, jer su promene bile od uticaja na sve radne organizacije.

Prema statističkim podacima za mesec avgust, za prvi mesec u kome su nove cene došle do izražaja, troškovi života porasli su za 2,7%, upoređeno s kretanjem troškova života u junu, kada su važile stare cene. Ako se eliminiše uticaj sezonskog pada cena u ovom periodu, onda porast ukupnih troškova života na osnovi preduzetih mera iznosi 5%, a u tome ishrane 8%. I ako ovim nije obuhvaćen puni uticaj povišenja cena električne energije i uglja, što će u celini uslediti od 1. oktobra ove godine, kretanje troškova života kreće se — kako se vidi iz podataka — okviru predviđanja i nije došlo do većeg pomeranja cena nego što se to globalno predviđalo. Međutim, ukoliko se ne spreči dalji porast cena, a tendencije su u tom pravcu vrlo naglašene, to bi imalo višestruko štetno dejstvo. Izravnjavanje cena u prvobitnim odnosima, samo na višem nivou, štetilo bi, u prvom redu, granama čiji je položaj novim cenama popravljen, a to bi vodilo ka daljem porastu troškova života i nestabilnosti tržišta.

U pojedinim mestima, i za neke proizvode, došlo je do porasta cena više od očekivanog. Takav je slučaj sa onim industrijskim proizvodima i čije cene nisu pod kontrolom i koji su nedavnim odlukama stavljeni van kontrole cena. Međutim, u nekim slučajevima došlo je — mimo organa zavoda za cene — do povišenja cena i nekim proizvodima koji su obuhvaćeni društvenom kontrolom cena. Sve se ovo psihološki negativno odrazilo na ljude i stvorilo psihozu da je porast troškova života znatno veći nego što je to u osnovi efektivno bio, a samim tim pogodovalo je tendencijama za dalje povišenje cena.

Zbog toga je Savezno izvršno veće dalo odgovarajuće instrukcije zavodima za cene i tržišnoj inspekciji da pooštre mere društvene kontrole cena i onemoguće neopravdano povišenje cena. Međutim, kako društvena kontrola cena postaje značajan činilac za sprovođenje politika cena, to se radi i na izmenama u Zakonu o društvenoj evidenciji i kontroli cena, radi prilagođavanja ove institucije privrednom sistemu i politici cena.

Ali, isto tako, mere su sprovedene i bez potrebnih rezervi za investicije. I ovoga puta se pokazalo koliko je od značaja obezbediti materijalne rezerve na svim nivoima. Radi toga, će Savezno izvršno veće razmatrati već krajem ovog meseca osnovne teze za izradu zakona o društvenim rezervama.

Prema tome, mere koje je Savezno izvršno veće preduzelo i koje će preduzeti, pre svega, u svođenju investicija u realne okvire, treba da konsoliduju odnose na tržištu i dovedu do veće privredne stabilnosti, da utiču na nepotrebno zapošljavanje, da obezbede usklađenije odnose između proizvodnje i potrošnje na unutrašnjem tržištu i time, posredno, na brže povećanje izvoza, koji postaje neposredni, osnov-

ni i trajni zadatak svih nosilaca privrednih aktivnosti, a u prvom redu privrednih organizacija i banaka. Isto tako, ove mere treba da dovedu do selektivnijeg uvoza, bolje snabdevenosti tržišta i da obezbede stabilnija privredna kretanja, uz dalji porast životnog standarda. Radi toga, od presudne je važnosti da se ubrza rad na dogradnji našeg privrednog sistema.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima još šest prijavljenih govornika. Pored toga, treba da donesemo zaključke sa zajedničke sjednice i da formiramo Komisiju za izradu rezolucije o sedmogodišnjem planu. Zato, predlažem da sada prekinemo sa radom i da nastavimo sutra u 9 časova.

(Sednica je prekinuta u 19 č 5 min)

*Nastavak sednice 15. septembra 1964. godine
u 9 č 15 min*

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Nastavljamo sa radom.

Obaveštavam članove Veća da je grupa poslanika za izradu zaključaka, posle jučerašnje diskusije, pripremila izmenjeni i dopunjeni tekst predloga zaključaka, koji je jutros podeljen poslanicima. U tekstu je pogrešno napisano prednacrt, a treba da stoji predlog zaključaka.

Reč ima poslanik Paško Romac.

Paško Romac (Izborna jedinica Kikinda):

Drugarice i drugovi, kada se govori o problemima koji su na dnevnom redu, mislim da to nije tako jednostavno. Mi smo već postali majstori u tome da baratamo indeksima i ciframa. Međutim, šta se događa sa svim onim što kažemo u ovom Domu i drugim salama? Radi toga, ja nisam uzeo reč da bih dodao neki indeks ili neku cifru više jer su drugovi već izneli dosta cifara i indeksa.

Ja bih govorio o problemima o kojima danas diskutujemo sa jednog drugog aspekta, tj. sa aspekta izvršavanja onoga što se dogovarimo na raznim nivoima. Čini mi se da ljudi pomalo gube poverenje u pogledu izvršavanja onoga što proklamujemo i što se dogovorimo. Mi smo do sada na najvišem nivou doneli prekrasne zaključke i ljudi se, bilo da se radi o komunistima ili o ostalim građanima naše zemlje, slažu s njima. Međutim, mi ne idemo dalje od zaključaka i dogovora, i to je ono što je činjenica i što je, po mome mišljenju, neshvatljivo. Postavlja se pitanje: zašto se ne ide dalje od zaključaka? Kada diskutujemo, drugovi, u ovom Domu o problemima o kojima je i danas ovde reč, onda ispada, kada čovek razmišlja, kao da postoji neka sila iznad nas, koja je jača od nas, od naših želja i naših htenja. Jedanput bi trebalo da vidim kakva je to sila, da li ona

stvarno postoji ili ne, pa ako postoji da se s njom uhvatimo u koštac i da vodimo naš brod onako kako treba da se vodi. Mislim da je u tome problem. Ponavljam mi smo postali dobri majstori konstatacija i dobri majstori za donošenje zaključaka. Kada ovako govorim neko mi može reći da možda malo nervozno nastupam, da možda predimenzioniram neke probleme. No, neka mi se pripiše što god hoće, ali imam jedno osećanje kome ne mogu da se otmem i postavljam sebi pitanje: šta biva s našim dogovorima?

Ja sam juče ponovo čitao Pismo Izvršnog komiteta CK SKJ, zaključke IV Plenuma CK SKJ od 1962. godine i zaključke Saveznog odbora SSRNJ od 22. maja 1962. godine. Kada bismo te zaključke ovde pročitali, ne bi mogli ništa novo dodati. Recimom, mi smo tada konstatovali da nam je problem investicija malo »pobegao« iz ruku i da su investicije preširoke, da je struktura investicija otišla u nepoželjnom pravcu, da nam je platni bilans sa inostranstvom »tanak« i da moramo naći rešenje kako da se izravna platni bilans sa inostranstvom. Mi smo i tada govorili da ima političkih investicija. Drug Tito je o tome govorio i na Plenumu CK SKJ i rekao je da treba jedanput osloboditi privredu od tekuće politike itd. Dakle, sve je to rečeno. Čak je to bio povod da o tim problemima diskutujemo na najvišem nivou i da povodom toga donesemo i zaključke i svi smo se složili s tim zaključcima, i mi, i cela naša zemlja. Međutim, ne samo da nismo dalje otišli od tih zaključaka, nego smo otišli dalje u stvaranju disproporcija, većih nego što su bile u period kada se održavao IV Plenum CK SKJ, dalje smo otišli u stvaranju nemoći naše privrede, tako da se postavlja pitanje: da li smemo dozvoliti da to tako dalje ide? Mislim da to ne smemo dozvoliti. Prema tome, problem nije u tome da li smo sposobni da nešto konstatujemo i zaključimo. Problem je u izvršavanju naših zaključaka i konstatacija.

Kada kažem da je problem u sprovođenju zaključaka, onda mislim na sve nas i mislim da bismo grešili i da greši svaki onaj ko misli da je Savezno izvršno veće krivo što se zaključci ne sprovode. Nije krivo Savezno izvršno veće, jer je ono često nemoćno da sprovede neke stvari baš zbog toga što mi, kada se nešto dogovorimo, odemo na teren i sprovodimo drukčije nego što smo se dogovorili. Kao što rekoh, na IV Plenumu CK SKJ, kao i ranije na raznim nivoima, rečeno je kakav smer treba dati investicijama, da te investicije treba obuzdati i da ne treba da robujemo nekim investicijama koje postaju sila iznad nas. A stvarno, one postaju na neki način sila iznad nas. Svi tokovi potrošnje koju imamo su takvi da izlaze izvan okvira naše ekonomske moći. A kada nešto izlazi izvan okvira naše ekonomske moći, moramo da stanemo tome na put. Kada nešto predstavlja opasnost za nas i za našu privredu, za našu

politiku, za radničko samoupravljanje, za društveni sistem onda moramo tome da stanemo na put.

Mi se nismo držali onoga što je rečeno na IV Plenum CK SKJ. Ja ovo naglašavam radi toga što su neki drugovi u diskusijama u odborima i juče u većima bili skloni da kažu da je period otkad smo se dogovorili o ograničavanju investicija kratak. Nije to period od juna, nego taj period traje već najmanje dve godine. Evo, sada se bliži i treća, od kada se dogovaramo o ograničavanju investicione potrošnje. Mi smo svi postali pomalo nervozni i svi kritikujemo nešto, nešto što je van nas i van naše snage. Bio sam nedavno na jednom zboru birača i neki ljudi mi kažu: Kada slušamo vas odgovorne ljude i vi kritikujete isto kao i mi. Mi kritikujemo vas gore, a vi nekoga kritikujete. Dobro, koga vi kritikujete, a koga mi kritikujemo?!

Juče su Drug Hakija Pozderac i još neki drugovi govorili da programske investicije u Jugoslaviji iznose 2.500 milijardi dinara, a da je od toga 650 i nešto milijardi ili 26% neobezbeđeno. Kada se to rasčlani po republikama i po rejonima, onda se dobija sasvim drukčija slika. Prema tome, ako je 651 milijarda neobezbeđena onda se postavlja pitanje: kako smo mogli dozvoliti program investicija kada sredstva nisu obezbeđena? Naime, ko je taj koji je to dozvolio. Ja mislim da to nisu ni Kiro Gligorov, ni Hakija Pozderac, nego mi svi. Bilo bi krajnje vreme da prestanemo govoriti sa pet jezika. Jednim jezikom govorimo kada smo u Skupštini, drugim u političkim rukovodstvima, trećim kada smo u komunama, četvrtim kada smo u radnim kolektivima, a petim kada smo građani. Mislim da je vreme da prestanemo da govorimo sa pet jezika, nego treba da govorimo našim jedinstvenim jezikom. Prema tome, ako treba ograničiti investicije i usmeriti ih u pravcu koji želimo, onda toga treba svi da se držimo. To znači da se postavlja pitanje i lične i kolektivne odgovornosti i ja se slažem s drugovima koji su juče taj problem tako postavili, jer, u suprotnom, postavljati pitanje odgovornosti postaje smešno. Ako imamo 650 milijardi neobezbeđenih sredstava, to znači da nam je investiranje deficitno, to znači investicije koje neko mora da pokrije. Mi smo, znači, svesni toga da radimo kako ne treba, ali izgleda da svako želi da uhvati što može. U nas je čak postala praksa da dajemo neke vrste oreola ljudima koji su majstori da pronađu »rupe« u raznim propisima, a to u nas nije teško, da iskoristite nekoga, što znači da od nekoga uzmu da bi mogli sebi da izgrade. Ja mislim da se ni stanje koje danas imamo ničim drugim ne može tumačiti, nego time što nismo dovoljno disciplinovani u sprovođenju politike za koju smo se dogovorili.

Ja imam podatke Službe društvenog knjigovodstva koji cifarski govore o svakoj našoj republici, kada je reč o utrošku sredstava. Tu se kaže: »Vrednost objekta po investicionim programima ili ugovorima u izgradnji i neobezbeđena sredstva«, pa se dalje kaže: »U Bosni i Hercegovini vrednost objekata iznosi 406 milijardi dinara, a neobezbeđenih sredstava — 93 milijarde ili 23%, u Crnoj Gori vrednost objekata — 60 milijardi, a neobezbeđenih sredstava — dve milijarde ili 4,4%, u Hrvatskoj vrednost objekata po investicionim programima iznosi 667 milijardi, a neobezbeđenih sredstava 207 milijardi ili 31%, u Makedoniji vrednost objekata — 338 milijardi, a neobezbeđenih sredstava 47 milijardi ili 47%, u Sloveniji vrednost objekata 271 milijarda, a neobezbeđenih sredstava 130 milijardi ili oko 50%, u Srbiji 761 milijarda, a neobezbeđenih sredstava 165 milijardi ili 21,8%«. Vidite, drugovi, da su cifre neobezbeđenih sredstava vrlo visoke. U tome je i problem. To treba da rešimo, da ne investiramo više nego što imamo, jer takvom vrstom potrošnje ne mogu da izdrže ni mnogo jače budžetske sile i ekonomski jače zemlje nego što je naša.

Drugo je pitanje koji su i kakvi su objekti u koje se investira. Jer, investicije kao investicije ne bi bile zlo kada bi struktura investicija bila takva da odgovara našoj ekonomici. Međutim, kada se pogleda ko investira — drugovi su juče iznosili podatke da je samo u ovom polugodištu ove godine uloženi najveći procenat investiranja od 1957 godine — onda se vidi da privredne organizacije investiraju svega oko 16% ili 17% (prema nekim podacima 18% ili 19%), a sve ostalo investiraju vanprivredni činioci. A čim vanprivredni činioci investiraju, to ipak ima manje ekonomske računice, nego kad investiraju privredne organizacije koje znaju da moraju da vrate sredstva, znaju da treba isplaćivati anuitete itd.

Dalje, postoji prilično raširena pojava da se pod vidom rekonstrukcije i modernizacije grade nove fabrike. Međutim, to nije rekonstrukcija, nego je to izgradnja nove fabrike. A, kada investiraju vanprivredni činioci, to znači da su u pitanju takvi objekti za koje će se već sutra tražiti uvoz sirovina, opreme i reprodukcionog materijala. To znači da treba ponovo da se povećava uvoz i da nema više takvog izvoza koji bi mogao da podmiri naše potrebe za uvozom. To je krupan problem o kojem vrlo mnogo govorimo, kada kažemo da izvoz treba da prati uvoz. Ja mislim da jedanput moramo solidno da analiziramo i pogledamo da li uvoz kakav planiramo iz godine u godinu, možemo da pratimo odgovarajućim izvozom, da li imamo snage da pratimo našim izvozom toliki uvoz? Time ne mislim da kažem da ne treba preduzimati razne mere koje će stimulirati izvoz. Mi smo proširili uvoz i sirovina, i reprodukcionog materijala, i mašina. Usled toga nastaje manjak

u sredstvima plaćanja, pa se postavlja pitanje: da li je realna naša računica da uvoz treba da prati odgovarajući izvoz?

Drugo, rekao bih nešto o onome što su juče govorili drugovi Hakija Pozderac i Boris Kraigher da su u junu i julu počele dejstvovati mere o ograničavanju sredstava. Tu bi trebalo da utvrdimo pravo stanje. Te mere su zaista počele delovati, ali su, po mome mišljenju, uzele obrnuti pravac. Naime, od 650 milijardi dinara neobezbeđenih sredstava obustavljena je izgradnja objekata, čuli ste juče iz izlaganja druga Borisa Kraighera, u vrednosti od svega 43 milijarde ili 1,7%. Iz spiska Službe društvenog knjigovodstva vidi se koji su to objekti čija je izgradnja obustavljena. To su manje — više sve objekti standarda, to su mali objekti, i pitanje je da li je dobro što je izgradnja baš tih objekata obustavljena jer su u pitanju zdravstvene stanice, pekare, ili vodovod. Znači, izgradnja velikih objekata nije obustavljena osim izgradnje aerodroma kod Dubrovnika, čija je programska vrednost 6,5 milijardi a uloženo je 4 i nešto milijardi.

Slažem se s drugovima koji smatraju da prilikom odlučivanja o ograničavanju investicija treba voditi računa da se ne pogreši, da se ne dozvoli da investiramo kao dosad, nego da realno vidimo šta možemo izdržati, a šta ne, jer treća alternativa ne postoji. Mi moramo ići ili ovim tempom kojim smo išli i dosad i kojim idemo sada, pa ćemo videti u kakvu ćemo ekonomsku situaciju doći, ili moramo ići na razumno ograničavanje investicija. Međutim, ne sme biti kolebanja. Ne sme biti kolebanja čak ni u prilazu, a da i ne govorim o konkretnom sprovođenju.

Mislim da su investicije koje su ograničene za ova dva meseca male i da je to slabo. To nije put, to nije ono što hoćemo, šta želimo. Ako budemo ostali pri ovome mislim da ćemo kroz šest meseci ponovo diskutovati o istim problemima, na isti način, da ćemo opet govoriti da su nam investicije izmakle iz ruku, da će biti problema sa platnim bilansom i sa budžetskom potrošnjom. Postavljam sebi pitanje: možemo li držati u rukama i investicije, i uvoz i izvoz, i potrošnju? Mislim da možemo!

U pogledu potrošnje skrenuo bih vašu pažnju na ono o čemu juče nije bilo reči, a o tome ima dosta podataka, jer mi o tim stvarima govorimo samo onda kada nam mnogo »zagudi«, onda idemo na visoki nivo, recimo na plenum, onda idemo na visoki nivo, recimo na plenum, onda govorimo o tim stvarima. Uopšte, postavlja se problem štednje. Uzmimo, na primer, putovanja u inostranstvo. Ako bi se vršila jedna realna selekcija mogla bi se izbeći razna preterivanja koja nas opterećuju. Da iznesem samo jedan primer. Prošle godine u jednom gradu Zapadne Nemačke bio je sajam drvne indu-

strije i nameštaja. Na taj sajam otišlo je toliko naših predstavnika, da je njihovo izdržavanje koštalo više nego što je prodato robe. Postavlja se pitanje: da li je to u redu? Mislim da nije, i da bi jedanput takvim putovanjima trebalo da stanemo na put. Tu ne treba da bude kompromisa, a imam utisak da ima vrlo mnogo kompromisa i tolerancije. Pravo da vam kažem, kada diskutujemo o ovim problemima imam osećaj da nam ljudi počinju pomalo da ne veruju. Kažu nam: vi vrlo lepo pričate, vrlo lepe zaključke donosite, međutim, ipak, u praksi vi se toga ne držite! Postaje pomalo opasno ako dozvolimo da stvari idu tim putem, jer ono što govorimo to moramo da sprovodimo u život.

Što se tiče mera Saveznog izvršnog veća ja ne bih govorio da li je bilo vreme, da li je bio najpogodniji moment za njihovo donošenje, nego bih pomenuo jednu drugu stvar koju nismo smeli prevideti. Kad smo doneli ove kapitalne mere morali smo biti mnogo mobilniji, pa makar i ne išli na godišnji odmor u julu i avgustu, nego u septembru, da bi obezbedili ugled merama Saveznog izvršnog veća, koje su u isto vreme i skupštinske, jer je i Savezna skupština o tome diskutovala. Da smo bili mobilniji, da smo bili prisutni, mi bi sprečili mnoga »divljanja« kojih je bilo prilikom sprovođenja novih mera. Neko je hteo da reši problem pekare, neko mesare, pa su onda povećavane cene za 2 dinara, za 5 dinara, za 15 dinara, a neki su povećavali cenu nekoj robi od 2.000 dinara na 6.000 dinara. Sve je to pravdano novim merama Saveznog izvršnog veća. Prosto, čekao se pogodan momenat da se ozakoni ono što je tinjalo duže vreme, da se izvrši pritisak na Savezni zavod za cene gde se nalazi 6.000 zahteva za povišenje cena.

Dalje, neko je juče rekao da je bilo i špekulacija. Recimo, bilo je primera da su ljudi kupovali po dvadeset metara šećera, po dvadeset metara brašna, po 1.000 kgr šećera. Bilo je tih pojava. Međutim, tu je trebalo da nastupimo politički i da te pojave onemogućimo, da krivce kaznimo, da se vidi da ne može da se špekuliše na račun standarda i života radnih ljudi. Ja sam samo toliko hteo da kažem o novim privrednim merama. Nadam se da ćemo u decembru diskutovati kako su se one odrazile na privredne oblasti radi kojih su i donete.

Drugovi, kada sam uzeo reč, hteo sam samo da izrazim jedno svoje razmišljanje koje me pomalo muči. Reč je o izvršavanju onoga što se dogovaramo i to na raznim nivoima, ovde u Saveznoj skupštini i na raznim plenumima. Hteo bih da kažem da prilikom sprovođenja naših mera postoji izvesna tolerancija i kompromisi. Vidite, i ova odluka koja je predložena sadrži neke vrste kompromisa. U tački 5. zaključaka se kaže: »S obzirom na postojeću situaciju u kretanju privrede i uočene tendencije na tržištu i u oblasti cena, preporučuje se socijalističkim republikama da ovlašćenja za raspisivanje

zajmova predviđeni Zakonom o ukidanju doprinosa društvenim investicionim fondovima, koriste samo u onim slučajevima, kada se preuzete obaveze društvenih investicionih fondova stvarno ne mogu podmiriti na drugi način. Preporučuje se svim društveno-političkim zajednicama i radnim organizacijama da uvedu potrebnu štednju u izvršenju svojih investicionih programa, i da u vezi s tim preispitaju postojeće programe privrednih, neprivrednih objekata« itd. Eto, na jednoj strani smo za samostalnost privrednih organizacija, a na drugoj strani kažemo ne, dali smo mnogo, da ipak to uzmemo na neki način, jer imamo obaveze. Tih obaveza će biti sve više i više. Mi smo već toliko ušli u obaveze da je pitanje da li imamo snage da te obaveze podmirimo. Moje je mišljenje da nemamo snage da te obaveze podmirimo, a ako budemo ponovo donosili ovakve zaključke, doći ćemo u istu situaciju.

Treći problem je u tome što smo, po mome mišljenju, onemogućili naš državni aparat, koji treba da obezbedi autoritet propisima i zakonima koje donose Savezna skupština ili Savezno izvršno veće. Mi smo otupili i onemogućili njihovu efikasnost. Slično je i sa tužilaštvom, bankama, inspekcijama. Njihova delatnost je u nas prilično onemogućena. O tome postoji mnogo primera. Na primer, građevinska inspekcija gonila je one koji su pokušali da grade, a nemaju obezbeđena sredstva, kako je predviđeno propisima Saveznog izvršnog veća. Građevinska inspekcija obavesti o tome opštinu, a predsednik pocepa prijavu građevinskog inspektora i još ga kritikuje, i najuri ga. Možete misliti kako će ta inspekcija ubuduće da vrši svoju funkciju.

Predstavnici banaka, to je javna stvar, kada se radilo o oročavanju sredstava, pozivani su u odbore i tamo im je sugerirano kako treba da oročavaju sredstva. Ja sam slučajno bio na jednom skupu i rekao sam im da to ne valja i da će zbog toga biti kritikovani. Oni, međutim, kažu da i drugi isto tako rade. Oktobra prošle godine ja sam nekim drugovima iz Saveznog izvršnog veća rekao šta se događa sa oročavanjem sredstava i da bi trebalo preduzeti neke mere. Međutim, ništa nije preduzeto, ni javno, ni drugim kanalima i došli smo u situaciju da su tako oročena sredstva sada postala na neki način vlast nad nama, nad Skupštinom. Mi možemo da izmislimo kakav god hoćete instrumentarij i mehanizam banaka. Ali dotle, dok politički organi mogu da pozovu u odbor ili u komitet pa da nareda kako treba da se oročavaju sredstva, nikakav bankarski mehanizam nam neće pomoći. Služba društvenog knjigovodstva, koja je, po mome mišljenju, jedan od naših najboljih službi, ima mnogo podataka o tome. Ona je ustanovila da je bilo oko 1.800 prekršaja da su obrtna sredstva investirana, a od toga svega je 123 slučaja predato tužilaštvima. Ali, šta se dogodilo? Tužilaštva ih ne gone, jer tužioci kažu

da to nije klasičan kriminal i da od toga ne pretili opasnost po društveni poredak. Međutim, faktički takvo usmeravanje društvenih sredstava potkopava naš društveni sistem i može više da mu šteti nego klasičan kriminal koga treba goniti. Vidite, na koji način završe mnogi predlozi Službe društvenog knjigovodstva i drugih organa. Eto, na taj način mi smo onnesposobili organe, koji su pozvani da obezbede autoritet odlukama Skupštine i Saveznog izvršnog veća i tako, što god odlučimo, to može odmah da se deformiše, čim ode iz ove Skupštine. Ako bismo išli za tragom tih odluka, videli bismo šta se sa njima događa. Mislim da je krajnje vreme da obezbedimo autoritet našim zakonskim aktima o organima koji su pozvani da sprovedu u život ono što se dogovaramo.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Ima reč poslanik Dušica Stojković.

Dušica Stojković (Izborna jedinica Vršac):

Nezavisno od mera koje su do sada preduzimane u cilju kompleksnog i postepenog rešavanja ekonomskog položaja poljoprivrede, posebno pažnju zaslužuju neka specifična pitanja, od kojih je jedno od najznačajnijih, a to je rešavanje problema zaduženosti poljoprivrede. Ovaj problem takođe je veoma ozbiljno istaknut i u Rezoluciji Savezne skupštine o razvoju poljoprivrede, koju je ovaj Dom usvojio pre kratkog vremena.

U dosadašnjim diskusijama i predlozima, u vezi sa rešavanjem ekonomskog položaja poljoprivrede, naglašeno je da je ova pitanja potrebno rešavati ekonomskim cenama. U tom slučaju ove cene bi trebalo da obezbede takvu stopu fondova kojom bi se formirala sredstva za proširenu reprodukciju, koja bi omogućila stabilan razvoj poljoprivrede i njen uticaj na životni standard stanovništva.

Ova pitanja mogu se rešavati i kombinovanim merama, tj. porastom cena i ublažavanjem dosadašnje prezaduženosti. Ukoliko bi se pitanje prezaduženosti rešavalo samo porastom cena, onda bi prosečna stopa fondova u poljoprivredi trebalo da bude veća nego što je sada prosečna stopa fondova u ostaloj privredi SFRJ. U tom slučaju, stepen zaduženosti poljoprivrednih organizacija izjednačio bi se sa stepenom zaduženosti ostale privrede SFRJ.

Međutim, problem zaduženosti može se rešavati i na drugi način, o čemu imam nameru da govorim.

Odobreni krediti poljoprivrednim organizacijama u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini iznose na dan 30. IX 1963. godine 211,5 milijardi dinara, od čega 36% otpada na osnovna sredstva. Do 30. IX 1963. godine otplaćeno je 23,6 milijardi dinara a ostaje da se otplati 187,9 milijardi, odnosno 87,4%.

Najveći deo kredita — 44,4% — dato je na rok otplate do 10 godina. Krediti za osnovna

sredstva sa rokom otplate do 10 godina čine 54,6% od ukupnih kredita za osnovna sredstva. Najveći deo kredita je sa ovim rokom zbog toga, što se u proteklom periodu pretežno investiralo u opremu, koja ima srazmerno kraći rok otplate.

Na osnovu dinamike otplate kredita za period 1964—1970. godine prosečna godišnja otplata iznosi: za sve namene 15,1 milijarda dinara, od čega:

— za osnovna sredstva	11,1 milijarda dinara;
— za obrtna sredstva	1,7 milijarda dinara;
— za pokriće gubitaka	2,2 milijarde dinara;
— za sredstva zajedničke potrošnje	0,1 milijardi dinara.

U periodu 1964—1970. godine treba otplatiti ukupno 106 milijardi dinara ili 56,3% od celog duga. U tome, krediti za osnovna sredstva iznose 78 milijardi, odnosno 74% od duga koji treba platiti za narednih 7 godina. Samo za prosečnu godišnju otplatu od 15,1 milijardu dinara potrebna je stopa fondova od 4,1% na uložena sredstva. Međutim, poljoprivredne organizacije u 1963. godini ostvarile su stopu fondova samo od 2,57% na uložena sredstva.

U tom slučaju, sredstva amortizacionog fonda u celini bi se koristila za prostu reprodukciju, dok za nove investicije, namenjene proširenoj reprodukciji, ne bi bilo uopšte sredstava, ukoliko bi se u narednom periodu ostvarila stopa fondova na nivou ostale privrede.

Od ukupnih izvora osnovnih sredstava u poljoprivredi 74,7% čine krediti, dok u ostaloj privredi taj procenat iznosi 51,5%.

Ovako visoka zaduženost poljoprivrednih organizacija u odnosu na zaduženost ostale privrede SFRJ (74,7 prema 51,5) stavlja poljoprivredu u nepovoljne uslove, jer tako visoka zaduženost, na osnovu iskazane dinamike, treba da se likvidira u relativno kratkom periodu. Uz sadašnje uslove sticanja dohotka, pa i uz znatno popravljene uslove privređivanja, ova zaduženost će i dalje biti kočnica za nova ulaganja. Potrebno je istaći da polovinu aktivnih osnovnih sredstava u poljoprivredi AP Vojvodine čine krediti, dok u ostaloj privredi SFRJ to čini oko 1/4.

Anuiteti u 1963. godini na jednog zaposlenog u privredi SFRJ, bez poljoprivrede, iznose 131.000 dinara, a u poljoprivredi AP Vojvodine 249.000 dinara. Ukupni neotplaćeni krediti na jednog zaposlenog u privredi SFRJ, bez poljoprivrede, iznose 1,2 miliona dinara, a u poljoprivredi AP Vojvodine 2,6 miliona dinara.

Najveći deo kredita potiče iz OIF-a i to 67%, zatim iz bankarskih sredstava 23%, dok

ostalih 9% otpada na kredite iz republičkih i ostalih lokalnih fondova.

Zajmovi za osnovna sredstva uglavnom potiču iz OIF-a i to 91,4%. Zajmovi za obrtna sredstva uglavnom su dobijena iz bankarskih sredstava i to 77,2%. Zajmovi za pokriće gubitaka potiču iz republičkih i pokrajinskih investicionih fondova i to 47,0%, a iz OIF-a 42%.

Osnovni uzroci prezaduženosti poljoprivrednih organizacija nalaze se u njenom nepovoljnom ekonomskom položaju u proteklom periodu. Ekonomski uslovi privređivanja bili su postavljeni tako da se, putem održavanja niskih cena poljoprivrednim proizvodima, akumulacija iz poljoprivrede prelivala u druge grane privrede. U takvim uslovima, poljoprivredne organizacije nisu mogle izdvojiti dovoljno sredstava za onaj obim investicija koji je proizlazio iz opšte-društvenih potreba, pa su morali da intervenišu centralizovani fondovi.

Opšti investicioni fond, kao najveći izvor finansiranja, određivao je uslove za dobijanje kredita i ukoliko je situacija za stvaranje sopstvenih sredstava bila teža, utoliko su i uslovi za dobijanje kredita bili teži i neusaglašeniji sa finansijskim rezultatima poljoprivrednih organizacija. Tako, na primer, rokovi vraćanja kredita skraćeni su uz istovremeno povećanje učešća, što je, s jedne strane, potenciralo i onako veliku zaduženost, a s druge strane, vršilo pritisak na vrlo oskudna sredstva poljoprivrednih organizacija, koja nisu bila sposobna da istovremeno pod teškim uslovima stvaraju sredstva za učešće i da otplaćuju dospele kredite.

Rokovi vraćanja kredita posle 1958. godine naglo su skraćeni. Tako je, na primer, rok otplate kredita za navodnjavanje skraćen od 50 na 10 do 15 godina, za odvodnjavanje od 50 na 20 godina, za dugogodišnje zasade od 20 na 10 do 15 godina, za opremu od 10 na 8 do 10 godina i za objekte za stoku od 40 na 15 godina.

U isto vreme, došlo je do znatnog povećanja učešća poljoprivrednih organizacija u vrednosti investicija. Učešće u investicijama za navodnjavanje povećano je od 15% na 30%, za odvodnjavanje od 10% na 30%, za dugogodišnje zasade od 30% na 40%, za opremu od 10% na 50% i za građevinske objekte od 20% na 40%.

U 1962. godini učešće je bilo nešto niže, ali je već u 1963. godini ponovo povećano.

U nedostatku sopstvenih sredstava za otplatu zajmova i za učešće, poljoprivredne organizacije su se morale zaduživati u bankama i lokalnim investicionim fondovima, kako bi stvorile potrebno učešće za izvršenje planiranih investicija. Tako je, na primer, za učešće podignuto kredita u iznosu od 3.231 milion dinara. S jedne strane, OIF je povećavao procenat učešća, a s druge strane, davao je posebna sredstva za to učešće. Oko 49% kredita za osnovna sredstva dato je po kamatnoj stopi od 3%, dok ostvarene stope fondova na uložena

sredstva posle 1957. godine nikad nisu prelazile preko 2,6%.

Nepovoljni ekonomski uslovi privređivanja i pritisak na investitore da u kratkom vremenskom periodu otplaćuju dospelje visoke obaveze, uz istovremeni zahtev za obezbeđenje sredstava za učešće, doveli su do prezaduženosti poljoprivrednih organizacija i potpune nesposobnosti za daljnja investiranja.

Naročito je teška situacija bila u 1961. godini, kada su poljoprivredne organizacije imale gubitke od 14,3 milijardi dinara. U toj godini dispariteti cena dostigli su kulminaciju i izazvali najveće gubitke. Međutim, ukupni gubici u periodu od 1959 do 1961. godine iznose 21,3 milijarde dinara. U ovom periodu za pokriće gubitaka u potpunosti su iscrpna sopstvena sredstva, a, osim toga, nastala su nova zaduženja, što je još više povećalo prezaduženost.

Ovakav razvoj u prethodnom periodu ostavio je nepovoljne posledice na opštu ekonomsku i kreditnu sposobnost. U toj situaciji neakumulativna poljoprivreda morala je da ostvarenu nisku akumulaciju upotrebljava za otplatu kredita, dok su druge grane privrede, koje su akumulativne, svoju akumulaciju upotrebljavale za dalji sopstveni razvoj. Posebno se problem zaduženosti javlja u momentu donošenja plana privrednog razvoja za naredni period, jer predviđeno povećanje proizvodnje zahteva daleko veća sredstva za investicije, nego što su iznosila u prethodnom periodu.

Pitanja ekonomskog položaja u 1962. i 1963. godini su tek počela da se rešavaju, ali rezultati još ni iz daleka ne zadovoljavaju, što se vidi iz završnih računa za 1963. godinu.

Raspoloživa sredstva za investicije, formirana po završnim računima, iznose 6.323 miliona dinara. Kada se ovom iznosu doda amortizacija, koja po proceni za 1964. godinu iznosi 17,4 milijarde, onda ukupna raspoloživa sredstva u ovoj godini iznose 23,7 milijardi dinara. Ako se ova raspoloživa sredstva umanje za iznos dospelih otplate, što iznosi 15,3 milijarde dinara, za investicije ostaje 8,4 milijarde dinara.

Na osnovu ovih podataka se vidi da se dospelje otplate pokrivaju sa 6,3 milijardi dinara iz izdvojenih sredstava iz čistog prihoda i 9,0 milijardi dinara iz amortizacionog fonda, što znači da se 52,0% sredstava amortizacije koristi za otplatu anuiteta.

Veliki broj organizacija u 1963. godini nije u mogućnosti da izvrši obaveze po anuitetima. Tako, na primer, u 82 poljoprivredne organizacije ostvarena sredstva iz fondova i amortizacije su manja za 3,5 milijardi dinara od dospelih obaveza za otplatu kredita.

Po pravilu, poljoprivredne organizacije sužavaju obim sredstava za lične dohotke, da bi obezbedili sredstva za otplatu kredita. Zbog toga su lični dohoci u poljoprivredi niži od ličnih dohodaka u ostaloj privredi SFRJ.

Dospelje otplate u 1963. godini su veće za 2,3 puta od izdvojenih poslovnih sredstava za fondove, što takođe potvrđuje da poljoprivreda nije u mogućnosti da iz tekuće akumulacije otplaćuje obaveze po kreditima.

Da bi organizacije mogle izvršiti prostu reprodukciju, potrebna su im sredstva od 17,4 milijardi dinara. Međutim, pošto se sredstva za prostu reprodukciju koriste i za otplatu anuiteta, onda za zamenu ostaje svega 8,4 milijarde dinara ili 48%. Kako ovo nije dovoljno za prostu reprodukciju, organizacije se zadužuju novim kreditima i uz prosečno učešće od 35% mogu angažovati kredite u iznosu od 15,6 milijardi dinara, što sa sopstvenim sredstvima (od 8,4 milijarde) čini ukupno 24 milijarde dinara. Iz ovog proizlazi da se krediti zbog prezaduženosti koriste i za prostu reprodukciju.

Međutim, korišćenjem sredstava amortizacije za kupovinu kredita, zamena osnovnih sredstava se potpuno zapostavlja, jer uslovi pod kojima se dobijaju novi krediti zahtevaju sasvim druge primene i daju se za proširenu reprodukciju.

U poslednje dve — tri godine poljoprivredne organizacije AP Vojvodine zaduživale su se u kreditima za kupovinu zemlje. Krediti za ove namene iznose 6.972 miliona dinara što povećava takođe stepen prezaduženosti.

Najavljena rešenja, kojima bi se stvorili povoljniji uslovi privređivanja u poljoprivredi, ne mogu ni približno da otklone posledice prezaduženosti poljoprivrednih organizacija. Ova prezaduženost predstavlja i izuzetno stanje koje se mora rešavati i posebnim merama.

Na ovaj problem ukazano je takođe i u Rezoluciji Savezne skupštine o daljem razvoju poljoprivrede, gde je dosledno ovo rečeno:

»U okviru poboljšanja ekonomskog položaja poljoprivrednih organizacija, pored ostalih mera, nužno je na odgovarajući način pristupiti rešavanju prezaduženosti i otklanjanju poteškoća u otplati anuiteta.

Zato je potrebno da se pristupi utvrđivanju realnih rokova za otplatu svih kredita, u skladu sa vekom trajanja odgovarajućih sredstava za proizvodnju, i da se preispita potreba privremenog odlaganja otplate anuiteta, produživanje rokova otplate i smanjivanje kamatne stope i eventualno otpisivanje sanacionih kredita.«

Zbog svega ovoga predlažem:

— da se otpišu zajmovi koji su dati za kupovinu zemlje. Godišnja otplata za ove zajmove iznosi 0,5 milijardi dinara;

— da se otpišu zajmovi za pokriće gubitaka. Sadašnja godišnja otplata ovih zajmova iznosi 2,2 milijarde, a prosečan rok otplate 6,9 godina;

— da se svi zajmovi za osnovna sredstva pretvore u jedan zajam, za svaki izvor na 25 godina, sa kamatnom stopom od 1% i početkom otplate u 1967. godini (sadašnja prosečna godišnja otplata ovih zajmova iznosi 10,6 milijardi

dinara, prosečan rok otplate oko 11 godina, a prosečna kamatna stopa 2,10%);

— da se svi zajmovi za obrtna sredstva pretvore u jedan zajam, za svaki izvor na 25 godina, sa kamatnom stopom od 1% i početkom otplate u 1967. godini (sadašnja prosečna otplate iznosi 1,7 milijardi dinara, prosečan rok otplate oko 28 godina, a prosečna kamatna stopa 1,4%).

Prema ovom predlogu, prosečne godišnje otplate iznosile bi 6,7 milijardi dinara, umesto sadašnjih 15,1 milijardi dinara. Za osnovna sredstva otplate bi se smanjila od 10,6 milijardi dinara na 4,5 milijardi dinara, za obrtna sredstva povećala bi se od 1,7 milijardi dinara na 2,1 milijarde dinara, a otplate zajmova za sredstva zajedničke potrošnje ostala bi nepromenjena, dok bi se zajmovi za kupovinu zemlje i pokriće gubitaka otpisali.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Ima reč savezni sekretar za trgovinu, Dragutin Kosovac.

Dragutin Kosovac, savezni sekretar za trgovinu:

Drugarice i drugovi poslanici:

Kao što je već istaknuto u diskusiji i u materijalima, razlozi za ovako uznemirenu situaciju na tržištu o kojoj raspravljamo nalaze se u neuravnoteženosti robno-novčanih odnosa. Tačno je da na ovakvu situaciju djeluju i kretanja u svijetu, jer takozvani Medijev indeks, koji prati 15 artikala koji se najčešće pojavljuju u svjetskoj trgovini, bilježi porast cijena u avgustu ove godine, u odnosu na avgust prošle godine, osam posto. Isto tako, u gotovo svim evropskim zemljama zabelježen je porast troškova života, a u nekim i veći nego u nas. Međutim, i pored toga, ostaje da je osnovni uzrok neuravnoteženosti robno-novčanih odnosa u zemlji. U nas je i prošle godine postojala neuravnoteženost, ali dok je u odgovarajućem prošlogodišnjem periodu realizovana novčana tražnja premašila ponudu roba za tri posto, u ovoj godini neuravnoteženost je znatno jača, jer je ponuda roba (po fizičkom obimu) veća za 17%, a realizovana novčana tražnja za 26%. Dok se prošle godine ovaj negativni saldo uglavnom reflektovao na nivo zaliha koje su stagnirale, dotle se ove godine više odrazio na cijene, na povišenje njihovog nivoa, kako uslijed svjesnog dejstva (preduzete mjere), tako i stihijski, naročito na najugroženijim tačkama, u prvom redu na tržištu investicija, a u posljednje vrijeme i na tržištu potrošne robe.

Ponavljam, kad kažem da je kretanje investicija osnovni uzrok ovakvim kretanjima, ali želim da istaknem da se slažem sa ocjenama da preduzete mjere na ovom sektoru još nijesu dovele do značajnog smanjenja stope rasta.

Mislim da prilikom ocjenjivanja stope rasta i tog smanjenja treba imati u vidu da je u nas

u prošloj godini bio relativno nizak nivo investicija — u prvom periodu, porast prema 1962. godini iznosi svega osam posto, iako je čitava godina završena porastom od 19%, što znači da je i u drugom polugodištu prošle godine baza znatno brže rasla.

Ovakav nivo investicija, s obzirom na strukturu naše privrede, izazvao je vrlo visoku konjukturu u svim oblastima privrede, što je dovelo i do značajnog porasta primanja stanovništva, osobito ličnih dohodaka. Oni su za osam mjeseci realizovali porast od 30,9%. Takav porast ličnih dohodaka ostvaren je i znatnim povećanjem broja zaposlenih kojima je konjuktura otvorila nova radna mesta i omogućila da i niskoproduktivni kapaciteti imaju obezbeđen opstanak i plasman na tržištu.

Prema podacima socijalnog osiguranja, porast zaposlenosti je veći nego što to pokazuju podaci statistike. Prema podacima socijalnog osiguranja, zaposlenost u ovoj godini je veća za 7,3% od prošle godine. Međutim, i pored takvog porasta ličnih dohodaka, porast ukupnih primanja stanovništva bilježi skromniji porast (za osam mjeseci 26,8%), a, s obzirom na porast i nerobnih rashoda, ukupna izdavanja stanovništva za robu bilježe porast, zajedno sa potrošačkim kreditima, od svega 21%. Iako je to vrlo značajan porast, koji vjerovatno premašuje mogućnost privrede, on je ipak samo polovina porasta koji je ostvaren na sektoru investicija. To su indeksni brojevi koji ne moraju mnogo da pokazuju. Međutim, kada se pogledaju apsolutni iznosi, situacija je još jasnija. Izdaci za investicije u proteklom periodu su znatno premašili ukupne lične dohotke. Ukupni lični dohoci za osam mjeseci iznose 955 milijardi dinara, a investicije na društvenom sektoru iznose 1.031 milijardu dinara, ili su gotovo dosegle sve izdatke stanovništva za robu koja za osam mjeseci, zajedno sa potrošačkim kreditom, iznosi 1.284 milijardi dinara. Ili, samo porast investicija, ne ličnih, nego materijalnih rashoda budžeta, za prvih osam mjeseci iznose okruglo 390 milijardi dinara, a porast izdataka stanovništva za robu, zajedno sa potrošačkim kreditom, iznosi 230 milijardi dinara.

Ovo, kao i drugi podaci o odnosima na tržištu, kao što su: povećan izvoz potrošnih dobara za 18,6%; poljoprivredni izvoz stagnira, tipične grane industrijskih potrošnih dobara bilježe porast — tekstil 162 indeks izvoza, koža i obuća 148, nameštaj 123, zatim, pad izvoza svih vrsta investicionih dobara i stanje na tržištu na kome su najdeficitarnija investiciona dobra — pokazuju da su investicije zaista osnovni činilac koji je izazvao poremećaje i da rješenje treba tražiti u njihovom obuzdavanju. Na takva kretanja ukazuje i stanje zaliha koje su, u cjelini krajem sedmog mjeseca veće za oko devet posto, a u industriji i u trgovini na veliko za 30%. Pored toga što ova kretanja ukazuju i

na konjunkturane tendencije, ona izazivaju seljenje zaliha iz proizvodnje u promet, s obzirom da se u trgovini u zalihama pretežno nalazi roba široke potrošnje, ukazuju i na opštu snabdjevenost na ovom sektoru. Međutim, ovaj nivo zaliha praćen je pojavom desortiranosti koja je dobrim dijelom prouzrokovana i otežanim mogućnostima ostvarivanja planiranog uvoza roba široke potrošnje.

Porast investicione potrošnje i deficitarnost investicionih materijala stvaraju posebne teškoće u snabdevanju sela, koje je, s obzirom na povećan prihod od otkupa poljoprivrednih proizvoda, dobilo veća sredstva i želi da ih dobrim dijelom investira. Tako se sada u gradnji nalazi preko 60.000 privatnih stanova, većinom na selu. Otežano snabdijevanje investicionim materijalima otežava izvršenje ovih mjera i ujedno stvara veći pritisak na druge robe široke potrošnje.

Ove cifre sam iznio ne radi toga da ukažem na pravac u kome treba da budu usmjerene mjere, nego radi toga što mislim da te cifre ujedno i u prvom redu dokazuju da politika jačanja lične potrošnje, porasta ličnih dohodaka nije bila uzrok ovakvim kretanjima, nego baš naprotiv. To isto pokazuje da najefikasnije mjere treba tražiti u daljem i bržem sprovođenju Rezolucije Savezne skupštine o razvoju privrednog sistema i u ostvarivanju politike koju smo utvrdili.

Ovakva kretanja još su oštrija kada se ima na umu da naša zemlja raspolaže malim deviznim i materijalnim rezervama. Međutim, treba istaći da nema zemlje u svijetu koja bi mogla da ima takve materijalne rezerve da, bez ozbiljnih potresa, izdrži ovako nagli porast investicione i opšte potrošnje, koje u strukturi potrošnje predstavljaju preko 50%.

Ipak, iskustva iz ove godine postavljaju pred nas zadatak da intenzivnije stvaramo devizne i materijalne rezerve, vodeći pri tome računa da je za zemlju kao što je naša, koja se tek nalazi u razvoju, to značajno opterećenje i da tereti i usporava porast, ali koje, s druge strane, u svim situacijama omogućava sigurnija i stabilnija kretanja.

Kao što sam rekao, osnovne mjere za rješavanje ovakve situacije nalaze se u smanjenju potrošnje, i to u prvom redu investicione i opšte. Međutim, mi se ne možemo odreći ni drugih mjera, pa ni administrativnih. I one, iako ne daju rezultate na duži rok, mogu biti značajne, pogotovu što se u sadašnjem našem sistemu i režimu cijena, oko 70% industrijskih proizvoda nalaze pod režimom kontrole cijena. Zbog toga su u proteklom a i u narednom periodu će organi tržišne inspekcije biti mobilisani u kontroli izvršavanja i poštovanja odgovarajućih propisa o cijenama. Za ovaj period organi tržišne inspekcije oduzeli su oko 300 miliona dinara neopravdane dobiti, ostvarene podizanjem cije-

na iznad odobrenih i podnijeli odgovarajuće prijave za kršenje propisa. Pored toga, organi tržišne inspekcije dobili su nalog da na osnovu Zakona o poslovnim odnosima na tržištu podnose tužbe za djela špekulacije i za one proizvođače i trgovinu koji nijesu podložni kontroli cijena, ukoliko, koristeći situaciju na tržištu, špekulišu i nerazumno povišavaju cijene. Mislim da bi bilo od značajne koristi ako bi organi tržišne inspekcije u ovom poslu dobili podršku svih odgovarajućih organa.

U narednom periodu značajnu ulogu u pravcu stabilizacije tržišta mogli bi da odigraju pored ostalih i trgovinske organizacije i lokalni organi, naročito na sektoru poljoprivrednog tržišta.

U Rezoluciji Savezne skupštine o daljem razvoju poljoprivrede govori se da treba dalje razvijati i tržište poljoprivrednih proizvoda i usklađivati ga s politikom u poljoprivredi u cjelini. Savezni sekretarijat za trgovinu već je izradio i dostavio odgovarajući materijal skupštinskim odborima. U tim materijalima su i predložili o proširenju garantovanih cijena i na druge proizvode, o čemu je govorio poslanik Vlada Stamenkov. Međutim, bez obzira na te diskusije i odluke, nužno bi bilo da se trgovinska mreža i lokalni organi zauzmu da se potpuno obezbijedi snabdjevenost poljoprivrednim proizvodima za jesen i zimu, s obzirom da u toj oblasti još ni izdaleka nijesu iskorištene sve mogućnosti.

Isto tako, posebno bi bilo nužno posvetiti pažnju ugovaranju proizvodnje povrća i voća, kako za narednu godinu, tako i za zimski period ove godine, s obzirom da klimatske prilike u našoj zemlji to dozvoljavaju, a pozitivna iskustva u ugovaranju proizvodnje isporuka već su se afirmisala u našoj zemlji.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Reč ima poslanik Ernest Rahten.

Ernest Rahten (Izborna jedinica Celje II):

Drugarice i drugovi poslanici, želim da ukažem na probleme rudnika uglja, koji su se pre donošenja julskih mera nalazili u veoma nepovoljnoj situaciji (porast proizvodne cene skoro je dostigao prodajnu cenu) i koji se i danas, s obzirom na stalni porast cena, ne nalazi u zadovolnom položaju.

Preduzete mere odnosile su se, pre svega, na potrebu izjednačavanja pariteta među granama, kad su već svi činioци ukazivali na to da se rudarstvo nalazi u neravnopravnom položaju i da do izlaza i poboljšanja u ovoj grani mora doći.

Poznato je da je potražnja uglja posle 1962. godine u znatno većem porastu i da je moguć porast proizvodnje. U poslednjim godinama nije bilo znatnijeg povećanja proizvodnje uglja i baš zato se stvara iz godine u godinu kritična situacija. U ovoj godini situacija je još kritičnija zbog toga što rudnici uglja moraju rešavati i

nedostatak hidroelektrične energije povećanjem isporuka uglja termocentralama. Zbog toga ostaje nepokrivena potrošnja, i potražnja industrije i individualnih potrošača. Zbog zakašnjenja ulaganja u proizvodne kapacitete rudnika uglja otežava se, s druge strane, i položaj proizvođača — rudara, što dolazi do naročito izražaja u rudnicima sa plafoniranim cenama uglja. Uz ovako konstatovano stanje dolazi do nekih disproporcija, i to: tražimo od rudnika uglja da rade po osnovama samostalnog privređivanja, što je nužno i pravilno, a cene za ugalj su za oko 30% niže od postojećih svetskih cena. S druge strane, rade sa dosta skupljim repro-materijalom i osnovnim sredstvima od cena na svetskom tržištu. Takav položaj rudnika uglja morao se nužno odraziti u radu, privređivanju i ekonomskom stanju tih preduzeća. Sve interne mere koje su se preduzimale u preduzećima, nisu mogle poboljšati loše ekonomsko stanje. I pored preduzimanja raznih mera, kao što su: povećanje produktivnosti i smanjivanje normativa potrošenog materijala, u najviše slučajeva nije mogao da se smanji porast proizvodnih troškova, jer su cene materijala brže rasle. Mogao bih nabrojati poskupljenja osnovnih materijala u periodu od jedne godine, kao što su: jamsko drvo, čelična podgrada, upaljači, eksploziv i drugo.

Potrebno je istaknuti da je danas smanjivanje broja zaposlenih radnika u rudarstvu postao krupan problem, tako je bar u SR Sloveniji. Mislim da i u drugim rudnicima situacija nije mnogo bolja. I, umesto da se, s obzirom na potrebe za povećanjem proizvodnje uglja, na neki način privuče nova radna snaga, dolazi u stvari do smanjenja broja zaposlenih. Mobilisanje i zadržavanje radne snage u ovoj grani postoji svuda u svetu. U istočnim i u zapadnim zemljama ovaj problem se rešava na taj način, što se zaposlenima u ovoj grani daju najviše zarade, a to iznosi oko 30% više od proseka najbolje plaćene proizvodne grane.

Rešenje problema radne snage u rudarstvu ne može se postići samo povećanjem ličnih primanja, već i primenom savremene mehanizacije, uvođenjem nove visokoproduktivne tehnologije, usavršavanjem kapaciteta u ekonomsko opravdanim okvirima i slobodnim formiranjem cena ili bar elastičnijim formiranjem cena s obzirom na porast cena osnovnih materijala. Ovde bi trebalo razmotriti kako da se osigura i stimuliše priliv radnika u rudarstvu.

Svojim izlaganjem hteo sam ukazati da su povišenjem cena od 10% rudnici uspeali kompenzirati samo povišenje od 1.500 dinara i porast troškova osnovnih materijala. Problematika rudarstva, koje sam se u izlaganju dotaknuo, ostaje i dalje nerešena. Znam da bi bilo nepravilno govoriti o daljem povišenju cena, a smatram da je to nužno, s obzirom da je to naša osnovna energetska baza, ali smatram da

odgovarajući stručni organi treba da obrade i pripreme materijale za raspravu u skupštinskim telima i da se daljim preduzimanjem potrebnih mera postigne potrebiti paritet među granama.

U diskusijama koje su se vodile poslednjih dana jasno se ukazalo na podršku za konkretizacijom načela Rezolucije Savezne skupštine, pa smatram da bi redovno praćenje uticaja preduzimanja mera bilo veoma pozitivno i značajno za dalji rad.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Reč ima poslanik Milija Kovačević.

Milija Kovačević (Izborna jedinica Uroševac):

U vezi sa nekim prvim iskustvima i sagledavanjima primene novih mera u praksi, koje se odnose na poljoprivredu a koje je nedavno donelo Savezno izvršno veće, smatram da nema potrebe više ponavljati njihov značaj i uzroke zbog kojih su morale biti donesene.

U sagledavanju dejstva novih privrednih mera na formiranje i raspodelu ukupnog prihoda poljoprivrednih organizacija pošlo se od:

— povišenja cena poljoprivrednih proizvoda propisanih odlukama Saveznog izvršnog veća i ostvarenih do sada na tržištu;

— povišenja cena reprodukcionog materijala i usluga propisanih u odlukama Saveznog izvršnog veća (mineralna đubriva, uglja i električna energija) i od formiranih cena na tržištu;

— smanjenja regresa za mineralna đubriva i ukidanje regresa za uvezenu stočnu hranu, gorivo i generalni remont mašina;

— povećanja ličnih dohodaka, u cilju usklađivanja njihovog nivoa sa ostalim granama privrede i pokrića povećanih troškova života;

— povećanja stope fondova radi osposobljavanja poljoprivrednih organizacija za proširenu reprodukciju i ukidanje nekih doprinosa.

Uzimajući u obzir izvršene promene, u vreme donošenja novih mera računalo se da će poljoprivredne organizacije povećati stopu fondova od 1,33% na 3,17%.

Sagledavanja na koja hoću da ukažem vršena su na dva načina, ili u dva pravca, i to:

— primenom preračunavanja sadašnjih cena, troškova ukupnih efekata novih mera za osam meseci, ove godine u odnosu na postignute poslovne rezultate poljoprivrednih organizacija u 1963. godini;

— na osnovu izvršene ankete u 29 poljoprivrednih organizacija (kombinata, poljoprivrednih dobara i zadruga) iz svih rejona u Srbiji.

Moram da napomenem da se prvim sagledavanjem, zbog kratkoće vremena primenjivanja novih mera, više pokazuju u sadašnjim kretanjima osnovni pravci i problemi, nego pojednostosti.

Sva naša sadašnja preračunavanja i neposredni kontakti sa većim brojem poljoprivred-

njih organizacija, sprovedena anketa i pojave u kretanju cena i troškova ukazuju da se neće ostvariti ekonomski efekti i popravljjanje ekonomskog položaja i uslova privređivanja poljoprivrednih organizacija kako se to predviđalo prilikom donošenja ovih mera. Iako je od primene ovih mera prošlo malo vremena, ipak su se ispoljile tendencije koje upozoravaju da još postoje ozbiljni problemi u ovoj veoma osetljivoj privrednoj oblasti, za čije je normalno kretanje izgleda ponajteže promaći i doneti adekvatna rešenja.

Sa naše strane je, i prilikom pripremanja novih mera, bilo ukazivanja da se neke od donesenih mera neće moći efektuirati kako se predviđa. Osnovne primedbe su se odnosile na nivo nekih cena poljoprivrednih proizvoda, na tendencije kretanja troškova, na pitanje pogodnosti vremena za smanjenje regresa, povećanje ličnih dohodaka i stopa fondova. Međutim, kada su mere donesene svi smo smatrali da su veoma značajne, da su na vreme donete i da za početak predstavljaju ozbiljan korak napred u poboljšanju ekonomskog položaja poljoprivrednih organizacija u ovoj godini.

Sada se stanje znatno izmenilo, u odnosu na tadašnja predviđanja. Neke od osnovnih pretpostavki od kojih se polazilo u primeni mera, ne ostvaruju se kako se očekivalo.

Odnosi cena materijala i usluga koje poljoprivreda mora da troši i nabavlja i cena po kojima poljoprivreda praktično može da realizuje svoje proizvode nisu mogli biti zadržani u predviđenim relacijama. Pomeranja su izvršena na štetu poljoprivrednih organizacija. Ove privredne organizacije u stvari su i sada u najnepovoljnijem položaju, kako prema onima kome prodaju svoje proizvode (usled kritičnosti proizvodnje), tako i prema onima čiji se materijali i usluge moraju prilikom organizovanja proizvodnje trošiti i kupovati.

Cene koje utiču na povećanje troškova proizvodnje i poslovanje poljoprivrednih organizacija, prema podacima sprovedene ankete, rastu znatno preko očekivanja i, s druge strane, skoro svi oni koji kupuju i preuzimaju svoje sirovine bolje prolaze sada i bolje akumuliraju nego poljoprivredne organizacije.

To se vidi iz indeksa cena reproduktionog materijala i usluga za preračunatu 1964. godinu.

	1963 = 100
Za ukupnu proizvodnju	141
— ratarstvo	136
— seme pšenice	155
— veštačko đubrivo (prosek)	128
— nafta	146
— generalna opravka »Zadrugara«	141
— stočarstvo	146
— superkoncentrat za svinje	149
— mekinje	142
— krmna smeša za svinje	140
— kukuruz u zrnu	145
— stočni ječam	137

Prilikom donošenja novih mera računalo se s porastom cena i to samo cena reproduktionog materijala od oko 15%. Ovde nisu uzete u obzir povišene cene uglja, struje i povećanje ličnih dohodaka i druga poskupljenja.

S druge strane, do sada nije ostvaren nivo nekih cena kojima se predviđalo da će poljoprivredne organizacije moći da realizuju svoju proizvodnju. Ovo naročito važi za neke proizvode u Socijalističkoj Republici Srbiji.

Evo kako to izgleda u anketiranim organizacijama:

PROIZVOD	Cene sa premijama: dinara za 1 kg			
	Ostvarene cene u 1963. godini	Propisane i predviđene cene SIV-a		Ostvarene cene u avgustu 1964. godine
		Garantovane	Tržišne	
Pšenica	49	62	62	58
Šećerna repa	9,8	12	13	12—12,5
Suncokret	79	85	90	85
Brojlere	475	495	544	475—500
Mleko	58	75	80	70—76

Poljoprivredne organizacije u SR Srbiji ostvaruju niže cene od predviđenih za pšenicu, šećernu repu, suncokret, brojlere i mleko, dok za kukuruz i stoku ostvaruju u proseku više cene od predviđenih tržišnih cena. Međutim, one za sada nisu u stanju da nadoknade razliku nižih cena, jer pšenica učestvuje sa 24% u ukupnim prihodima iz poljoprivrede.

Zbog svega toga, bilo bi neophodno insistirati da industrija šećera i ulja povisi otkupne cene za ovogodišnju proizvodnju šećerne repe i suncokreta, bar na nivo koji je bio predviđen. Ovim povišenjem poljoprivredne organizacije bi za ove kulture obezbedile, pored pokrića za povećane ovogodišnje troškove i poboljšanje položaja ove proizvodnje i finansijske rezultate uopšte.

Za brojlere se ne ostvaruju ni garantovane cene, pa je zbog toga ova proizvodnja već sada, u početku ozbiljno ugrožena. Bilo bi nužno da se intervencijom materijalnih rezervi obezbedi otkup brojlera do sada proizvedenih koje poljoprivredne organizacije nisu realizovale po propisanoj garantovanoj ceni. Isto tako, potrebno je da se odredi odgovarajuća garantovana cena za jaja, kako bi poljoprivredne organizacije imale stabilne uslove za razvoj ove proizvodnje. Sa živinarstvom se takođe krenulo dosta široko, a već na početku organizovana proizvodnja je naišla na velike teškoće.

Drugi važan činilac koji je mnogo uticao, a uticaće i do kraja godine, pa i iduće godine na smanjenje efekta novih mera je ovogodišnji podbačaj u proizvodnji pšenice. Posledice ovog veoma znatnog podbačaja naročito u žitorodnim regionima Srbije, i to kako u prinosima, tako još više u kvalitetu, su mnogo šire i dublje nego što se u toku žetve mislilo i ocenjivalo.

U poljoprivrednim organizacijama pšenica je i do sada bila najrentabilnija kultura. U organizovanoj proizvodnji organizacije su imale prosečno dobit 12 dinara na svaki kilogram. Ove godine će gubitak za svaki kilogram proizvedene pšenice u društveno organizovanoj proizvodnji iznositi u proseku oko 9 dinara (a to je 21 dinar negativne razlike) ili po hektaru 22.500 dinara, dok je ranijih godina ostvarivana dobit od oko 40.000 dinara po hektaru, a to je 62.500 dinara negativna razlika po svakom hektaru.

Zbog slabog kvaliteta pšenice, poljoprivredne organizacije realizovale su cene od 58 dinara, uključujući 5 dinara premije, za kilogram, umesto 67 dinara, kako se predviđalo prilikom donošenja novih mera. Vanredna premija od 5 dinara nije mogla u svakoj situaciji mnogo da pomogne velikom broju proizvođača u najznačajnijim rejonima za pšenicu. Naravno, za neke rejone gde je pšenica rodila dobro (Leskovac, Kosmet), to je vanredno poboljšalo stanje organizacija tih rejona. Međutim, tu je mala proizvodnja u odnosu na ukupnu proizvodnju pšenice.

Sve se to neminovno moralo odraziti na rentabilnost poslovanja organizacija, naročito na ostatak iz čistog prihoda i stope fondova, kako se to moglo do sada sagledati.

Evo kako izgledaju podaci za 10 poljoprivrednih dobara i osam zemljoradničkih zadruga u AP Vojvodini:

	Poljoprivredna dobra			Zemljoradničke zadruge		
	Ostvarenje u 1963.	Procena za 1964.	Indeks	Ostvarenje u 1963.	Procena za 1964.	Indeks
Ukupan prihod	9.092	10.042	110	13.227	16.007	121
Ostatak iz čistog prihoda	505	313	62	456	427	93

Kao što se vidi iz ovih poređenja, u ovim društvenim gazdinstvima nije došlo čak ni do osetnijeg povećanja ukupnog prihoda, a ostatak iz čistog prihoda znatno je opao u odnosu na ranija kretanja. To se potvrđuje i globalnim porastom cena svih poljoprivrednih proizvoda u anketiranim organizacijama koje iznose u proseku 15%, tj. za 7 poena manje od najavljenog efekta prilikom donošenja mera Saveznog izvršnog veća u julu ove godine.

U anketiranim poljoprivrednim dobrima pokazuje se tendencija smanjenja fondova iz čistog prihoda u 1964. godini i pored toga što su organizacije u ovoj godini oslobođene plaćanja doprinosa na vanredni prihod i doprinosa društvenim investicionim fondovima. U anketiranim poljoprivrednim dobrima i kombinatima stopa fondova opada u 1964. godini sa 1,54% na 1,05%. Tendencija smanjenja fondova iz čistog prihoda može se očekivati, prema sadašnjim o-

cenama, u poljoprivrednim dobrima i kombinatima u SR Srbiji u celini, a naročito u AP Vojvodini. Takođe, i u zemljoradničkim zadrugama postoji tendencija smanjenja i opadanja fondova iz čistog prihoda, ali blaža.

Ima i drugih činilaca od manjeg ili većeg uticaja na ovakva nepovoljna kretanja, ali su ova dva u SR Srbiji osnovna i zasada presudna, koji su umanjili efekte novih mera u odnosu na predviđanja u vreme njihovog donošenja.

Na osnovu ovakvih kretanja, sada se naročito zaoštavaju dva veoma bitna problema: proizvodnja pšenice u idućoj godini i, zbog poskupljenja stočne hrane, tov i proizvodnja mesa, u prvom redu svinjskog mesa.

Zbog nastalih teškoća u rodu pšenice u ovoj godini, koje su inače poznate, očekuje se dalje smanjenje zasejanih površina pod ovom veoma važnom kulturom. Prošle godine zasejano je oko 80.000 ha manje od predviđenog plana. Ove godine, prema dosadašnjem držanju proizvođača, može se očekivat dalje smanjenje, koje, prema sadašnjim procenama, iznosi i do 200.000 ha. Treba dodati da postoje i znakovi da će se poljoprivredne organizacije više ustezati od većih ulaganja u proizvodnju pšenice. Protiv toga se treba boriti i što pre intervenisati nekim merama. U tom smislu, potrebno je da se poveća posebna premija za 9 dinara, odnosno od 5 na 14 dinara za jedan kilogram pšenice roda 1964. godine i to samo društvenim gazdinstvima koja su imala hektolitarsku težinu manju od 74 kgr u cilju ublažavanja gubitaka nastalih u ovoj proizvodnji. Ovim povećanjem premije bili bi pokriveni samo troškovi proizvodnje. Takođe potrebno je da se za ovu godinu poveća posebna premija za semensku pšenicu za 8 dinara, za sve količine koje upotrebe poljoprivredne organizacije na sopstvenim površinama. Predloženim povećanjem premija ublažili bi se troškovi u ovogodišnjoj setvi, izazvani potrebom sejanja većih količina semena po hektaru, zbog lošeg kvaliteta, kao i da se otplata kredita za pšenicu prilagodi ovako nastaloj situaciji.

Ako se ne bi na vreme i što brže i efikasnije nešto preduzelo u ovom pravcu, moglo bi se desiti da se proizvodnja pšenice i u idućoj godini ne samo ne poveća, nego da se i smanji.

Odnos cena stočne hrane i otkupnih cena stoke je nešto kompleksniji. Osnovni moment je u tome, što se pri sadašnjim tržišnim cenama kukuruza, koji se kroz tov svinja i stoke, u celini, a pri formiranim otkupnim cenama, naročito svinja, realizuje znatno ispod tržišnih cena i to za čitavih 15 do 20 dinara po kilogramu. Sada se kukuruz kroz meso realizuje sa oko 50-55 dinara, a na slobodnom prometu i do 80 dinara.

U SR Srbiji poslednjih godina znatno se razvila proizvodnja tovnih svinja, naročito u kooperaciji sa individualnim proizvođačima. Na završetku prvog polugođa ove godine nalazilo

se u tovu, u organizovanoj proizvodnji 980.000 komada tovljenika. Međutim, celi taj poduhvat, usled već sada vrlo izraženog dispariteta cena stočne hrane i otkupnih cena živih svinja, je u velikoj opasnosti da krene putem smanjenja proizvodnje. Najbolji znak takvog kretanja je stalni pad cena prasadima za tov. Zbog toga se nameće kao veoma hitno potreba da se i tu interveniše odgovarajućim merama. Novom berbom će se sigurno nešto popraviti odnosi i stanje, ali za jednu ovako veliku organizovanu proizvodnju svinja sadašnje teškoće, koje moraju da traju još mesec do dva predstavljaju ozbiljan problem.

Predsedavajući Sergej Kraigher:

Dajem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsedavajući Osman Karabegović:

Nastavljam sa radom. Ima riječ poslanik Popit Franc.

Franc Popit (SR Slovenija):

Drugarice i drugovi poslanici, izvinite što ću opet govoriti. Pošto smatram da je diskusija koja je ovde vođena bila tako bogata i svestrana, bila bi šteta ako ne bih dao neka objašnjenja na direktna pitanja druga Nikole Andrića.

Hteo bih da kažem da se potpuno slažem sa drugom Nikolom Andrićem sa mišljenjima koje je naveo u svojoj dobroj i detaljnoj oceni dosadašnjih kretanja u privredi. Na osnovu čitave diskusije može da se konstatuje da se svi slažemo da su preduzete mere Saveznog izvršnog veća sastavni deo jednog procesa koji će neminovno menjati odnose u privredi i koji će stvoriti objektivne uslove privređivanja, naročito merama koje će voditi ka stabilnijem kretanju privrede i približavati odnose ekonomskim kretanjima u razvijenim tržištima.

Između ostalog, izvršiće se i preraspodela među granama. U ovome će jedni dobiti, a drugi gubiti. Doći ćemo čak do toga, naravno kad bude bolje stanje u spoljnotrgovinskom platnom bilansu, da ćemo, ako tako bude ukazivala računica, uvoziti proizvode prerađivačke industrije, a isto tako i sirovine i proizvode bazične industrije i time uticati na akumulativnost pojedinih grana.

U diskusiji je uočeno da osnovna opasnost za brže i stabilnije kretanje leži u preteranoj potrošnji na našem tržištu koju prouzrokuju investicije neadekvatne našoj ekonomici, sistemu društvenog upravljanja i utvrđenoj politički standarda.

Svi se slažemo da moramo voditi takvu politiku koja će omogućiti radnim ljudima veće dohotke, pa time i veći standard zaposlenih, naravno, na principu dohotka, koji mora da je povezan sa rezultatima produktivnosti i privređivanja.

Takođe se svi slažemo da je potrebno izvršiti preraspodelu nacionalnog dohotka sa dominantnog područja investicija na područje standarda. Mislim da smo u isto vreme, svesni da više nije moguće ostvariti standard parolama, nego većom produktivnošću i boljim gazdovanjem. To je stvar radnih kolektiva i proizvođača. Sistem, kao stvar društvene politike, treba da omogući stvaranje takvih objektivnih okvira koji će stimulirati i obezbediti brža kretanja u tom pravcu. Svi smo jedinstveni u oceni da je poluga za postizanje većih privrednih rezultata ako pravilno postavimo materijalni položaj radnog čoveka, koji je osnovni činilac u proizvodnji i nosilac čitavog progressa.

Ja sam juče o tome govorio. Možda je slabost mog izlaganja u tome što je shvaćeno da u SR Sloveniji fetišiziramo veće dohotke i da sebi dajemo pravo da samo mi tako radimo. Govorio sam o rezultatima takve politike, a znam da takve rezultate imaju i u drugim republikama, svuda gde se krenulo tim putem. Ima komentara da je to najlakši put, što nije tačno. Govorio sam i o teškoćama s kojima se još sukobljavamo prilikom njihovih rešavanja, na jednoj strani sa tehnokratskim, a na drugoj strani, sa najamnim mentalitetom. Svaki onaj koji je radio na tim stvarima zna kakve su teškoće na koje smo nailazili.

Radni ljudi u svim republikama zainteresirani su za veće dohotke i svi želimo da se dobro zaradi i dobro živi — samo je reč o uslovima kada će svako živeti samo od sopstvenog rada. Iz prakse se zna da su ta nastojanja, povezana sa samoupravljanjem i objektivnom ekonomskom nuždom, dalo vrlo dobre rezultate.

Juče sam govorio i o akciji za likvidaciju kategorija primanja ispod 25.000 dinara. Podvukao sam kako su sva naša nastojanja da se modernizacijom proizvodnje postignu u radnim organizacijama bolji rezultati pokazala mali uspeh i istakao kako se stvar brzo promenila kada smo zainteresovali i podstakli materijalni interes zaposlenih, tako da su oni u svom interesu tražili savršeniju organizaciju rada, širi asortiman, bolje tržišne rezultate itd., i to radi toga da bi mogli bolje zaraditi.

Sigurno je da radni ljudi neće rado pristati na stagnaciju ili smanjenje dosadašnjih primanja i da će pronalaziti rezerve i izlaze da se njihov položaj poboljša. Ovakvo nastojanje dejs-tvovaće kao pritisak ka napretku, a efekat pritiska biće utoliko bolji, ukoliko bude sređenija naša privreda, ukoliko bude manje mogućnosti za iskorišćavanje inflacione situacije ili privilegovanog položaja pojedinih grana.

Podržavam mišljenje druga Nikole Andrića i u onom pitanju gde on smatra da se razilazi-mo, tj. u pitanju položaja bazične industrije u odnosu na prerađivačku industriju. Evo iz kojih razloga. Navešću neke podatke iz završnih računa Službe društvenog knjigovodstva za

1962. godinu kojima se pokazuje, recimo, struktura industrije po pojedinim republikama. Naveću, prvo, podatke za Jugoslaviju — koliki je u strukturi procent ekstraktivne industrije, a koliki prerađivačke industrije, a posle ću navesti podatke po pojedinim republikama.

U Jugoslaviji, u ekstraktivnoj industriji, po uložnim sredstvima prosek iznosi 40,33% u SR BiH 55,58%, u SR Sloveniji 42,22%, U SR Srbiji 33,93% i u SR Hrvatskoj 84%. Prema podacima za prerađivačku industriju, procenat za Jugoslaviju iznosi 59,67%, za SR BiH 44,42%, za SR Sloveniju 57,78%, za SR Srbiju 66,07% i za SR Hrvatsku 66,16%.

Prilično isti raspored je i za ostvareni dohodak. Na osnovu podataka Službe društvenog knjigovodstva, ostvareni dohodak, ako pogledamo dohodak u ekstraktivnoj industriji Jugoslavije, iznosi 22,78%, u SR BiH 44,46%, u SR Sloveniji 22,58%, u SR Hrvatskoj 18,36% i u SR Srbiji 17,65%. Ako uzmemo prerađivačku industriju, onda su podaci sledeći: Jugoslavija 87,22%, SR BiH 55,54%, SR Slovenija 67,42%, SR Hrvatska 81,64% i SR Srbija 82,35%. Ovde bih mogao izneti neke podatke i o strukturi po pojedinim granama, ali ne želim da vas time suviše opterećujem.

Ove podatke o strukturi naveo sam radi toga da bih pokazao da je interes i naših radnih ljudi koji su zaposleni u bazičnoj industriji, kao i interes radnih ljudi u SR BiH upravo isti, ako uzmemo samo strukture te industrije, mislim na odnos između bazične i prerađivačke industrije.

Što se tiče aluzije na povoljniji položaj prerađivačke industrije u celini, izražavam mišljenje da će se u mnogome taj položaj izmeniti. To preimućstvo je prividno i ono će se izmeniti kad akumulacija bude zahvaćena porezom na promet, na kraju prodaje, za što plediramo i što je i u programu da se uradi u okviru upotpunjavanja našeg sistema.

Što se tiče pitanja da li je prerađivačka industrija iskoristila položaj lančanog povišenja cena, nisam sklon i siguran za njegovu ispravnost, ali pošto prerađivačka industrija postoji u svim republikama, mislim da bi trebalo i o tome da se vodi računa.

Na kraju, naglasio bih da verujem da ćemo se verovatno svi najviše zalagati u tome da treba tražiti od saveznog aparata da što pre — a trebalo bi i fiksirati kada — budu izvedene mere na koje ukazuju skupštinske rezolucije o osnovnim smernicama za dalji razvoj privrednog sistema i o daljem razvoju poljoprivrede, jer je problem očigledno u tome da se dosadašnjim merama u popravljaju našeg sistema došli samo do pola puta. Ako iskrse probleme u osnovi rešimo onda je najrealniji izlaz iz situacije da se uradi sve i što brže na tome da se čitav naš sistem što pre i što bolje usavrši.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Đorđe Nikšić.

Đorđe Nikšić (Izborna jedinica Sremska Mitrovica):

Drugarice i drugovi poslanici.

Rezolucijama Savezne skupštine o osnovnim smernicama za dalji razvoj privrednog sistema i o razvoju poljoprivrede, definisana su između ostalog, osnovna načela vezana za uslove privređivanja i ekonomski položaj poljoprivrede. Sprovođenjem u život ovih načela, čiji je prvi rezultat bio donošenje propisa o povišenju cena nekim poljoprivrednim proizvodima, treba da se u jednom procesu obezbedi izjednačavanje uslova za proširenu reprodukciju poljoprivrede sa ostalim privrednim oblastima, što je iz poznatih razloga odgađano tokom posleratnih godina, odnosno što je povremeno rešavano preduzimanjem mera parcijalnog karaktera.

Ovim rezolucijama sasvim je jasno akcentirana postupnost u sprovođenju mera koje treba da obezbede aktiviranje poljoprivrede, kao samostalnog privrednog eksponenta, uz postepeno eliminisanje administrativnih intervencija i davanje punijih mogućnosti za slobodnije delovanje tržišnih zakonitosti i u ovoj privrednoj oblasti. U svetlu ovako istaknutog, procesnog osamostaljivanja poljoprivrede u samostalnog privrednog činioca treba posmatrati odluke Saveznog izvršnog veća o izmenama cena nekim poljoprivrednim proizvodima, odnosno ukidanje nekih subvencija u vidu regresa, koje je poljoprivreda uživala.

Odmah posle donošenja ovih odluka ispoljena je veoma živa aktivnost usmerena u pravcu pronalaženja efekata, koje preduzete konkretne mere stvaraju u oblasti poljoprivrede. Pri tome se često gubilo iz vida da se proces koji je otvoren ne odnosi isključivo na poljoprivredu, već i na neke druge privredne delatnosti (npr. energetika, transport), iako nikada nije osporavano da je poljoprivreda oblast u kojoj je administriranje u najvećoj meri delovalo kao činilac koji nije davao objektivne mogućnosti za razvijanje te privredne oblasti u samostalnog nosioca proširene reprodukcije.

Pored toga, treba imati u vidu i činjenicu da su, pored mera koje se odnose isključivo na poljoprivredu, u ovoj godini preduzete i neke druge, koje imaju za cilj generalno davanje olakšica svim nosiocima privrednih aktivnosti. Značaj ovih drugih mera ne umanjuje ni činjenicu što generalno ne znači i podjednako davanje olakšica svim privrednim oblastima, jer je poznato da su mnoge od njih — a ponajviše poljoprivreda — i ranije uživale olakšice, te generalisanje tih olakšica u ovim oblastima ne izaziva nikakve pozitivne efekte. Značaj se ne umanjuje zbog toga, jer je ovim tek otvoren proces davanja jednakih uslova svima, a taj

proces postepeno treba da obuhvati sve privredne oblasti.

Ako se u okviru opštih konstatacija, koje proističu iz postavki dveju rezolucija Savezne skupštine, prilazi pronalaženju efekata koje ostvaruje poljoprivreda, onda se mora doći do zaključka da je ukupno došlo do izvesnog poboljšanja njenog položaja u okviru preduzetih mera, bez obzira što su neke mere, a u još većoj meri kretanja na tržištu u ovoj godini, dovele do relativnog porasta troškova koji ulaze u proizvodnu kalkulaciju poljoprivrede.

U novim uslovima privređivanja, proizašlim kao posledice do sada preduzetih konkretnih mera, sasvim je opravdano očekivati od strane poljoprivrednih organizacija veću orijentaciju ka punijem korišćenju unutrašnjih rezervi, bolju organizaciju proizvodnje i dosledniju raspodelu dohotka prema radu. Svi ovi činioci subjektivnog karaktera, uz poboljšanje uslova koje obezbeđuje zajednica, treba dalje da doprinesu povećanju proizvodnje i produktivnosti i daljnjoj intenzifikaciji poljoprivredne proizvodnje.

U ovom momentu suviše je kratak period za davanje ocena o rezultatima mera koje se sprovode na području cena i uslova privređivanja. No, u sadašnjim uslovima moguće analitičke ocene, sasvim je sigurno da će te mere rezultirati pozitivnim efektima, iako neke od njih, a posebno okolnosti koje deluju nezavisno od tih mera, dovode do tendencija koje umanjuju rezultate dosada preduzetih mera. Pri klasificiranju efekata imao sam u vidu i te činjenice.

Činioci koji u sadašnjim novim uslovima deluju na položaj poljoprivrednih organizacija uglavnom bi bili ovi:

- cene poljoprivrednih proizvoda, kao činilac povećanja ukupnog prihoda;

- ukidanje nekih instrumenata zahvatanja, kao činilac poboljšanja u raspodeli ukupnog prihoda;

- porast troškova poslovanja usled preduzetih mera ili kretanja na tržištu, kao činilac smanjenja poslovnih rezultata;

- kretanje ličnih dohodaka, kao činilac izmena u proporcijama unutrašnje raspodele.

Uz prihvatanje 1963. godine kao prosečno normalne godine za poljoprivrednu proizvodnju i navedenih činilaca, kao korektiva ostvarenih poslovnih rezultata u toj godini, moguće je izvesti računicu o kvantitativnoj veličini efekata koji menjaju položaj poljoprivrede u odnosu na položaj koji je imala u 1963. godini.

Što se tiče cena najvažnijih poljoprivrednih proizvoda, u odnosu na 1963. godinu, ove godine je izvršena krupna izmena ukidanjem dogovorenih cena što je imalo za posledicu slobodnije formiranje cena na tržištu, iako još u zavisnosti od visine garantovanih, odnosno minimalnih otkupnih cena. Prema tome, u sadašnjoj fazi i oblast poljoprivrede se delimično

uključuje u mehanizam slobodnog delovanja tržišta, što kao etapa u jednom procesu, predstavlja korak napred.

Mere Saveznog izvršnog veća na području povišenja cena nekim poljoprivrednim proizvodima posmatrane izolovano od kretanja na tržištu, kao i kretanja troškova reprodukcionog materijala i drugih troškova, efektuiraju se u krupnim proizvođačkim poljoprivrednim organizacijama AP Vojvodine (poljoprivredna dobra, kombinati i seljačke radne zadruge) u povećanju ukupnog prihoda u globalu za oko 17 milijardi dinara ili oko 21%. Ovo povećanje, samo po sebi značajno, bez sumnje bi bilo još izraženije ako bi se uzelo u obzir kretanje cena na tržištu, s obzirom da su one povišene u odnosu na prošlu godinu, a u nekim slučajevima i na limitirani nivo garantovanih i minimalnih otkupnih cena, propisanih u julu ove godine. Povoljni uslovi koji su se manifestovali u toku ove godine pozitivno su se odrazili na nivo proizvodnje. 712 hiljada komada otkupljenih tovljenika u AP Vojvodini u prvom polugodištu (što je dosada najviši ostvareni nivo i predstavlja oko 60% jugoslovenske proizvodnje), najbolja je ilustracija pozitivnog delovanja ekonomskih kriterijuma i slobodnog tržišta.

Treba istaći da je gornji efekat računat za 1963. godinu, koja je usvojena kao prosečno normalna za poljoprivrednu proizvodnju, jer je prirodno da se efekti mera ne mogu primeniti na izuzetno slabu godinu, kao što je bila ova za proizvodnju pšenice. Ilustracije radi naveo bih da je ukupan prihod u AP Vojvodini smanjen za oko 32 milijarde dinara zbog manje proizvodnje pšenice, u odnosu na prošlu godinu. Ovo će nesumnjivo u velikoj meri uticati na konačan obračun poslovnih rezultata.

Pozitivno dejstvo i efekti takođe se ostvaruju ukidanjem nekih instrumenata zahvatanja. Međutim, s obzirom na generalni karakter ovih ukidanja, koja se odnose na sve privredne oblasti, ne bi se moglo reći da poljoprivreda po tom osnovu popravlja svoj položaj u odnosu na druge oblasti. Čak bi se moglo reći da se ostvaruje relativno pogoršanje u odnosu na te oblasti, jer je poljoprivreda, zbog društveno priznatog slabijeg položaja, ostvarila slabije rezultate prema drugim oblastima, pa su i doprinosi bili niži (doprinos na vanredni prihod i doprinos društveno-investicionim fondovima), dok doprinos iz dohotka poljoprivrede ni ranije nije uplaćivala.

Efekat od povećanih cena poljoprivrednim proizvodima umanjuje se porastom troškova do koga je došlo u prvom redu zbog ukidanja nekih subvencija, odnosno izmenama propisa koji se odnose na cene reprodukcionog materijala i ostale troškove. Ovo se, međutim, ističe samo kao konstatacija, jer je u duhu stavova usvojenih u rezolucijama Savezne skupštine da se postepeno ukidaju razni vidovi subvencija. Što se

tiče porasta cena nekim reprodukcijom materijalima, sasvim je razumljivo da poljoprivreda nije jedina privredna oblast koja zahteva rešavanje ekonomskog položaja, pa ova činjenica mora biti prihvaćena kao takva.

Primenjeno na 1963. godinu, krupna proizvođačka poljoprivredna gazdinstva u AP Vojvodini povećavaju troškove, zbog ukinutih regresa i poskupljenja reprodukcijom materijala, povezanih za određene propise, za preko 4 milijarde dinara, a ako uzmemo u obzir i troškove indirektno vezane za ova poskupljenja, za daljih preko jednu milijardu dinara (kamata, osiguranje). Deklarisani princip postupnog sprovođenja izmena privrednog sistema neminovno dovodi do pomeranja pojedinih ekonomskih kategorija, iako direktno nisu zahvaćene konkretnim merama. Ova pojava je razlog zbog koga se prirodno nameće potreba intenzivnog praćenja svih posledica, kako bi se sačuvali odnosi uspostavljeni novim merama. Pored kamata na kredite, premije osiguranja, ova konstatacija se odnosi i na sve doprinose koji se formiraju na osnovi ličnog dohotka.

Za daljih oko 5 milijardi dinara povećavaju se troškovi zbog poskupljenja najvažnijih reprodukcijom materijala, nezavisno od propisa (stočna hrana, rezervni delovi, semenska roba i tovnj materijal), a za preko jednu milijardu dinara zbog povećanja ličnih dohodaka koji terete materijalne troškove (sezonska radna snaga).

U celini posmatrano, efekat od oko 17 milijardi dinara koji se postiže povišenjem cena nekim poljoprivrednim proizvodima, dobrim delom — ukupno za oko 11 milijardi dinara — apsorbuju se povećanjem troškova poslovanja.

Imajući u vidu značajno povećanje troškova proizvodnje, kao i činjenicu da su mere iako istovremeno donete, nedovoljno sinhronizovane, može se zaključiti da je došlo do umanjenja rezultata koji se želeo postići na polju promene odnosa između privrednih oblasti.

U ovoj godini radikalnije se prišlo povećanju ličnih dohodaka u poljoprivredi. Ovo povećanje u znatnoj meri je apsorbovalo efekte koji se ostvaruju primenom novih mera. Krupne proizvođačke poljoprivredne organizacije u AP Vojvodini povećale su lične dohotke za blizu 30%, čime je od povećanog dohotka apsorbovano blizu 5 milijardi dinara. Pa i pored toga još su lični dohoci u poljoprivredi AP Vojvodni niži u odnosu na druge privredne oblasti i druga područja.

U konačnom rezultatu, relativni porast fondova poljoprivrednih organizacija iznosi oko 38%. Međutim, kada se ima u vidu apsolutno povećanje od svega 622 miliona dinara, kao i sam položaj poljoprivrede, onda je van diskusije da je ovo povećanje bez većeg praktičnog značaja. Stoga, efekat preduzetih mera od strane Saveznog izvršnog veća nije bitan korektiv za punije osamostaljavanje poljoprivrede, kao

nosio proširene reprodukcije, već je potrebno preduzimanje i drugih mera. Kao jedan od krupnih problema koji treba rešavati jeste problem zaduženosti poljoprivrede, kao rezultat mnogih komponenata vezanih za administriranje u ovoj oblasti tokom ranijih perioda.

Međutim, bez obzira na sve napred rečeno, može se zaključiti da su mere Saveznog izvršnog veća pozitivnan korak napred u postupnom procesu popravljavanja ekonomskog položaja poljoprivrede, i da kao etapa doprinose rešavanju materijalnog položaja. Pri tome je bitno da su i za oblast poljoprivrede u određenoj meri date mogućnosti za uklapanje u zakonitosti tržišta putem formiranja ekonomskih cena, čime se položaj poljoprivrede počeo rešavati. Naredni period trebalo bi samo dalje da doprinese razvijanju ovog procesa, a svakako daljim merama treba uvrzati realizaciju usvojenih principa u daljem radu na razvijanju privrednog sistema.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Ima riječ poslanik Mato Andrić.

Mato Andrić (Izborna jedinica Bosanski Brod):

Problemi koji se pojavljuju na tržištu i u privrednom životu vuku korijene iz neriješenih pitanja privrednog sistema kao cjeline, a posebno iz nenormalnih i neujednačenih uslova privređivanja radnih organizacija. Nedostatak čvršće kontrole i društvene odgovornosti samo je stvaralo pogodnu klimu.

Julske odluke Saveznog izvršnog vijeća u izvesnoj mjeri podstakle su i zaoštrile pitanja koja su i ranije bila otvorena. Sada se nalazimo pred zadatkom da te probleme riješavamo što je moguće brže i radikalnije, sprovodeći u život već usvojenu Rezoluciju Savezne skupštine o daljem razvoju privrednog sistema.

U ekspozou druga Borisa Kraighera i u materijalu koji smo ranije dobili, vidi se kakva su kretanja na tržištu i njihove posljedice. O tome je govorilo i više poslanika. Sve posljedice se još ne mogu u cjelini sagledati, mada sadašnje saznanje nedvosmisleno ukazuje da ima prilično negativnih. Podržavam predložene mjere i posebno se pridružujem onim prijedlozima da treba biti odlučniji u ispravljanju raznih anomalija, kao što je, na primjer, nenormalan porast investicija i budžetskih rashoda, neopravdana povišenja cijena, razne špekulacije u pribavljanju sredstava putem oročavanja koja se ne mogu oročiti itd. Za spriječavanje ovih pojava potrebna je intervencija svih društvenih činilaca, kao i odgovarajuće administrativne mjere.

Htio bih da ukažem na jedno pitanje vezano za naš izvoz. Iz materijala se vidi da je u prvom polugodištu uvoz znatno brže rastao od izvoza. U julu i avgustu osjeća se još veće zaoštavanje

ovog problema, jer izvoz i dalje opada. Ne treba isticati da to pogoršava i onako tešku situaciju u platnom bilansu sa inostranstvom.

Bilo je dosta govora o uzrocima zaostajanja izvoza. Sigurno je da velika potrošačka moć domaćeg tržišta predstavlja jedan od važnijih uzroka ove pojave. Uzroke treba tražiti i na drugoj strani, a posebno u instrumentima koje smo donijeli. Drug Osman Karabegović je govorio o ovim pitanjima i zalagao se da izvoz treba stimulirati. Čuju se i mišljenja da treba insistirati da radne organizacije striktno izvršavaju izvozne obaveze, što je opravdano s obzirom na trenutne teškoće u platnom bilansu. Međutim, za nas je važno da radne organizacije budu stimulirane ne samo da izvršavaju preduzete obaveze, nego i da povećavaju izvoz i osvajaju nova tržišta, pri čemu treba konstatirati da sadašnji instrumenti nisu dovoljno stimulativni. Ovo ću ilustrovati podacima iz radnih organizacija proizvođača papira. Instrumentima koji su važili u 1963. godini (premijske i oslobođenje poreza na promet), proizvođači natron papira postizali su više cijene na vanjskom tržištu, za oko 3.000 dinara po toni od cijene na domaćem tržištu. U takvim uslovima organizacije su ulagale napore da povećaju izvoz i već su postigle početne rezultate (naš natron papir prodire na italijansko tržište i postepeno se šalje i u druge zemlje zapadne Evrope). Međutim, posle smanjenja poreza na promet, situacija se znatno izmijenila. Odjednom se pokazalo da, uz nepromijenjene cijene, preduzeća izvozom ostvaruju negativnu razliku od oko 12.000 dinara po toni. Smanjeni porez na promet bio je nužan, a sredstva koja su ovim putem dobivena utrošena su za pokriće povišenih cijena nekih sirovina, prvenstveno drveta. Fabrike papira ovde nijesu profitirale, samo se pokazalo da one nemaju računa da izvoze, jer su u tom slučaju u gubitku. Znači da jedna sasvim nužna i opravdana mjera rješava jedan dio problema, ali druge stvari i zaoštrava. To nas upozorava da se prilikom promjene instrumenata u privredi moraju sagledavati sve reperkusije koje za privredni život takve mjere imaju i da uz glavne mjere preduzimamo i dopunske, koje će otkloniti ili ublažiti negativno dejstvo. Normalno bi bilo da smo prilikom izmjena poreza na promet, u konkretnom slučaju sagledali i uslove izvoza i preduzeli potrebne mjere da se on stimuliše. Pošto smo sa ovim u izvesnom zakašnjenju, smatram da treba hitno preduzeti mjere za stimulaciju izvoza.

U vezi sa stanjem proizvođača papira, htio bih da istaknem još neka pitanja. U ovoj grani se podižu novi kapaciteti, a postojeći proširuju. Koliko sam upoznat, dobar dio nove proizvodnje će se izvoziti. Natron papiri će se izvoziti, čak skoro polovina ukupne buduće proizvodnje. Budući da je ovaj izvoz orijentisan na Italiju i još neke zemlje zapadne Evrope, znači, na područja čija nam je valuta vrlo potrebna, može se

sagledati njegov značaj. Tako veliki plasman u bližoj budućnosti zahtjeva već sada organizovan nastup da bi se obezbijedilo tržište. S obzirom na dobar kvalitet natron papira i izvjesne povoljne geografske uslove u odnosu na druge proizvođače natron papira, postoje objektivne mogućnosti da se to tržište osvoji, što me je i inspirisalo da, upoznavajući se sa uslovima proizvođača natron papira, predložim i neke konkretne mjere.

Prije svega, proizvođačima natrona papira treba poboljšati izvozne instrumente, kako bi se izbegla ili ublažila negativna razlika koja se na stranom tržištu ostvaruje. U konkretnom slučaju, trebalo bi premije za izvoz natron papira podići na nivo kakav inače važi za proizvođače papira u grani 123. U ovom prijedlogu rukovodim se time da nema nikakvih objektivnih razloga da se pravi razlika između proizvođača različitih papira. Sasvim je normalno da se na sve njih primenjuju isti instrumenti pri izvozu i da se time stavljaju u ravnopravan položaj. Takav zahtjev proističe iz čitavog duha našeg sistema, jer svako diferenciranje instrumenata, u odnosu na ove proizvođače, stvara mogućnost za subjektivizam i druge greške.

S druge strane, proizvođač natron papira ima realne izgleda da u buduće postane značajan izvoznik i to na područje konvertibilne valute. To je jedan, ali krupan razlog više da ovog proizvođača postavimo u isti položaj sa drugim proizvođačima papira, i time mu omogućimo da normalno izvozi i postigne neophodnu afirmaciju na stranom tržištu. Takva mjera od strane saveznih organa meni izgleda sasvim logična.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Lista prijavljenih govornika je iscrpna. Da li još ko od poslanika želi riječ?

Ima riječ drug Boris Kraigher.

Boris Kraigher, potpredsednik Saveznog izvršnog veća:

Drugarice i drugovi, ja se izvinjavam što ću ponovo govoriti, ali smatram da je ovako iscrpna diskusija otvorila i postavila nekoliko problema o kojima bih hteo ipak da kažem još nekoliko reči.

Hteo bih, pre svega, da naglasim da iz diskusije i na osnovu svih naših razmatranja tekuće i aktuelne privredne situacije proizlazi jedinstvena ocena da je danas takva situacija da zahteva odgovarajuće mere radi smirivanja naše domaće unutrašnje potrošnje u svim vidovima, sa posebnim akcentom na smirivanje investicione potrošnje.

U ovakvoj situaciji postoje neki problemi i stavovi o kojima bi bilo dobro da se politički razjasne. Ne bih hteo nikako da polemiziram, ali mi se čini da bi trebalo o nekim stvarima da imamo više-manje jasne poglede i da ih što objektivnije ocenjujemo.

Naime, mi upravo od 1952, 1956, pa i od 1960. godine stalno govorimo o probijanju investicione potrošnje, o probijanju unutrašnje potrošnje, a nikako ne uspevamo da to rešimo. Ako bi hteli da budemo sasvim objektivni mogli bismo da kažem da o tome govorimo još od 1945. godine, a ne samo od 1952, ili 1955, ili od 1960. godine. Ubeđen sam da nemamo nekih trajnih, čvrstih rešenja pomoću kojih ćemo te probleme skinuti s dnevnog reda, osobito u zemlji kao što je naša, sa tako velikim ambicijama i potrebama za zaista brz privredni razvitak, za vanredno brzo rešavanje standarda i svih pitanja koja se u vezi sa time postavljaju. U ovakvoj privredi stalno ćemo se susretati sa problemima i disproporcijama, koje ćemo morati i tekućim i dugoročnim merama da sagledavamo i da prebrođavamo.

Nije politička fraza ili demagogija kada ističem da treba imati u vidu činjenicu da mi razvijamo društvene odnose i privredu u sasvim novim oblicima, da tražimo nove puteve, nova rešenja, a pri tom ne možemo mnogo naučiti koristeći iskustva drugih zemalja. To ima određen uticaj na naš put rešavanja i na naša kretanja, i kada se govori o ovakvim situacijama od 1945. godine, a ne samo od 1952, 1956, 1960. ili 1962. godine, uvek utvrđujemo da se krećemo u ekstremima, jednom u jedan, a drugi put u drugi ekstrem. Ipak, hteo bih da naglasim da mi se čini da se sve manje krećemo u ekstremima i da imamo pozitivnu orijentaciju, da sve brže konstatujemo naše slabosti i da se na njima učimo.

Naglašavam ovo radi toga što danas treba da bude jasno da moramo preduzimati neke odlučne mere, da se postavlja pitanje veće odgovornosti, jače discipline itd., ali da mi vodimo računa o tome da je potrebno pronaći odgovarajuću akciju u datim objektivnim uslovima, odgovarajuću meru, i to je ono što je teško i na čemu treba da se učimo. Za rešavanje te problematike nema isprobanih formula i zato treba u praksi da se sami ispravljamo, da učimo i da u praksi tražimo najbolja rešenja i odgovarajuće mere.

Često se govori o tome da kritikujemo, a da niko nije odgovoran, da nikoga ne pozivamo na odgovornost. Meni se čini da se u jednom realnom obliku, koji odgovara našim socijalističkim društvenim odnosima, nigde toliko otvoreno, oštro i odlučno ne kritikuje kao kod nas, nigde se toliko otvoreno ne poziva na odgovornost, razume se, tamo gde stvarno postoji krivica. Sigurno je da nećemo ići putem kojim se ide u zapadnim, a ponekad i u zemljama na istoku, gde se prosto traži »krivac«, pa se na njega prebaci krivica za nešto. A kada se ovakav »krivac« traži, on se i pronade i goni, a obično se kasnije taj »krivac« rehabilituje i traže razni putevi kako da se učinjena greška ispravi. Mišljenja sam da mi ne bi trebalo da idemo tim putem, jer to ne odgovara našim društvenim odnosima, jer tim

putem nismo ni dosad išli, i to je dobro. Iako se slažem da treba da preduzimamo najodlučnije mere u tom pravcu, da odgovorno diskutujemo, odgovorno raspravljamo i pozivamo na odgovornost na svim nivoima sve činioce koji su odgovorni, ipak bi trebalo na te stvari gledati i sa društveno-političkog aspekta i da sa tog stanovišta i pozitivno ocenjujemo mere i puteve kojima tražimo rešenje u određenoj situaciji.

U daljem izlaganju dao bih nekoliko primedaba na konkretna pitanja. Svi smo saglasni da se osnovno područje odakle dolazi do neravnomernosti i do oscilacije na tržištu u našoj plansko usmeravanoj tržišnoj privredi, nalazi u problemima prevaziđenog obima investicione potrošnje i u problemima strukture investicione potrošnje. Takođe, saglasni smo da ćemo naići na svestranu i jedinstvenu podršku svih svesnih društvenih snaga u našoj zemlji, pa i privrednih činilaca na svim nivoima, kada, u vezi sa smirivanjem investicione potrošnje preduzimamo odgovarajuće mere, koje će ponekad imati i administrativni karakter. Nećemo se libiti ni takvih mera u određenoj situaciji, ali smatram da je potpuno normalno da postoje razna gledanja, jer u ovakvim situacijama, uvek je jedan više, a drugi manje pogođen. Sasvim je normalno da u ovoj situaciji svako traži za sebe mesto i da nastoji da ove mere što manje negativno utiču na njega.

O tome mora da se vodi računa jer ove mere, naročito ako su globalne, mogu da imaju sasvim druge rezultate od željenih. Tu će morati da se preduzimaju diferencirane, selektivne mere, mere vezane za strukturne probleme u čitavoj našoj privredi, kao i na području investicione potrošnje.

Zbog toga, iako su nam potrebne hitne mere, ne bi smeli da ih donosimo na brzinu, mada ćemo u određenoj situaciji donositi i takve mere, pa ćemo ih kasnije ispravljati, ali moramo da pazimo da ne preterujemo u tom pravcu. Diskusija u Skupštini je pokazala da će biti problema. Bilo je tu predloga da, u vezi sa prezaduženošću u poljoprivredi, donesemo određena rešenja u pogledu dugovanja i gubitaka.

Ako donosimo rešenja, kakva su ovde predložena, kojim proširujemo investiciona sredstva u današnjoj situaciji, moramo biti odmereni. Mi smo nekoliko puta konstatovali da postoji problem prezaduženosti u nekim poljoprivrednim organizacijama. Do toga je došlo delimično zbog neodgovarajućih kredita, a delimično i zbog neodgovornog trošenja kredita koji su dati nekim poljoprivrednim organizacijama. Prezaduženost međutim, postoji i u mnogim industrijskim granama. Pošto danas utvrđujemo da su osnovni zadaci da razvijamo poljoprivredu i bazične, siroviniske industrijske grane, problem prezaduženosti u ovim granama moramo drukčije tretirati, nego u privredi kao celini. Reša-

vanju ove problematike moramo prići sa odgovarajućom oprežnošću i odgovarajućom merom.

Postavlja se i pitanje još nerešenog položaja nekih privrednih grana, privrednih grupacija u vezi sa cenama i zahtevima da se i ta pitanja reše. Danas treba jasno da se opredelimo za orijentaciju da smo mi na tom području uglavnom postigli jedan nivo, prema mogućnostima naše privrede i naših današnjih odnosa u privredi. Mi u bližoj budućnosti ne možemo donositi neke nove, energičnije i određenije mere u tom smislu, iako ne tvrdim da ne postoje mogućnosti, potreba i nužnost da se ponegde i dalje interveniše. Osnovno pitanje je danas da smirimo psihozu povišavanja cena na nivo na kome se danas nalaze, a to znači da naša osnovna orijentacija treba da bude u traženju unutrašnjih rezervi, u smanjivanju materijalnih troškova proizvodnje u svim granama i grupacijama privrede. Dakle, naša težnja treba da bude u smirivanju cena, a ne u traženju novih i boljih mogućnosti za pojedine grane i grupacije u opštoj društvenoj raspodeli, na području primarne raspodele.

Posebno naglašavam da se slažem sa orijentacijom da su mere koje smo preduzeli na području poljoprivrede jedna etapa u razvoju, ali da suviše naglašavanje toga u današnjoj situaciji može da utiče na poljoprivredne organizacije da se nedovoljno orijentišu u traženju unutrašnjih rezervi, već da poboljšanje traže u opštoj raspodeli. Smatram da i tu treba da postoji određena mera u našoj preraspodeli, u našem instrumentariju i da pazimo kako se problemi postavljaju, u kakvom obliku, kakvom oštrinom i na kakav način, da time ne podgrejamo one činioce koji podstrekavaju psihozu da se problemi mogu rešavati povišavanjem cena.

Posebno bih govorio i o problemu zapošljavanja radne snage, o čemu je, čini mi se, bilo mnogo govora. Problem zapošljavanja radne snage u poslednjim mesecima postaje osnovni, najjači indikator koji ukazuje na to da je privreda na nekim područjima »izišla« iz okvira realnih mogućnosti i da ćemo morati da preduzimamo vrlo energične i odlučne mere u našoj orijentaciji.

Podaci za proteklih 10 do 12 godina o tome kako se kretao trend zapošljavanja nove radne snage pokazuju da smo u tim periodima, kada smo konstatovali preteranu investicionu potrošnju, uvek imali i preteranu, visoku stopu zapošljavanja nove radne snage, koju naša privreda nije mogla da apsorbuje. Ovom problemu moraćemo da posvetimo posebnu pažnju jer je on bitan i na liniji je smirivanja odnosa u privredi, a mi smo danas ipak stvorili uslove koji nam omogućuju da se deo radne snage nešto duže zadržava u poljoprivredi i da se smanji tempo migracije radne snage iz ekstraktivnih grana, pre svega, u prerađivačku industriju. Takođe,

smatramo da su još malo razvijene one tercijalne delatnosti koje na ovom stepenu našeg privrednog razvitka mogu bitno da pomognu racionalnijem korišćenju postojećih kapaciteta, boljem razvijanju i bržem rešavanju nekih problema na području standarda.

Dotakao bih se još jednom pitanja ličnih dohodaka. Mislim da na tom području treba zaista da preduzmemo odgovarajuće mere, iako se slažem sa onima koji kažu da lični dohoci nisu doveli do osnovnih poremećaja u našim robno-novčanim odnosima. Smatram da moramo realno povećavati nominalne plate, da ne bi dolazio da disproporcija između nominalnih i realnih plata, kao što danas postoje u našoj privredi. Predstoji nam period u kome moramo da smirimo odnose na tom području i da se orijentišemo, pre svega, ka daljem povećanju standarda, ka smanjivanju cena, boljem snabdevanju, boljoj organizaciji snabdevanja gradova potrošnim robama, životnim namirnicama, za stvaranje odgovarajućih tržišnih rezervi kojima bismo mogli da smirujemo oscilacije u cenama i da na svim nivoima, u interesu daljeg poboljšavanja standarda stanovništva, što više raspoloživih sredstava kanališemo radi usavršavanja organizacije snabdevanja stanovništva. Mislim da je to danas osnovna orijentacija na putu ka daljem poboljšanju standarda i da u tom cilju treba da smirimo ovu trku između nominalnih ličnih dohodaka i cena, koja ne može da dovede do realnog poboljšanja standarda stanovništva. Sa tog stanovišta moramo smiriti sve zahteve za preteranim povećanjem ličnih dohodaka.

Posebno naglašavam da je u toj situaciji, u interesu privrede, u interesu zaposlenih radnika, potrebno da omogućimo dostizanje realnih ličnih dohodaka, a ponegde i nominalnih ličnih dohodaka za sve delatnosti i zaposlene na područjima koja imaju više-manje slične dohotke, a to su: penzioneri, invalidi, borci, službenici u javnim službama, u kulturnim, prosvetnim, zdravstvenim institucijama, gde su, u velikoj dinamici privrednih kretanja, nominalni, a time i realni lični dohoci danas zaostali iza nivoa dohodaka na drugim područjima. Tu ćemo morati da preduzmemo odgovarajuće mere. Kada ovo govorim ne bih hteo da se smatra da apelujem da sada treba ostvariti jedinstvenu liniju na svim područjima, nego hoću samo da ukazem da postoji ta jedinstvena linija, da u tom pravcu treba da radimo na svim nivoima i da će, naravno, organi federacije preduzimati sve upravne, administrativne mere, odnosno mere koje im stoje na raspolaganju da bi obezbedili takav pravac privrednog razvitka i smirivanja situacije na našem tržištu. Mogu konstatovati da imam osećanje da je Skupština dala punu podršku saveznim organima u sprovođenju ovakve politike i ovakvih mera.

Predsedavajući Osman Karabegović:

Pošto se više niko ne javlja za riječ, prelazimo na pretres prijedloga zaključaka koji je pripremila izabrana grupa poslanika. Prijedlog tih zaključaka ste dobili.

Dajem riječ izvišiocu grupe za zaključke, poslaniku Ivici Gretiću.

Ivica Gretić (Izborna jedinica Zagreb IV):

Drugarice i drugovi poslanici, Komisija za zaključke sastala se i razmotrila prednacrt zaključaka koji je pripremila Komisija Odbora za društveno-ekonomske odnose, Odbora za društveni plan i finansije i Odbora za robni promet Saveznog vijeća, zatim Odbora Privrednog vijeća za tekuća privredna kretanja i predstavnika Saveznog izvršnog veća. Prednacrt zaključaka je napravljen na osnovu Informacije Saveznog sekretarijata za opšte privredne poslove i obavljenih rasprava u pomenutim skupštinskim odborima, kao i u Odboru Saveznog vijeća za pitanja rada.

Komisija je u osnovi prihvatila prednacrt zaključaka u cjelini, smatrajući da je u njemu data adekvatna karakteristika tekućih privrednih kretanja i potrebnih mjera za daljnji razvoj privrede i privrednog sistema pri čemu je, kao što se vidi, posebno naglašen značaj daljnjih mjera i aktivnosti u oblasti investicione potrošnje izvoza i uvoza, kao i značaj što bržeg i efikasnijeg sprovođenja svih predloženih mjera u život.

Komisija Saveznog vijeća i Privrednog vijeća predlaže ovaj Prednacrt zaključaka o aktuelnim problemima na području tržišta i cijena (čita):

»Savezno veće i Privredno veće Savezne skupštine, na sednici od 14. septembra 1964. godine, na osnovu podnetog ekspozita i diskusije, u vezi sa stanjem tržišta i kretanja cena u ovoj godini, konstatuju sledeće:

Povoljna kretanja u privredi iz prošle godine, koja su dovela do porasta svih privrednih aktivnosti, nastavljena su i u ovoj godini. To se pre svega ogleda u bržem porastu proizvodnje i boljem korišćenju kapaciteta, u daljem povećanju izvoza, povećanju ličnih dohodaka i svih oblika potrošnje. Međutim, dok je znatan tempo povećanja proizvodnje u 1963. godini postignut na bazi veće produktivnosti i umerenijeg porasta zaposlenosti, u ovoj godini porast proizvodnje je praćen nešto usporenijim porastom produktivnosti. Pored toga, ovogodišnji porast proizvodnje ostvaruje se i uz visoki porast uvoza i neadekvatan porast izvoza, te uz visoku stopu porasta investicija, koja je — pod naglašenim uticajem vanprivrednih faktora — premašila po obimu i po strukturi realne mogućnosti naše privrede. Visoku stopu porasta pokazuju i drugi vidovi potrošnje.

To je izazvalo poremećaje u privrednim bilansima na nekim područjima i pojačalo nestabilnost tržišta, što pogoršava uslove poslovanja radnih organizacija, kao i ličnih dohodaka i životnog standarda na čvršćim dugoročnim osnovama. Sve je to uprkos osetnog porasta nominalnih i daljeg porasta realnih ličnih dohodaka, unelo nesigurnost među radne ljude, dok je kod lica

sa manjim dohocima i lica sa nižim fiksnim dohocima dovelo u pitanje i dostignuti nivo životnog standarda.

Pored toga, u takvim opštim privrednim kretanjima izvesni dugoročni strukturni problemi naše privrede ostaju i dalje otvoreni; zaostaje proizvodnja reproduktionog materijala, energetike i saobraćaja i još jače dolazi do izražaja zapostavljanje stvaranja društvenih rezervi.

Mere Saveznog izvršnog veća i drugih organa kojima se pristupilo sprovođenju u život Rezolucije o osnovnim smernicama za dalji razvoj privrednog sistema doprinose otklanjanju postojećih neusklađenosti i stvaranju povoljnijih uslova za njihovo savlađivanje. To se naročito odnosi na mere kojima se poboljšava finansijski i materijalni položaj radnih organizacija i njihova sposobnost za prilagođavanje na tržištu i samostalno vođenje politike ličnih dohodaka i proširene reprodukcije.

Isto tako, i mere Saveznog izvršnog veća, u vezi sa povećanjem cena osnovnih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja doprinose stvaranju povoljnijih uslova za brži razvoj tih privrednih delatnosti, čije je zaostajanje u dosadašnjem razvitku jedan od uzroka postojećih neuravnoteženosti. Međutim, kod sprovođenja u život ovih neophodnih mera, u uslovima prenapregnutih privrednih bilansa i uznemirenog tržišta, pojavile su se tendencije daljeg često neopravdanog povećanja cena, kao i kršenje finansijske discipline u nekim društveno-političkim zajednicama i komunalnim bankama. Kod toga su naročito došlo do izražaja slabosti i nedograđenost našeg kreditnog i bankarnog sistema kao jedan od osnovnih razloga probijanja investicija i formiranja nerealnih platežno sposobne tražnje, što još jače potencira neodoljivost promena u sistemu finansiranja investicija.

Savezno veće i Privredno veće Savezne skupštine smatraju da stabilizacija privrede i uspešno rešavanje problema platnog bilansa u datoj situaciji predstavljaju osnovne zadatke od kojih zavisi kako dinamičan i skladan društveni i privredni razvoj, tako i ostvarivanje politike podizanja životnog standarda radnih ljudi. Tim zadacima treba da prilagode i podrede svoju aktivnost svi organi društvenog samoupravljanja, organi državne uprave i radne organizacije. Savezno veće i Privredno veće Savezne skupštine smatraju da je u tom cilju neophodno preduzeti pre svega sledeće:

I

Imajući u vidu usvojenu politiku preraspodele nacionalnog dohotka, u smislu smanjivanja investicione potrošnje, i činjenicu da su u sadašnjim privrednim kretanjima previsoke investicije glavni uzrok narušavanja bilansa, potrebno je:

1. sprečiti dalju izgradnju investicionih objekata za koje nisu obezbeđena finansijska sredstva i voditi računa o tome da finansiranje bude usko zavisno od kretanja proizvodnje, njenog nivoa i strukture te utvrđene kreditne politike,

2. banke i Služba društvenog knjigovodstva obavezne su da u potpunosti i dosledno sprovedu mere, u cilju uspostavljanja finansijske discipline u trošenju sredstava na svim nivoima i da se protiv prekršitelja povede postupak, kao i da se o tome obaveštavaju predstavnička tela.

Nadležni organi treba da u najkraćem mogućem roku predlože Saveznoj skupštini predloge propisa o izmenama i dopunama kreditnog i bankarskog sistema u skladu sa već usvojenim smernicama o daljem razvoju sistema finansiranja proširene reprodukcije;

3. merama kreditne politike i odgovarajućim sankcijama treba sprečiti preliivanje kratkoročnih sredstava u dugoročna sredstva.

Nadležni organi treba da revidiraju ugovore o oročenim sredstvima iz 1964. godine, gde je oročavanje

sredstava bilo praćeno sa povećanjem kredita od strane banaka, a naročito sa onim organizacijama koje su poslovnu 1963. godinu završile sa gubitkom ili u ovoj godini imaju finansijskih poteškoća u tekucem poslovanju;

4. s obzirom na postojeću situaciju u kretanju privrede i uočene tendencije na tržištu i oblasti cena preporučuje se socijalističkim republikama da ovlašćenja za raspisivanje zajmova predviđenih Zakonom o ukidanju doprinosa društvenim investicionim fondovima koriste samo u onim slučajevima, kada se preduzete obaveze društvenih investicionih fondova stvarno ne mogu podmiriti na drugi način. Preporučuje se svim društveno-političkim zajednicama i radnim organizacijama da uvedu potrebnu štednju u izvršavanje svojih investicionih programa i da s tim u vezi preispitaju postojeće programe privrednih i neprivrednih objekata, a naročito raznih upravnih zgrada i izvođenja širih urbanističkih projekata.

II

Pored usklađivanja odnosa između proizvodnje i potrošnje sa potrebama spoljne trgovine i uravnoteženja platnog bilansa potrebno je i drugim merama uticati na povećanje izvoza i rešavanje deficita platnog bilansa. U tom cilju treba preduzeti naročito:

1. da radne organizacije učine dalje napore za povećanje izvoza i da striktno izvršavaju svoje obaveze u pogledu preuzetih izvoznih zadataka. Isto tako, potrebno je da banke i drugi organi vrše pojačanu kontrolu i u slučaju neizvršavanja obaveza radnih organizacija preduzimaju efikasne mere;

2. nastaviti sa doglednim sprovođenjem politike vezivanja uvoza sa izvozom, kako bi se obezbeđenje uvoznih materijala dovelo u veću zavisnost od izvoznih efekata samih proizvođača — izvozniku i njihovih kooperanata;

3. ubrzati donošenje najavljenih mera u oblasti spolnotrgovinskog i deviznog sistema, a posebno stvoriti uslove za povišenje retencione kvote kao značajnog faktora izvozne stimulacije i efikasnijeg uključivanja privrednih organizacija u međunarodnu razmenu.

U tom smislu potrebno je ubrzati sprovođenje konkretnih mera za decentralizaciju deviznog poslovanja, putem uključivanja u spolnotrgovinsko poslovanje svih poslovnih banaka, uključujući i komunalne banke koje ispunjavaju za to propisane uslove.

III

Radi sređivanja tržišta i kretanja cena potrebno je:

1. društveno-političke zajednice i ostali nosioci privredne aktivnosti dužni su da odmah pristupe sistematskom formiranju društvenih rezervi i rezervnih fondova. S tim u vezi što pre predložiti zakon o društvenim rezervama kojim će se regulisati mehanizam njihovog stvaranja i korišćenja;

2. da društveno-političke zajednice u saradnji sa radnim organizacijama konačno i neodložno počnu sistematski usmeravati, odnosno koristiti sredstva za jačanje materijalne osnove i povećanje tehničke opremljenosti radnih organizacija u oblasti prometa. U vezi s tim takođe ispitati mesto i ulogu pojedinih učesnika u prometu;

3. organi za kontrolu cena treba da preduzimaju energične i efikasne mere radi suzbijanja neopravdanog povećanja cena.

Pored toga, što hitnije razraditi sistem i kriterije društvene kontrole cena i usavršiti organizaciju organa za cene.

IV

U cilju poboljšanja materijalnog položaja radnih organizacija, stvaranja uslova za povećanje sredstava

kojima one raspolažu i uspešnijeg prilagođavanja tržišnim uslovima potrebno je:

1. preduzeti sve potrebne mere da bi se moglo u najkraćem mogućem roku pristupiti ukidanju doprinosa iz dohotka privrednih organizacija;

2. što pre stvoriti uslove za ukidanje opšteg poreza na promet u proizvodnji. Takođe, neposredno pristupiti sprovođenju promena u sistemu poreza na promet, u smislu usklađivanja njegove uloge sa sistemom raspodele;

3. u vezi sa dovršenjem rada na sistemu dugoročnog finansiranja i izgradnji adekvatnog bankarskog i kreditnog mehanizma, preispitati visinu kamata na poslovni fond i na bankarske kredite, kao i visinu bankarskih provizija i drugih naknada banaka;

4. još u toku ove godine doneti mere za rešavanje problema zaduženosti privrede i otplate anuiteta;

5. razmotriti visinu premija osiguranja, doprinosa udruženjima i komorama, kao i raznih komunalnih i drugih doprinosa.

V

Radi doslednog sprovođenja usvojene politike u oblasti životnog standarda potrebno je:

1. da kolektivi i samoupravni organi radnih organizacija, imajući u vidu kretanje troškova života na pojedinim područjima, obezbede sprovođenje odgovarajuće politike raspodele, vodeći pri tome računa o zavisnosti ličnih dohodaka od ostvarene produktivnosti rada i postignutih poslovnih rezultata. Posebnu pažnju pri tome pokloniti kategorijama zaposlenih sa nižim ličnim primanjima;

2. odgovarajućim merama poboljšati životni standard penzionera, invalida i ostalih lica sa fiksnim ličnim primanjima;

3. preispitati izvore formiranja i trošenja sredstava opšte potrošnje da bi se onemogućilo da pojedini oblici ove potrošnje (budžetska, socijalno osiguranje i druge) budu izvor poremećaja na tržištu. U tom cilju potrebno je razmotriti mogućnost smanjivanja pojedinih oblika materijalnih rashoda opšte potrošnje. Ova smanjenja ne smeju se vršiti na štetu jačanja materijalne baze, razvoja samoupravljanja i primene principa dohotka u poslovanju radnih organizacija u prosveti i ostalim društvenim službama.

VI

Savezno veće i Privredno veće Savezne skupštine daju punu podršku ekspozu predstavnika Saveznog izvršnog veća o merama za sređivanje situacije i dalji razvoj privrednog sistema.

Iako mere preduzete u smislu ovih zaključaka treba da se povoljno odraze na stanje tržišta i privredna kretanja, potrebno je naglasiti da one predstavljaju dalji korak u procesu sređivanja i stabilizacije tržišta. Zato je potrebno da merama koje se sada preduzimaju slede u narednom periodu niz drugih mera u sređivanju materijalnih odnosa i razvoja privrednog sistema. Ove mere treba isto tako da prati pojačana aktivnost svih društveno-političkih faktora, svih nosilaca privredne i društveno-političke delatnosti radi njihovog doslednog sprovođenja.

U tom cilju potrebno je da sve radne organizacije, društveno-političke zajednice i ostali društveno-politički organi preduzmu u okviru svog rada sve potrebne mere da se osnovni ciljevi ovih zaključaka što uspešnije sprovedu u život.

Neophodno je da nadležni organi u smislu ovih zaključaka razrade i preduzmu konkretne mere koje treba neposredno sprovesti u život, kao i da predlože odgovarajuće rešenje za pitanja koja zahtevaju daljnja proučavanja. Savezna skupština, Savezno izvršno veće i drugi organi pratiće i obezbediti sprovođenje u život ovih mera.

Usvojeni stavovi na liniji ovih zaključaka treba da se uzmu u obzir prilikom razrade Plana za 1965. godinu.»

Komisija je u predloženom nacrtu, na osnovu ekspozea potpredsjednika Saveznog izvršnog vijeća druga Borisa Kraighera, i ove rasprave učinila izvjesne manje redakcijske izmjene i nekoliko sadržajnih izmjena i dopuna, koje ste danas također primili, u formi prečišćenog teksta.

Izvršene izmjene idu prije svega za tim da što jasnije odrede naredne zadatke i njihove nosioce. U cilju skretanja vaše pažnje na izvršene izmjene, izneću samo one koje su sadržajnog karaktera. Na strani 2 na kraju 1. stava dodaje se nova rečenica koja glasi: »Visoku stopu porasta pokazuju i drugi vidovi potrošnje.«

Na strani 4. tačka 1. konkretizirana glasi: »sprečiti dalju izgradnju investicionih objekata za koje nisu obezbeđena finansijska sredstva i voditi računa o tome da finansiranje bude usklađeno sa nivoom i strukturom proizvodnje, kao i utvrđenom kreditnom politikom.«

Na strani 5. nova formulacija tačaka 3. i 4. spojena je u jednu tačku i glasi: »Merama kreditne politike i odgovarajućim sankcijama treba sprečiti preliivanje kratkoročnih sredstava u dugoročna sredstva.

Nadležni organi treba da revidiraju ugovore o oročenim sredstvima iz 1964. godine, gde je oročavanje sredstava bilo praćeno sa povećanjem kredita od strane banaka, a naročito sa onim organizacijama koje su poslovnu 1963. godinu završile sa gubitkom ili u ovoj godini imaju finansijskih poteškoća u tekućem poslovanju;«.

Na strani 8. tačka 1, prva rečenica glasi: »Društveno-političke zajednice i ostali nosioci privredne aktivnosti dužni su da odmah pristupe sistematskom formiranju društvenih rezervi i rezervnih fondova.«.

Na istoj strani tačka 2. je preformulisana i glasi: »Da društveno-političke zajednice u saradnji sa radnim organizacijama konačno i neodložno počnu sistematski usmeravati, odnosno koristiti sredstva za jaćanje materijalne osnove i povećanja tehničke opremljenosti radnih organizacija u oblasti prometa. U vezi s tim takođe ispitati mesto i ulogu pojedinih učesnika u prometu.«.

Na istoj strani tačka 3. stav 2. je izmenjen i glasi: »Pored toga, što hitnije razraditi sistem i kriterije društvene kontrole cena i usavršiti organizaciju organa na području cena.«.

Na strani 10. u glavi VI dodat je sledeći novi uvodni stav: »Savezno veće i Privredno veće Savezne skupštine daju punu podršku ekspozeu potpredsjednika Saveznog izvršnog veća druga Borisa Kraighera o merama za srediivanje situacije i dalji razvoj privrednog sistema.«.

Ostale izmene su stilskog karaktera, pa smatram da ih nije potrebno iznositi.

Komisija za zaključke molí da se predložene izmene i dopune smatraju sastavnim dijelom prijedloga zaključaka. Zatim, da se ovlasti Komisija da po potrebi izvrši dalju stilsku i jezičku redukciju.

Predsednik Osman Karabegović:

Otvaram diskusiju o predloženim zaključcima. Da li neko želi riječ? (Niko se ne javlja).

Prelazimo na glasanje. Pitam članove Saveznog vijeća, da li usvajaju predložene zaključke. Ko je za, molim da dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se neko uzdržava od glasanja? (Niko).

Pitam članove Privrednog vijeća, da li usvajaju predložene zaključke. Ko je za, molim da dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Niko).

Objavljujemo da su Savezno vijeće i Privredno vijeće jednoglasno usvojili zaključke povodom diskusije o aktuelnim problemima u vezi sa promjenom cijena nekih poljoprivrednih proizvoda, električne energije i uglja.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Izbor komisije za redakciju konačnog teksta rezolucije o smernicama za izradu sedmogodišnjeg plana. Zadatak komisije bi bio da razmotri sve primjedbe i sugestije koje su bile date tokom javne diskusije o nacrtu rezolucije od strane poslanika i raznih ustanova, kao i da pripremi i predloži vijećima konačan tekst rezolucije.

Molim predstavnika Komisije Savezne skupštine za pitanja izbora i imenovanja da predloži sastav komisije.

Ima riječ poslanik Vasilije Skendžić.

Vasilije Skendžić (Izborna jedinica Gospić):

Na osnovu člana 208. stav 3. Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Komisija za pitanja izbora i imenovanja Savezne skupštine, na svojoj 9. sjednici, zaključila je da zajedničkoj sjednici Saveznog vijeća i Privrednog vijeća podnese

PREDLOG

za izbor komisije za pripremu Rezolucije o smernicama za izradu Društvenog plana Jugoslavije za period 1964—1970. godine

Da se u Komisiju za pripremu Rezolucije o smernicama za izradu Društvenog plana Jugoslavije za period 1964 — 1970. godine izaberu, i to:

za predsednika: Miloš Minić, poslanik Saveznog veća,

za članove: Blažević Jakov, Dabčević dr Savka, Komar dr Slavko, Kraigher Boris, Kraigher Sergej, Mirković Iko, Neorić Milijan, Pajković Đoko, Petrović Dušan, Sinani Hasan, Smilevski Vidoe, Todorović Mijalko i Popit Franc, poslanici Saveznog vijeća i Andrić Nikola, Bogdanović Dušan, Karabegović Osman, Perković Mile, Relić Dušan, Skendžić inž. Vasilije i Žeželj inž. Branko, poslanici Privrednog vijeća, zatim

Sekulić Nikola, predsjednik Prosvetno-kulturnog vijeća i Vrabich Olga, predsjednik Socijalno-zdravstvenog vijeća, kao i Gligorov Kiro, savezni sekretar za finansije, Minčev Nikola, generalni direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje i Pozderac Hakija, savezni sekretar za opšte privredne poslove.

Za izvestioca Komisije na zajedničkoj sjednici Saveznog vijeća i Privrednog vijeća određuje se Skenđić inž Vasilije, poslanik Privrednog vijeća.

Predsjednik Komisije,

Zvonko Brkić s. r.

Predsjednik Osman Karabegović:

Da li ima nekih dopunskih prijedloga za sastav Komisije? (Nema). Da li se članovi Vijeća slažu sa prijedlogom za sastav Komisije? (Svi se slažu).

Ovim je dnevni red zajedničke sjednice iscrpen. Zaključujem sjednicu.

(Sednica je zaključena u 12 č 15 min)

ORGANIZACIONO-POLITIČKO VEĆE

9. SEDNICA

OD 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

S A D R Ź A J

Pre dnevnog reda:

1. Usvajanje zapisnika,
2. Saopštenja,
3. Poslanička pitanja,
4. Usvajanje da se Predlog zakona o ličnoj karti ne stavi na dnevni red sednice,
5. Usvajanje da se prva tačka dnevnog reda pretrsa na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem.

Dnevni red:

1. Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu,
2. Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja.

Govornici: Blagoje Bogavac, Momčilo Lemović, Krsto Popivoda, Enver Krzić, Vojin Lukić.

PREDSEDAVAO PRESEDNIK KRSTO POPIVODA

Početak u 9 č

Predsednik Krsto Popivoda:

Otvaram 9. sednicu Organizaciono-političkog veća Savezne skupštine. Zapisnik sa 8. sednice Veća od 9. jula 1964. godine dostavljen je svim članovima Veća. Ima li primedaba na zapisnik sa prošle sednice? (Nema). Pošto primedaba nema zapisnik će biti overen.

Poslanici Aleksandar Hristov, Slavko Zečević, Josip Brnčić, Milka Kalajdžinska i Milica Kovačević obavestili su Veće da su sprečeni da prisustvuju današnjoj sednici. Da li se Veće slaže da se ovim poslanicima odobri odsustvo? (Slaže se).

Obaveštavam poslanike da je poslanik Momčilo Cemović postavio neka pitanja Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze i zamolio da mu se da odgovor na sednici Veća. Drug dr Dušan Jurić, sekretar Veća pročitaoće pitanje.

Dušan Jurić, sekretar Organizaciono-političkog veća (čita):

PREDSJEDNIKU ORGANIZACIONO-POLITIČKOG VIJEĆA SAVEZNE SKUPŠTINE

Beograd

Na zajedničkoj sjednici Odbora Saveznog vijeća za budžet i Odbora Organizaciono-političkog vijeća za budžet i budžetski sistem, koja je održana u decembru prošle godine i na kojoj je razmatran Prijedlog Saveznog budžeta za 1964. godinu, postavio sam pitanje po kojim se kriterijumima određuju linije u vazdušnom saobraćaju od interesa za federaciju, koje se regresiraju iz Saveznog budžeta. Tom prilikom dao sam i potrebno obrazloženje zašto postavljam ovakvo pitanje. Predsjednik Odbora Saveznog vijeća za budžet Vicko Kr-

stulović je isto tako zahtijevao da se u odgovor uključi i način regresiranja linija u pomorskom saobraćaju.

Predstavnik Saveznog sekretarijata za saobraćaj i veze odgovorio je da će se u toku ove godine to pitanje detaljnije proučiti i da ćemo o tome biti naknadno obavješteni. Međutim, koliko mi je poznato, ovo pitanje nije pokrenuto od strane nadležnih organa Saveznog izvršnog vijeća.

Molim Vas, duže predsjedniče, da mi s tim u vezi savezni sekretar za saobraćaj i veze, na jednoj od narednih sjednica Vijeća, odgovori na ova pitanja:

1. da li se predviđa izmjena odluke Saveznog izvršnog vijeća o korišćenju dotacija odobrenih iz sredstava federacije privrednim organizacijama pomorskog, rečnog i vazdušnog saobraćaja (»Službeni list FNRJ« broj 30/62), kojom je dato u nadležnost Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze da odredi linije od interesa za federaciju?

Po mome mišljenju, utvrđeni kriterijumi ne predstavljaju objektivno mjerilo za izbor linija od interesa za federaciju. Ovo iz tih razloga što su ispušteni odlučujući elementi kao što su: povezivanje mjesta u zemlji koja nemaju željeznički saobraćaj, već vrlo slabe puteve i koja su iz tih razloga i toku godine po nekoliko mjeseci odsječena od glavnih centara i saobraćajnica, naročito u zimskim mjesecima, za vrijeme velikih snježnih padavina.

Velika udaljenost od željezničkog saobraćaja, slabi putevi i loša povezanost sa centrima a najviše pogađa Ivangrad i Žabljak. Iz tih razloga otvorene su prije nekoliko godina avionske linije koje povezuju ova mjesta sa Beogradom.

Isto tako, linije Skoplje — Titograd i Zagreb — Split i po utvrđenim kriterijumima ne bi mogle da se smatraju linijama koje nijesu od interesa za federaciju.

Spreman sam, ako je potrebno, da vam stavim na uvid i niz drugih podataka i razloga koji, po mome mišljenju, opravdavaju postavljanje ovog pitanja. Prema potrebi, to ću učiniti na sjednici Vijeća.

2. kolika su ukupna sredstva za regres na linijama u vazdušnom saobraćaju, a koliko od ukupnog iznosa

za regres otpada na linije koje nijesu od interesa za federaciju?

3. primjenom postojeće Odluke građani čije mjesto boravka gravitira aerodromu koji je uključen u linije od interesa za federaciju uživaju povlastice iz regresa koji se obezbeđuje iz sredstava opština. Međutim, interes opštine proteže se samo na građane sa njenog područja, što znači da bi ona trebalo da ograniči pravo korišćenja regresa za ostale korisnike, što bi izazvalo negativne reperkusije.

Iz prakse mi je poznato da linije Beograd—Ivan-grad koriste i putnici iz drugih krajeva naše zemlje, graditelji Jadranske ceste i drugi i onda kad nema mogućnosti da svi zainteresovani putnici na ovoj liniji budu prevezeni.

Postavlja se pitanje: kako da se ovaj problem reguliše u uslovima primjene postojeće Odluke i da li je na ovaj način regulisan jednak tretman građana u ostvarivanju njihovih prava sa stanovišta korišćenja subvencija šire društvene zajednice?

Molim Vas, duže predsjedniče, da se odgovori na ova pitanja daju na jednoj od narednih sjednica Vijeća.

Poslanik
Organizaciono-političkog vijeća
Savezna skupština
Momčilo Cemović s. r.

Predsednik Krsto Popivoda:

Na ova pitanja odgovaraće drug Blagoje Bogavac, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze. Dajem reč drugu Blagoju Bogavcu.

Blagoje Bogavac, državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze:

Drugarice i drugovi poslanici, na postavljeno pitanje dajem ovaj odgovor:

Prvo, izvršene analize pokazuju da je, u cilju pokrivanja gubitaka radnih organizacija u obavljanju unutrašnjeg putničkog saobraćaja, i dalje neophodna intervencija društvenih sredstava. Ovo iz razloga, što se ocenjuje da kupovna sposobnost građana još ne može da podnese tarife u putničkom saobraćaju koje bi bile na nivou stvarne cene koštanja prevoza, već moraju i dalje biti niže, a razlika treba da se pokrije iz društvenih sredstava. Iako se vodi kurs ka postepenom ekonomskom osamostaljivanju putničkog saobraćaja, smatra se da će još za dogledni period od nekoliko godina biti neophodna dotacija.

Međutim, postavlja se pitanje sistema dotiranja, u smislu daljeg oslobađanja privrednih organizacija od administrativnog uticaja organa državne uprave. S obzirom da je usvojena koncepcija o tretiranju saobraćaja kao privredne delatnosti, nameće se potreba preispitivanja postojećeg sistema dotacija.

Savezni sekretarijat za saobraćaj i veze pristupio je proučavanju sistema dotiranja i kriterijuma po kome se dotacije primenjuju u cilju da se već u 1965. godini sprovedu takve promene kojima bi se obezbedila, s jedne strane veća samostalnost radnih organizacija i odgovornost za organizaciju prevoza putnika i korišćenja društvenih sredstava, koja bi se prenela

u potpunosti na organe samoupravljanja preduzeća, a s druge strane u suštini jednak tretman građana u korišćenju ovog vida dotiranja saobraćaja. Ocenjujemo da će Savezni sekretarijat za saobraćaj i veze moći početkom oktobra meseca predložiti nadležnim savezним organima konkretne izmene i dopune Odluke o korišćenju dotacija u putničkom saobraćaju.

Drugo, u 1964. godini u Saveznom budžetu odobreno je na ime dotacija vazdušnom saobraćaju ukupno 1.040.000.000 dinara. Ova sredstva su na osnovu ugovora sa preduzećem Jugoslovenski aero-transport namenjena za pokrivanje gubitaka na linijama koje su rešenjem nadležnih saveznih organa — Saveznog sekretarijata za finansije, Saveznog sekretarijata za opšte privredne poslove, Saveznog sekretarijata za trgovinu i Saveznog komiteta za turizam utvrđene kao linije od posebnog interesa za federaciju. Ostale linije u unutrašnjem vazdušnom saobraćaju koje su od interesa za republike i opštine dotiraju se iz sredstava budžeta pomenutih društveno-političkih zajednica. Visina ove dotacije nije poznata Saveznom sekretarijatu za saobraćaj i veze.

Treće, imajući u vidu davanje dotacija od strane svih zainteresovanih društveno-političkih zajednica, opština, socijalističkih republika i federacije, načelno je obezbeđena mogućnost jednakog tretmana svih građana u korišćenju vazdušnog saobraćaja, ukoliko opšti ekonomski i društveni uslovi omogućavaju uspostavljanje vazdušnog saobraćaja sa svim područjima i krajevima naše zemlje.

Predsednik Krsto Popivoda:

Da li drug Momčilo Cemović želi da postavi neko dopunsko pitanje? Ima reč poslanik Momčilo Cemović.

Momčilo Cemović (Izborna jedinica Ivan-grad):

Drugovi poslanici, iako je pitanje koje sam postavio bilo nešto skraćeno, smatram da predstavnik Saveznog sekretarijata za saobraćaj i veze nije u celini odgovorio na postavljena pitanja, pa bih ga još jedanput zamolio da odgovori nešto konkretnije i bliže na pitanje: šta je služilo kao kriterijum i osnov za određivanje linija od interesa za federaciju u vazdušnom saobraćaju?

Napominjem da je u Odluci Saveznog izvršnog veća o izdvajanju linija od interesa za federaciju istaknuto da kriterijume za ovo izdvajanje vrši Savezni sekretarijat za saobraćaj i veze. Ovi su kriterijumi, ukoliko mi je poznato, takvi da sigurno ne garantuju izdvajanje linija na način kako se to u praksi danas sprovodi. Međutim, kada se radi o jednom takvom, dosta krupnom pitanju bilo bi poželjno i dobro da se to danas, ako je moguće, i objasni.

Prvim delom odgovora na pitanje sam zadovoljan. Ako sam dobro shvatio organi Saveznog

izvršnog veća će tražiti od Saveznog izvršnog veća da u toku ove godine, što bi odgovaralo objašnjenju koje je dato u Odboru za budžet, ispitati ovaj problem i predložiti sigurnija merila i objektivnije kriterijume za određivanje regresa u vazдушnom saobraćaju za linije od interesa i bez interesa za federaciju. Uzgred bih samo napomenuo, da prema ovome što je do sada postignuto, izdvajajući linije od interesa za federaciju, ukupna sredstva, kao što je rekao drug Blagoje Bogovac, iznose oko 1.040.000.000 dinara, a sva ostala sredstva, koja ne regresira Savezni budžet, iznose svega oko 150.000.000 dinara.

Predsednik Krsto Popivoda:

Da li drug Blagoje Bogavac želi da odgovori na dopunsko pitanje? Ima reč Blagoje Bogavac.

Blagoje Bogavac:

Ja bih najpre želeo da objasnim kako smo u praksi postupili u toku protekle dve godine prilikom utvrđivanja iznosa dotacija za pojedine linije u vazдушnom saobraćaju i koji su kriterijumi pri tome primenjeni, kako se do tih kriterijuma došlo i ko je u njihovoj izradi učestvovao.

Malopre sam već napomenuo da, iako je Savezni sekretarijat za saobraćaj i veze nosilac i odgovorni organ federacije za primenu tih kriterijuma, za primenu principijelno pravilnih kriterijuma i njihovu izradu mi smo obavezni, rešenjem Saveznog izvršnog veća o dotiranju putničkog saobraćaja, da te kriterijume utvrdimo sa svim zainteresovanim organima i organizacijama, što smo i učinili. Sem pomenutih saveznih sekretarijata koji su učestvovali u obradi tih kriterijuma i proverili njihove principijelnosti i pravilnosti, mi smo kriterijume, i konkretnu visinu sredstava, i pojedine linije, njihov značaj i ekonomsku opravdanost za dotiranje utvrdili sa socijalističkim republikama, imajući u vidu i konkretnu inicijativu koja je pokrenuta i od zainteresovanih opština. Na osnovu takvih konsultacija i dogovora utvrđeni su sledeći kriterijumi:

u prvom redu, ima se u vidu kakva je saobraćajna povezanost odgovarajućih područja u celini, kakva je gustina saobraćajne mreže i mogućnosti obavljanja saobraćajnih veza tih područja ili određenih centara sa drugim područjima naše zemlje. Prema tome, jedan od osnovnih kriterijuma je materijalni razvitak saobraćaja i saobraćajne mreže i mogućnosti građana tog područja i teritorije da se koriste i drugim vidovima saobraćaja za obavljanje svojih privrednih, društvenih i političkih funkcija. Ovaj je kriterijum bio odlučujući kad se radilo o dotiranju nekih linija u vazдушnom saobraćaju, koje su ili jedina ili jedino efikasna mogućnost povezivanja određenih područja sa privrednim i političkim centrima u našoj zemlji. I tamo gde su građani pretežno upućeni na

mogućnost uključivanja u naš privredni, politički i društveni život u zemlji kao celini — to je bio odlučujući činilac da se takva linija označi linijom od interesa za federaciju;

s druge strane, imala se u vidu i potreba ostvarivanja efikasne povezanosti pojedinih područja i pojedinih ekonomskih privrednih centara, pojedinih društveno-političkih zajednica sa centrima socijalističkih republika i sa odgovarajućim organima i telima u centru SFRJ;

takođe, imalo se u vidu i to da je trebalo omogućiti izvršavanje društvenih i političkih funkcija jednom delu građana koji su predstavnici tog područja u centralnim organima, pa je i to bio jedan od bitnih kriterijuma za proglašavanje jedne linije u vazдушnom saobraćaju linijom od interesa za federaciju. Ovde se imalo u vidu da se ovim interesom omogućiti funkcionisanje društveno-političkih organa i organizacija na nivou federacije, koji se u svom radu i u svojim funkcijama oslanjaju i moraju oslanjati na izabrane ljude i na predstavnike iz tih drugih društveno-političkih zajednica i krajeva naše zemlje;

— jedan od kriterijuma je bio i potreba za ekonomskim povezivanjem, na privrednom planu, na području razvoja naših privrednih odnosa, za jedinstvenom ekonomskom povezanošću naše zemlje. U onim krajevima gde je nerazvijena ili nedovoljno razvijena saobraćajna mreža, gde se vazdušni saobraćaj i postojanje linije vazdušnog saobraćaja tretira kao jedini efikasan vid povezivanja, taj kriterijum ekonomskog povezivanja uticao je i bio jedan od činilaca za opredeljivanje u smislu hoće li federacija tu liniju proglasiti linijom od interesa za celokupnu našu zajednicu i preuzeti da je dotira;

— pored toga, postoje i interesi turističkog prometa, deviznog priliva od tog prometa koji predstavljaju dopunske kriterijume i komponente za svestrano sagledavanje zainteresovanosti društveno-političkih zajednica, odnosno zainteresovanosti federacije za određene pravce i linije u vazдушnom saobraćaju.

Predsednik Krsto Popivoda:

Predlog dnevnog reda za ovu sednicu dostavljen je članovima Veća. Ima li drugih predloga za dnevni red današnje sednice? (Nema). Pošto niko od članova Veća nema predloga za dopunu ili izmenu dnevnog reda, obaveštavam članove Veća o tome da me je predsednik Odbora Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave obavestio sledeće:

Na zajedničkoj sednici Odbora organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave i Odbora Saveznog veća za društvenu bezbednost i narodnu odbranu od 10. septembra 1964. godine razmatran je Predlog zakona o ličnoj karti.

Kao što je poznato, grupa poslanika podnela je amandman u kome insistira da se iz Predloga ovog zakona izostavi obaveza unošenja u ličnu kartu podatka o roditeljima. Svoje predloge amandmana poslanici su potkrepili dopunskim objašnjenjima koja su dostavljana članovima Veća. Savezni sekretar za unutrašnje poslove prikupio je od većeg broja državnih i drugih organa mišljenja o pomenutom amandmanu, što je takođe dostavljeno poslanicima. Sekretarijat je podneo i naknadni predlog da se materija o kojoj se govori u amandmanu reguliše zakonom o ličnim imenima i Zakonom o matičnim knjigama, smatrajući da će se na taj način problem celovitije rešiti.

Posle opširne diskusije, odbori su se saglasili da se Organizaciono-političkom veću i Saveznom veću predloži da privremeno odlože pretres Predloga zakona o ličnoj karti i da ga pretresaju zajedno sa predlozima Zakona o ličnim imenima i o matičnim knjigama.

Uvažavajući ove predloge, predlažem članovima Veća da Predlog zakona o ličnoj karti ne stavljamo na dnevni red današnje sednice.

Da li Veće usvaja predlog i razloge da se ovaj Predlog zakona ne unosi u dnevni red današnje sednice? (Slaže se).

Objavljujem da je utvrđen ovaj dnevni red:

1. Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja);

2. Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu;

3. Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja.

Da li Veće usvaja predloženi dnevni red? (Usvaja).

Konstatujem da je predloženi dnevni red usvojen.

Predlažem da se prva tačka dnevnog reda: Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja) razmotri na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem.

Da li Veće usvaja ovaj predlog? (Usvaja). Konstatujem da je Veće jednoglasno odlučilo da se prva tačka: Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja) razmotri na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem.

Pošto Savezno veće i Privredno veće nisu završili debatu o nekim aktuelnim privrednim problemima, i pošto se pretpostavlja da neće moći da je završe pre podne, predlažem da se ova sednica održi u 16 č i 30 min.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu.

Predstavnik Komisije Savezne skupštine za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom o ovom zakonskom predlogu je Enver Krzić, pravni savetnik u Saveznom sekretarijatu za unutrašnje poslove.

Predlog ovog zakona pretresala je Zakonodavna komisija Savezne skupštine i dostavila izveštaj članovima Veća o svojim predlozima za izmenu teksta zakona.

Otvaram opšti pretres u vezi sa drugom tačkom dnevnog reda. Da li predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom želi da uzme reč? Ima reč Enver Krzić.

Enver Krzić: (predstavnik Komisije Savezne skupštine za usaglašavanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom):

Drugarice i drugovi poslanici, dozvolite mi da iznesem neke opšte napomene o Predlogu zakona o jugoslovenskom državljanstvu. Izrađen na principima novog Ustava i u skladu sa pravilima međunarodnog prava, posebno onim koji su sadržani u opštoj Deklaraciji o pravima čoveka i Konvenciji Ujedinjenih nacija o uklanjanju ili smanjenju slučajeva apartheida u budućnosti. Predlog zakona, u odnosu na sadašnji zakon koji je donesen prvih godina posle oslobođenja, sadrži više novina.

Sadašnjim zakonom reguliše se pitanje sticanja i gubitka republičkog državljanstva. U Predlogu zakona, u meri koliko je to neophodno, samo je razrađen princip jedinstvenosti jugoslovenskog i republičkog državljanstva (član 118. Ustava SFRJ), a sve ostalo u pogledu državljanstva, u skladu sa ustavnim odredbama, treba da se reguliše republičkim zakonom.

U Predlogu zakona su precizno utvrđeni uslovi za sticanje ili prestanak jugoslovenskog državljanstva. U pogledu sticanja jugoslovenskog državljanstva poreklom, predložena su povoljnija rešenja, naročito u odnosu na decu. Određeni su duži rokovi za prijavljivanje upisa u jugoslovensko državljanstvo dece koja su rođena i žive u inostranstvu, s tim da se smatraju kao jugoslovenski državljani od momenta rođenja. Time je otklonjena mogućnost da deca, makar i privremeno, ostanu bez državljanstva, čime se poštuje pravna sigurnost i za tu decu i za treća lica.

Poboljšana su i rešenja za sticanje jugoslovenskog državljanstva prilikom rođenja. Rokovi su smanjeni, a neki uslovi, koji su predviđeni sadašnjim zakonom, izostavljeni su.

Otpust iz jugoslovenskog državljanstva predviđen je kao pravo. Utvrđeni su uslovi koje treba da ispuni lice koje traži otpust i kad su oni ispunjeni nadležni organ dužan je da donese pozitivno rešenje. Uz određene uslove, dato je i pravo odricanja od jugoslovenskog državljanstva licima koja stalno žive u inostranstvu, ako imaju i strano državljanstvo.

U skladu sa članom 54. Ustava SFRJ, predviđaju se dve mogućnosti oduzimanja jugoslovenskog državljanstva licima koja žive u inostranstvu. Odredbe Predloga zakona kojima se

određuje oduzimanje državljanstva biće izuzetno primenjivane prema licima čija je aktivnost usmerena protiv Jugoslavije, odnosno, prema licima koja su strani državljani, a ne vrše osnovne dužnosti građana Jugoslavije.

Prilikom određivanja ovih uslova imali su se u vidu i međunarodna pravila, pre svega, odredbe člana 8. Konvencije Ujedinjenih nacija o uklanjanju i smanjenju slučajeva apartheida. Za sve slučajeve sticanja ili prestanka jugoslovenskog državljanstva predviđeno je pravo pokretanja upravnog spora protiv rešenja nadležnog organa, čime se, za razliku od sadašnjih zakona, isključuje diskreciona ocena nadležnog organa.

Polazeći od činjenice da je veliki broj lica jugoslovenskog porekla stalno nastanjen u inostranstvu, kao i politike Jugoslavije usmerene ka stalnom poboljšavanju položaja jugoslovenskih iseljenika i jačanja njihovih veza sa domovinom, odnosno njihovog državljanškog statusa, predviđeni su posebno povoljni uslovi za sticanje jugoslovenskog državljanstva ako su u pitanju lica koja iz bilo kojih razloga nisu jugoslovenski državljani i za zadržavanje sadašnjeg jugoslovenskog državljanstva. U skladu s tim, regulisano je da će prestati da budu jugoslovenski državljani lica za koja su od dana stupanja na snagu zakona o jugoslovenskom državljanstvu donesena rešenja o prestanku jugoslovenskog državljanstva.

Predlogom ovog zakona, u prelaznim i završnim odredbama, jasno se određuje ko se ima smatrati jugoslovenskim državljaninom. Tako su otklonjene nejasnoće i u odnosu na državljski status nekih lica koja stalno žive u Jugoslaviji od 15. maja 1945. godine. Ukoliko su se ova lica koristila pravima i dužnostima državljanina Jugoslavije, a nisu se pozivala na strano državljanstvo, smatraju se jugoslovenskim državljanima. Međutim, predviđeno je i pravo ovih lica da se u roku od godinu dana, ako to žele, izjasne za strano državljanstvo.

Predviđeno je i trajno rešenje državljskog statusa za lica koja su se iselila iz Jugoslavije i stekla državljanstvo zemlje čijoj narodnosti pripadaju. Ovim se samo normira postojeće stanje i potvrđuje slobodno izražena volja ovih lica koja su se već opredelila za državljanstvo zemlje čijoj narodnosti pripadaju.

Predsednik Krsto Popivoda: Da li ko želi reći? (Ne želi).

Pošto se niko ne javlja za reč otvaram pretres u pojedinostima Predloga zakona. Da li se neko javlja za reč? (Ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu sa predloženim izmenama Zakonodavno-pravne komisije.

Ko je za, molim da digne ruku? (Svi dižu ruku). Da li ima neko protiv? (Nema). Da li se ko uzdržava od glasanja? (Ne uzdržava).

Objavljujem da je Veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu sa predloženim izmenama.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja.

Predstavnik Saveznog izvršnog veća po ovom zakonskom Predlogu je Vojin Lukić, savezni sekretar za unutrašnje poslove, a poverenik Enver Krzić, pravni savetnik u Saveznom sekretarijatu za unutrašnje poslove.

Predlog ovog Zakona pretresala je Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine i dostavila izveštaj članovima Veća o svojim predlozima za izmene u tekstu.

Članovima Veća je takođe dostavljen i predlog Odbora Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave i Odbora Saveznog veća za društvenu bezbednost i narodnu odbranu, za izmenu predloga teksta Zakona.

Otvaram opšti pretres u vezi sa trećom tačkom dnevnog reda. Da li predstavnik Saveznog izvršnog veća želi reći? Ima reč drug Vojin Lukić.

Vojin Lukić savezni sekretar za unutrašnje poslove:

Drugarice i drugovi poslanici, zakonom o držanju i nošenju oružja reguliše se materija nabavke, držanja i nošenja oružja od strane građana i organizacija, do sada regulisana republičkim propisima, kao i materija o prometu vatrenog oružja i municije koja je do sada bila regulisana saveznom uredbom. Radi važnosti ove materije za održavanje javnog reda i mira, opštu bezbednost i sigurnost građana i radi potrebe da se ovi značajni, javni i društveni interesi na jedinstven način obezbede, kao i da bi se pravo građana, u pogledu nabavke i držanja oružja, jednako ostvarilo u celoj zemlji, Ustavom je određeno da se o ovoj materiji donese potpuni savezni zakon.

Predloženi tekst zakona rezultat je nastojanja da se ove intencije Ustava, kao izraz interesa i potreba našega društva, na najpotpuniji način ostvare. Nacrt ovog zakona razmatran je u zainteresovanim organima i brojnim organizacijama u federaciji i u republikama, a mnogi predlozi i primedbe, prilikom definisanja rešenja koja se predlažu, su uzeti u obzir.

U skladu sa ustavnim odredbama o slobodama i pravima građana, predviđena su rešenja kojima se obezbeđuju i jednaka prava građana u pogledu nabavke i držanja oružja i zaštita građana i njihova sigurnost od nekontrolisanog držanja i nošenja oružja.

Za razliku od sadašnjih propisa, predviđen je liberalniji režim u pogledu mogućnosti dobijanja dozvole za nabavku i nošenje oružja i pojednostavljen je postupak oko dobijanja doz-

vole. Određivanjem preciznih uslova kome se i kada neće dati dozvola za držanje i nošenje oružja, objektiviziran je kriterijum i diskreciono pravo nadležnog organa u rešavanju ovih pitanja svedeno je na minimum. Osim toga, protiv svih akata može se izjaviti žalba i voditi upravni spor. Prilikom izrade zakona vodilo se računa o tome da postoje izvesne specifičnosti i navike ljudi u pojedinim krajevima naše zemlje, na primer, da se oružje čuva i nosi kao uspomena ili sastavni deo narodne nošnje, kao i da se u nekim krajevima masovno nosi oružje, naročito hladno, i nažalost često upotrebljava na javnim skupovima i priredbama.

Imajući u vidu te specifičnosti, ovim zakonom se uspostavlja jednostavniji i lakši režim za trofejno i staro oružje za koje se ne traži oružni list. Mogu ga držati i maloletni naslednici, ali, u isto vreme, sadrži i nužne elemente ograničavanja i mogućnosti oduzimanja i takvog oružja, ako to potreba zaštite sigurnosti građana zahteva.

U pogledu hladnog oružja, za razliku od sadašnjih propisa, u ovom zakonu ostavlja se mogućnost opštinama da svojim propisima regulišu režim hladnog oružja, zavisno od pojave i problema koji se u vezi s njim pojavljuju na području opštine.

Na planu obezbeđenja života i lične sigurnosti ljudi, kao i drugih dobara koji bi mogli biti ugroženi nekontrolisanom upotrebom i prometom oružja, zakonom se predviđaju mere ograničenja, zabrana, evidencija i kontrole. Tako zabranjeno je držanje i nošenje rasprskavajućeg, gasnog i hladnog oružja, predviđeni su slučajevi kada se neće dati dozvola za nabavku oružja i slučajevi kada će se dozvola i oružje oduzeti.

Da bi se ove zakonske mere obezbeđenja što efikasnije sprovodile i na taj način predupredila eventualna zloupotreba oružja, a da se zbog toga režima oružja ipak ne podređuje suviše diskrecionim odlukama organa uprave i time eventualno neopravdano ograničavaju i sputavanju prava imaoca oružja, zakonom se predviđa angažovanje društvenih organizacija i zbotavaju prava imaoca oružja, zakonom se predlažu nadležnim organima da se licima koja imaju dozvolu za držanje i nošenje oružja ta dozvola oduzme, ako svojim ponašanjem ili rukovanjem oružja ugrožavaju okolinu. Ovakve i slične intervencije opštinskih skupština, društvenih organizacija, zborova birača i drugih društvenih činilaca u komuni svakako će doprineti pravilnoj primeni zakona.

Bilo je mišljenja da se zabrani promet vazdušnog oružja. Ovi su predlozi bili motivisani time, da je potrebno zaštititi ljude od čestih pov-

reda, a takođe zaštititi životinje, naročito ptice. Ovi predlozi nisu mogli biti prihvaćeni, jer je upotreba vazdušne puške široko rasprostranjena u nas kao sport i služi za razonodu i vežbanje u gađanju. Da bi se sprečile štete koje se pričinjavaju nepravilnom upotrebom ovih pušaka i otklonila opasnost za zdravlje ljudi, precizno su propisani uslovi za upotrebu ovog oružja. Pre svega, deci je zabranjeno držanje i nošenje ovog oružja. Maloletnici mogu nositi i upotrebljavati ovo oružje samo pod uslovom da su obučeni u rukovanju i da o tome imaju potvrdu sportske organizacije ili centra za predvojničku obuku i samo van naseljenih mesta i tamo gde se ne ugrožava sigurnost ljudi. Zaštita ptica se mora pojačati aktivnošću službe čuvara u parkovima i drugim zelenim površinama u gradovima ili u njihovoj blizini i vaspitnim delovanjem društvenih organizacija.

Za strane državljanke, koji su stalno nastanjeni u Jugoslaviji, zakon, u pogledu prava nabavke, držanja i nošenja oružja, sadrži odgovarajuće olakšice i uprošćavanja, kao i za naše građane. Za strance, koji dolaze da love u Jugoslaviji ili kao turisti borave u našoj zemlji, propisan je jednostavan postupak za unošenje oružja preko granice i za kupovinu u našoj zemlji oružja i municije, čiji je promet dozvoljen.

U zakonu su predviđeni precizni uslovi pod kojima radne organizacije mogu da vrše promet oružja i municije, kao i transport. Ovim poslovima mogu se baviti samo organizacije koje su za to registrovane, s tim da vode propisane evidencije, kako bi se otklonila mogućnost nekontrolisanog prometa oružja i municije.

Molim Veće da usvoji predloženi zakon.

Predsednik Krsto Popivoda:

Ko želi reč? (Niko ne želi).

Pošto se niko ne javlja za reč, otvaram pretres teksta zakonskog predloga. Da li se neko javlja za reč?

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje Predloga zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja, sa predloženim izmenama nadležnih organa.

Molim, ko je za Predlog zakona neka digne ruku? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Niko). Da li se neko uzdržava? (Nije).

Objavljujem da je Veće jednoglasno usvojilo Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja, sa predloženim izmenama.

Prekidam sednicu, s tim što ćemo sa radom nastaviti na zajedničkoj sednici sa Saveznim većem, danas u 16 č i 30 minuta.

(Sednica je prekinuta u 9 č i 50 min)

PRILOZI**IZVJEŠTAJ****ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU
ZAKONA O JUGOSLOVENSKOM DRŽAVLJANSTVU**

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 137

12. IX 1964. godine

Beograd

**ORGANIZACIONO-POLITIČKOM VEĆU
SAVEZNE SKUPŠTINE**

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 12. septembra 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o jugoslovenskom državljanstvu, koji je Saveznoj skuštini podnela Komisija za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Pošto je razmotrila predlog ovog zakona Komisija predlaže tome Veću da se u pogledu zakonodavno-pravne odredbe u isti unesu sledeće izmene:

1) U članu 4. u tač. 3. umesto reči: »drugi je bez državljanstva« stavlja se reči »drugi bez državljanstva a dete je rođeno u inostranstvu«.

2) U članu 5. stav 1. umesto reči: »Poreklom stiče jugoslovensko državljanstvo i dete rođeno u inostranstvu čiji je jedan roditelj jugoslovenski državljanin« stavlja se reči: »Dete rođeno u inostranstvu čiji je jedan roditelj u trenutku njegovog rođenja jugoslovenski državljanin, stiče poreklom jugoslovensko državljanstvo«.

U stavu 2. ovog člana posle reči: »roditelj« dodaju se reči: »u trenutku njegovog rođenja«.

3) U članu 10. stav 2. u trećem redu posle reči: »njegovo dete« dodaju se reči: »mlađe od 18 godina«.

U stavu 3. istog člana u trećem redu posle reči: »njegovo dete« dodaju se reči: »mlađe od 18 godina«.

Stav 4. ovog člana menja se i glasi:

»Ako je dete starije od 14 godina, za sticanje državljanstva po st. 1, 2. ili 3. ovog člana potreban je i pristanak deteta«.

4) U članu 13. stav 1. tačka 3. menja se i glasi:
»da je izmirilo dužne doprinose, poreze i druge obaveze prema društveno-političkim zajednicama i radnim organizacijama u Jugoslaviji.«

U istom stavu u tački 6. umesto reči: »odnosno« stavlja se reč: »ili«.

U stavu 2. istog člana umesto reči: »određuje« stavlja se reč: »propisuje«.

5) U članu 15. umesto reči: »Maloletnom detetu« stavlja se reči: »Detetu do navršene 18 godine«.

6) U članu 16. stav 2. menja se i glasi:

»Pravo na odricanje od jugoslovenskog državljanstva ima i punoletni jugoslovenski državljanin koji je rođen u Jugoslaviji, stalno živi u inostranstvu a ima i strano državljanstvo, kao i lice iz stava 1. ovog člana posle navršene 25 godine života«.

U tački 1. ovog stava umesto reči: »odnosno« stavlja se reč »ili«.

U tački 3. ovog stava u drugom redu reči: »dažbine i regulisalo druge imovinsko-pravne« brišu se.

7) U članu 17. umesto reči: »Maloletnom detetu« stavlja se reči: »Detetu do navršene 18 godine«.

8) U članu 18. stav 2. u tački 4. u drugom redu umesto reči: »i odricanju« staviti reči: »o odricanju«.

9) U članu 19. u tački 2. u drugom redu umesto reči: »propisana prava i« stavlja se reč: »propisane«.

10) U članu 21. stav 3. briše se.

11) Član 24. briše se.

12) Član 28. menja se i glasi:

»Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o državljanstvu Federativne Narodne Republike Jugoslavije (»Službeni list FNRJ«, br. 54/64, 104/47, 88/48, i 105/48).«

Sa prednjim izmenama saglasio se je predstavnik Komisije za usklađivanje saveznih zakona i drugih saveznih propisa sa Ustavom.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik dr Mihailo Ilić.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r., Đordije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Smidovnik s. r., dr Mihailo Ilić s. r., dr Dan Đanković s. r.

IZVEŠTAJ**ZAKONODAVNO-PRAVNE KOMISIJE O PREDLOGU
ZAKONA O NABAVLJANJU, DRŽANJU I NOŠENJU
ORUŽJA**

SAVEZNA SKUPŠTINA
Zakonodavno-pravna komisija

AS br. 155

12. septembra 1964. godine

Beograd

**ORGANIZACIONO-POLITIČKOM VEĆU
SAVEZNE SKUPŠTINE**

Beograd

Zakonodavno-pravna komisija Savezne skupštine na svojoj sednici od 12. septembra 1964. godine razmatrala je Predlog zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja, koji je Saveznoj skupštini uputilo Savezno izvršno veće zajedno sa izmenama koje je predložio Odbor za društvenu bezbednost i narodnu odbranu Saveznog veća.

Pošto je razmotrila ovaj zakonski predlog zajedno sa izmenama Odbora za društvenu bezbednost i narodnu odbranu, Komisija predlaže Organizaciono-političkom veću da se u predlogu ovog zakona izvrše sledeće izmene:

1) U članu 6. stav 2. menja se i glasi:

»Opštinska skupština može svojim propisima zabraniti da se na javnim skupovima, priredbama, u javnim lokalima i na sličnim mestima nose predmeti koji su podobni za nanošenje telesnih povreda. Kad se ovi predmeti nose na javnim skupovima, priredbama, u javnim lokalima i na sličnim mestima smatraju se kao hladno oružje«.

2) U članu 35. stav 1, u drugom redu reči: »koje su« — brišu se.

3) U članu 39. stav 1. posle tačke 9) dodaje se nova tačka koja glasi:

»10) ko nosi oružje i municiju koji su mu povereni u vreme kad ne vrši službu ili iznese ovo oružje i municiju van područja ili objekta koji se obezbeđuje ili čuva (član 17.)«;

Dosadašnje tač. 10, 11. i 12. postaju tač. 11, 12. i 13.

U istom članu i stavu u novoj tački 12. (ranija tačka 11.) umesto reči: »pograničnom povereništvu za unutrašnje poslove« — stavlja se reči: »povereništvu za kontrolu putničkog saobraćaja preko državne granice«.

U istom članu u stavu 2. umesto reči: »10. i 11.« — stavljaju se reči »10, 11. i 12«.

4) U članu 40. stav 1. tačka 3) briše se.

Dosadašnja tačka 4) postaje tačka 3).

U istom članu u stavu 2 u prvom redu umesto reči: »1, 2. i 3.« — stavljaju se reči: »1. i 2.«.

5) Član 44. menja se i glasi:

»Ovaj zakon stupa na snagu i primenjivaće se od 1. januara 1965. godine«.

Sa prednjim izmenama saglasio se poverenik Saveznog izvršnog veća.

Za izvestioca Komisije određen je poslanik dr Mihailo Ilić.

Predsednik

Jovo Ugrčić s. r.

Članovi:

Liljana Maneva s. r., Đorđije Peruničić s. r., Dragutin Stanković s. r., Borislav Stančić s. r., Gojko Garčević s. r., Janez Šmidovnik s. r., dr Mihailo Ilić s. r., dr Dan Đanković s. r.

SAVEZNO VEĆE I ORGANIZACIONO-POLITIČKO VEĆE

7. ZAJEDNIČKA SEDNICA

OD 15. SEPTEMBRA 1964. GODINE

S A D R Ź A J

Pre dnevnog reda:

1. Saopštenja,
2. Izbor komisije za izradu zaključaka,

Dnevni red:

1. Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja),

Govornici: Budimir Damjanov, Milorad Popović, Karolj Djetvai, Eljmaž Topali, Feriz Dizdar, Mirko Zlender, Savo Brković.

PREDSEDAVALI:

PREDSEDNIK SAVEZNOG VEĆA

MIJALKO TODOROVIĆ I

PREDSEDNIK ORGANIZACIONO-POLITIČKOG VEĆA

KRSTO POPIVODA

Početak u 16 č 30 min

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Otvaram 7. zajedničku sednicu Saveznog veća i Organizaciono-političkog veća Savezne skupštine.

Konstatujem da postoji kvorum i da Veća mogu punopravno odlučivati.

Prema sporazumu sa predsednikom Savezne skupštine, zajedničkoj sednici predsedavaće naizmenično predsednik Saveznog veća i predsednik Organizaciono-političkog veća.

Na odvojenim sednicama Saveznog veća i Organizaciono-političkog veća utvrđen je ovaj dnevni red zajedničke sednice:

1. Ostvarivanje prava građana kod organa uprave (problemi uverenja).

Za ovu tačku dnevnog reda članovima oba veća dostavljen je materijal »Ostvarenje prava građana u postupku kod organa državne uprave, ustanova i organizacija«, koji je pripremio Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave. Po red toga, poslanicima je podeljen i nacrt zaključaka koji se odnose na ovu problematiku.

Pre nego što pređemo na dnevni red, potrebno bi bilo da veća izaberu jednu komisiju koja bi, na osnovu diskusije i primedaba na nacrt zaključaka, izradila konačan tekst zaključaka i na kraju sednice predložila većima na usvajanje.

Da li se veća slažu sa ovim predlogom? (Slažu se).

Ako mi dozvolite, ja bih predložio da u komisiju uđu ovi poslanici: dr Damjanov Budi-

mir, Mutapović Dragoslav, Ros Ivan, Brković Savo, Savić Brano, Novačić Biserka, Aleksovski Kiril i Glavaški Marija.

Ima li ko predlog za izmenu i dopunu predložene komisije? (Nema).

Pošto nema drugih predloga za izmenu i dopunu predložene komisije, da li veća prihvataju predloženi sastav komisije? (Prihvataju).

Otvaram pretres. Ko se javlja za reč?

Dajem reč izvestiocu Odbora Damjanov Budimiru.

Molim drugove poslanike da se za diskusiju javljaju pismeno, ceduljicom.

Damjanov Budimir (Izborna jedinica Novi Sad I):

Druže predsedniče, drugarice i drugovi savezni poslanici, Organizaciono-političko veće stavilo je sebi u zadatak da ispita stanje i probleme iz oblasti ostvarivanja prava i obaveza građana kod organa javne uprave. Iz sklopa ove šire problematike odmah se izdvojilo pitanje uverenja. Naime, kao prvo postavilo se pitanje: zašto građani moraju da traže i pribavljaju raznovrsna i brojna uverenja, kad to otežava i često onemogućava ostvarenje zakonitih prava i obaveza i, s druge strane, omogućava da nesavesni pojedinci, pomoću tih uverenja, ostvaruju koristi na koja inače ne bi imali prava.

Uočivši od početka aktuelnost i važnost ovog pitanja, predložili smo Saveznom veću da se u ispitivanje i proučavanje ovog problema uključi i Odbor Saveznog veća za organizacio-

no-politička pitanja, što je i prihvaćeno. Odbori su pribavili materijale od Saveznog sekretarijata za budžet i organizaciju uprave, od Zavoda za javnu upravu i od nekih republičkih skupština. Na osnovu ovih podataka i na osnovu neposrednog saznanja članova ovih odbora sačinjen je izveštaj i predlog zaključaka.

Iz podnetog izveštaja koji ste dobili vidi se da građani, radi ostvarivanja svojih prava i obaveza, moraju da pribavljaju oko 260 raznih vrsta uverenja. Ovaj broj je samo približan, a detaljnim ispitivanjem utvrdiće se verovatno da treba još i više. Koliko se vremena zbog toga izgubilo ilustruje podatak iz materijala Skupštine SR Srbije, koji pokazuje da u organe uprave dnevno dolazi oko 60.000 stranaka, što u toku godine iznosi 18.000.000, ne računajući praznike i dane kada se ne radi. Radni ljudi dolaze u organe javne uprave u tako velikom broju u radne dane i obično u radno vreme, jer radno vreme ovih organa u većini slučajeva nije podešeno tako da ljudi u radnim odnosima mogu da obave svoje poslove i izvan svog radnog vremena.

Na osnovu ovoga, može se zaključiti da se rešavanju o pravima i obavezama građana pristupa formalistički. Ako radni čovek ne može pribaviti uverenje, ne može ni ostvariti pravo, što znači da se u mnogim slučajevima sticanje nekog prava svodi na to da li neko ima uverenje ili ga nema. Ovo stvara takve odnose između građana i organa uprave koji se mogu okarakterisati kao stav nepoverenja, što je u suprotnosti ne samo s položajem građana i mestom i ulogom organa javne uprave utvrđenih Ustavom, već i sa duhom i smislom socijalističkih odnosa koji treba da se razvijaju na svim, pa i na ovom području.

Bilo je i takvih apsurdna u traženju uverenja, kao, na primer, potvrda o uginuću psa i slično. Unošenjem reda i smisla u materiju oko uverenja neće se rešiti sva pitanja iz domena odnosa javne uprave i građana, ali može doprineti i pomoći unapređivanju tih odnosa, a pored toga i poboljšati rad uprave i olakšati realizaciju zakonitih prava i obaveza, odnosno smanjiti broj i slučajeve nezakonitih rešenja.

Uverenja nisu uzrok, nego posledica određenog stanja i odnosa, pa je sigurno da je potrebno dejstvovati na te uzroke. Ali i otklanjanjem posledica, u ovom slučaju nepotrebnih i besmislenih uverenja, pored iznete neposredne koristi, dejstvovaćemo posebno i na uzroke. Ovde, u prvom redu, mislim na stanje u samoj upravi, a isto tako, i na odnose između građana i uprave u smislu uspostavljanja poverenja.

Uveren sam da će uspostavljanje ovakvih odnosa smanjiti i broj onih pojedinaca koji nastoje da raznim fiktivnim uverenjima, potvrđama i svedocima ostvare razna primanja na

koja inače ne bi imali pravo. Niko nije protiv svih potvrda i uverenja, ili za neku nerazumnu popustljivost po kojoj bi se svima i u svim slučajevima priznavala prava na osnovu jednostrane izjave. Ali je potrebno da se činjenice na kojima se zasniva neko pravo ili obaveza savesno utvrde i na način koji odgovara položaju i ulozi uprave kao javne uslužne delatnosti kojoj je poverena neposredna primena i izvršavanje propisa. Sve ovo znači da je potrebno da se odbaci tretiranje građanina kao stranke, čiji je interes obavezno u sukobu sa javnim interesom, iz čega se dalje razvilo shvatanje i stav da organ javne uprave treba da brani neki javni interes koji je suprotan interesu stranke. To ne znači da nema suprotnosti između pojedinačnog i opšteg interesa, ali postoji jedinstvo ove suprotnosti, i njihovo prevazilaženje ili izmirenje, izraženo u našim propisima, prvenstveno u zakonima, pa je zato najviši javni interes pravilna primena zakona i drugih propisa.

Jednu od smetnji za pravilno primenjivanje zakona predstavlja pravni formalizam koji je kao načelno prevaziđen i odbačen u većini modernih država. Ovde mislim na teoriju formalnih dokaza. Međutim, u praksi i u nas još ima ostataka takvog shvatanja i to, kako u našoj zakonodavno-pravnoj tehnici tako i u sprovođenju, odnosno primeni i izvršavanju propisa.

Uverenja, kojima sada raspravljamo, izrazi su konsekvence tog pravnog formalizma. Ispitujući ovu situaciju s uverenjima došli smo do zaključka da su uzroci brojni i raznovrsni. Međutim, želeći da raspravljanje o ovom problemu usmerimo ka preduzimanju praktičnih mera koje mogu imati neposredno dejstvo da se sadašnje stanje popravi, obratili smo glavnu pažnju na one uzroke koji se našom aktivnošću mogu ukloniti. Zato smo pošli od saveznih propisa, posebno radi toga, što je većina pravnih odnosa između javne uprave i građana regulisana ovim propisima.

U tom pravcu, predloženi zaključci utvrđuju tačno određene obaveze saveznih organa i Savezne skupštine. Naime, utvrdili smo da u saveznim propisima ima oko 50 posebnih postupaka, pored Zakona o opštem upravnom postupku, da mnogi materijalno-pravni propisi sadrže odredbe o proceduri, da u mnogim pratećim propisima, podzakonskim aktima, ima takvih odredaba o postupku koje propisuju pribavljanje raznih uverenja.

Na osnovu ovoga proizlazi zaključak da prvenstveno treba izvršiti reviziju svih saveznih propisa koji sadrže odredbe o postupku, a posebno o uverenjima. Tako bi se, pored praktične koristi, popravilo stanje u onim propisima koji se najviše primenjuju u odnosu na građane i dao primer i podsticaj za reviziju, sa ovog stanovišta, i onih propisa koje su donele

socijalističke republike, druge društveno-političke zajednice i samoupravne organizacije, jer i u tim propisima ima takođe odredaba koje nameću obaveze pribavljanja raznih uverenja.

Neke republičke skupštine i skupštine drugih društveno-političkih zajednica — opštine i srezovi su već raspravljali o ovome i preduzimali mere da se stanje popravi. U tome su postignuti vidni rezultati. Na primer, u Kragujevcu, Bečeju i u mnogim drugim mestima. Zato smo u zaključcima predložili da se ove aktivnosti još više prošire i da se organizovano uspostavi saradnja među republičkim skupstinama, zajedno sa odgovarajućim telima Savezne skupštine.

Treba istaći da nisu samo propisi neposredni uzrok nametanju obaveza za pribavljanje raznih uverenja, svedoka, potvrda i sl. U praksi organa koji izvršavaju i primenjuju propise veoma je rašireno traženje raznih uverenja, čak i onda kada to propisima nije određeno. U materijalu imamo podatak o 145 raznih vrsta uverenja koje organi uprave traže po svome nahodanju, mimo propisa. U praksi je broj ovakvih uverenja verovatno i veći. Neću da navodim sve uzroke koji su u organima uprave ustalili ovu pogrešnu praksu sa uverenjima. Jedan od uzroka na koji možemo neposredno uticati je svakako i to što su propisi, o kojima je bilo reči, ohrabрили proširenje ove prakse. Slaba kvalifikaciona struktura, nedovoljna kontrola i pomoć predstavničkih organa, nedovoljno angažovanje javnosti, nedostaci u organizaciji, naročito nerazvijenosti u službi pravne pomoći, slabljenje pa čak i ukidanje mesnih ureda po selima, slabo ili nikako organizovane prijemne kancelarije, slabo organizovano i neuredno vođenje evidencije, neusklađeni odnosi, unutrašnji odnosi i odgovornost unutar same uprave — sve su to uzroci ovakvom sadašnjem stanju. Zato, ne bi trebalo imati iluzije da će posle ove debate i donetih zaključaka nestati nepotrebna uverenja i da će se sve to odjednom dovesti u red. Potrebni su duži i istrajni napor i rad mnogih činilaca, u prvom redu predstavničkih organa i uključivanje javnosti, jer samo zajedničkom akcijom možemo otkloniti ove slabosti.

Zaključci koje smo predložili uglavnom sadržavaju ove predloge o kojima sam ja sada govorio.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Ima reč poslanik Milorad Popović.

Milorad Popović (Izborna jedinica Banja Luka):

Drugarice i drugovi, u materijalu koji smo dobili sumirani su osnovni problemi u ostvarivanju prava građana u postupku u organima državne uprave, u ustanovama i organizacijama.

U okviru navedenih problema u materijalu, a takođe i u praksi, posebno mjesto zauzimaju oni u pogledu ostvarivanja prava građana pomoću raznih uverenja. Povećanjem prava naših građana ubrzano se povećavao i broj uvjerenja. Za neka prava broj uvjerenja se povećavao i petnaest puta brže, tako da izgleda da su se organi javne uprave takmičili sa zakonodavnim organima, pa su, pored zakonom predviđenih uvjerenja, u praksi pronalazili nove vrste. Sada ima registrovano 261 vrsta uvjerenja, a cijeni se da je odnos propisom predviđenih i u praksi rađenih vrsta uvjerenja ostao 50 : 50.

Budući da se zvanična evidencija nije razvijala u skladu sa zahtjevima za uvjerenjima, to smo u Zakonu o upravnom postupku predviđjeli da se uvjerenja mogu izdavati i na osnovu izjave dvaju svedoka, koju ovjerava organ. Takvim uvjerenjem zadovoljili smo formalnost, ali materijalnu istinu nijesmo utvrdili. No, bez obzira da li postoji ili ne, građanin je ostvario svoje pravo, a službenik pokrio odgovornost.

Takva praksa izazvala je ne samo materijalne troškove društva i njegovih članova — građana, već je stvarala i političke probleme, omogućavajući iznalaženje svjedoka po volji, rađajući razne negativne pojave i stavljajući građane u neravnopravni položaj. Takvim načinom zanemaruje se povjerenje u građane našeg socijalističkog društva, a uprava se pretvara u zaštitnika zajednice ispred njenih zakonodavnih organa koji svojim normativnim aktima regulišu prava i dužnosti građana.

Jedan od uzroka ovakvom stanju je u tome što je razvitak našeg socijalističkog društva i društvenog upravljanja išao brže od razvitka izgradnje organa javne uprave. Ti su organi još organizovani na klasičan način, čak mislim i da bi pojam uprava trebalo zamjeniti, a pogotovu pojam državna uprava, jer ona više ne upravlja u ime društva, klase ili sistema, već služi sistemu, socijalističkom društvu i građanima u ostvarenju njihovih prava i dužnosti predviđenih Ustavom i zakonima. Dakle, to su organi — službe radnog naroda koji je proizvođač i upravljač, a ljudi u tim organima su dio radnog naroda koji obavlja za društvo potrebnu funkciju, bilo u komuni, republici ili federaciji. Kad vrše akta vlasti oni ih vrše u ime društva (»sluge naroda«), koji, obezbjeđujući redovno svoju egzistenciju, obezbjeđuju realizaciju prava svih građana i zajednice kao cjeline.

Ti organi rade za skupštine, građane i evidentiraju materijalna dobra socijalističkog društva. Prema tim zadacima treba i organizovati radne kolektive tih službi, čiji oslonac treba da bude radni čovjek i njegovi interesi.

Poslije donošenja novog Ustava osjećaju se takve tendencije razvoja i mi smo postigli i na ovom sektoru određene rezultate. Međutim, može se konstatovati da je njihov hod sporiji

od procesa izgradnje sistema samoupravljanja i da u jednom broju naših organa javne uprave još vlada mišljenje da su oni zaštitnici društva i pored toga što su zakonodavni organi predviđeli norme te zaštite. Iz takvog shvatanja se rađaju uvjerenja koja često nemaju nikakve veze sa predviđenim pravom radnog čovjeka. Tako, na primjer, za starosnu penziju treba 16 raznih dokumenata, a među njima i uvjerenje o imovnom stanju, kućna lista, iako takva uvjerenja nemaju nikakvog uticaja za sticanje i regulisanje ove vrste penzije, kako na pravo tako i na njenu visinu. Radni čovjek, građanin može da ima 10 članova porodice i dva miliona dinara na štednoj knjižici pa da ima starosnu penziju, ako je radio zakonom utvrđeni broj godina i napunio određene godine.

Koliko se zapostavlja povjerenje u našeg građanina govori, pored poznatih, i ovaj primjer. Prilikom prijavljivanja novorođene dece u matične knjige rođenih, ako dijete nije rođeno u porodilištu ili uz asistenciju babice, roditelj mora da dovede dva svjedoka koji će potvrditi da je zaista dijete rođeno, jer se na nekoliko hiljada rođenih desio jedan slučaj lažne prijave. Umjesto da se primjeni sankcija prema počiniocu, mi kažnjavamo sve roditelje i uza njih još po dva građanina — svjedoka, kojima je, uzgred rečeno, na putu do matičara roditelj ispričao da je tada i tada dobio ćerčicu ili sina. Bolje bi bilo da je tu izjavu uzeo matičar od davaoca pod određenom odgovornosti za istinitost. Primjera o raznim uvjerenjima koja se traže od građana ima dosta. Ovaj materijal koji smo dobili predstavlja jedno veliko uvjerenje niza uvjerenja kojima se otežava realizacija prava naših građana i koja donose razne probleme, o kojima se na raznim forumima godinama govori, počev od komune pa do ovog Doma, ali se ne pristupa energičnoj likvidaciji raznih uvjerenja. Zašto mi u našim skupštinama donosimo propise koji, van zvaničnih evidencija, traže uvjerenja? Zašto predviđamo takve norme koje kažu: »ukoliko organ posumnja u istinitost navoda podnosioca zahtjeva treba ih provjeriti, a organ, da bi skinuo sa sebe odgovornost, traži uvjerenje na osnovu izjave svjedoka.« Zašto upravni organi pojedinih institucija (socijalno osiguranje, socijalno staranje i drugi) traže uvjerenja za koja nema evidencije ili koja su evidentna — za koja građanin ima dokument izdat od najvišeg organa na bazi dokaza da ispunjava određene uslove. Na primer, nosiocu Spomenice 1941. traži se uvjerenje da nije sarađivao sa okupatorom.

Ističem da se u komuni gdje radim i živim pokušalo da se uvjerenja za koja skupština opštine nema evidenciju ne izdaju na osnovu svjedoka. Rezultat takve mjere bio je da građani nisu mogli ostvariti svoja prava. Jer, ustanova koja je trebalo da donosi rješenja nije ih donosila dok građanin ne priloži uvjerenje. Pošto su, zatim, građani vršili pritisak, opštin-

ski organi su nastavili po starom, da izdaju uvjerenja za koja nema evidencije i koja su samo formalno pokriće.

Pored iznesenih principa i predloga u materijalu, koje usvajam, predlažem ovom Domu da se u sprovođenju zaključaka:

1. stavi u zadatak Zavodu za javnu upravu da prouči organizaciju naše uprave i da je uskladi sa intencijama novog Ustava, razvoja skupštinskog mehanizma i sistema radničkog i društvenog upravljanja;

2. da se postojeći propisi, prilikom njihovog usaglašavanja, očiste od suvišnih zahtjeva za uvjerenjima i da se umjesto njih ukaže povjerenje građanima. Za one koji ne poštuju zakonske odredbe potrebno je predvideti oštrije sankcije;

3. da se čim prije u ZUP-u ukine član 172, a član 171. svede na ono uvjerenje da društvo ima evidenciju, odnosno da se izradi nacrt koju zvaničnu evidenciju treba da vode organi skupštine komune; posebno, da se da dokazna snaga javnim ispravama koje građani imaju;

4. da se u budućim zakonima ili aktima zakonske vrednosti, utvrđivanje činjenica bitnih za ostvarenje prava građana, predvidi teret dokazivanja po pravilu za organ koji vodi postupak;

5. pošto je ovim materijalom obuhvaćen samo odnos građanin-uprava, a kako se problemi javljaju i u odnosu pravna lica — uprava, predlažem da nadležni odbor našeg Vijeća obradi i tu materiju, jer i tamo ima suvišnih uvjerenja, garancija, progarama, revizija, koje nam čine poteškoće i usporavaju realizaciju naših programa.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Ima reč poslanik dr Karolj Detvai.

Detvai Karolj (Izborna jedinica Senta I):

Drugarice i drugovi poslanici, problemi ostvarivanja prava građana u postupku kod organa državne uprave, ustanova i organizacija uključuje i pitanje zakonitosti. Prema referatu, rad organa javne uprave u celini, a posebno organa državne uprave u pogledu poštovanja principa zakonitosti, pokazuje stalan napredak. Međutim, ima još pojava da pojedini organi i službenici unose u rešavanje elemente celishodnosti, kršeći na taj način prava građana. Usled toga, građani stižu uverenje da im uprava ne obezbeđuje zakonitost u ostvarivanju njihovih prava i postupak pred upravnim organima smatraju za formalnu stepenicu, koju moraju proći, da bi putem upravnog spora pribavili pravnu zaštitu. U takvim slučajevima, o zakonitosti konačnih pojedinačnih akata, prema našem Ustavu, odlučuje sud u upravnom sporu (član 159. Ustava SFRJ). Institucija upravnog spora ima važnu ulogu, jer njom dru-

štvena zajednica nastoji da obezbedi zakonitost u slučajevima kada upravni organi povrede, odnosno prekrše Ustavom i drugim zakonskim propisima garantovana prava građana i organizacija. To je i logična i prirodna posledica ustavnog principa da se svi akti i mere organa uprave i drugih državnih organa, koji vrše političko-izvršne i upravne poslove, kao i akti koje organizacije donose u vršenju javnih ovlašćenja, moraju zasnivati na zakonu ili drugom zakonito donesenom propisu (član 155. Ustava SFRJ).

Iz navedenih ustavnih principa proizilazi da, u pogledu pojedinih akata kojima državni organi i organizacije rešavaju o garantovanim pravima i obavezama, nema mesta unošenju elemenata celishodnosti i stvaranju privida o takozvanoj »društvenoj opravdanosti« ili »specifičnosti«, što upravo znači samovolju. Drugim rečima, to znači da prilikom rešavanja i odlučivanja nema mesta arbiternosti ni diskrecionoj oceni. Po Ustavu, organi su dužni da pojedinačna akta donose jedino i isključivo na osnovu zakona ili drugih zakonito donesenih propisa. U protivnom, arbitriranje, odnosno odlučivanje po nevezanoj, diskrecionoj oceni stvara uslove za samovoljne, neopravdane postupke, otvara mogućnost za subjektivizam, pristrasnost i zlonamernost i omogućuje realizaciju raznih drugih antisocijalističkih motiva, što prouzrokuje nezadovoljstvo, dakle štetne društveno-političke posledice uopšte.

Stanje i kretanje u oblasti upravnih sporova predstavljaju važne i dovoljno objektivizirane kriterijume za ocenu zakonitosti rada javne uprave i određenih organizacija. Za proteklih sedam godina, od 1957. do 1963. godine — pravosnažno je rešeno 196.099 upravnih sporova. Godišnji prosek iznosi 28.014 upravnih sporova, s tim što je 1963. 1962. i 1960. godine broj pravosnažno rešenih upravnih sporova iznosio po 32 hiljade, dok je u ostalim godinama bilo oko 25 hiljada.

Struktura upravnih sporova pokazuje da ih je najviše bilo u vezi sa Zakonom o penzijskom osiguranju. U 1963. godini, na primer, bilo je rešeno 13.773 takvih sporova što znači blagi porast u poređenju sa ranijim godinama. Povodom tužbi radi invalidske penzije i invalidnine u 1963. godini rešeno je 6.242 upravna spora, što uglavnom odgovara broju sporova u 1962. godini. Pitanja starosne i porodične penzije izazvala su 1963. godine 3.721 upravni spor, što predstavlja blago smanjenje u poređenju sa 1962. godinom. Međutim, upravni sporovi u vezi sa radnim i službeničkim odnosima pokazuju osetniji porast iz godine u godinu, tako da je u 1963. godini bilo rešeno 4.460 upravnih sporova. Treba napomenuti da intenzivnije rešavanje stambene problematike pokazuje pozitivne rezultate i u oblasti uprav-

nih sporova. Dok je 1957. godine bilo rešeno 4.242 takva spora, 1962. godine 2.829, a 1963. godine 2.792.

Relativno veliki broj upravnih sporova pokazuje da se građani ne mire sa izvesnim brojem individualnih akata, već zasnivanjem upravnog spora izražavaju aktivan odnos prema ostvarivanju svojih prava i putem suda. Međutim, upravni sporovi, u isto vreme, ukazuju na stvarnu i aktuelnu potrebu kvalitetnog jačanja i zakonitog rada uprave, u interesu efikasnosti zaštite prava građana i organizacija.

Na osnovu svega, smatram da se u toku daljeg rada može koristiti i iskustvo koje smo do sada stekli i na bazi prakse upravnih sporova.

Među uverenjima koja se u praksi pojavljuju i izazivaju izvesno čuđenje, ovde su navedena i takva da se od opštinskih organa traži, na primer, uverenje o »uginuću lovačkog psa«, o »padanju kiše ili grada određenog dana«, o »poročnosti ili neporočnosti nekog lica« i slična. Ovim primerima može se dodati još jedan slučaj. U dnevnom listu »Politika« od 17. juna 1964. godine objavljeno je obaveštenje Odbora za sprovođenje sabora trubača Guča po kome trubači i orkestri treba, uz prijavu za takmičenje, da dostave i potvrdu opštine o amaterizmu.

Predsedavajući Krsto Popivoda:
Ima reč poslanik Eljmaz Topali.

Eljmaz Topali (Izborna jedinica Uroševac I):

Od velikog je značaja problem o kome danas raspravljamo, s obzirom da se radi o ostvarivanju prava građana, kao i konkretnoj aktivnosti u sprovođenju ustavnih načela. Ustavom je zagarantovano pravo svakom građaninu naše socijalističke zajednice da se za ostvarivanje svojih prava može obratiti nadležnim organima i organizacijama, a obaveza je organa da mu omoguću, ukoliko je taj zahtev u skladu sa zakonskim propisima, da ostvari svoja prava što je moguće efikasnije, ekonomičnije i celishodnije, kako za organ tako i za građanina.

U tom cilju, u poslednje vreme obavljaju se opsežne diskusije u pojedinim društveno-političkim zajednicama, tako da je praksa već dala izvesne rezultate. Na primer, u Kragujevcu i nekim drugim krajevima naše zemlje, izvestan broj organa, koji rešavaju u postupku, nastoje da građanima omoguće što lakše ostvarivanje svojih prava. Činjenica je da su organi vezani pojedinim zakonskim i podzakonskim propisima da uslovljavaju da građani dokazuju činjenice raznim uverenjima. Ponekad su međutim, uverenja suvišna. Pojedini organi nekada ne gledaju u građanina kao čoveka kome je zaštićeno pravo Ustavom i drugim zakonskim propisima, već se prema njemu odnose kao da je on zavisnik od organa. Ovakav odnos organa, po mom

shvatanju, proizilazi iz objektivnih teškoća ili iz subjektivnih slabosti od kojih ću neke nabrojati:

1. prevaziđenost pojedinih propisa u današnjim uslovima našega razvitka, tj. u uslovima jačanja i razvijanja socijalističkih društvenih odnosa — pojedinim propisima zahteva se često suviše formalizma u radu uprave, što u znatnoj meri otežava i komplikuje postupak oko rešavanja pojedinih prava građana.

2. slaba kvalifikaciona struktura zaposlenih u pojedinim organima uprave i organizacijama koje imaju javna ovlašćenja (zavodi za socijalno osiguranje), kao i pojave birokratskih tendencija pojedinih ljudi koji rade na ostvarivanju prava građana. To svakako, dolazi zbog nedovoljnog poznavanja propisa i ciljeva našega društvenog razvitka od pojedinaca, i nedovoljne odgovornosti prema radu.

Ako imamo u vidu činjenicu da posle oslobođenja nismo imali skoro ni jednu opštinu koja je imala više od jednog službenika sa srednjom i višom spremom, što je naročito bio slučaj u nerazvijenim krajevima, onda se može konstatovati da su postignuti dobri rezultati na osposobljavanju uprave i da se sada na velikom broju radnih mesta nalaze službenici sa višom i srednjom spremom.

Međutim, kvalifikaciona struktura u pojedinim opštinama još uvek je takva da se teško može zamisliti puna sigurnost i pravilnost sprovođenja u život svih propisa. Tako, na primer, u mojoj izbornoj jedinici preko 60% službenika je sa nižom i nepotpunom srednjom spremom, dok sa visokom spremom nema ni 10%;

3. nedovoljna opremljenost i nedostatak prostora, otežava rad i pravilno funkcionisanje uprave. Ilustracije radi uzimam primer Skupštine Opštine Uroševac, gde su njeni organi smešteni u četiri izdvojene zgrade i gde po 5 službenika radi u jednoj kancelariji, ili s jednom pisaćom mašinom radi po tri ili četiri službenika. Ovde se ne radi o neshvatanju potreba u pogledu opremljenosti i rešavanja ovih problema, već se u prvom redu radi o nedostatku finansijskih sredstava u opštinskim skupštinama. Ovakva situacija je u mnogim opštinama, a pogotovu u onim krajevima gde je materijalna baza daleko slabija u odnosu na druga područja;

4. uzroci neefikasnosti rada uprave proizilaze i iz neregulisanog sistema nagrađivanja. Naime, svi oni koji rade u upravi unapred znaju svoja primanja, pa se ponekad dešava da nekome nije ni stalo da bude efikasan u radu i rešavanju potreba pojedinih građana. Radi toga je nužno potrebno da se požuri sa pripremanjem u ostvarivanju novog načina nagrađivanja službenika uprave, jer bi se time svakako stimulirali ljudi za što veću efikasnost u radu.

Problemi koji su istaknuti u materijalima, i neki problemi iz drugih oblasti društvenog života, posebno pooštavaju odnose na područjima gde je materijalna baza daleko slabija u odnosu na razvijene krajeve.

Kada govorimo o ovim problemima onda je svakako potrebno istaći i još jedan moment koji otežava normalan rad organa uprave. Naime, ima slučajeva da se pojedini građani obraćaju organima da se reši neko njihovo pitanje, iako im po propisima to pravo ne pripada. Imajući to u vidu, a i radi upoznavanja građana sa radom i potrebom za daljim razvijanjem i jačanjem mehanizma demokratskog samoupravljanja, nužno je obezbediti saradnju sa organima i pružiti im veću informisanost o njihovim pravima i obavezama i načinu njihovog ostvarivanja i obezbediti širu javnost rada uprave i organizacija koje imaju javna ovlašćenja.

O pitanjima o kojima danas raspravljamo, radi konkretnije ilustracije, dozvolite da ukratko navedem nekoliko primera.

Ako se građanin pojavi pred organom koji je ovlašćen da rešava o kadrovskoj pomoći, on mora, da bi ostvario svoje pravo, da, pored zahteva, podnese organu još deset raznih uverenja: uverenje o kućnoj zajednici, uverenje o zaduženju poreza, izvod iz matične knjige rođenih za sva lica za koja se traži pomoć, venčanicu, uverenje iz kojeg će se videti od kada je hranilac otišao na odsluženje vojnog roka, uverenje iz kojeg će se videti da je hranilac svoje porodice, uverenje o odvojenom životu, lekarsko-komisijско uverenje o radnoj nesposobnosti, ako je muškarac ispod 65 ili žena ispod 55 godina, uverenje od preduzeća u kojem je radio kadrovac iz koga će se videti dokle je izmiren sa mesečnim prinaldležnostima i da li prima dečji dodatak, uverenje da nema prihoda bilo po kom osnovu u Jugoslaviji. Očigledno je da se zahteva mnogo uverenja čiji se podaci međusobno isprepliću i gde se pojedinim uverenjima traži činjenica koju sadrži drugo uverenje. Na primer, uverenje o kućnoj zajednici sadrži, pored imena i prezimena, još i godinu rođenja svih članova porodice, srodstvo molioca sa članovima porodice, zanimanje članova porodice i drugo. I u poreskom uverenju skoro se navode svi podaci koje sadrži prethodno uverenje, a organ koji rešava u postupku pored toga traži izvod iz matične knjige rođenih za sva lica za koja se traži pomoć, uverenje iz kojega će se videti da je molilac jedini hranilac porodice, uverenje da nema prihoda po drugom osnovu i druga. U vezi s tim, postavlja se pitanje: zar ne bi bilo ekonomičnije i efikasnije, kako za organ uprave, tako i za građanina, da se unošenjem klauzule po službenoj dužnosti ili korišćenjem sredstava tj. službe pravne pomoći konstatuje posto-

janje bračnosti, da se NN nalazi stvarno na odsluženju vojnog roka, da iz uverenja o zajedničkom kućanstvu ili iz poreskog uverenja ustanovi da je NN jedini hranilac svoje porodice, ili da organ iz svoje evidencije ustanovi koje sve prihode ima podnosilac zahteva ili pak da se zahteva od molioca da svojom izjavom potvrdi da nema drugog prihoda bilo po kom osnovu, a da se za lažnu izjavu predvidi mogućnost oštrijeg preduzimanja zakonskih mera, pa i javne osude na zborovima birača? Za dokazivanje mnogih činjenica organi opštinskih skupština traže dokaze u postupku saslušanjem dva svedoka. U ovakvim slučajevima, podnosioci zahteva i svedoci često su udaljeni od organa po 15 ili više kilometara, ili su u radnom odnosu pa moraju da napuste radno mesto.

Drugi primer iz službe socijalnog osiguranja. Ako osiguranik treba da se pojavi pred invalidskom komisijom, pored ostalog, od njega se traži: potvrda od radne organizacije o primanjima za poslednje godine po mesecima, iako to pismenim putem zavod može sam da traži. Zatim potvrda zdravstvene ustanove od kada je na bolovanju, iako osiguranik ima zdravstvenu knjižicu, izvod iz matične knjige rođenih, iako osiguranik ima radnu knjižicu koju je dobio od nadležnog organa a prilikom dobijanja radne knjižice građanin je podneo tom organu na uvid ovo uverenje. Ili, još jedan primer. Ako osiguraniku umre dete, on je dužan da zavodu podnese uverenje opštinske skupštine da je dete sahranio o svom trošku, kako bi mogao da primi pogrebninu. Ako roditelj ne sahrani dete o svom trošku postavlja se pitanje: ko će to učiniti?

Primeri koji su dati u materijalima i razni drugi ukazuju da se u mnogim slučajevima komplikuje postupak i građani dovode u situaciju da gube u radnom vremenu, a pored toga, da imaju materijalne izdatke. Radi svega toga nužno je što hitnije preduzeti konkretne mere za otklanjanje navedenih negativnih pojava. Drugim rečima, moramo uprostiti administraciju i sam postupak u ostvarivanju prava građana, a propisima i drugim merama obezbediti da uprava zaista postane savremenija i da odgovara potrebama građana i zajednice.

Pored nedostataka u pravnom saobraćaju, krupan je problem i u tumačenju i sprovođenju propisa u život, zatim problem postavljanja organizacije uprave u opštinskim skupštinama, kako to najbolje odgovara interesima građana i zajednice.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Ima reč poslanik Feriz Dizdar.

Feriz Dizdar (Izborna jedinica Zenica I):

Drugarice i drugovi poslanici, iz materijala koji se nalazi pred nama jasno se vidi da je pi-

tanje traženja uverenja od državnih organa i samostalnih organizacija u postupku rešavanja o zahtjevima pojedinaca, pribavljanje tih uverenja i njihovo korišćenje — jedan od osnovnih uzroka sporog i teškog ostvarivanja prava građana. Iznijeto stanje potvrđuju, u manjoj ili većoj mjeri, i analize republičkih organa, a čitavo stanje, dobrim dijelom, nam je poznato i iz neposrednog kontakta sa građanima, organima uprave i radnim organizacijama.

Ne osporavajući prikazano stanje u materijalu i svu težinu i ozbiljnost problema, a u vezi sa mišljenjem koje ću kasnije iznijeti o uzrocima ovakvog stanja i o mjerama koje bi trebalo preduzeti za njegovo rešavanje, ističem da stanje u tom pogledu u Zenici i nekim drugim opštinama nije tako teško niti je pomenuti problem tako oštar kao što je u većini drugih krajeva naše zemlje. Iz podataka se vidi da se u cijeloj zemlji izdaje 260 raznih uverenja, od kojih 78 izdaju opštinski organi uprave. U zemaljskoj opštini organi uprave izdaju 38 vrsta uverenja, od čega 29 na osnovu službenih evidencija, sedam na osnovu saslušanja svjedoka po zakonskoj obavezi i dve vrste bez zakonskog osnova, iz humanitarnih razloga.

Pored u materijalu navedenih uzroka, istaći ću i neke druge, odnosno iznijeti dopuniti da bi se stanje i problem bolje sagledali, u cilju adekvatnijeg utvrđivanja mjera koje bi trebalo preduzeti za otklanjanje slabosti i rešavanje problema.

Materija o izdavanju uverenja u nas još nije definitivno pravno regulisana, već se uverenja izdaju na osnovu odredaba članova 171. i 172. Zakona o opštem upravnom postupku, koji su za nuždu i privremeno unijeti u ovaj Zakon, iako im nije mjesto u njemu, kao i na osnovu drugih, posebnih propisa donijetih na temelju ovog zakona. Na osnovu privremenog zakonskog ovlašćenja (koje već traje osam godina) državni organi i samostalne organizacije u punoj su mjeri koristili mogućnost (a djelimično i zloupotrebili) propisivanja obaveze izdavanja i korištenja uverenja, što je doprinijelo zaoštavanju ovog pitanja i stvaranju problema o kome danas diskutujemo.

S obzirom na odredbu člana 70. Ustava SFRJ koji glasi: »Način ostvarivanja pojedinih sloboda i prava (misli se građana) može se propisivati samo zakonom i to jedino kad je to ovim Ustavom predviđeno ili kad je neophodno za njihovo ostvarivanje« — potrebno je ocijeniti usaglašenost sa Ustavom odredbe člana 172. ZUP-a da se i na osnovu »drugih propisa« osim zakona može propisivati način ostvarivanja prava pojedinaca na osnovu uverenja, jer je baš ova odredba u najvećoj mjeri uticala na stvaranje ovog problema.

Zbog prekomjernog donošenja posebnih propisa o dokazivanju uvjerenjem pravno re-

levantnih činjenica u upravnom postupku, u praksi se otišlo još i dalje, bez obzira na propise, pa se od stranaka traži da skoro sve svoje navode u podnescima, odnosno u upravnom postupku, dokazuju uvjerenjima, pa i u onim slučajevima kada stranka raspolaže drugim ispravama (prvosnažnim rješenjima), ili što je još gore, sve ove isprave oduzimaju se od stranaka i nakon okončanog upravnog postupka »čuvaju« u arhivi.

Ovakva praksa ravna je, ako nije i veća u pogledu društvene štetnosti, posljedicama izazvanih propisima koji se odnose na izdavanje uvjerenja i njihovu upotrebu u upravnom postupku. Ovo dovodi do anomalija, iznijetih u materijalu, da se u pojedinim slučajevima od stranaka traži po deset i više uvjerenja radi ostvarivanja njihovog prava; da se uvjerenja traže i izdaju unutar istog organa koji i rješava u konkretnom slučaju; da se uvjerenja izdaju na osnovu izjava »profesionalnih svjedoka« i da se takvi »iskazi« ne provjeravaju nego uvijek uzimaju kao valjan dokaz.

U Zenici i nekim drugim opštinama od 1960. do 1962. godine takva praksa je napuštena, a vođenje upravnog postupka, po pravilu, usklađeno je sa pravilima upravnog postupka po kojim organi nadležni za rješavanje upravnih stvari, sami utvrđuju činjenice od značaja za donošenje rješenja ili kraćim putem prikupljaju potrebne podatke. To je u velikoj mjeri (preko 50%) smanjilo zahtjeve za uvjerenjima i olakšalo strankama ostvarivanje njihovih prava.

Oduzimanje isprave i uvjerenja od stranaka jedan je od uzroka stvaranja ovog problema. Pravila upravnog postupka i materijalni propisi, po pravilu, ne traže oduzimanje uvjerenja od stranaka i njihovo ulaganje u spise, već, naprotiv, odredba člana 74. stav 2. ZUP-a upućuje na to da se može napraviti uvid u podatke koje uvjerenje sadrži i o tome na spisu sastaviti zabilješka (koja ima značaj zapisnika), a uvjerenje ili drugu ispravu zatim vratiti stranci. Na ovaj način stranka može jedno uvjerenje koristiti za razne svrhe. U tom slučaju otpada potreba da se isto uvjerenje pribavlja više puta za svaku potrebu, a organ koji izdaje uvjerenje rasterećuje se od nepotrebnog izdavanja uvjerenja.

Nije redak slučaj da se uvjerenja traže radi dokazivanja relevantnih činjenica i u onim slučajevima kada ih uopšte ne treba dokazivati, odnosno kada ne treba sprovoditi dokazni postupak, radi toga što je činjenično stanje poznato organu koji vodi postupak ili su činjenice opštepoznate (član 141. tač. 1. i član 160. stav 2. ZUP-a), pa se može rješavati po skraćenom postupku.

Ovakva nepravilna primjena pravila upravnog postupka takođe otežava ostvarivanje prava

građana, odnosno usporava i poskupljuje postupak.

Problem izaziva i to što neke javne isprave (lična karta, radna knjižica, zdravstvena legitimacija i dr.) ovaj značaj imaju samo za neke podatke koje sadrže, dok za druge nemaju, iako su i ovi drugi podaci u ispravu unijeti na osnovu službenih evidencija ili na osnovu rezultata postupka vođenog za izdavanje ove isprave. Zbog toga, za te druge »nepriznate« podatke iz javne isprave, stranke su prisiljene da traže nove, druge isprave i uvjerenja, a organi, nadležni za njihovo izdavanje, — ih izdaju. Trebalo bi da organi, nadležni za rješavanje, sve podatke iz javnih i drugih isprava koriste podjednako i da ih jedinstveno cijene, odnosno propisom treba odrediti da svi podaci iz javnih isprava imaju isti pravni značaj.

Nedostatak prakse da se kraćim putem prikupljaju potrebni podaci od drugih organa i samostalnih organizacija, ličnim uvidom u njihove spise ili evidencije, odnosno telefonom od službenog lica kod koga se oni nalaze, i da se na spisu napravi zabeleška o licu koje je dalo podatke i o samom podatku, takođe spada u uzroke stvaranja ovog problema. Na ovakvo postupanje upućuju odredbe tačke 56. Uputstva za izvršenje Uredbe o kancelarijskom poslovanju i naprijed citirana odredba člana 74. ZUP-a, što bi dovelo do uprošćavanja i ubrzavanja postupka i rješavanja o zahtjevu građana.

Stvaranju i zaoštavanju ovog problema u većoj mjeri doprinosi i nedovoljna stručnost službenika koji vode upravni postupak i rješavaju o upravnim stvarima, odnosno rade na izdavanju uvjerenja, kao i shvatanje jednog kruga rukovodećih ljudi da su ovi poslovi od manjeg značaja i da ih može vršiti svaki »pаметan čovjek« te da za njihovo obavljanje nije potrebna posebna stručnost. Ponekad se zaboravlja da ovi službenici treba da budu »sudije« u odlučivanju o pravima i obavezama građana i radnih organizacija, da oni primenjuju i tumače propise i da građani, kao radne organizacije pretežan dio svojih prava ostvaruju kroz upravni postupak pred opštinskim organima uprave i samostalnim organizacijama. Radi toga je neophodno da službenici koji rade te poslove treba da imaju odgovarajuću stručnu spremu.

Upravni poslovi i rješavanja o zahtjevima građana često ostaju po strani od budnosti i nadzora rukovodećih ljudi zbog njihove preokupiranosti »operativom«, tj. tekućom problematikom privrednog, komunalnog i društvenog karaktera. Ovo dovodi do obraćanja posebne pažnje analitičko-planskim i finansijskim poslovima i do zanemarivanja čisto upravnih poslova, kao i načina rješavanja o pravima i obavezama građana. Za obavljanje ovih poslova, po pravilu, ne traži se visoka stručna sprema, ali se zahteva stručnost u obavljanju upravnih poslova, temeljito poznavanje odgovarajućih

materijalnih propisa, kao i Zakona o opštem upravnom postupku i drugih pravila upravnog postupka: visok osjećaj odgovornosti, pravilan odnos prema radu i strankama; osjećaj potreba za efikasnošću i ekonomičnosti poslovanja organa uprave; dobro poznavanje i praćenje ekonomskog i društveno-političkog kretanja društvene zajednice, kako bi određeno lice svoj rad usklađivalo s novim kretanjima. Međutim, veći broj službenika koji rade upravne poslove ne poznaju dobro materijalne propise i pravila upravnog postupka, ne prate njihove izmjene i dopune, ne vode registar o njima, pa ih teško pronalaze ili rade napamet i bez njih. Kao po pravilu, službenici ne poznaju propise onoliko koliko bi, prema svojoj stručnoj spremi, trebalo da ih poznaju, ne znaju ni propise svoga radnog mjesta, već poslove obavljaju površno i šablon-ski.

Na sve ovo utiče i nedostatak osjećaja odgovornosti nekih službenika u pogledu obavljanja poslova njihovog radnog mjesta, odnosno rješavanja u upravnom postupku: da pravilno primjenjuju propise i kroz to da štite interes stranke i društvene zajednice; da misle o štetnosti, kako za stranku, tako i za društvenu zajednicu, od površnog ili nepravilnog rada i primenjivanja propisa, o materijalnoj šteti koja može nastati za jednu ili drugu stranu, o društveno-političkim posledicama koje njihov rad ima ili može imati.

Nezavisno od postojećih propisa i u njihovom okviru, službenici bi savjesnim i kvalitetnijim radom u velikoj mjeri mogli ublažiti ovaj problem i olakšati ostvarivanje prava građana i pravilnije rješavati o njihovim obavezama.

Kao uzrok ovakvom stanju navodim i nedostatak ili nedovoljnu unutrašnju i spoljnu kontrolu pravilnosti rješavanja u upravnom postupku.

Unutrašnja kontrola se stvarno ne vrši, što još više utiče da se ne otklanjaju slabosti u rješavanju o pravima i obavezama građana, a spoljna kontrola preko administrativne inspekcije, rješavanje žalbi kroz upravni spor nije dovoljna, niti efikasna, jer se vrši djelimično i povremeno.

Naročito je štetan nedostatak efikasne unutrašnje kontrole i kontrole preko administrativne inspekcije, kako za stranke, tako i za društvenu zajednicu, a na taj način moglo bi se u najvećoj mjeri pozitivno uticati na pravilnost i ekonomičnost rješavanja u upravnom postupku, na ubrzanje postupka, na otklanjanje slabosti i nepravilnosti, na podsticanje službenika u pogledu stručnog osposobljavanja i kvalitetnijeg rada i slično. Ovo bi olakšalo odgovornim ljudima uvid u stanje ovog pitanja, doprinijelo njegovom češćem razmatranju od predstavničkih tijela i političko-izvršnih organa, u cilju preduzimanja odgovarajućih mjera.

U cilju rješavanja ovog problema predlažem ove mjere:

1) da se ukine odredba člana 172. Zakona o opštem upravnom postupku koja daje ovlaštenje da se »i drugim propisima«, pored zakona, može propisivati obaveza izdavanja uvjerenja o činjenicama o kojima se ne vodi službena evidencija;

2) da se prilikom usklađivanja propisa sa Ustavom i statutom, izvrši revizija odredaba o načinu ostvarivanja prava građana, odnosno o izdavanju uvjerenja, u cilju najvećeg ograničavanja odredaba o posebnim upravnim postupcima maksimalne ekonomičnosti rješavanja u upravnom postupku u najvećoj mogućoj mjeri na Zakon o opštem upravnom postupku, s tim da se njegove odredbe pojednostave radi obezbeđenja maksimalne ekonomičnosti rješavanja u upravnom postupku, odnosno da se izdavanje uvjerenja svede na najnužniju mjeru i to samo na osnovu podataka službene evidencije;

3) da se izričito zabrani prebacivanje tereta dokazivanja sa organa nadležnog za rješavanje na stranke i oduzimanje uvjerenja i drugih isprava koje stranka predoči u upravnom postupku i njihovo arhiviranje po okončanom postupku i obavežu organi da u predočene isprave naprave uvid, a na spisu službeni zabelešku o podacima koje su uvidom utvrdili i o ispravi u koju su uvid napravili;

4) da se organi i službenici nadležni za vođenje upravnog postupka izričito zaduže da sami utvrđuju pravno relevantne činjenice koje su od značaja za rješavanje zahtjeva stranke u upravnom postupku, ukoliko ona sama nije predočila kao dokaz ispravu, odnosno da se potrebni podaci prikupljaju kratkim putem, tj. neposrednim uvidom u službene spise i evidencije, odnosno putem telefona i da se utvrđeni ili telefonom dobijeni podaci konstatuju u spisu službenom zabilješkom, u smislu člana 74. ZUP-a;

5) da se zabrani traženje i izdavanje uvjerenja mimo slučajeva zakonom određenih;

6) da se pojačaju mjere za stručno osposobljavanje službenika i pooštiri stručni kriterijum u pogledu odabiranja i raspoređivanja službenika za rad u upravnom postupku;

7) da se zaoštiri odgovornost službenika koji vode upravni postupak i donose rješenja o upravnim stvarima, i to kako disciplinska, tako i materijalna, za štete koje svojim radom nanesu stranci i društvenoj zajednici;

8) da se organizuje stalna i oštra unutrašnja i spoljna kontrola pravilnosti i zakonitosti rada u upravnom postupku (administrativno-upravna inspekcija), s tim da se odgovorna lica pozivaju na disciplinsku i materijalnu odgovornost. Da bi se izbjegla nedopuštena tolerantnost prema odgovornim licima, iz socijalno-humanitarnih razloga, trebalo bi posebno razmotriti mogućnosti za jačanje administrativne inspekcije pri višim organima i proširenje ovlaštenja in-

spektora, uključujući i pravo na kažnjavanje, a u težim slučajevima i pravo na suspenziju do rješenja slučaja od strane nadležnog disciplinskog suda;

9) da se uvede stroga kontrola sprovođenja mjera koje preduzmu nadležni organi o ovom pitanju.

Predsedavajući Krsto Popivoda

Dajem odmor od 15 minuta.

(Posle odmora)

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Nastavljamo sa radom. Ima reč poslanik Mirko Žlender.

Mirko Žlender (Izborna jedinica Ptuj):

Drugarice i drugovi poslanici, pravilno rešenje pitanja ostvarivanja prava građana u organima uprave zavisi od pronalaženja bitnih uzroka koji uslovljavaju današnje stanje. Prihvatam sve konstatacije koje su bile iznete u izveštaju Odbora Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave, jer je u njemu izloženo stanje i stvarni odraz prilika o poslovanju upravnih organa prema građanima, osobito u pogledu podnošenja potrebnih i nepotrebnih potvrda.

Međutim, ima brojnih uzroka ovakvim negativnim pojavama u odnosima uprave i građana. Ti su nam uzroci uglavnom poznati. Analizirajući ove uzroke potrebno je, u osnovi, polaziti od bitne uloge organa uprave u ostvarivanju njihovih zadataka. U prvom redu, moramo primetiti da je sa ostvarivanjem pojedinih zadataka upravnih organa, po prirodi stvari, a obično i po važećim pravnim propisima, skopčana njihova dužnost i svakako pravo da oni sami provere i utvrde ne samo pravno stanje koje dolazi u obzir, nego, isto tako, i činjenično stanje. S time je skopčana i njihova dužnost da sebi pribave dokaze koji su potrebni za utvrđivanje činjeničnog stanja. Zbog toga je dopušteno zaključiti da su, po pravilu, upravni organi dužni da sami, službenim putem, zatraže podatke o svim značajnim okolnostima za rešavanje određenih upravnih predmeta, o kojima se vodi službena evidencija, bilo u samim upravnim organima ili u drugim državnim organima, ili u organima onih organizacija koje vrše javnu službu, a da time ne opterećuju građanima.

Ovo je jedna od osnovnih polaznih tačaka za pravilno razmatranje ovog pitanja. Ne tvrdim da je jedini uzrok sadašnjeg nezadovoljavajućeg stanja, ali je svakako jedan od bitnih koji uslovljava sadašnje stanje i o kome treba voditi računa prilikom rešavanja ovog složenog pitanja. Kada bismo dozvoljavali da organi uprave unapred, kao jednu od svojih dužnosti, odnosno svoga prava sami proveravaju i činjenično stanje u pojedinim upravnim stvarima, ako ne u celini, ono delimično, sve mere koje

su već pokrenute za jednostavnije i brže poslovanje organa uprave neće ublažiti ovaj problem.

Svakako, ne bi bilo dovoljno samo isticati dužnosti i prava organa uprave u rešavanju njihovih zadataka u pojedinim upravnim stvarima, a da se te dužnosti i prava ne sankcionišu samim zakonom. Efikasnost upravnog delovanja mora postati sadržina pravno utvrđene odgovornosti upravnih organa. Pravilno ispunjavanje upravnih stručnih dužnosti mora biti zakonom propisano, kao dužnost pojedinog upravnog funkcionera, za čije neispunjenje moraju biti predviđene posledice koje su uobičajene u slučajevima kada neko ne ispunjava pravilno svoje ostale dužnosti. Naime, samostalnost upravnih organa u upravnom postupku može se ostvariti jedino odgovornošću za svoj rad prema društvu, a konačno i građaninu, kao članu tog društva.

Pravilno rešenje na postavljeno pitanje nalazi se, u osnovi, u pravilnom shvatanju dužnosti i prava organa uprave prilikom ostvarivanja pojedinih zadataka koji se rešavaju i u pravnom sankcionisanju odgovornosti svakog pojedinog upravnog funkcionera koji je zadužen da rešava o pravima građana, jer je u sistemu samoupravljanja, u svim oblastima društvenog života, relacija građanin — uprava bitno izmenjena, pa je čovek — građanin, kao nosilac društvenog samoupravljanja, i sam dužan da štiti interes društvene zajednice.

Ne tvrdim da ćemo ovakvim rešenjem rešiti čitav problem. Moramo uočiti da je do sadašnjeg položaja došlo iz mnogih razloga koji svaki za sebe ima svoj uticaj na sadašnje stanje. Uveren sam da ćemo rešenjem bitnih problema dati mogućnost za rešavanje i svih ostalih problema građana koji postoje prilikom ostvarivanja njihovih prava u organima uprave. Rešavanje bitnih problema zaista ne znači ništa drugo nego da načela našeg ustavnog sistema o upravnim organima detaljnije razradimo u zakonskim propisima.

Organi uprave, prinuđeni upravnom odgovornošću, više bi sami brinuli da otklanjaju brojne nedostatke u svom radu, naročito u pogledu razvijanja samoupravljanja službenika i nagrađivanja prema radu, jer bi to bilo uslovljeno pravilnim ispunjavanjem upravnih stručnih dužnosti.

Za rešavanje ovog problema bitan je i položaj upravnih stručnjaka u organima uprave. Od njih se, u interesu pravilnog rada i pravilnog odnosa prema građanima, traži i javna odgovornost za njihov rad. Ako želimo postići javnu odgovornost upravnog stručnjaka, a mislim da je to za pravilan rad nužno, smatram da sadašnji položaj upravnog stručnjaka još nije u skladu s našim predstavama o njegovoj javnoj odgovornosti. U suštini, on je danas anonimn, jer rešenja prema građaninu donosi po našim propisima starešina upravnog organa, koji mo-

že, ali i ne mora da prenese svoja ovlašćenja na pojedine upravne stručnjake. Zbog brojnosti upravnih stvari koje rešavaju danas organi uprave, u praksi nije moguće da starešina upravnog organa bude u stanju da sam odlučuje u svim stvarima. U praksi, takvo odlučivanje prepušteno je upravnim stručnjacima, a oni prema građaninu de jure ne odgovaraju, jer se i takva rešenja smatraju — ako nije dato pismeno ovlašćenje — kao rešenje koje je doneo neposredni starešina upravnog organa. Uveren sam da je to pitanje usko povezano sa osnovnim pitanjem pravilnog rada, a osobito sa odgovornošću upravnog stručnjaka u rešavanju o pravima građana.

Na drugoj strani, zbog takvog načina rada neposredni starešina ne može u celini izvršavati svoj rad neposrednog rukovodioca, što zavisi od organizacije rada u tom organu. Pravilno rešenje tog problema imaće veliki uticaj na javnost rada organa uprave. Sprovođenjem načela javne odgovornosti pojedinog upravnog stručnjaka i upravnog funkcionera obezbediće se i načelo javnosti rada organa uprave.

Očigledno je da je, za poboljšanje rada organa uprave i za poboljšanje odnosa između javne uprave i građana, potrebno da se pretrusu sva pitanja i da se nađe najcelishodnije rešenje. Sigurno se poboljšanje tih odnosa neće postići samo uklanjanjem tehničkih i organizacionih nepoželjnosti koje su inače očigledne. Potrebno je sagledati šta je pre svega u upravi potrebno izmeniti, da bismo mogli ostvariti takvu njenu organizaciju i efikasnost, kao i takav metod rada koji odgovara društvenoj ulozi javne uprave u celini, i u organima uprave posebno.

Rešavanje tog pitanja u njegovoj bitnoj osnovi daće i rešenja kako ukloniti i sve ostale uzroke koji uslovljavaju današnje stanje. Pri tome, ne može se tvrditi da tehnička i organizaciona pitanja nemaju uticaja na rešavanje ovog pitanja. Svi znamo da nedostaci u organizaciji i u metodi rada organa javne uprave, stanje i kvalifikaciona struktura kadrova i njihove subjektivne slabosti, kao i tehnički i prostorni uslovi rada u organima javne uprave imaju kao posledicu slab rad organa javne uprave i ove nedostake ne smemo potcenjivati kada rešavamo tako složen problem. Smatram da u rešenju tehničkih i organizacionih pitanja nije još dato rešenje osnovnog problema koji se, po mome mišljenju, u suštini svodi i na ova pitanja: prvo, pravilno shvatanje dužnosti i prava organa uprave prilikom ostvarivanja pojedinih zadataka koje imaju da rešavaju, iz čega nužno proizilazi i dužnost da sami pribave dokazna sredstva, odnosno da sami svojom delatnošću, prilikom rešavanja pojedinih upravnih stvari, učine sve što je potrebno da bi se što potpunije utvrdilo činjenično stanje; drugo, pravno sankcionisanje odgovornosti upravnih organa, odnosno pojedinih upravnih stručnjaka

i upravnih funkcija za pravilno ispunjavanje stručnih dužnosti, tj. poštovanje zakonitosti; treće, razmatranje načina za jačanje i utvrđivanje lične i samostalne odgovornosti upravnog stručnjaka i upravnog funkcionera za njihov rad, u vezi s tim, pitanje pomoći rada organa uprave.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Da li se još neko javlja za reč? (Niko).

Molim izvestioca Komisije, poslanika Savu Brkovića, da podnese izveštaj.

Brković Savo, (Izborna jedinica Titograd):

Predlog zaključaka Odbora Saveznog veća za organizaciono-politička pitanja i Odbora Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave o ostvarivanju prava građana u postupku kod organa uprave, glasi (čita):

»Savezna skupština, na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Organizaciono-političkog veća od 15. XI 1964. godine, razmotrila je pitanja ostvarivanja prava i dužnosti građana i radnih organizacija kod organa uprave i organizacija koje vrše javna ovlašćenja, pa posle svestranog pretresa ovog pitanja konstatuje:

Izgradnja našeg socijalističkog društva, učvršćenje socijalističkih društvenih odnosa, razvoj raznovrsnih oblika samoupravljanja u svim oblastima društvenog života, jačanje materijalne osnove i podizanje društvenog standarda pozitivno su uticali na rad organa uprave u postupku ostvarivanja prava i dužnosti građana i organizacija. Međutim, i pored toga još uvek ima određenih slabosti u radu organa uprave, osobito u postupku ostvarivanja prava građana. U odnosima uprava-građanin nije dovoljno došao do izražaja novi položaj čoveka i građanina, kao nosioca društvenog samoupravljanja, koji je u novim uslovima pozvan da i sam štiti interese društvene zajednice, a isto tako, ni novi položaj i uloga uprave. Tako, organi uprave, pored ostalog, u većoj meri nego što je neophodno, a često i neosnovano, zahtevaju od građana razne dokaze o određenim činjenicama, osobito u obliku uverenja. Ovakva praksa organa uprave utiče na građane da i oni sami podnose razna uverenja da bi dokazali svoja tvrdjenja od kojih zavisi povoljno rešenje njihovih zahteva.

Uzrok ovakvoj praksi nalazi se u znatnoj meri i u samim popisima koji ponekad sadrže međusobno neusaglašene i nejasne stavove i različito određuju uslove za ostvarivanje pojedinih prava.

Regulisanje načina ostvarivanja pojedinih prava suviše se ostavlja dopunskim i pratećim propisima. Ti propisi, koji najčešće sadrže odredbe o uverenjima, nisu uvek u skladu s osnovnim propisima i ne samo da otežavaju i komplikuju postupak, nego i pooštavaju uslove za ostvarivanje prava građana.

Pored nedostataka u propisima, još uvek postoje određene slabosti u organizaciji i metodi rada uprave i drugih organizacija koje vrše javna ovlašćenja. Dolaze do izražaja birokratska shvatanja u odnosima uprave prema građanima. Ne poklanja se dovoljna pažnja organizaciji i radu službi koje treba da pomažu građane i ne obezbeđuje se informisanje građana o postupcima za ostvarivanje njihovih prava.

Nedostaci u radu uprave ne samo da neopravdano otežavaju ostvarivanje prava građana, nego izlažući ih čestim dolascima u ustanove, izazivaju veliko gubljenje vremena i komplikuju i otežavaju rad i samih organa uprave. Sve ovo, pored ostalog, prouzrokuje znatne materijalne štete i građanima i društvenoj zajednici.

Pojedine republičke, sreske i opštinske skupštine i samoupravne organizacije raspravljale su o nedostacima u radu organa uprave i drugih organa javne uprave i preduzele izvesne mere, u cilju poboljšanja postupka u ostvarivanju prava građana kod organa uprave i organizacija.

Polazeći od prednjih konstatacija, a u cilju bržeg i efikasnijeg otklanjanja navedenih slabosti, Savezna skupština zaključuje:

Savezno izvršno veće, prilikom predlaganja propisa koje treba usaglasiti s Ustavom, kao i novih propisa, treba da vodi računa da se uklone, odnosno izbegnu sve odredbe koje komplikuju i otežavaju ostvarivanje prava i dužnosti građana u postupku kod organa uprave i organizacija. U tom smislu, Savezno izvršno veće predložiće reviziju i svih ostalih propisa koji se ne usklađuju s Ustavom, a sadrže navedene odredbe.

Savezno izvršno veće i savezni organi uprave izvršiće reviziju svojih propisa koji sadrže odredbe o postupku ostvarivanja prava i dužnosti građana kod organa uprave i organizacija.

Odbor Saveznog veća za organizaciono-politička pitanja i Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave pratiće izvršavanje ovih zaključaka i sarađivaće u rešavanju ovog pitanja sa organima savezne uprave.

II

Odbor Saveznog veća za organizaciono-politička pitanja i Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja uprave ostvariće saradnju sa odgovarajućim telima republičkih skupština, u cilju usklađivanja rada na otklanjanju nedostataka u radu organa uprave i organizacija u ostvarivanju prava i dužnosti građana i radnih organizacija

i u pogledu revizije postojećih propisa koji se odnose na ova pitanja.

Odbor Saveznog veća za organizaciono-politička pitanja i Odbor Organizaciono-političkog veća za pitanja organizacije i funkcionisanja prava podneće do kraja februara 1965. godine izveštaj većima o preduzetim merama i postignutim rezultatima u ostvarivanju ovih zaključaka.

Drugarice i drugovi, izabrana komisija je razmatrala na ovoj sednici predlog zaključaka i zauzela stanovište da vam predloži da ga usvojite. Komisija smatra da konkretne predloge i sugestije koje su došle do izražaja u diskusiji treba predložiti nadležnim odborima da o njima vode računa prilikom pretresa tekstova zakonskih predloga, revizije pojedinih zakona i izražava mišljenje da oni treba da dođu do izražaja u novim tekstovima. Molim da usvojite predložene zaključke.

Predsedavajući Krsto Popivoda:

Predlažem da glasamo zajednički, a ne posebno po većima, i pitam članove Veća da li se slažu sa zaključcima koje ste dobili? (Svi se slažu).

Konstatujem da su zaključci jednoglasno usvojeni.

Pošto je dnevni red ove sednice iscrpen, zaključujem sednicu.

(Sednica je zaključena u 18 č 20 min)